

วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์
Journal of Buddhistic Sociology

2024

วารสาร
พุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์
Journal of Buddhistic Sociology

ISSN: 2697-5130 (Print)
ISSN: 2697-5254 (Online)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2567)
Vol.9 No.4 (October-December 2024)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช
Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus

วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์ Journal of Buddhist Sociology

ISSN: 2697-5130 (Print)

ISSN: 2697-5254 (Online)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2567)

Vol.9 No.4 (October – December 2024)

▶ กำหนดออกวารสาร ปีละ 4 ฉบับ (ราย 3 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มีนาคม | ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน – มิถุนายน | ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม – ธันวาคม

▶ วัตถุประสงค์

วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช เป็นวารสารวิชาการ เพื่อเป็นสื่อกลางส่งเสริมการเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ากับพระพุทธศาสนา ผลงานทั้งทางด้านการวิจัย และผลงานทางวิชาการ บทความวิจัย หรือบทความวิชาการ ในมิติด้าน พุทธศาสนา การพัฒนาสังคม สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย

2. เพื่อเผยแพร่งานการศึกษาค้นคว้าและวิจัยด้านด้านพระพุทธศาสนา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นทางวิชาการของนักวิชาการ บุคลากร เจ้าหน้าที่ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยบทความต้องเป็นงานที่ไม่เคยถูกนำไปพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดเห็นของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงถึงที่มาของบทความให้ชัดเจน

►ที่ปรึกษา

พระธรรมวชิรากร

พระราชวิสุทธิกวี, ดร.

พระเมธีวชิราภีรต, ผศ.ดร.

►บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

►กองบรรณาธิการ

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูโฆษิตวิวัฒนานุกูล, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.กัณตถน หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก นุ่นกล้า

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศริน มนูญผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ชุมเสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ สหพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ ศรีคำมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงษ์ วงศ์ณาศรี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา วงศ์ยิ้มย่อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.สำเร็จ จันทุม

ศึกษานิเทศก์กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ดร.บุรินทร์ภักดิ์ พรหมมาศ

กองการศึกษาเทศบาลตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรปราการ

ดร.พัชรี สุเมธกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.ปรียา สงค์ประเสริฐ

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ดร.ปิยะสุดา เพชรเวช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

▶ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาโยธิน มหาวิโร, ดร.

นายจิรพัฒน์ เผื่อแก้ว

▶ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, ดร.

พระมหาประทีป เขมจารี

พระปลัดประวิทย์ ธนปญโญ

นางจิตรา อุนจะนำ

▶ ออกแบบปก

พระมหาอดิศักดิ์ คเวสโก

▶ จัดรูปเล่ม

นายจิรพัฒน์ เผื่อแก้ว

▶ พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เม็ดทราย

1648 ถนนราชดำเนิน ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร: 0-7534-3768, 063-313 7828

▶ เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกรราช

128 หมู่ 6 ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์ 075-809 128-9 | E-mail: tippamas.mbu@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์ (Journal of Buddhist Sociology)

เป็นวารสารอยู่ในฐานข้อมูล TCI (Thai Journal Citation Index-TCI) กลุ่ม 2 (ถึง 31 ธันวาคม 2567) ซึ่งฉบับนี้ ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 ประจำปีพุทธศักราช 2567 ทางกองบรรณาธิการได้กำหนดการออกวารสารปีละ 4 ฉบับ โดยจะพยายามพัฒนาคุณภาพของบทความในวารสารให้ได้มาตรฐานที่ดียิ่ง ๆ ขึ้น เพื่อเป็นสื่อกลางเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ากับพระพุทธศาสนา โดยบทความในฉบับที่ 9 ปีที่ 4 นี้มีบทความทั้งหมด 27 บทความ บทความได้ผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลายสถาบันการศึกษา

ปัจจุบันการอุดมศึกษาในยุค 4.0 กำลังเผชิญกับความท้าทายด้าน “การเรียนรู้ยุคใหม่” ที่เกิดจากการเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานการเรียนรู้ ซึ่งเน้นการสร้างบัณฑิตพันธุ์ใหม่ เพื่อให้เป็นกำลังคนที่มีสมรรถนะและคุณภาพสูง การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้มีความหลากหลายในกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ ไปจนถึงวิธีการวัดประเมินและผลที่เชื่อในศักยภาพของคนทุกคนที่จะค้นหาและพัฒนาตนเองได้ ในกระบวนการเรียนรู้จึงย่อมไม่มี “สูตรสำเร็จรูป” ตายตัว หากแต่แปรผันและปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ตามสภาพบุคคล บริบทเศรษฐกิจ และภูมิสังคม บนฐานการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของทุกภาคส่วนในพื้นที่และชุมชน

กองบรรณาธิการวารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์ จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นเวทีทางวิชาการ ที่จะกระตุ้นความคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “ด้านการเรียนรู้ยุคใหม่” ของนักวิจัย นักวิชาการและผู้อ่านทุกท่าน ทั้งนี้ เพื่อการมีส่วนร่วมในการจุดประกายความคิดหรือต่อยอดความคิด อันจะก่อให้เกิดกระบวนทัศน์ทางความคิด (Paradigm Shift) ที่จะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตนวัตกรรมและการพัฒนาเยาวชน 4.0 ให้เป็นผู้ที่สามารถก้าวทันโลกและทันเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ตามนโยบายประเทศไทย 4.0

ในนามกองบรรณาธิการวารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์ ต้องขออนุโมทนาขอบคุณต่อท่านเจ้าของบทความทุกบทความ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกทุกท่าน ที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความให้มีคุณภาพทางวิชาการที่ดียิ่งขึ้น และต้อง

ขอขอบคุณทีมงานผู้จัดทำวารสารทุกท่าน ที่ได้สนับสนุนวารสารฉบับนี้ให้สำเร็จตามเป้าหมาย และออกได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด รวมถึงสมาชิกวารสารและผู้อ่านทุกท่าน ที่ได้ติดตามวารสารมาอย่างต่อเนื่อง

และหากท่านผู้เขียนหรือท่านผู้อ่านท่านใด มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถส่งความเห็นมาได้ที่ tippamas.mbu@gmail.com ทางกองบรรณาธิการ ขออ้อมรับมาปรับปรุงแก้ไขด้วยความยินดีเป็นอย่างยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ)

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ

(ก)

บทบรรณาธิการ

(จ)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักสัปปริสธรรมในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

1

THE LIFE QUALITY DEVELOPMENT OF PEOPLE ACCORDING TO SAPPURISADHAMMA
IN KHAORUPCHANG SUB-DISTRICT, MUANGDISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระกฤษณา สุจิตโต (น้ำแก้ว)

การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ ด้วย ห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานีเขต 2

17

ASSESSMENT OF THE POTENTIAL DEVELOPMENT PROGRAM FOR STUDENTS WITH
LEARNING DISABILITIES THROUGH SPECIAL CLASSROOMS OF WAT AMPHARAM
SCHOOL SURATTHANI PROVINCE SURATTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 2

รัชну ฤทธิกุล, สมปอง รักษาธรรม และวีระยุทธ ชาดะกาญจน์

การประเมินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้สู่การพัฒนาให้ผู้เรียนอ่าน ออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานีเขต 2

32

AN EVALUATION OF MOBILE LIBRARY ACQUISITION OF KNOWLEDGE TO THE
DEVELOPMENT READING AND WRITING FOR STUDENT WATAUMPARAM SCHOOL
SURATTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ชฎาพร ฤทธิหมื่น, สมปอง รักษาธรรม และวีระยุทธ ชาดะกาญจน์

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอง เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร

47

THE LEADING TO USED MORALITY IN DAILY LIFE OF STUDENTS IN WATKUBON
SCHOOL KLONG SAM WA DISTRICT, BANGKOK

ณัฐวิภา โสคำภา, พระครูปลัดวิสุทธิ์ศรี นนทชโย และพระมหาวิโรจน์ คุตติวิโร

**การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 61**

EVALUATION OF THE PROJECT TO ENHANCE THE LEARNING ACHIEVEMENT
TOWARDS IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION OF BANNAIKEAW 1 SCHOOL
NAKHON SRI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

มณฑนา พูลจันทร์, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และบุรินทร์ภักดิ์ พรหมมาศ

การใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย 76

THE APPLICATION OF BUDDHIST DHAMMA FOR DEMOCRATIC DEVELOPMENT IN
THAI SOCIETY

กรวิชัย บุญมี

จริยธรรมของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ 86

HUMAN ETHICS IN THE ERA OF GLOBALIZATION

พระปลัดภราดร อภิวัฒน์โน (เขียวเสน), สุปรียา ชำนาญพุดิพร และสุภาพ เต็มรัตน์

**ทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียง
เลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา 100**

BUDDHIST POLITICAL ATTITUDES IN LOCAL ELECTIONS OF VOTERS IN NAKHON
RATCHSIMA MUNICIPALITY

พระรฤทธิ์ วรทีธญาณ, พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล และชุตินันท์ วงษ์อมรวิทย์

**ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจใน
การปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัด
นครศรีธรรมราช 113**

CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING THE MORALE AND
ENCOURAGEMENT OF TEACHERS PERFORMANCE IN SCHOOLS UNDER OFFICE OF
THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ปิยรัตน์ รอดแก้ว, รัฐพร กลิ่นมาลี และวีระยุทธ ชาดะกาญจน์

**แนวทางการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กขีดสมรรถนะ
สูงในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 3 127**

THE GUIDELINES FOR ADMINISTRATION OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS HIGH –
PERFORMANCE SMALL SIZE SCHOOLS IN CHA-UAT UNDER NAKHON SI THAMMARAT
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

สราวุธ แก้วผลึก, บุญส่ง ทองเอียง และสุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี

การเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับผลการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบทที่มีต่อความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม 140

A COMPARISON OF THE RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT BASED ON THE DESIGN THINKING PROCESS WITH THE RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT BASED ON INTERTEXTUALITY THEORY ON THE ABILITY TO COMPOSE THAI POETRY AND THE CREATIVE THINKING OF GRADE 8 STUDENTS AT THE DEMONSTRATION SCHOOL OF NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY (HIGH SCHOOL DIVISION)

จักรกฤษณ์ จำรัตน์, อภิรักษ์ อนะมาน และสุวรรณี ยะหะกร

การพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก 154

THE DEVELOPMENT OF MORAL AND ETHICAL TEACHING SYSTEM BASED ON THE HISTORY OF BUDDHA CHINNARAT STUDIES FOR UNDERGRADUATE STUDENTS' DEPARTMENT OF SOCIAL STUDIES, FACULTY OF EDUCATION BUDDHA CHINNARAT BUDDHIST COLLEGE PHITSANULOK PROVINCE

พระครูใบฎีกาธนู ธนพุดโม (เนียมวงศ์), สายรุ้ง บุบผาพันธ์ และนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติ: ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ค้นหาความสงบภายในด้วยหลักพุทธธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย 171

THE PROMOTION OF MINDFULNESS CULTURE: BALANCING LIFE AND WORK, SEEKING INNER PEACE THROUGH BUDDHIST PRINCIPLES AMONG PERSONNEL OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY MAHAFAJIRALONGKORN CAMPUS

พระราชเมธีวชิรดิถี (ไพจิตร อุตตมธมโม), อาทิตย์ ชูชัย, ณัฐภัทร อยู่เมือง, อารดา นิยมากร และธีรพงษ์ แหวนเพชร

มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา เถรวาทในราชอาณาจักรไทย 185

APPROPRIATE LEGAL MEASURES TO PATRONIZE AND PROTECT THERAVADA BUDDHISM IN THE KINGDOM OF THAILAND

พระครูอนุกูลสุตกิจ (สุเทพ สุเทโว)

**ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของ
วัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.
2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 198**

LEGAL PROBLEMS IN DETERMINING THE DURATION AND PROTECTION OF TEMPLE
LAND LEASES. ACCORDING TO THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE AND THE
SANGHA ACT, B.E. 2505, AMENDMENT (NO. 2) B.E. 2535

พระครูปริยัติกิตติยาภรณ์ (สุทัศน์ กิตตินาโม) และวรพจน์ ฌนอมกุล

**การยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโดยใช้กระบวนการสอน
งานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง
วิชาชีพ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา 210**

ELEVATING THE LEVEL OF SCIENCE ACTIVITIES FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATORS
INVOLVES UTILIZING COACHING-MENTORING THROUGH LESSON STUDY WITHIN A
PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY PROCESS IN THE SCHOOL THAT IS
AFFILIATED WITH A LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION IN CHACHOENGSAO
PROVINCE

ธิดารัตน์ อธิปัญญพงษ์, ประภาพร ชนะจينةศักดิ์ และสุวัชรพร สวอยอารมณ์

**การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของ
เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอลำ
กลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช 227**

THE USE OF BUDDHIST LEADERSHIP IN MANAGEMENT TO SOLVE THE OUTBREAK
OF THE CORONAVIRUS DISEASE 2019 (COVID-19) IN LAK CHANG SUBDISTRICT
MUNICIPALITY, CHANG KLANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

สุปรีชา ชำนาญพุดพิพร

**การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและ
จิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 238**

DEVELOPING A LEARNING MANAGEMENT MODEL ACCORDING TO THE BUDDHIST
WAY TO PROMOTE LIFE SKILLS AND PUBLIC CONSCIOUSNESS TOGETHER WITH
LEARNING MATERIALS ON THE TOPIC OF BUDDHA, DHAMMA, AND SANGHA FOR
GRADE 6 STUDENTS

เทพนารี เจริญศรี

การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาตามแนวคิดของกลิคแมน โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย 258

THE DEVELOPMENT OF AN INTERNAL SUPERVISORY MODEL BASED ON GLICKMAN
TONKAEWPHADUNGPIITAYALAI SCHOOL

ศิริยุญา นวะโต, พระมหาสกล มหาวีโร และฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนัการเมืองท้องถิ่นในอำเภอ เนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ 268

THE APPLICATION OF BUDDHADHAMMA PRINCIPLES TO ENHANCE THE ETHICS OF
LOCAL POLITICIANS IN NOEN SA-NGA DISTRICT CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหาธนากร จิตธมโม, พระครูสุตภัทรบัณฑิต และอภิวัฒน์ จำตา

การศึกษาภาษาบาลีเพื่อสร้างศาสนทายาทกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา 281

THE STUDY OF PALI LANGUAGE TO CREATE RELIGIOUS HEIRS AND MAINTAIN
BUDDHISM

สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน

กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี 294

LAND AND WATER MANAGEMENT PROCESSES OF BAN WANG TAKHIAN COMMUNITY
KABIN BURI DISTRICT PRACHINBURI PROVINCE

दनัย ทองบุญมา, พรภิรมย์ ยอดบุญ, พระพรหมพิริยะ ถาวโร (มัลลย์รักษ์),
พระครูปรียัติวรธรรมาภรณ์ และจตุพล พรหมมี

การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย 310

DEVELOPMENT OF PUBLIC WELFARE WORK OF THE THAI SANGHA

พระครูโพธิวรคุณ (ศุภเดช แสงพิทักษ์), พระครูธรรมธรรไพรัชช์ สิริจันโท,
พระสมุห์ประจักษ์ มหาปัญญา

อุปมานิทัศน์: จากนามธรรมสู่รูปธรรมด้วยวิพากษ์วิธี 331

ALLEGORY: FROM THE ABSTRACT TO THE CONCRETE WITH A CRITICAL APPROACH

ภูริทัต ศรีอร่าม, พระครูปลัดวิมลปรียัติวัฒน์, พระครูโอภาสสราธิคุณ,
เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และพรภิรมย์ ยอดบุญ

สัปเหร่อผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นและคนตาย 341

THE UNDERTAKER: A SPIRITUAL GUIDE BETWEEN THE LIVING AND THE DEAD

สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน

ศึกษาหลักวิกาลโภชนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

A STUDY OF VIKALAPHONCHANA PRINCIPLES IN THERAVADA BUDDHISM

พระมหาสักกพล สกฤพโล

360

“อีตลีสอง” การสร้าง Soft Power ทางเศรษฐกิจยุคใหม่

TWELVE TRADITIONS OF SOFT POWER FOR NEW NORMAL ECONOMIC

พระมหานิธิฐพนธ์ จิรวฑฒโน

376

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

(จู)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม
ในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา*
THE LIFE QUALITY DEVELOPMENT OF PEOPLE ACCORDING TO
SAPPURISADHAMMA IN KHAORUPCHANG SUB-DISTRICT,
MUANGDISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระภิกษุ สุจิตโต (น้ำแก้ว)*

Praklissada Sujitto (Namkaew)*

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

*Corresponding Author E-mail: klissada508@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม และ 2) ศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 10 หมู่บ้าน จำนวน 42,972 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional stratifies sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ค่า IOC แบบสอบถามนี้มีค่าเฉลี่ย 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9485

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลเขารูปช้างตามหลักสัปปุริสธรรมโดยรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนสูงสุดแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านธัมมัญญา คือ การวางแผน การดำเนินชีวิตและมีการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ด้านอัตถัญญา คือ ดำเนินชีวิตให้ความสำคัญต่อคนรอบข้างด้านอัตถัญญา คือ ยอมรับความผิดพลาดในการดำเนินชีวิตที่ตนเองเป็นสาเหตุ ด้านมัตถัญญา คือ ประกอบอาชีพสุจริตชอบธรรม ด้านกาลัญญา คือ ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ด้านปริสัญญญา คือ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ของชุมชน และด้านปุคคลัญญา คือ ยกย่องชมเชยและยอมรับบุคคลที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

* Received February 21, 2023; Revised October 9, 2024; Accepted November 25, 2024

2. ข้อเสนอแนะ ให้คนในชุมชนรู้จักประมาณตนและมีเหตุผลในการดำรงชีวิต รู้จักหน้าที่ของตนเองและรับผิดชอบกับสิ่งที่กระทำมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ตั้งเป้าหมายค้นหาความสามารถของตนเอง แล้วทำในสิ่งที่ตนเองชอบหรือถนัด มีธรรมะในตนเอง รู้จักประมาณตน ยึดความถูกต้องเป็นหลัก ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จัดสรรเวลาการใช้ชีวิตประจำวัน ปฏิบัติตนเองไปตามกฎระเบียบของบ้านเมือง รักษาคุณธรรมของตนเอง นำความสามารถที่มีมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และชุมชน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, หลักสัปปุริสธรรม, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

ABSTRACT

This research aimed to study 1) The development of people's quality of life under Sappurisdhamma principles and 2) The guidelines for developing the quality of life. The population of this quantitative research consisted of 42,972 people living in 10 villages in Khao Rup Chang subdistrict, Mueang Songkhla District, Songkhla Province. The sample size was determined using Taro Yamane's table, resulting in a sample of 400 people selected by proportional stratified sampling. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation. The quality of the research tools was measured based on the IOC, which showed an average of 1.00, with a reliability score of .9485.

The results were found that:

1. Overall, the quality of life development of the people living in the Khao Rup Chang subdistrict, based on Sappurisdhamma principles, was high. In each aspect consideration, the highest level was on Thammanyuta-planning a careful life and well-considered decision-making, followed by Atthanyuta-living by prioritizing the wellbeing of those around them. Attanyuta means accepting the mistakes in life that one has caused. Matthannuta is for engaging in an honest profession. Kalanyuta is for utilizing time efficiently. Parisanyuta is for adhering to the community's rules, customs, and traditions. Finally, Pukkalanyuta is for acknowledging and praising individuals who demonstrate righteous and virtuous behavior.

2. Recommendations: It is recommended for the community members to practice self-awareness and live with reasons, understand their responsibilities, and take accountability for their actions. They should set life goals while discovering and utilizing their abilities. It is also suggested that individuals pursue

activities they enjoy and are interested in, cultivate inner moral values, practice moderation, adhere to righteousness, engage in honest and ethical professions, and fulfill their duties responsibly. Time management in daily life is crucial, and they should comply with laws and societal regulations while upholding personal integrity. Lastly, they should leverage their skills to benefit themselves, others, and the community.

Keywords: Quality of life, Sappurisdhamma, Development of life quality

บทนำ

สังคมไทยเป็นกลุ่มชนชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันในประเทศไทย มีถิ่นฐานการทำมาหากินต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน เป็นสังคมที่ล้วนพึ่งพาอาศัยกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น โดยมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นในการช่วยพัฒนาสังคมทั้งในแง่ของการอกระเบียบ ข้อบังคับทางกฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีผู้คนจำนวนมากย่อมเกิดปัญหาที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการดำเนินชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงและเพื่อให้การใช้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่มีประสิทธิภาพ เพราะสังคมสมัยใหม่เน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุส่งผลให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (सानิตย์ หนูนิล และ กนกวรรณ พวงประยงค์, 2562)

หลักธรรมของสัทบุรุษหรือผู้ประพตติ เป็นตัวคอยบ่งบอก หรือคอยกำหนดให้คน ประพตติปฏิบัติดี ทุกคนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ และถือปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้อยู่ใน กรอบของศีลธรรม ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ คือ 2554) 1) อตถัญญตา คือ การเป็นผู้รู้จักผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ 2) ธัมมัญญตา คือการรู้จักเหตุ พระธรรมปิฎกให้ความหมายในเชิงที่ว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควร ทำภายใต้เหตุและผลอันถูกต้อง 3) อตตัญญตา คือการรู้จักตน รู้จักประมาณตน วางตัวหรือ ปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมในสังคม 4) มัตตัญญตา คือการรู้จักประมาณ หมายรวมถึงการเป็นคนรู้จักความพอดีในการจ่ายทรัพย์ด้วยการรู้จักประมาณกำลังตนเอง 5) กาลัญญตา คือ การรู้จักเวลา เข้าใจในกาลเวลาอันสมควรสำหรับการทำกิจการอันใด ๆ 6) ปริสสัญญตา คือ การรู้จักชุมชน หรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่มีความต้องการอะไร มีความเห็น หรือข้อตกลงอย่างไร ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุข และเกิดความร่วมมือ จากชุมชนอย่างแท้จริง และ 7) ปุคคัลลัญญตา คือ การรู้จักบุคคล เป็นผู้รู้จักเลือกคบคน ใครควร คบหรือไม่ควรคบ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต),

ผู้ศึกษาได้มีโอกาสพูดคุยกับคนในชุมชน ได้รู้พฤติกรรมของคนในชุมชน เท่าที่สังเกต การใช้ชีวิตกลุ่มวัยรุ่น ช่วงอายุ 18-20 ปี จะนำแบบอย่างการใช้ชีวิตของคนในเมืองมาใช้มีพฤติกรรม

ก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ซึ่งผิดกับอดีตผู้ใหญ่คอยสอนคอยชี้แนะ และที่สำคัญเรื่องการคบเพื่อนที่ไม่มีผู้ใหญ่คอยดูแล ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมายในขณะที่ชนบทรอบนอกนิยมประเพณีของไทยเรากำลังจะเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ชนรุ่นหลังยึดแบบอย่างและถูกกลืนไปในที่สุดจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา จะต้องได้รับการพัฒนาในด้านคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยเห็นสมควรใช้หลักธรรมในทางพุทธศาสนา คนในชุมชนยังให้ความสำคัญพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมของพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนประจำวัน ทุกเรื่อง และเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาครั้งนี้ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรมในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักสัปปริสธรรมในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนจังหวัดสงขลา 10 หมู่บ้าน จำนวน 42,972 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional stratifies sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนที่ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกเฉพาะที่เกี่ยวกับหลักสัปปริสธรรม และส่วนที่ 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ การศึกษาส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำในงานวิจัย
3. กำหนดความสำคัญของปัญหา ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย สร้างกรอบแนวคิดจากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลในงานเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างเป็นปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลต่อการวิจัย หลังจากนั้นแล้วก็ทำการกำหนดขอบเขตในการวิจัยไม่ว่าจะเป็นทางด้านเนื้อหา ประชากร พื้นที่หรือระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้
4. สร้างเครื่องมือมาเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา และวิธีการแก้ปัญหา โดยการใช้วิธีการวิจัยในเชิงปริมาณ
5. เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้วก็นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบ

6. จัดทำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

7. วิเคราะห์ข้อมูลได้มาแล้วก็นำมาแปลผลเพื่อหาบทสรุปของงานวิจัย

8. นำผลที่ได้มาสรุปผลและอภิปรายผลพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ แนวทางการส่งเสริมในการทำวิจัยครั้งต่อไป

9. การจัดทำรายงานวิจัยและรูปเล่มวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อใช้เก็บข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นแบบสอบถามแบบที่มีคำตอบให้เลือก จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบข้อคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม ของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลเขารูปช้าง เป็นลักษณะของคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert)

ส่วนที่ 3 แบบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม ในเขตพื้นที่ตำบลเขารูปช้าง เป็นแบบลักษณะของคำถามแบบเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยการสร้างข้อมูลลงรหัส และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรม SPSSv.20 (ต้องมิลิซสตี) โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ข้อมูลศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรมของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลเขารูปช้าง วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรมในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีผลการวิจัยดังนี้

เพศ ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 57.25 เพศชาย จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 42.75

อายุ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.75 รองลงมาอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.75 อายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.75 และอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.75

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.25 และระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.25 รองลงมาระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 20.75 ระดับการศึกษอนุปริญญาตรี/ปวส. จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 และระดับการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25

อาชีพปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50 รองลงมาอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.75 อาชีพอื่น ๆ ได้แก่ รับราชการ พนักงานอัตราจ้าง/ลูกจ้างหน่วยงานของรัฐ พนักงานบริษัทเอกชน นักศึกษา ช่างเสริมสวย และแม่บ้านจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 อาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.75 และอาชีพข้าราชการบำนาญ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.00

รายได้ ส่วนใหญ่มีรายได้ ระหว่าง 10,000 บาทขึ้นไป จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 30.25 รองลงมารายได้ระหว่าง 8,001-10,000 บาท จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 27.25 รายได้ระหว่าง 6,001-8,000 บาท จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 รายได้ระหว่าง 4,001-6,000 บาท จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 และรายได้ระหว่าง 2,000-4,000บาท จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม ในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 7 ประการ ได้แก่ ข้อที่ 1 ด้านธัมมัญญาตา (รู้จักเหตุ) ข้อที่ 2 ด้านอัตถัญญาตา (รู้จักผล) ข้อที่ 3 ด้านอัตตัญญาตา (รู้จักตน) ข้อที่ 4 ด้านมัตตัญญาตา (รู้จักประมาณ) ข้อที่ 5 ด้านกาลัญญาตา (รู้จักกาล) ข้อที่ 6 ด้านปริสสัญญาตา (รู้จักชุมชน) ข้อที่ 7 ด้านปุคคลัญญาตา (รู้จักบุคคล) พบว่า โดยรวมมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักสัปปุริสธรรมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน และรายข้อ พบว่า

2.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม ข้อที่ 1 ด้านธัมมัญญาตา (รู้จักเหตุ) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วางแผนการดำเนินชีวิตและมีการตัดสินใจอย่างรอบคอบ รองลงมาการแก้ไขปัญหาจากสาเหตุที่เกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผล เมื่อการดำเนินชีวิตประสบปัญหาสามารถวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหานั้น รับฟังความคิดเห็นของคนรอบข้าง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

2.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม ข้อที่ 2 ด้านอัตถัญญาตา (รู้จักผล) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ดำเนินชีวิตให้ความสำคัญต่อคนรอบข้าง รองลงมากำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี คิดทบทวนต่อผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตในทุกช่วงเวลา ปรับตัวในการดำเนินชีวิตให้ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ดำเนินชีวิตตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรม ข้อที่ 3 ด้านอัตตัญญูตา (รู้จักตน) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ยอมรับความผิดพลาดในการดำเนินชีวิตที่ตนเองเป็นสาเหตุรองลงมาเข้มแข็งและอดทนต่อปัญหาอุปสรรค ปฏิบัติตนจนเป็นที่ยอมรับ ศรัทธา และไว้วางใจของชุมชนวางตนให้เหมาะสมกับการเป็นสมาชิกชุมชน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความสุขุม รอบคอบ ควบคุมอารมณ์ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

2.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรม ข้อที่ 4 ด้านมัตตัญญูตา (รู้จักประมาณ) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประกอบอาชีพสุจริตชอบธรรม ไม่ใฝ่สูงจนเกินประมาณ รองลงมาพูดจาเหมาะสมตามกาลเทศะเช่น ไม่พูดคำหยาบ ถูกเหยียดหยาม ส่อเสียด สร้างบรรยากาศของครอบครัวให้มีความอบอุ่นรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก สามารถควบคุมการใช้จ่ายเงินตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่า และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ได้รู้เรื่องราวข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน

2.5 การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักสัปปริสธรรม ข้อที่ 5 ด้านกาลัญญูตา (รู้จักกาล) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ เช่น ไม่ใช้เวลาในการมั่วสุม รองลงมาจัดสรรเวลาในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เช่น ทำมาหากิน พักผ่อนนอนหลับ รื่นเริง สามารถจัดลำดับความสำคัญของงานที่ต้องทำก่อนหลังได้ แบ่งเวลาได้อย่างเหมาะสมทั้งทางโลกและทางธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ จัดการงานใด ๆ ได้เสร็จทันเวลา

2.6 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรม ข้อที่ 6 ด้านปริสัณญูตา (รู้จักชุมชน) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชน รองลงมา สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น รู้จักสภาพทางกายภาพของชุมชนได้ดี และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

2.7 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรม ข้อที่ 7 ด้านบุคคัลัญญูตา (รู้จักบุคคล) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ยกย่องชมเชยและยอมรับบุคคลที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ รองลงมา เลือกคบหาคนที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถให้คำแนะนำแก่คนที่คบหากัน เพื่อสิ่งที่ดีขึ้น เข้าใจความแตกต่างของคนได้เป็นอย่างดี เช่น อภัย ศัย ความสามารถ และคุณธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สามารถอ่านคนออกเข้าใจอุปนิสัยและการแสดงออกของคนได้เป็นอย่างดี

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม ในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ข้อที่	พัฒนาคุณภาพชีวิต	ข้อเสนอแนะ
1	ด้านธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ)	ให้รู้จักประมาณตนและมีเหตุผลในการดำรงชีวิต รู้จักวางแผนชีวิตของตัวเอง และครอบครัวอย่างรอบคอบ ไม่บังคับข่มเหงกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น ไม่อคติต่อสิ่งหนึ่ง สิ่งใดหรือการกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ผิดกฎหมาย หากมีปัญหาให้หาทางแก้ไขอย่างสมเหตุสมผล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อคนในชุมชน มีความเสียสละ มีความเข้มแข็งด้านจิตใจต่อสิ่งยั่วยุของสิ่งไม่ดี
2	ด้านอัตถัญญตา (รู้จักผล)	รู้จักหน้าที่ของตนเองและรับผิดชอบกับสิ่งที่กระทำ มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ไม่ก่อดินตนเองให้รู้สึกแย่หรือเสียสุขภาพจิต สุขภาพกาย ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข คิดทบทวนอย่างรอบคอบและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อการวางแผนหากเจอเหตุการณ์เดิมสามารถรู้และแก้ไขได้ รวมถึงเคารพกฎระเบียบของชุมชน เช่น ทิ้งขยะให้เป็นที่จ่อดรถให้เป็นระเบียบในที่ชุมชน
3	ด้านอัตตัญญตา (รู้จักตน)	ตั้งเป้าหมาย ค้นหาตนเองให้เจอว่ามีความสามารถด้านใด แล้วทำในสิ่งที่ตนเองชอบหรือถนัด โดยใช้ความรู้ความสามารถที่มีมาใช้ในการดำรง ชีวิตและทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชน การรู้จักตัวตน หากเกิดปัญหาสามารถควบคุมอารมณ์และอดทนต่อปัญหาอุปสรรคได้
4	ด้านมัตตัญญตา (รู้จักประมาณ)	มีธรรมะในตนเอง รู้จักประมาณตน ยึดความถูกต้องเป็นหลัก ประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ลักขโมย ไม่ฉ้อโกง ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีความพอดีและพอเพียง ควบคุมการใช้จ่ายไม่ใช้จ่ายเกินตัว สร้างความอบอุ่นให้แก่ครอบครัว และการศึกษาทางธรรมะควบคู่กับทางโลก
5	ด้านกาลัญญตา (รู้จักกาล)	มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จัดสรรเวลาการใช้ชีวิตประจำวันให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์กับตัวเอง ครอบครัว และคนรอบข้าง แต่งกายให้ถูกกาลเทศะ

ข้อที่	พัฒนาคุณภาพชีวิต	ข้อเสนอแนะ
6	ด้านปรีชาญาณ (รู้จักชุมชน)	ตรงต่อเวลา รู้จักการเข้าสังคม สร้างระเบียบวินัยให้กับตนเอง แบ่งเวลาให้เหมาะสมในการทำงาน ควรใช้เวลาไหนควรทำอะไร
7	ด้านบุคลิกภาพ (รู้จักบุคคล)	ปฏิบัติตนเองไปตามกฎระเบียบของบ้านเมืองไม่สร้างปัญหาให้กับคนในชุมชน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์มิตรไมตรีต่อกัน ประพฤติตนเป็นคนดี ไม่อิจฉาพาลหาเรื่องทะเลาะกับชาวบ้าน ช่วยเหลือสังคมบ้าง บางโอกาส และร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รักษาคุณธรรมของตนเอง นำความสามารถที่มีมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและชุมชนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ให้คำแนะนำ คำปรึกษาในเรื่องดี ๆ ไม่กล่าวร้ายหรือใส่ความผู้อื่น มีคุณธรรมที่ดีต่อกัน เคารพ นอบน้อมผู้อาวุโสให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์จริงใจ และยอมรับในความแตกต่างของแต่ละคน

อภิปรายผล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรมในตำบลเขารูปช้าง อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรมในตำบลเขารูปช้าง อำเภอมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านบุคลิกภาพ รองลงมา คือ ด้านอัตตญาณ และด้านมัตตญาณ มีค่าเฉลี่ยเท่า ๆ กัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านปรีชาญาณ อภิปรายผล ได้ดังนี้

1.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปุริสธรรม ข้อที่ 7 ด้านบุคลิกภาพ (รู้จักบุคคล) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ยกย่องชมเชยและยอมรับบุคคลที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ รองลงมา เลือคบหาคนที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถให้คำแนะนำแก่คนที่คบหากันเพื่อสิ่งที่ดีขึ้น เข้าใจความแตกต่างของคนได้เป็นอย่างดี และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สามารถอ่านคนออกเข้าใจอุปนิสัยและการแสดงออกของคนได้เป็นอย่างดี การรู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลโดยอาศัยความสามารถ คุณธรรม และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วยดี ไม่มีคติอะไรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้จะยกย่อง จะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เรื่องภาวะผู้นำที่ได้กล่าวว่า รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมไปด้วยกันและคนที่เราไปให้บริการตาม

ความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผลตลอดจนสามารถบริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัด อริยาไย ความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะในการทำงานนั้นไม่ว่าจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานให้ แต่จะต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรว่าเขาควรจะได้ประโยชน์อะไร เพื่อความเจริญของงานแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2540)

1.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรม ข้อที่ 3 ด้านอัตตัญญา (รู้จักตน) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ย จากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ยอมรับความผิดพลาดในการดำเนินชีวิตที่ตนเองเป็นสาเหตุ รองลงมา เข้มแข็งและอดทนต่อปัญหาอุปสรรค ปฏิบัติตนจนเป็นที่ยอมรับศรัทธา และไว้วางใจของชุมชน วางตนให้เหมาะสมกับการเป็นสมาชิกชุมชน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความสุขุม รอบคอบ ควบคุมอารมณ์ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับพัฒนา กิตติพราภรณ์ ที่ได้กล่าวว่านานาพรรณสนะธุรกิจเพื่อคุณภาพชีวิตที่ได้ให้คำจำกัดความของคุณภาพชีวิต คือ ชีวิตที่มีความสุข ซึ่งความสุขนั้นเกิดจากความสุข 2 ทาง ได้แก่ สุขทางกาย สุขทางใจที่ได้จากการรู้จักพอดีความพอใจในสถานภาพที่เป็นอยู่การมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความรักความอบอุ่นผูกพันในครอบครัวและเพื่อนมนุษย์ มีความอดทนเสียสละทำประโยชน์แก่สังคม (พัฒนา กิตติพราภรณ์, 2531)

1.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรม ข้อที่ 4 ด้านมัตตัญญา (รู้จักประมาณ) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประกอบอาชีพสุจริตชอบธรรม ไม่ใฝ่สูงจนเกินประมาณ รองลงมา พูดจาเหมาะสมตามกาลเทศะเช่น ไม่พูดคำหยาบ ถูกเหยียดหยามส่อเสียด สร้างบรรยากาศของครอบครัวให้มีความอบอุ่นรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก สามารถควบคุมการใช้จ่ายเงินตามความจำเป็นให้ เกิดประโยชน์และคุ้มค่า และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ได้รู้เรื่องราวข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน การปฏิบัติกิจและทำการต่าง ๆ ทำทุกอย่างด้วยความเข้าใจ ชอบใจหรือเอาแต่ใจของตนแต่ทำตามความพอดี สอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรม พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เรื่องภาวะผู้นำ ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ ได้กล่าวว่ารู้ประมาณรู้จักพอดี แห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลายที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาตำบลเขาช้าง ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาการจัดการชุมชน/สังคม และความมั่นคงปลอดภัย แนวทางการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคม และการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจัดระบบการรักษาความสงบเรียบร้อย และป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน-อนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าเพิ่ม

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และขยะแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2540)

1.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรม ข้อที่ 6 ด้านปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน รองลงมาสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น รู้จักสภาพทางกายภาพของชุมชนได้ดี และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับชุมชนใดต้องรู้จักชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนนั้น ๆ ตลอดจนรู้จักให้เกียรติ ให้ความร่วมมือ ช่วยทำนุบำรุง รักษาชุมชนให้สงบเรียบร้อยน่าอยู่อาศัย สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ได้กล่าวไว้ว่ารู้กิริยาที่พึงประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ สังคมนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้ สังคมนี เมื่อเข้าไปอยู่ด้วยจะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ควรโอภาปราศรัยอย่างไร แล้วประพฤติตนให้เหมาะสมกับที่ประชุม ชุมชน สังคมนั้น ๆ ไม่ทำตัวเป็นคนขวางโลก เป็นต้น เพื่อการช่วยเหลือ การสงเคราะห์ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ๆ ดังนั้นชุมชนต้องสร้างความเข้าใจและการพัฒนาเป็นการบริหารจัดการเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชนด้วยความเอื้อเฟื้อต่อชุมชนจะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชนต่อไปได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสัปปริสธรรม ในตำบล เขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลจากการศึกษาข้อเสนอแนะพบว่า ข้อที่ 1 ด้านธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) ให้รู้จักประมาณตนและมีเหตุผลในการดำรงชีวิต รู้จักวางแผนชีวิตของตนเองและครอบครัว อย่างรอบคอบ ไม่บังคับข่มเหงกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ข้อที่ 2 ด้านอัตถัญญุตา (รู้จักผล) รู้จักหน้าที่ของตนเองและรับผิดชอบกับสิ่งที่กระทำ มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ทำตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ไม่กีดกันตนเองให้รู้สึกแค้นหรือเสียสุขภาพจิต สุขภาพกาย ดำเนินชีวิต อย่างมีความสุข ข้อที่ 3 ด้านอัตตัญญุตา (รู้จักตน) ให้ตั้งเป้าหมายและค้นหาตนเองให้เจองานมีความ สามารถด้านใดแล้วทำในสิ่งที่ตนเองชอบหรือถนัด โดยใช้ความรู้ความสามารถที่มีมาใช้ในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน สามารถควบคุมอารมณ์และอดทนต่อปัญหาอุปสรรคได้ ข้อที่ 4 ด้านมัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) มีธรรมะในตนเอง รู้จักประมาณตน ยึดความถูกต้องเป็นหลัก ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความพอดีและพอเพียง สร้างความอบอุ่นให้แก่ครอบครัว และมีการศึกษาทางธรรมะ ควบคู่กับทางโลก ข้อที่ 5 ด้านกาลัญญุตา (รู้จักกาล) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ จัดสรรเวลาการใช้ชีวิตประจำวันให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์กับตัวเอง ครอบครัว และคนรอบข้าง สร้างระเบียบวินัยให้กับตนเอง ข้อที่ 6 ด้านปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) ให้ปฏิบัติตนเองไปตามกฎหมายของบ้านเมือง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์มิตรไมตรีต่อกัน

ประพัตติตนเป็นคนดี ช่วยเหลือสังคม และร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และ ข้อที่ 7 ด้าน ปุคคลัญญุตตา (รู้จักบุคคล) รักษาคุณธรรมของตนเอง นำความสามารถที่มีมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และชุมชน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นให้คำแนะนำ คำปรึกษาในเรื่องดี ๆ ไม่กล่าวร้ายหรือใส่ความผู้อื่น มีคุณธรรมที่ดีต่อกัน เคารพอ่อนน้อม อาวุโส ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์ จริใจ และยอมรับในความแตกต่างของแต่ละคน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ทำให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม และเป็นผู้ควรแก่การยกย่องเคารพนับถือ และสามารถดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ประกอบด้วย หลักธรรม 7 ประการ ดังนี้

1. อตถัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์และความเป็นไปของชีวิต
2. ธัมมัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์สาระและผลอันเกิดจากสาเหตุดังกล่าว
3. อัตตัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์ตนเองทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และความสามารถ

4. มัตตัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้จักหลักของความพอดี การดำเนินชีวิตพอเหมาะพอควร
5. กาลัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกกาลเทศะ
6. ปริสสัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้ปฏิบัติการปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มและชุมชน

7. ปุคคลัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความแตกต่างกัน

การรู้จักหลักธรรม เป็นการรู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์แบบแผนหน้าที่ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล ซึ่งจะเป็นเหตุให้ทำการใด ๆ ได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย ซึ่งการดำเนินชีวิตสมัยใหม่จำเป็นต้องรู้หลักของเหตุเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นพูด คิด หรือลงมือทำสิ่งใด ควรคำนึงถึงเหตุหรือสาเหตุของการเกิดปัญหา เพราะการแก้ปัญหาก็ดี และมีประสิทธิภาพนั้นคือ การแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน มุ่งเน้นการศึกษาทำความเข้าใจปัญหา เมื่อเหตุเกิดที่ใดให้รีบแก้ไขที่นั่น ฉะนั้นการดำเนินชีวิตในยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ควรให้ความสำคัญกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมากกว่า การนึกถึงอดีต และเป็นผู้รู้เหตุแห่งการทำความดี ละความชั่ว เพราะความดีเมื่อทำแล้วนำมาซึ่งความสุข ส่วนความชั่วเมื่อทำแล้วก็เป็นเหตุแห่งความทุกข์ รู้จักผลที่จะได้รับ

ดังนั้นการดำเนินชีวิตสมัยใหม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อตนเอง รู้ว่าประพัตติปฏิบัติอย่างไร เหมาะสมแก่ภาวะของตนเพื่อให้เกิดผลดี และรู้จักปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ควรคำนึงถึงความเป็นอยู่อย่างพอเพียง รู้จักการวางแผนสำหรับการหาทรัพย์และการใช้จ่ายทรัพย์อย่างพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย หรือใช้จ่ายเกินความจำเป็น การ

เป็นผู้รู้จักการวางแผนในการดำเนินชีวิตจะทำให้ไม่เดือดร้อนในภายหลัง รู้จักการเรียงลำดับความจำเป็น นอกจากนี้ยังต้องรู้จักจัด เวลาให้เหมาะสม ยุคนี้นี้เรื่องของเวลาก็คือเป็นสิ่งสำคัญคนที่บริหารเวลาได้ดีจะรู้สึกกว่าชีวิต มีคุณค่า สิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความสบายใจและสุขใจเป็นคนที่ทำอะไรอย่างมีเป้าหมาย และจะมุ่งมั่นจนกว่าถึงจุดหมายของตน เมื่อผสมกับทักษะและเทคนิคในการบริหารเวลา โอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายก็ย่อม มากขึ้น การบริหารเวลาเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อชีวิตเป็นอย่างยิ่ง ยังเป็นการรักษาความสมดุลในชีวิต เวลาเปรียบเสมือนผู้ช่วยให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ทุกบทบาทที่ตนเองต้องรับผิดชอบ ทั้งเรื่องครอบครัว สังคมการเรียน สุขภาพ การเงินการงาน ฯลฯ และจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจต่อขนบธรรมเนียม ประเพณี ระเบียบข้อปฏิบัติของแต่ละสังคมนั้น ๆ เพราะแต่ละสังคมจะมีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่แตกต่างกันออกไปตามความเชื่อหรือค่านิยม ฉะนั้นการเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ในสังคมจะช่วยให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและบุคคลในสังคม รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอัยยาศัยความสามารถและคุณธรรม เพื่อปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยถูกต้อง รวมทั้งเข้าใจธรรมชาติของคน รู้ว่าควรจะทำปฏิบัติต่อบุคคลแต่ละประเภทอย่างไรจึงจะเหมาะสม ดังนั้นการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ให้มีคุณภาพมีความเจริญก้าวหน้า จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ตลอดทั้งสภาพแวดล้อมรอบข้างที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีเหตุผล มีความรอบคอบ ระมัดระวังในการลงมือกระทำสิ่งใดก็ตาม ซึ่งหลักสัปปริสธรรมจะเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนในสังคม ทำให้เข้าใจความเป็นธรรมชาติของชีวิต เข้าใจสังคมแวดล้อมมากขึ้น และรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน แม้ความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามา มีบทบาทในการดำเนินชีวิตมีความสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น แต่การพัฒนาด้านจิตใจกลับถดถอยส่งผลให้ไม่เห็นคุณค่าในการอยู่ร่วมกัน ขาดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ซึ่งการอยู่ร่วมกันในสังคมก็ไร้ความหมาย สังคมสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยวัตถุนิยมต่าง ๆ ก็จะทำให้เกิดโทษเพียงฝ่ายเดียว สรรพพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นเครื่อง กำหนดอนาคต ดังนั้นการดำเนินชีวิตในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วเช่นนี้จำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา มองว่าพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะพฤติกรรมหรือการกระทำเท่านั้น คือเครื่องบ่งชี้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงเช่นนี้ อาจเกิดปัญหา ในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ มากมายทั้งตนเองและผู้อื่น หลักสัปปริสธรรม มีความสัมพันธ์ต่อการประพฤติตนที่ดีของบุคคลในสังคม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ จำเป็นต้องประพฤติตนตามหลักความมีเหตุ มีผล มีสติสัมปชัญญะ ไม่เผลอ รู้จักตน เข้าใจตน และเข้าใจผู้อื่น ทั้งยังเป็นผู้รู้จักประมาณ ในสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ มีผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ ตกต่ำ ข้าวยาก หนักแพง เกิดภัยธรรมชาติและ เกิดโรคระบาด

อย่างรุนแรง ซึ่งการรู้จักประมาณในการใช้จ่ายเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมสมัยใหม่ การมีวินัยในตนเอง การบริหารจัดการเวลา การเคารพสถานที่ และเคารพบุคคลอื่น ดังนั้น หลักสัปปุริสธรรม ควรปลูกฝังให้มีขึ้นภายในจิตใจ เพราะเป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้กับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลเขารูปช้างตามหลักสัปปุริสธรรม คือ ธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติของคนดี ประกอบด้วย อัมมัญญตา อัตถัญญตา อุตถัญญตา มัตถัญญตา กาลัญญตา ปริสสัญญตา และปุคคลัญญตา หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่สำคัญในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะพฤติกรรมหรือการกระทำนั้นคือเครื่องบ่งชี้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงเช่นนี้อาจเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ มากมายทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งทุกคนสามารถนำมาประยุกต์ใช้และถือปฏิบัติ ต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนอื่น และจะต้องบังคับจิตใจตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงามซึ่งจะช่วยส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตที่ถูกต้องและเหมาะสม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยจุดประสงค์เพื่อต้องการปรับปรุงเรื่องของการเป็นอยู่ของคนในชุมชนตำบลเขารูปช้างเพื่อยกระดับชีวิตเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนคนในชุมชนให้ อยู่ดีอย่างขึ้นโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักศาสนาของไทยเรา และอีกประเด็นเรื่องของการเป็นอยู่แบบไม่เป็นระเบียบขึ้นโดยเฉพาะเด็กเยาวชนไทยที่กำลังจะเกิดการใช้ชีวิตแบบคนรุ่นใหม่ที่ไม่มีความกลัวและกล้ากับการใช้ชีวิตแบบนี้ไม่มี การเห็นใจกันเกิดการก้าวร้าวส่งผลและพฤติกรรมการเล่นแบบกันจน ทำให้ล้มประเพณีของไทยไปสิ่งเหล่านี้จะต้องรับการดูแลอย่างใกล้ชิดของคนในชุมชนมิให้เกิดเรื่องเหล่านี้ในชุมชน เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาผลภาวะเป็นพิษ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นเพื่อช่วยให้คนในชุมชนมีความกินดีอยู่ดี มีความสุข ในส่วนของประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมโดยมีแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นซึ่งส่งผลให้สังคมมีความสงบสุขไปด้วย
2. การพัฒนาคุณภาพชีวิต กระตุ้นให้บุคคลและสังคมเกิดความกระตือรือร้นคิดที่จะปรับปรุงตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้บุคคลรู้จักใช้ปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม หลักการบริหารเพื่อมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้ต่อไป

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้บุคคลและสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและปัญหาสังคม

5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้บุคคลและสังคม ที่มีความรู้ความเข้าใจอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดความร่วมมือร่วมใจในการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและค่านิยมที่ดีงาม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ประชาชนในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ดำเนินชีวิตตามหลักสัปปริสธรรมทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก อีกทั้งเสนอแนะให้คนในชุมชนรู้จักประมาณตนและมีเหตุผลในการดำรงชีวิต รู้จักหน้าที่ของตนเองและรับผิดชอบกับสิ่งที่กระทำมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ตั้งเป้าหมายค้นหาความสามารถของตนเอง แล้วทำในสิ่งที่ตนเองชอบหรือถนัด มีธรรมะในตนเอง รู้จักประมาณตน ยึดความถูกต้องเป็นหลัก ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จัดสรรเวลาการใช้ชีวิตประจำวัน ปฏิบัติตนเองไปตามกฎระเบียบของบ้านเมือง รักษาคุณธรรมของตนเอง นำความสามารถที่มีมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และชุมชน ดังนั้นองค์กรหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาวางแผนบริหารจัดการดำเนินงานตามหลักสัปปริสธรรมให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาตำบลเขารูปช้างต่อไปและประชาชนดำเนินชีวิต ข้อที่ 1 ัมมัญญตา (รู้จักเหตุ) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนหลักสัปปริสธรรม ในตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสัมภาษณ์ประชาชน หรืออภิปรายผลกลุ่มจากประชาชนให้ได้ข้อมูล ตัวแปร และผลการวิจัยที่มีความชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.
 พัฒนิน กิตติพรภรณ์. (2531). ชีวิตที่มีคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
 พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (46ข). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พัฒน์ กติพราภรณ์. (2535). นานาทรรศนะธุรกิจเพื่อคุณภาพชีวิต...ของใคร. เศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ, 15(1), 12.
- सानิตย์ หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทย. วารสารพัฒนาสังคม, 21(2). 176-195.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้
ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2*

ASSESSMENT OF THE POTENTIAL DEVELOPMENT PROGRAM FOR
STUDENTS WITH LEARNING DISABILITIES THROUGH SPECIAL
CLASSROOMS OF WAT AMPHARAM SCHOOL SURATTHANI
PROVINCE SURATTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 2

รัชณุ ฤทธิกุล*, สมpong รักษาธรรม และวีระยุทธ ชატะกาญจน์

Ratchanu Rittikul*, Sompong Raksatham and Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: tak_1032@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินวัตถุประสงค์ แผนการเรียนรู้ การแนะแนวในการพัฒนาโครงการ การนำโครงการไปปฏิบัติ ผลลัพธ์ของโครงการ และเพื่อประเมินการติดตามและผลกระทบโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนโรงเรียนวัดอัมพาราม รวมทั้งสิ้นจำนวน 37 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยประชากร และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกขั้นตอน โดยการประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การประเมินผลลัพธ์ และการประเมินแผนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการประเมินวัตถุประสงค์ พบว่า โครงการมีความเหมาะสมกับประชากรและกลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

* Received January 4, 2024; Revised December 18, 2024; Accepted December 20, 2024

2. ผลการประเมินแผนการเรียนรู้ พบว่า สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
 3. ผลการประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ พบว่า ห้องเรียนพิเศษมีสื่อ/อุปกรณ์ที่มีความความพร้อมและเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
 4. ผลการประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า กิจกรรมที่ใช้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
 5. ผลการประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความสนุกสนานในการทำกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
 6. ผลการติดตามและการประเมินผลกระทบ พบว่า มีการประเมินความสำเร็จ การแก้ไขและการตรวจสอบข้อบกพร่องในการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
- คำสำคัญ:** การพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้, ห้องเรียนพิเศษ, ประเมินโครงการ

ABSTRACT

This research aimed to evaluate objectives, learning plan, project development guidance, project Implementation, and project results and to evaluate the monitoring and impact of the project to develop the potential of students with learning disabilities through special classrooms of Wat Amparam School under Surat Thani Primary Educational Service Area Office, Area 2. The assessment was conducted using Ralph W. Tyler's assessment model. The population consisted of school administrators, teachers, and students at Wat Amparam School, totaling 37 people. The research tools were the 5-level satisfaction rating scale. The statistics used for data analysis were percentage, population mean, and standard deviation. Overall, the evaluation and assessment results were at the highest level in every step. The evaluation for development guidance had the highest mean, followed by the outcome evaluation, and the learning plans evaluation had the lowest aspect.

The results showed that:

1. Objective evaluation found that the project was suitable for the population and target group with the highest average.
2. The learning plan evaluation found that media/ equipment/learning resources had a consistent relationship with the learning activities of students with learning disabilities, with the highest average.

3.. The evaluation for project development guidance revealed that the special classrooms had ready and sufficient media/equipment to meet the student's needs, with the highest average.

4. The evaluation of the project implementation found that the activities were suitable for the students with the highest average.

5. The outcome evaluation of the educational project revealed that participants had fun doing the activities with the highest average. Results of monitoring and assessment of impacts found that success was assessed and improved.

6. The weaknesses of the project were inspected regularly with the highest average.

Keywords: Potential development of students with learning disabilities, Special classrooms, Project evaluation

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551)

ภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities หรือ LD) เป็นความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งความบกพร่องทางการเรียนรู้ คือ การมีปัญหาด้านการใช้ภาษา ทั้งการฟัง การอ่านการพูด การเขียน การสะกดคำหรือการคำนวณ โดยไม่ได้เกิดจากความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กในกลุ่มนี้มีความผิดปกติในด้านการรับรู้ การสร้างความเข้าใจ การใช้ทักษะการคิด รวมถึงการสื่อสาร โดยจะแสดงพฤติกรรมในการฟัง การพูด การเขียน การคิดคำนวณได้ช้า ด้อยกว่าเด็กที่อยู่ในวัย

เดียวกัน ความผิดปกติดังกล่าวเป็นกระบวนการที่เกิดจากภายในที่ไม่ใช่ความผิดปกติของร่างกาย หรือเกิดจากความพิการของร่างกายแต่อย่างใด ส่งผลให้เด็กมีความบกพร่องทางการเรียนรู้ จะมีปัญหาในการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็กในวัยเดียวกันหรือในระดับชั้นเดียว ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อการเรียนทำให้ ไม่สามารถเรียนรู้โดยใช้วิธีการเดียวกับเด็กทั่วไปได้ จำเป็นต้องใช้บริการทางการศึกษาที่แตกต่างจากเด็กทั่วไป (นพเก้า วรรณศิริ, 2562) ซึ่งนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ จะมีระดับสติปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปกติหรือสูงกว่าเกณฑ์ปกติ แต่ไม่สามารถเรียนรู้ได้เหมือนเด็กคนอื่น ๆ ความบกพร่องนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อการเรียน ทำให้ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์หรือต่ำกว่าระดับความสามารถอย่างที่ควรจะเป็น 2 ชั้นปี เด็กที่มีการเรียนรู้ช้า (LD) จะมีระดับสติปัญญา IQ ปกติ แต่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ส่วนมากเป็นด้านเดียวหรือหลายด้าน บางคนมีปัญหาผลสัมฤทธิ์ต่ำ ร่วมกับปัญหาทางสังคม อารมณ์ บางคนมีสมาธิสั้น อยู่ไม่เป็นสุขร่วมด้วย นอกจากนี้ยังมีปัญหากับการประมวลผลข้อมูล เนื่องจากเด็ก LD จะมีลักษณะที่ปกติเหมือนกับเด็กทั่วไปหากไม่มีการคัดแยก ก็จะอยู่รวมและทำกิจกรรมร่วมกับเด็กปกติในชั้นเรียนโดยไม่ได้รับการพัฒนาที่เหมาะสม (จิระพร ชะโน, 2562)

การจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้นั้น ครูจะต้องจัดทำ แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน ซึ่งจะระบุว่าจะใช้เมื่อใด วัดและประเมินผลอย่างไร ซึ่งการประเมินไม่ใช่เพียงแค่การตรวจสอบความรู้แต่เป็นการแสดงถึงระดับความสามารถทางการเรียนรู้ตามศักยภาพของนักเรียนอย่างแท้จริง และเพื่อใช้สารสนเทศจากการประเมินเป็นแนวทาง ในการตัดสินใจผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตลอดจนการประเมินผลมีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ การประเมินตามสภาพจริง นั้น ผู้สอนต้องอาศัยข้อมูลการประเมินจากการปฏิบัติการงานที่มีความหมายและสอดคล้องกับสภาพจริง ครูต้องมีความยืดหยุ่นในการประเมิน โดยให้อาสาแก่ผู้เรียนได้แสดงออกถึงศักยภาพของตนอย่างหลากหลายเต็มที่ แล้วจึงประเมินผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งความรู้การปฏิบัติและเจตคติ ใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นส่วนหนึ่งของการประเมิน และให้เป็นการประเมินที่มีความหมายกับความเป็นจริงกับชีวิตประจำวัน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2557)

จากผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนพิเศษเรียนร่วม ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 และจากรายงานผลโครงการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2564 ของโรงเรียนวัดอัมพารามประจำปีการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่มีปัญหาด้านการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 11.40 โดยมีผลการประเมินตามตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านความสามารถในการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 45.00 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่โรงเรียนกำหนด ยังไม่สามารถอ่านออกเสียงคำได้ถูกต้อง ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีสระลดรูปและสระเปลี่ยนรูป เมื่อผู้วิจัยได้ทำการประเมิน

ในการวัดความสามารถของนักเรียนกลุ่มนี้ โดยได้ทำการทดสอบการอ่านคำจากบัญชีคำพื้นฐานของคำที่มีสระเปลี่ยนรูปและสระลดรูป พบว่า มีความสามารถในการอ่านคำ สระลดรูปและสระเปลี่ยนรูป ต่ำกว่าระดับชั้นที่ตนกำลังศึกษาอยู่อย่างน้อย 2 ชั้นปี ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความสามารถในการอ่านคำที่มีสระลดรูปและสระเปลี่ยนรูปให้แก่แก่นักเรียนกลุ่มนี้ให้มีผลสัมฤทธิ์เป็นไปเกณฑ์การประเมินของโรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2, 2564)

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินการวิจัยเชิงประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม ซึ่งจัดขึ้นในปีการศึกษา 2564 เป็นการจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ เพื่อสามารถนำสารสนเทศจากการประเมินแต่ละขั้นตอนไปพัฒนา ยกระดับคุณภาพการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ได้อย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives) โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
2. เพื่อประเมินแผนการเรียนรู้ (Evaluating the learning Plan) โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
3. เพื่อประเมินการแนะแนวในการพัฒนา (Evaluating the Guide Program Development) โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
4. เพื่อประเมินการนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluating Program Implement) โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
- 5) เพื่อประเมินผลลัพธ์ (Evaluating the Outcome of Educational program) โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

6) เพื่อประเมินการติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผู้ประเมินได้นำรูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบการประเมิน โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) การประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives) ประกอบด้วย การประเมินเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโครงการ และการประเมินตามวัตถุประสงค์ของโครงการ 2) การประเมินแผน การเรียนรู้ (Evaluating the learning Plan) ประกอบด้วย การประเมินเนื้อหากิจกรรมอาคารสถานที่ และ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ 3) การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ (Evaluation to Guild Program Development) ประกอบด้วย การประเมินข้อบกพร่อง ข้อเสนอแนะ จุดเด่น จุดด้อย ของกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ 4) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluation Program Implement) ประกอบด้วย การประเมินการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การประชุม และการชี้แจง 5) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา (Evaluating the Outcome of an Educational Program) ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานโครงการ และ 6) การติดตาม (Follow Up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ประกอบด้วย ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบของโครงการ

ประชากรที่ใช้ในการประเมินโครงการ ครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน ครูผู้สอนและบุคลากรโรงเรียนวัดอัมพาราม จำนวน 9 คน และนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดอัมพาราม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 37 คน รวมทั้งสิ้น 46 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

เครื่องมือที่ใช้ ในการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผู้ประเมินได้ใช้แบบประเมินความพึงพอใจที่สอดคล้องกับรูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ตามวัตถุประสงค์ 6 ขั้นตอน จำนวน 3 ฉบับ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินโครงการได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรโรงเรียนวัดอัมพาราม จำนวน 10 คน และนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 37 คน

2. ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามในแต่ละข้อคำถาม

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละและค่าความถี่
2. ความสอดคล้อง ใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และแปลผลนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย การแปลความหมายเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)
3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโครงการ ใช้ค่าความถี่และเรียงลำดับ
4. การวิเคราะห์ข้อมูลคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรม SPSS for Windows

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ ที่สอดคล้องกับรูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ตามวัตถุประสงค์ 6 ขั้นตอน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยประชากร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลการประเมินความพึงพอใจ เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

รายการประเมิน	μ	σ	แปลผล
1. การประเมินวัตถุประสงค์	4.72	0.23	มากที่สุด
2. การประเมินแผนการเรียนรู้	4.72	0.24	มากที่สุด
3. การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ	4.89	0.15	มากที่สุด
4. การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ	4.75	0.17	มากที่สุด
5. การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา	4.86	0.18	มากที่สุด
6. การติดตาม และการประเมินผลกระทบ	4.86	0.17	มากที่สุด
รวม	4.80	0.19	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนวัดอัมพาราม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ทั้ง 6 ขั้นตอน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แบบประเมินโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ข้อ โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยการประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ ($\mu=4.89$) รองลงมาคือ การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา ($\mu=4.86$) การติดตามและการประเมินผลกระทบ ($\mu=4.86$) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ ($\mu=4.75$) การประเมินวัตถุประสงค์ ($\mu=4.72$) และการประเมินแผนการเรียนรู้ ($\mu=4.72$) ตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปผลแยกรายขั้นตอนได้ดังนี้

1. การประเมินวัตถุประสงค์ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โครงการมีความเหมาะสมกับประชากรและกลุ่มเป้าหมาย และการดำเนินโครงการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา โครงการมุ่งพัฒนาผู้เรียนมีศักยภาพด้านการอ่าน เขียนและการคิดคำนวณ เป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด วัตถุประสงค์ของโครงการเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างชัดเจน และการจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมในโครงการมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2. การประเมินแผนการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ รองลงมา แผนการจัดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ความสอดคล้องมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/สาระสำคัญและกิจกรรมการเรียนรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ระบุเครื่องมือและวิธีการวัดผลประเมินผลอย่างชัดเจน และระบุเกณฑ์การประเมินผลอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

3. การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ห้องเรียนพิเศษมีสื่อ/อุปกรณ์ที่มีความพร้อมและเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ข้อเสนอแนะที่ได้จากการจัดกิจกรรมในโครงการสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการในครั้งต่อไป รองลงมา ห้องเรียนพิเศษมีความพร้อมในการให้บริการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การนำผลของการเปรียบเทียบมาศึกษาจุดบกพร่องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป

4. การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กิจกรรมที่ใช้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน จัดเนื้อหาในการจัดกิจกรรมในโครงการให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และส่งเสริมผู้เรียนในด้านการอ่านและเขียนอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา การประชุมเพื่อชี้แจงการดำเนินโครงการให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง

ทุกฝ่าย การวางแผนและเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรม การประชาสัมพันธ์โครงการ และระยะเวลาที่ใช้ในการจัดโครงการมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

5. การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการ มีความสนุกสนานในการทำกิจกรรม กิจกรรมในโครงการส่งเสริมให้พัฒนาความสามารถด้านการอ่านเขียนและคิดคำนวณ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ เจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการร่วมกิจกรรม สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ รูปแบบกิจกรรมตอบสนองความต้องการของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้านการอ่าน การเขียน และคิดคำนวณเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดในแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ/กิจกรรม และเนื้อหาของกิจกรรม เหมาะกับระดับความรู้ความสามารถของนักเรียน การบูรณาการทางความคิดสู่การทำงานเป็นทีม/การปรับตัวของบุคลากร/การปฏิรูประบบการทำงานในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

6. การติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการประเมินความสำเร็จของโครงการ การแก้ไขและการตรวจสอบข้อบกพร่องในการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดกิจกรรมในโครงการอย่างต่อเนื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมโครงการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา มีการติดตามความก้าวหน้าของโครงการ วิธีวัดและเครื่องมือวัดสอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนด และปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ผลการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกขั้นตอน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ส่วน เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปยังค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ 1) การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนา 2) การประเมินผลลัพธ์ 3) การประเมินการติดตาม 4) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ 5) การประเมินวัตถุประสงค์ และ 6) การประเมินแผนการเรียนรู้ ตามลำดับ ผลการประเมินเป็นเช่นนี้ สืบเนื่องจากโรงเรียนให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนโรงเรียนมีการดำเนินงานตามแผนงานโครงการอย่างเป็นระบบ มีการประเมินเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักการเหตุผล วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการดำเนินโครงการ อย่างความเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน และ

แผนการดำเนินงานโครงการเป็นอย่างดี มีการประเมินเพื่อแนะแนวทางในการพัฒนาระดับคุณภาพ หลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้ทราบถึงข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อยของโครงการและสามารถนำข้อบกพร่องไปปรับปรุงเพื่อพัฒนาโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งโรงเรียนได้มีการวางแผนการดำเนินการพัฒนา ให้แก่นักเรียนตามแนวทางพระบรมราโชบายด้านการศึกษา มีการจัดทำโครงการ กำหนดวัตถุประสงค์ที่มีความเป็นไปได้อสอดคล้องกับเป้าหมาย ตัวชี้วัด และกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญพิดา จงคง ที่ทำการประเมินโครงการกิจกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงโรงเรียนแม่สายประสิทธิศาสตร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 พบว่า ผลประเมินโครงการกิจกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนแม่สายประสิทธิศาสตร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก (กัญญพิดา จงคง, 2557) ซึ่งอภิปรายผลแยกเป็น 6 ส่วน ได้ดังนี้

1. ผลการประเมินวัตถุประสงค์โครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นเพราะโครงการมีความเหมาะสมกับประชากรและกลุ่มเป้าหมาย และการดำเนินโครงการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สราวุธ เมื่อบสน ที่ได้ศึกษาผลการประเมินโครงการแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า นักเรียน ผู้ปกครองและครูผู้สอน เห็นด้วยว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต นักเรียน ผู้ปกครอง และครูผู้สอน เห็นด้วยว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการบริหารเทศบาลและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ผลการประเมินด้านบริบทในภาพรวม พบว่า นักเรียน ผู้ปกครอง และครูผู้สอน เห็นด้วยว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ ได้แก่ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการและความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ และความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (สราวุธ เมื่อบสน, 2556)

2. ผลการประเมินแผนการเรียนรู้ ซึ่งผู้บริหารและคณะครูทุกคนได้จะเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้มียุทธศาสตร์ประกอบที่ครบถ้วน มีความสอดคล้องมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/สาระสำคัญและกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมในโครงการ ตลอดจนครูทุกคนมีเทคนิควิธีการที่หลากหลายที่นำมาใช้กับนักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ ฤดี เขยเดช ได้กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อครูผู้สอน คือ ช่วยให้ครูผู้สอนเกิดความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอน เป็นการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้ เหมาะสมกับผู้เรียน สภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร เป็นตัวกำหนด แผนการจัดการเรียนรู้ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูผู้สอน และครูผู้สอน

แทนได้เป็นอย่างดี และแผนการจัดการเรียนรู้ยังใช้เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลได้ถูกต้อง สามารถที่จะนำไปเป็นผลงาน ทางวิชาการและเผยแพร่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจได้ (ฤดี เขยเดช, 2557)

3. ผลการประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยภายในห้องเรียนพิเศษมีสื่อ/อุปกรณ์ที่มีความพร้อมและเพียงพอต่อความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลภัทร์ ศรีวัลย์ ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการห้องเรียนพิเศษ (English Program) ของโรงเรียนสิริรัตนารโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CSE ของอัลคิน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการประเมินเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโครงการมีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนด้านการประเมินตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สรุปว่าผลการประเมินระบบโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน ผลการประเมินการวางแผนโครงการจากผู้บริหารและคณะกรรมการดำเนินโครงการ พบว่า ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ด้านบุคลากร และด้านคุณสมบัติของนักเรียนในโครงการ มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนด้านอาคารสถานที่ และด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ซึ่งผลการประเมินการวางแผนโครงการในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก สรุปว่าผลการประเมินการวางแผนโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน ผลการประเมินการดำเนินโครงการจากครูผู้สอนในโครงการ พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเพิ่มศักยภาพ และด้านการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมในระดับมาก ซึ่งผลการประเมินดำเนินโครงการในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก สรุปว่าผลการประเมินการดำเนินโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน 4) ผลการประเมินเพื่อการปรับปรุงโครงการจากคณะกรรมการดำเนินโครงการ ครูผู้สอนในโครงการและนักเรียนในโครงการ พบว่า ข้อบกพร่อง ปัญหา และอุปสรรค ของโครงการที่มีความถี่สูงที่สุด คือ ครูผู้สอนชาวต่างชาติจบไม่ตรงสาขาที่สอน ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขที่มีความถี่สูงที่สุด คือ ควรจัดหาครูชาวต่างชาติให้ตรงตามวิชาเอก จุดเด่นของโครงการที่มีความถี่สูงที่สุด คือ นักเรียนในโครงการมีพัฒนาการในการใช้ภาษาอย่างเห็นได้ชัด ส่วนจุดด้อยของโครงการมีความถี่สูงที่สุด คือ สื่อเทคโนโลยีไม่ทันสมัย และ 5) ผลการประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนห้องเรียนพิเศษ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้ง 3 ระดับชั้นสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนห้องเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งสามระดับชั้น 2) ผลการประเมินผู้เรียนตามสมรรถนะสำคัญของหลักสูตรอยู่ในระดับดี และ 3) ความพึงพอใจของผู้ปกครองและนักเรียนต่อโครงการอยู่ในระดับมาก สรุปว่าผลการประเมินเพื่อการยอมรับโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน (พลภัทร์ ศรีวัลย์, 2561)

4. ผลการประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผลเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนทุกคนมีการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม

กับผู้เรียนและเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีการส่งเสริมผู้เรียนในด้านการอ่านและการเขียนอย่างชัดเจน รวมถึงการร่วมการประชุมชี้แจงเพื่อวางแผนการดำเนินการมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธีรา จันทร่า ที่ได้ศึกษาผลการอ่านสะกดยคำภาษาไทยใช้แบบฝึก ร่วมกับโปรแกรมนำเสนอของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อพัฒนาการอ่านสะกดยคำภาษาไทย และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึก ร่วมกับโปรแกรมนำเสนอสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสะกดยคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการใช้แบบฝึก ร่วมกับโปรแกรมนำเสนอพัฒนาการอ่านสะกดยคำภาษาไทย ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านคำภาษาไทยมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นและมีความพึงพอใจต่อแบบฝึก ร่วมกับโปรแกรมนำเสนออยู่ในระดับมาก (สุธีรา จันทร่า, 2560)

5. ผลการประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมองเห็นว่า ผู้เรียนมีความสนุกสนานในการทำกิจกรรมกิจกรรมในโครงการสามารถส่งเสริมให้พัฒนาความสามารถด้านการอ่านเขียนและคิดคำนวณ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์เป็นไปในทางที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนันทา วงษ์จำปา ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ปัญหา นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านโดยใช้สื่อประสม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหานักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านโดยใช้สื่อประสม เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านได้พัฒนาสร้างสื่อ นวัตกรรม สำหรับนักเรียนกลุ่มภาวะเสี่ยงที่บกพร่องทางการเรียนรู้ พัฒนาความสามารถด้านการอ่าน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านที่เรียนโดยใช้สื่อประสม มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีขึ้นรับผิดชอบการทำงานที่ได้รับมอบหมายและมีความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 60 ขึ้นไป (สุนันทา วงษ์จำปา, 2562)

6. ผลการติดตามและการประเมินผลกระทบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ครูมีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ มีการใช้เกมและเพลงในการจัดการเรียนการสอน มีการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการจากการสรุปผลของในแต่ละกิจกรรม มีการวัด ประเมินผลสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่เด่นชัด และนำผลที่ได้มาปรับปรุง ไปพัฒนาการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศฤงคาร ใจปันหา และ

คณะ ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการมีงานทำ สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางของการบริหารประกอบด้วยด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหาร ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการกระจายอำนาจในการบริหารและปัจจัยความสำเร็จ โดยรูปแบบมี 5 องค์ประกอบได้แก่ 1) บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง 2) การบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม 3) วิธีการส่งเสริมทักษะอาชีพและการมีงานทำ 4) การทำงานเป็นทีม 5) ผลลัพธ์ซึ่งประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ศฤงคาร ใจปันทา และคณะ, 2563)

สรุป

การดำเนินการจัดโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ความผิดปกติที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ การมีปัญหาด้านการใช้ภาษา การฟัง การอ่านการพูด การเขียน การสะกดคำหรือการคำนวณ เด็กในกลุ่มนี้มีความผิดปกติในด้านการรับรู้ การสร้างความเข้าใจ การใช้ทักษะการคิด รวมถึงการสื่อสาร โดยจะแสดงพฤติกรรมในการฟัง การพูด การเขียน การคิดคำนวณได้ช้า ด้อยกว่าเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกัน ความผิดปกติดังกล่าวเป็นกระบวนการที่เกิดจากภายในที่ไม่ใช่ความผิดปกติของร่างกาย หรือเกิดจากความพิการของร่างกายแต่อย่างใด ส่งผลให้เด็กมีความบกพร่องทางการเรียนรู้ จะมีปัญหาในการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็กในวัยเดียวกันหรือระดับชั้นเดียว ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อการเรียนรู้ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้โดยใช้วิธีการเดียวกับเด็กทั่วไปได้ จากการทำโครงการของโดยรวมแล้วโรงเรียนให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการดำเนินงานตามแผนงานโครงการอย่างเป็นระบบ มีการประเมินเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักการเหตุผล วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการดำเนินโครงการอย่างเหมาะสม และแผนการดำเนินงานโครงการเป็นอย่างดี มีการประเมินเพื่อแนะแนวทางในการพัฒนาระดับคุณภาพ หลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้ทราบถึงข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อยของโครงการและสามารถนำไปปรับปรุงเพื่อพัฒนาโครงการให้บรรลุตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งได้มีการวางแผนการดำเนินการพัฒนาให้แก่นักเรียนตามแนวทางพระบรมราโชบายด้านการศึกษา มีการจัดทำโครงการ กำหนดวัตถุประสงค์ที่มีความเป็นไปได้สอดคล้องกับเป้าหมาย ตัวชี้วัด และกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนพิเศษอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เพื่อให้การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ควรร่วมกันวางแผนการจัดลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โครงการ โดยเรียงลำดับความยากง่ายของแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการอ่าน ด้านการเขียน และคิดคำนวณ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนที่สูงขึ้น

2. ควรมีการระบุเกณฑ์การประเมินผลอย่างชัดเจน ซึ่งครูจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการให้คะแนนเพื่ออธิบายผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแต่ละคน

3. ควรมีการนำผลการเปรียบเทียบมาศึกษาจุดบกพร่องในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ครูร่วมกันหาหรือหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนควรเพิ่มระยะเวลาในการทำกิจกรรมให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่ดีขึ้น

4. ควรมีการปรับเนื้อหาของกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการทำงานเป็นทีมมากยิ่งขึ้น และควรมีการประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานตามโครงการและนำข้อตกลงที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินงานโครงการในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยแบบต่อเนื่องในการดำเนินโครงการ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน และการประเมินผลโครงการสำหรับเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาในทุกระดับการศึกษา ซึ่งจะประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้ครบในทุกระดับการศึกษาได้มากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัญญพิดา จงคง. (2557). การประเมินโครงการกิจกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36. สุราษฎร์ธานี: โรงเรียนเทศบาล 5 วสุนธราภิวัฒณ์.
- จิระพร ชะโน. (2562). การคิดเชิงบริหารกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 13(1), 7-17.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2557). การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: วีพริ้นท์ (1991).

- นพเก้า วรณศิริ. (2562). การพัฒนารูปแบบการประเมินนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการคิดคำนวณ. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). หลักการวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พลภัทร์ ศรีวัลย์. (2561). การประเมินโครงการห้องเรียนพิเศษ (English Program) ของโรงเรียนสิริรัตนาร โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CSE ของอัลคิน. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฤดี เขยเดช. (2557). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาไทย โดยแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ จังหวัดปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศฤงคาร ใจปันทาและคณะ. (2563) รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการมีงานทำสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. ใน วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สรารุณ เมือบสน. (2556). การประเมินโครงการแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 5(2), 193-202.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2. (2564). รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2 ปีการศึกษา พ.ศ. 2564. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2551). พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ลาดพร้าว.
- สุธีรา จันทรา. (2560). ผลการอ่านสะกดคำภาษาไทยใช้แบบฝึกพร้อมกับโปรแกรมนำเสนอของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- สุนันทา วงษ์จำปา (2562). การแก้ปัญหานักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านโดยใช้สื่อประสม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 26(2), 316-317.
- Tyler, R. W. Basic. (1959). Principles of Curriculum and Instruction. Chicago: University of Chicaco Press.

การประเมินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน
อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2*

AN EVALUATION OF MOBILE LIBRARY ACQUISITION OF
KNOWLEDGE TO THE DEVELOPMENT READING AND WRITING FOR
STUDENT WATAUMPARAM SCHOOL SURATTHANI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ชฎาพร ฤทธิหมุน*, สมปอง รักษารธรรม และวีระยุทธ ชาทะกาญจน์
Chadaphon Ritmun*, Sompong Raksatham and Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: 6355701049@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินวัตถุประสงค์ แผนการเรียนรู้ การแนะแนวในการพัฒนาโครงการ การนำโครงการไปปฏิบัติ ผลลัพธ์ และเพื่อประเมินการติดตามและผลกระทบ โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้สู่การพัฒนาให้ผู้เรียนอ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ ประชากร ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนโรงเรียนวัดอัมพาราม รวมทั้งสิ้น 137 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความพึงพอใจ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการประเมินวัตถุประสงค์ พบว่า การจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมในโครงการมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
2. ผลการประเมินแผนการเรียนรู้ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

* Received January 6, 2024; Revised December 18, 2024; Accepted December 20, 2024

3. ผลการประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ พบว่า ห้องสมุดเคลื่อนที่มีสื่ออุปกรณ์ที่มีความพร้อม เพียงพอต่อความต้องการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

4. ผลการประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า การประชาสัมพันธ์โครงการ กิจกรรมที่ใช้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

5. ผลการประเมินผลลัพธ์ของโครงการ พบว่า ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ มีทักษะตามเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกกลุ่มสาระเป็นไปตามที่เกณฑ์ที่กำหนดของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

6. ผลการประเมินการติดตามและผลกระทบโครงการ พบว่า วิถีวัด เครื่องมือวัด สอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

คำสำคัญ: ห้องสมุดเคลื่อนที่, ประเมินโครงการ, การเรียนรู้

ABSTRACT

The purpose of this research was to assess the objectives, learning plan, project development guidance, project implementation, and outcomes and to evaluate the monitoring and impact of the Mobile Library Project for Acquisition of Knowledge to Reading and Writing Development in Wat Amparam School, Surat Thani Primary Educational Service Area Office 2. The research employed Ralph W. Tyler's assessment model. The population consisted of school administrators, teachers, and students of Wat Amparam School, totaling 137 people. The research tools included a satisfaction evaluation form with a five-point scale. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The results found that:

1. For objectives' evaluation, the sequence of activities in the project was consistent with the objectives and had the highest average.

2. For learning plan evaluation, the learning management plan had all the essential elements and had the highest average.

3. For the evaluation of project development guidance, the mobile libraries had media and equipment that was ready and sufficient for the needs, with the highest average.

4. For the evaluation of project implementation, the public relations of the project and the activities used were suitable for the learners, with the highest average.

5. For outcome evaluation, the learners gained knowledge and understanding, including skills based on the content and learning activities. The achievements of learners in all subject groups were in accordance with the criteria specified by the educational institution, with the highest average.

6. The measurement methods and tools were consistent with the specified behaviors, with the highest average for monitoring and project impact assessment.

Keywords: Mobile library, Project evaluation, Learning

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันเป็นสังคมฐานความรู้ มีความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ สะสมความรู้ สร้างความรู้ สำหรับการพัฒนาขีดความสามารถด้านความรู้ กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านความรู้ มีการขยายฐานความรู้ของประชาชนโดยการกำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นเพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้าง การใช้ความรู้พัฒนายุทธศาสตร์ สำคัญในการสร้างขีดความสามารถ นอกจากนี้ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาในฐานะเป็นกลไกหลักที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถและสมรรถนะในการประกอบสัมมาอาชีพและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข อันนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 (กิ่งใจ รัตนแสนศรี, 2562)

ห้องสมุดเป็นหัวใจของโรงเรียน เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ เป็นที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร หนังสือ สื่อในห้องสมุดน่านักเรียนไปสู่ประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งมีทั้งความรู้ความเพลิดเพลิน ช่วยเสริมสร้างจินตนาการและสร้างความตระหนักและเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายห้องสมุดโรงเรียนมีหน้าที่ส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรมุ่งให้นักเรียนรู้จักใช้ประโยชน์จากห้องสมุด และแหล่งวิทยาการต่างๆ และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อบริการแก่นักเรียน ครู และชุมชน เป็นแหล่งวิทยาการที่สนับสนุนการเรียนการสอน ปลุกฝังนิสัยรักการอ่าน (กรุณา พยัคฆชนม์, 2559) การพัฒนาห้องสมุดและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านมีความสำคัญมาก ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดโรงเรียนอันเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาตลอดจนสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนได้อีกด้วย ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้จัดทำมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทาง สำหรับบุคลากรทุกคนในโรงเรียนร่วมมือกันดำเนินงานตามเกณฑ์ที่กำหนด และได้ระบุวิธีการประเมินเกณฑ์การประเมิน แนวทางการให้คะแนน ตลอดจนข้อมูลเชิงประจักษ์ไว้ด้วยเพื่อความสะดวกในการประเมินอีกด้วย (พลีษฐพล อินทสอน, 2558)

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อกระตุ้น ให้เด็กเกิดความสนใจอ่านหนังสือมากยิ่งขึ้น โดยช่วยชี้ชวนให้เด็กเกิดความสนใจอ่านหนังสือเพลิดเพลิน สนุกสนานไปกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและพยายามพัฒนาการอ่านให้ดีขึ้นจนเป็นนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมส่งเสริมการอ่านในห้องสมุดเคลื่อนที่ มุ่งหวังเพื่อดึงดูดให้นักเรียน มีพัฒนาการทางด้านภาษา ให้ได้รับการปลูกฝังอย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้การเขียน ก็เป็นอีกทักษะหนึ่งที่น่าสนใจว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสื่อสาร เป็นเครื่องมือในการบันทึก ถ่ายทอด เรื่องราว แสดงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการให้ผู้อื่นทราบ เป็นลายลักษณ์อักษร โดยใช้สัญลักษณ์ ภาษาตัวอักษรเป็นสื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้ความคิดของตนให้คนอื่นทราบซึ่งหากสะกดไม่ถูกต้องย่อมก่อให้เกิดผลเสีย เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ และส่งผลถึงการสื่อสาร ย่อมทำให้เกิดผลเสีย เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ส่งผลให้ทักษะการเขียนไม่เกิดประสิทธิภาพ (บุบผา เรืองรอง, 2556)

โรงเรียนวัดอัมพาราม สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีสภาพปัญหานักเรียนอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ นักเรียนบางส่วนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนมีความยากลำบากในการจัดกระทำข้อมูล ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักเรียนเหล่านี้ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน หากนักเรียนกลุ่มนี้ได้รับความช่วยเหลือให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ก็สามารถประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกับนักเรียนปกติ อีกทั้งจากการศึกษารายงานผลการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานโครงการห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2563-2565 พบว่า มีการดำเนินงานโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ อย่างต่อเนื่องแต่ไม่เคยมีการประเมินโครงการอย่างเป็นระบบมาก่อน จึงทำให้โรงเรียนหรือผู้รับผิดชอบโครงการไม่มีข้อมูลที่สามารถนำมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาโครงการทำให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ขาดการสนับสนุนที่ถูกต้องตรงความต้องการอย่างแท้จริง นอกจากนี้การดำเนินงานโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สามารถปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่ นักเรียน โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ได้เป็นอย่างดี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2, 2565) จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ประเมินเห็นว่าควรมีการประเมินโครงการ อย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เสนอต่อผู้บริหาร ตลอดจนเพื่อนำไปพิจารณาและนำไปตัดสินใจในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขการดำเนินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น ผู้ประเมินจึงได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า หลักการ ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวคิด ใช้เป็นแนวทางการประเมินโครงการ โดยผู้ประเมินเลือกรูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ ซึ่งจัดเป็นแนวคิดของการประเมินในระดับชั้นเรียน โดยไทเลอร์มีความเห็นว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จะมีส่วนช่วยอย่างมาก ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

อย่างชัดเจน รักภูมิ และจำเพาะเจาะจง และสามารถเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives) โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
2. เพื่อประเมินแผนการเรียนรู้ (Evaluating the Learning Plan) โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
3. เพื่อประเมินการแนะแนวในการพัฒนาโครงการ (Evaluation to Guild Program Development) โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
4. เพื่อประเมินการนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluation Program Implement) โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
5. เพื่อประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา (Evaluating the Outcome of an Educational Program) โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
6. เพื่อการติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การประเมินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผู้ประเมินได้นำรูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบการประเมิน โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) การประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives) ประกอบด้วย การประเมินเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโครงการ และการประเมินตามวัตถุประสงค์ของโครงการ 2) การประเมินแผนการเรียนรู้ (Evaluating the learning Plan) ประกอบด้วย การประเมินเนื้อหากิจกรรมอาคารสถานที่ และวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ 3) การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ (Evaluation to Guild Program Development) ประกอบด้วย การประเมินข้อบกพร่อง ข้อเสนอแนะ จุดเด่น จุดด้อย

ของกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพนักเรียนด้วยห้องเรียนพิเศษ 4) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluation Program Implement) ประกอบด้วย การประเมินการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การประชุม และการชี้แจง 5) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา (Evaluating the Outcome of an Educational Program) ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานโครงการ และ 6) การติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ประกอบด้วย ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบของโครงการ

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน ครูผู้สอนและบุคลากรโรงเรียนวัดอัมพาราม จำนวน 9 คน และนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนวัดอัมพาราม ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 127 คน รวมทั้งสิ้น 137 คน

เครื่องมือที่ใช้ ในการประเมินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผู้ประเมินได้ใช้แบบประเมินความพึงพอใจที่สอดคล้องกับรูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ตามวัตถุประสงค์ 6 ขั้นตอน จำนวน 3 ฉบับ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินโครงการได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรโรงเรียนวัดอัมพาราม จำนวน 10 คน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 127 คน รวมทั้งสิ้น 137 คน

ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามในแต่ละข้อคำถาม สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละและค่าความถี่
2. ความสอดคล้อง ใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และแปลผลนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย การแปลความหมายเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)
3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโครงการ ใช้ค่าความถี่และเรียงลำดับ
4. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS for Windows

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ ที่สอดคล้องกับรูปแบบการประเมินของราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ตามวัตถุประสงค์ 6 ขั้นตอน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยประชากร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลการประเมินความพึงพอใจ เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

รายการประเมิน	μ	σ	แปลผล
1. การประเมินวัตถุประสงค์	4.86	0.34	มากที่สุด
2. การประเมินแผนการเรียนรู้	4.80	0.41	มากที่สุด
3. การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ	4.73	0.46	มากที่สุด
4. การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ	4.70	0.51	มากที่สุด
5. การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา	4.67	0.53	มากที่สุด
6. การติดตาม และการประเมินผลกระทบ	4.69	0.49	มากที่สุด
รวม	4.74	4.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนวัดอัมพารามมีความ คิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ ธานี เขต 2 ทั้ง 6 ขั้นตอน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แบบประเมินโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ข้อ โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยคือ การประเมิน วัตถุประสงค์ ($\mu=4.86$) รองลงมาคือ การประเมินแผนการเรียนรู้ ($\mu=4.80$) การประเมินเพื่อ แนะแนวในการพัฒนาโครงการ ($\mu=4.73$) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ ($\mu=4.70$) การ ติดตามและการประเมินผลกระทบ ($\mu=4.69$) และการประเมินผลลัพธ์ของโครงการทาง การศึกษา ($\mu=4.67$) ตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปผลแยกรายขั้นตอนได้ดังนี้

1. การประเมินวัตถุประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นราย ข้อ พบว่า การจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมในโครงการมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โครงการมีความเหมาะสมกับประชากร และกลุ่มเป้าหมายและการดำเนินโครงการบรรลุตาม วัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน รองลงมาคือ วัตถุประสงค์ของโครงการเป็นจุดประสงค์ เชิงพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างชัดเจน และมุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้มีศักยภาพด้านการอ่านและเขียนเป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

2. การประเมินแผนการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน ความสอดคล้องมาตรฐาน การเรียนรู้/ตัวชี้วัด/สาระสำคัญและกิจกรรมการเรียนรู้ ระบุเกณฑ์การประเมินผลอย่างชัดเจน สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

เท่ากัน และรองลงมาคือ กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม ครบถ้วนทุกขั้นตอนตามวิธีสอนกระบวนการหรือเทคนิคการสอนตรงตามที่ระบุไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ และ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

3. การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ห้องสมุดเคลื่อนที่มีสื่อ/อุปกรณ์ที่มีความความพร้อมและเพียงพอต่อความต้องการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ห้องสมุดของโรงเรียนมีความพร้อมในการให้บริการ และ การนำผลของการเปรียบเทียบกับมาศึกษาจุดบกพร่องในการจัดกิจกรรมเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

4. การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การประชาสัมพันธ์โครงการ กิจกรรมที่ใช้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมผู้เรียนในด้านการอ่านและเขียนอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน รองลงมาคือ วางแผนและเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรม จัดเนื้อหาในการจัดกิจกรรมในโครงการให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และ การบูรณาการทางความคิดสู่การทำงานเป็นทีม/การปรับตัวของบุคลากร/การปฏิรูประบบการทำงานในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

5. การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ ทักษะตามเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมในโครงการส่งเสริมให้พัฒนาความสามารถด้านการอ่าน การเขียน เรียนรู้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกกลุ่มสาระเป็นไปตามที่เกณฑ์ที่กำหนดของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน รองลงมา ผู้เข้าร่วมโครงการมีความสนุกสนานในการทำกิจกรรม และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

6. การติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การติดตามความก้าวหน้าของโครงการ และวิธีวัดและเครื่องมือวัดสอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน รองลงมา การประเมินความสำเร็จของโครงการ และปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ผลการประเมินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกขั้นตอน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ขั้นตอน เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงไปน้อย ได้แก่ 1) การประเมินวัตถุประสงค์ 2) การ

ประเมินแผนการเรียนรู้ 3) การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ 4) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ 5) การติดตามและการประเมินผลกระทบ และ 6) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา ตามลำดับ ผลการประเมินเป็นเช่นนี้ สืบเนื่องจาก ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การดำเนินงานตามโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ อีกทั้ง วัตถุประสงค์ของโครงการเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างชัดเจนให้แก่ผู้เรียน มีการจัดการตามลำดับขั้นตอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จนทำให้โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และส่งผลให้ผู้เรียนมีศักยภาพด้านการอ่านและการเขียนเป็นไปตามที่กำหนดสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ณัฐติยา เหล่าโสภา ที่ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานห้องสมุดตามทัศนะของครู โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเทศบาลนครแหลมฉบัง พบว่าปัญหาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเทศบาลนครแหลมฉบัง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดี ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานห้องสมุดตามทัศนะของครู จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 อีกทั้งผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานห้องสมุดตามทัศนะของครู จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานห้องสมุดตามทัศนะคติของครู จำแนกตามที่ตั้งโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ณัฐติยา เหล่าโสภา, 2555) ซึ่งอภิปรายผลแยกเป็น 6 ส่วน ได้ดังนี้

1. ผลการประเมินวัตถุประสงค์โครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมในโครงการมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โครงการมีความเหมาะสมกับประชากร และกลุ่มเป้าหมายและการดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์ (1959) ที่ได้ระบุไว้ว่า การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง กับ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้ โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุมและจำเพาะเจาะจง แล้วจะเป็นแนวทางช่วยในการประเมิน ได้เป็นอย่างดีในภายหลัง ซึ่งแนวความคิดลักษณะนี้เรียกว่า "แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก" (ราล์ฟ ดับบลิว ไทเลอร์, 1959) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เข้ม ขอบกิตต์วรกุล และคณะ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินโครงการ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการประเมินพบว่า โดยรวมทั้ง ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการดำเนินการและด้านผลการดำเนินการอยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยของแต่ละด้าน คือ ด้านบริบท หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ มีความสอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียนในระดับมาก รองลงมาคือด้านกระบวนการดำเนินการพบว่าการปฏิบัติและเป็นจริงใน ระดับมาก

ส่วนด้านปัจจัยนำเข้าพบว่ามีความเหมาะสมและความเพียงพอในระดับมาก และด้านผลการดำเนินการพบว่ามีความสำเร็จและความพึงพอใจในระดับมาก (เข้ม ชอบกิตติวรกุล และคณะ, 2560)

2. ผลการประเมินแผนการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน ความสอดคล้องมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/สาระสำคัญและกิจกรรมการเรียนรู้ ระบุเกณฑ์การประเมินผลอย่างชัดเจน สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน ผลการประเมินเป็นเช่นนี้ สืบเนื่องจาก ผู้บริหารและคณะครูทุกคน เห็นความสำคัญของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบครบถ้วน มีความสอดคล้องมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/สาระสำคัญและกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมในโครงการ ตลอดจนครูทุกคนมีเทคนิควิธีการที่หลากหลายที่นำมาใช้กับผู้เรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมิกา สุวรรณhitาทิร ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครู ระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้มี 6 องค์ประกอบ คือ สาระสำคัญ จุดประสงค์ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนผลการวิเคราะห์ระดับคะแนนคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่าปัจจัยขนาดโรงเรียนมีผลต่อคะแนนคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งผลของปัจจัยหลักกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีผลต่อคะแนนคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแตกต่างกันที่ระดับ .05 และผลการใช้แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครู ระดับชั้นมัธยมศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับชั้นการศึกษา พบว่า เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง มีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ของครูสูงกว่าทุกขนาดโรงเรียน เมื่อจำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ คะแนนเฉลี่ยคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสูงกว่าทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเมื่อจำแนกตามระดับชั้นการศึกษา คะแนนเฉลี่ยคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ของครูมัธยมศึกษาตอนต้นสูงกว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (เอมิกา สุวรรณhitาทิร, 2558)

3. ผลการประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ห้องสมุดเคลื่อนที่มีสื่อ/อุปกรณ์ที่มีความพร้อมและเพียงพอต่อความต้องการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยรัตน์ ทองดี ที่ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการของนักเรียนที่มีต่อห้องสมุดโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ซึ่งผลการวิจัย พบว่า นักเรียนโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีมีปัญหาการใช้ห้องสมุด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาด้านบุคลากร และปัญหา ด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง และความต้องการของนักเรียนที่มีต่อ

ห้องสมุดโรงเรียน เฉลิมขวัญสตรี ด้านอาคารสถานที่ พบว่า ต้องการให้เพิ่มโซฟา ต้องการให้เพิ่มโต๊ะและเก้าอี้ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ต้องการให้เพิ่มหนังสือที่หลากหลายและทันสมัย ด้านบริการ พบว่า ต้องการให้มีบริการ Netflix และด้านบุคลากร พบว่า ต้องการให้บุคลากรพูดจาสุภาพ อ่อนโยน (ปิยรัตน์ ทองดี, 2565)

4. ผลการประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การประชาสัมพันธ์โครงการ กิจกรรมที่ใช้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมผู้เรียนในด้านการอ่านและเขียนอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน ซึ่งผลเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีการร่วมการประชุมชี้แจงเพื่อวางแผนการดำเนินการมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบอย่างทั่วถึง มีการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนและเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีการส่งเสริมผู้เรียนในด้านการอ่านและการเขียนอย่างชัดเจน รวมถึงการร่วมการประชุมชี้แจงเพื่อวางแผนการดำเนินการมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ ภิรมย์นาค ที่ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการอ่านและเขียน และการพัฒนาห้องสมุดอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียน (วราภรณ์ ภิรมย์นาค, 2559)

5. ผลการประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ ทักษะตามเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมในโครงการส่งเสริมให้พัฒนาความสามารถด้านการอ่าน การเขียนเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกกลุ่มสาระเป็นไปตามที่เกณฑ์ที่กำหนดของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเห็นว่า ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์เป็นไปในทางที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน ตลอดจนครูจัดกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมการอ่านและการเขียนของผู้เรียนอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุสุมา กรองทิพย์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินโครงการห้องสมุดมีชีวิต ของโรงเรียนศรีเทพประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 40 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการสรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากรดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนแนวทางพัฒนาการประเมินโครงการห้องสมุดมีชีวิต พบว่าควรพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์โครงการให้สามารถดำเนินโครงการ ให้บรรลุเป้าหมาย ด้านทรัพยากรสารสนเทศ การพัฒนาให้มีวัสดุอุปกรณ์ ให้มีความสอดคล้องและเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม ด้านสถานที่วิเคราะห์ความ

พร้อมของโรงเรียนด้านอาคารสถานที่เพื่อออกแบบกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม (กุสุมา กรองทิพย์, 2563)

6. ผลการติดตามและการประเมินผลกระทบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การติดตามความก้าวหน้าของโครงการ และวิธีวัดและเครื่องมือวัด สอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน ผลการประเมินเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า โรงเรียนมีการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการจากการสรุปผลของในแต่ละกิจกรรม ครูมีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่เด่นชัด และนำผลที่ได้มาปรับปรุง พัฒนาในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรวนภา รุ่งเรืองโชติสกุล ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า สภาพและปัญหา การพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมมีมากถึงร้อยละ 82.00 ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านกิจกรรมห้องสมุด ปัญหาด้านบริการห้องสมุด ปัญหาด้านบริหารงานห้องสมุดและปัญหาด้านเทคนิคห้องสมุด ตามลำดับ สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารห้องสมุดโรงเรียน ในภาพรวมมีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ด้านเทคนิคห้องสมุด ควรมีการประสานงานขอความร่วมมือในการปฏิบัติงานด้านเทคนิคจากห้องสมุดโรงเรียนอื่นและสำรวจความต้องการทรัพยากรสารสนเทศร่วมไปถึงการจัดสรรให้เป็นระบบทั่วถึงกับผู้ใช้ทุกคน ด้านกิจกรรมห้องสมุด ควรจัดหาระบบสืบค้นข้อมูลที่ทันสมัยเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ด้านบริการห้องสมุด ควรมีการจัดสื่อวัสดุที่หลากหลายน่าสนใจและเพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ และด้านบริหารงานห้องสมุด ควรพัฒนาบุคลากรโดยการอบรมหรือศึกษาดูงานและมีการประเมินติดตามผลอย่างต่อเนื่อง (แพรวนภา รุ่งเรืองโชติสกุล, 2564) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเยี่ยม น้อยชุมแพ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้บริการและกิจกรรมตามบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดประชาชน“เฉลิมราชกุมารี” ของผู้ใช้ห้องสมุดในเขตภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากรดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านกระบวนการดำเนินงานของโครงการสรุป โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านปฏิบัติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งผล การประเมินตามเกณฑ์ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ ผลการประเมินความเหมาะสมด้านผลผลิตของโครงการสรุป โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนแนวทางการพัฒนาประเมินโครงการห้องสมุดมีชีวิต พบว่า ควรพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ และสามารถดำเนินโครงการ ให้บรรลุเป้าหมาย ด้านทรัพยากรสารสนเทศ การพัฒนาให้มีวัสดุ อุปกรณ์ ให้มีความสอดคล้องและเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม ด้านสถานที่วิเคราะห์ความพร้อมของโรงเรียนด้านอาคารสถานที่เพื่อออกแบบกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม (บุญเยี่ยม น้อยชุมแพ, 2555)

สรุป

การประเมินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ โรงเรียนวัดอัมพาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 เป็นโครงการมีความเหมาะสมกับประชากร และกลุ่มเป้าหมายและการดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างชัดเจน และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพด้านการอ่านและเขียน เป็นการส่งเสริมผู้เรียนในด้านการอ่านและเขียนอย่างชัดเจน ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ ทักษะตามเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกกลุ่มสาระเป็นไปตามที่เกณฑ์ที่กำหนดของสถานศึกษา ทั้งนี้กิจกรรมที่ดำเนินการตรงกับความต้องการของครูบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน การดำเนินงานมีการประสานงาน ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้กิจกรรมประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จประกอบด้วยบุคลากรที่ดำเนินกิจกรรมด้วยความมุ่งมั่น เอาใจใส่ รับผิดชอบ ต่อหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย มีอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการจัด กิจกรรม สื่อวัสดุ อุปกรณ์มีความเหมาะสมและเพียงพอ การจัดสรรงบประมาณเพียงพอและเหมาะสม รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอนมีการตรวจสอบนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานทุกระยะ นำผลการประเมินมาวิเคราะห์และส่งเสริมการรักการอ่าน การเขียนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรร่วมกันปลูกฝังให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน การเขียนมากยิ่งขึ้น ควรมุ่งมั่นพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียนให้เกิดผลที่ชัดเจนแก่ มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนักเรียนปกติ นักเรียนบกพร่องด้านการเรียนรู้ ที่มีความยืดหยุ่นตามบริบทของแต่ละบุคคล
3. กำหนดแนวทางในการวัดผล ประเมินผลให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตลอดจนควรมีการนำผลจากการประเมินการดำเนินงานโครงการมาศึกษาข้อบกพร่องในการจัดการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น
4. ครูผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรร่วมกันหาแนวทางการแก้ปัญหา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร่วมกันอย่างเป็นระบบ และควรมีการประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานตามโครงการและนำข้อตกลงที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินงานโครงการในครั้งต่อไป ร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหาและผลกระทบของการประเมินโครงการรื้อการอ่านโดยใช้รูปแบบอื่น ๆ
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรื้อการอ่านของนักเรียน
3. ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ในรูปแบบอื่นร่วม เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต เพื่อให้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมในเชิงลึกและการนำข้อเสนอแนะจากการประเมินนำไปปรับปรุงแนวทางโครงการรื้อการอ่านในสถานศึกษา ให้สมบูรณ์มากขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งใจ รัตนแสนศรี. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. วารสารชอพะยอม, 30(1), 109-116.
- กุสุมา กรองทิพย์. (2563). การประเมินโครงการห้องสมุดมีชีวิต ของโรงเรียนศรีเทพประชา สรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 40. วารสาร ครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 5(10), 10-11.
- เข้ม ขอบกิตต์วรกุล. (2560). การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโรงเรียนอมก๋อย วิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. ใน การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐติยา เหล่าโสภะ. (2555). ปัญหาการบริหารงานห้องสมุดตามทัศนะของ ครูโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครแหลมฉบัง. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). หลักการวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยา สารสิน.
- บุญเยี่ยม น้อยชุมแพ. (2555). การใช้บริการและกิจกรรมตามบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุด ประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ของผู้ใช้ห้องสมุดในเขตภาคกลาง. วารสารบรรณศาสตร์ มศว, 5(2), 50-51.
- บุบผา เรืองรอง. (2556). การเรียนรู้โดยการลงมือทำ (Learning by doing). เรียกใช้เมื่อ 9 ธันวาคม 2565 จาก <http://taamkru.com/th>.
- ปิยรัตน์ ทองดี. (2565). ปัญหาและความต้องการของนักเรียนที่มีต่อห้องสมุด โรงเรียนเฉลิม ขวัญสตรี. วารสารอักษราพิบูล, 3(1), 54-57.
- พลสิษฐพล อินทสอน. (2558). การพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดตามโครงการส่งเสริมคุณภาพ การศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช กุมารีของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหาดทรายเพ สังกัดกองกำกับการ ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 23. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร.

- แพรวนภา รุ่งเรืองโชติสกุล. (2564). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุตรดิตถ์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- วราภรณ์ ภิรมย์นาค. (2559). การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2. (2564). รายงานผลการนิเทศติดตามดำเนินงานการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2 ปีการศึกษา พ.ศ. 2564. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2.
- เอมิกา สุวรรณทิทาทร (2558). การพัฒนาแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครู ระดับชั้นมัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Tyler, R. W. Basic. (1959). Principles of Curriculum and Instruction. Chicago: University of Chicaco Press.

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน
โรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร*

THE LEADING TO USED MORALITY IN DAILY LIFE OF STUDENTS IN
WATKUBON SCHOOL KLONG SAM WA DISTRICT, BANGKOK

ณัฐวิภา โสคำภา*, พระครูปลัดวิสุทธิศรี นนทโย และพระมหาวิโรจน์ กุดติวิโร
Natvipa Sokumpa*, Phrapaladwisudsri Nandajayo and Phramahaviroj Guttaviro

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: natvipasokumpa@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3, 2) เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามปัจจัยส่วนบุคคล, 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จำนวน 205 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

- การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.71)
- การเปรียบเทียบการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน ที่มีเพศ อายุ และระดับชั้นการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน
- นักเรียนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า ด้านการไม่ฆ่าสัตว์ เมื่อเห็นเพื่อนกำลังจะฆ่าสัตว์จะห้ามปรามโดยทันที ด้านการไม่ลักทรัพย์ ไม่หยิบฉวยของผู้อื่นมาเป็นของ ๆ ตนโดยเด็ดขาด ด้านการไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่เข้าไปยุ่ง

* Received September 23, 2023; Revised November 24, 2024; Accepted December 6, 2024

เกี่ยวในทำนองคู่สวากับบุคคลที่มีแฟนแล้ว ด้านการไม่โกหก ไม่นำเรื่องที่ไม่ดีของคนอื่นมาพูด หรือขยายความต่อ และด้านการไม่ดื่มสุรา/สารเสพติด ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสุรายาเสพติดทุกชนิด
คำสำคัญ: หลักศีลธรรม, การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน, นักเรียน

ABSTRACT

This thesis aimed to 1) study the application of moral principles in the daily life of students in Mathayom Suksa 1-3, 2) compare the application of moral principles in the daily life of students in Mathayom Suksa 1-3 based on personal factors and 3) study the recommendations of the application of moral principles in the daily life of students in Mathayom Suksa 1-3, Watkhubon School. This research was quantitative. The sample group comprised 205 students from Watkhubon School, Khlong Sam Wa district, Bangkok. Statistics used for data analysis included Descriptive statistics, Inferential statistics, and Content analysis.

The results of the research were as follows:

1. Overall, the application of moral principles in the daily life of students of Watkhubon School, Klong Sam Wa District, Bangkok, was very high ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.71).

2. A Comparison of the application of moral principles in students' daily lives based on personal factors indicated that different genders, ages, and academic levels did not influence the distinct application of Moral principles in students' daily lives.

3. Students gave feedback on their application of moral principles in their daily lives as follows: Not Killing Animals, when they saw their friends about to kill an animal, they immediately dissuaded it. In terms of Not Stealing, they absolutely do not take other people's things as their own. For Not Committing Sexual Misconduct, they do not interfere in adultery with a person who has a boyfriend or girlfriend. On Not Lying, they do not discuss or expand on other people's bad things. Finally, Not Drinking Alcohol/Drugs, they do not get involved with any type of alcohol or drugs.

Keywords: Moral principles, Daily life, Students

บทนำ

การพัฒนาคนเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา เป็นต้น เนื่องจากคนเป็นผู้เปิดประตูไปสู่การกระทำของทุกสิ่งทุกอย่างให้ประสบความสำเร็จได้ การให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์นั้น ควรเริ่มตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาพที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมมีจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดี ต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความรู้และความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็ว บนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน และภาคเอกชนที่ร่วมกันพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง อีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560-2564, 2560)

สังคมไทยในยุคสมัยปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไร้พรมแดนหรือจะเรียกว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือเป็นยุคที่มุ่งเน้น การแข่งขันเพื่อสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ทำให้คนในสังคมให้ความสำคัญต่อวัตถุภายนอกมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านของพฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยปราศจากการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอย่างมากและสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การขาดจิตสำนึกทางศีลธรรมของคนในสังคมจึงทำให้เกิดปัญหาทางสังคมที่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การข่มขืน การปล้นจี้ การฆ่า หั่นศพ การฆ่าบิดามารดา เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดจิตสำนึกทางศีลธรรมทั้งสิ้น (พุทธรักษ์ ปรานอก, 2560)

ศีลธรรมในปัจจุบันมีความเสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด ท่ามกลางกระแสสังคมที่มีแต่ความเร้าร้อน รุนแรง ยั่วยุ การนำเสนอผ่านสื่อเป็นสิ่งที่บั่นทอนจิตใจแก่ผู้เสพข่าว การนำเอาพฤติกรรมจากสื่อมาปฏิบัติตามอย่างไม่มีจิตสำนึกและไม่ได้คำนึงถึงความผิดชอบชั่วดีนั้น ก่อให้เกิดวิกฤติทางศีลธรรม ไม่ใช่เพียงแต่กำลังเกิดขึ้นกับสังคมไทย แต่ปัญหานี้กำลังเกิดกับสังคมทั่วโลก การสื่อสารกันอย่างรวดเร็ว ความสามารถในการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้อย่างไม่จำกัด เพศ อายุ ทำให้การลอกเลียนแบบในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้ส่งผลต่อการมีจริยธรรมและศีลธรรมอันดีของคนในสังคม (พระครูสมุห์ชินวรวัตร ธีรภทฺโท และคณะ, 2561) ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบจะเกิดขึ้นกับเยาวชนทำให้การมุ่งเน้นไปที่การปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เยาวชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญแต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อย่างที่ทราบสถาบันหลักของสังคมไทยคือ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) การดูแล อบรม สั่งสอน จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เยาวชนถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์หรือทุนมนุษย์เป็นสิ่งที่ต้องให้ความสนใจ ตั้งแต่การสรรหาคัดเลือก อารังรักษาและพัฒนาอย่างจริงจัง อย่างมีเป้าหมาย อย่าง

เป็นระบบ และอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ดี มีความรับผิดชอบ (ธงชัย มนตรีวงศ์, 2562) ซึ่งจะส่งผลดีต่อสังคมและประเทศสืบต่อไป ดังนั้นการปลูกฝังศีลธรรมหรือจิตสำนึกที่ดีให้แก่เยาวชน จะเป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยแก้ไขวิกฤติ ทางศีลธรรมและปัญหาสังคมที่รุนแรงนี้ได้

ศีล 5 เป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นหลักการหักห้ามใจไม่ให้ปฏิบัติในสิ่งที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นไม่พอใจ และเป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความพอใจ การศึกษาความหมายและประโยชน์ของศีล 5 นั้น จึงเพื่อเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง รวมถึงคนในสังคม และยังเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาขั้นพื้นฐานต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาไปเป็นการแก้ไขระดับสังคมสืบไป ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน โดยปกติสุขปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับชีวิตทรัพย์สินอาชญากรรมทางเพศตลอดจนการหลอกลวงใส่ร้ายกันปัญหาเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งล้วนแต่ป้องกันได้ด้วยศีล 5 พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าโลกนี้จะสงบร่มเย็นได้ต่อเมื่อมนุษย์เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งทางกายวาจาและใจ (มนตรี เมฆะวิภาต, 2565)

เยาวชน ช่วงอายุ 10-15 ปี เป็นช่วงที่อ่อนไหวได้ง่ายไปกับสิ่งแวดล้อม เพื่อน ครอบครัว เทคโนโลยี และสื่อต่าง ๆ การขาดความอบอุ่นจากครอบครัว การถูกเพื่อนรังแก ยั่วเย้าให้ทำในเรื่องที่ผิด ความอยากรู้อยากเห็น เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนกระทำความผิดศีล 5 ปัญหาที่กล่าวมาเป็นปัญหาระดับโลกที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การขาดจิตสำนึกทางศีลธรรม การไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี ส่งผลทำให้เกิดปัญหาที่รุนแรงต่อสังคมเป็นอย่างมาก การปลูกฝัง การสั่งสอนในเรื่องของคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม ให้กับคนในสังคมจึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญซึ่งไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม คือสิ่งที่ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันในตัวของคนทุกคน เป็นวัคซีนที่จะเพิ่มความเข้มแข็งให้กับบุคคลนั้น โดยที่จะสร้างคนในสังคมให้มีคุณภาพ จะเห็นได้ว่าในกลุ่มของเยาวชนจะไม่ให้ความสนใจและไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม มากนัก จึงได้ประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร และการสอนศีลธรรมในสังคมไทยเป็นสิ่งที่ถูกละเลยมานาน โรงเรียนจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้นักเรียนนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ศีลธรรม ไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมศีลธรรมให้นักเรียน เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือร่วมใจ ช่วยกันดำเนินการพัฒนาทั้งระบบในโรงเรียนต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกระตือรือร้นในกิจกรรม และสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เพื่อนำพาเยาวชนไทยและสังคมไทยรอดพ้นจากวิกฤตินี้ไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

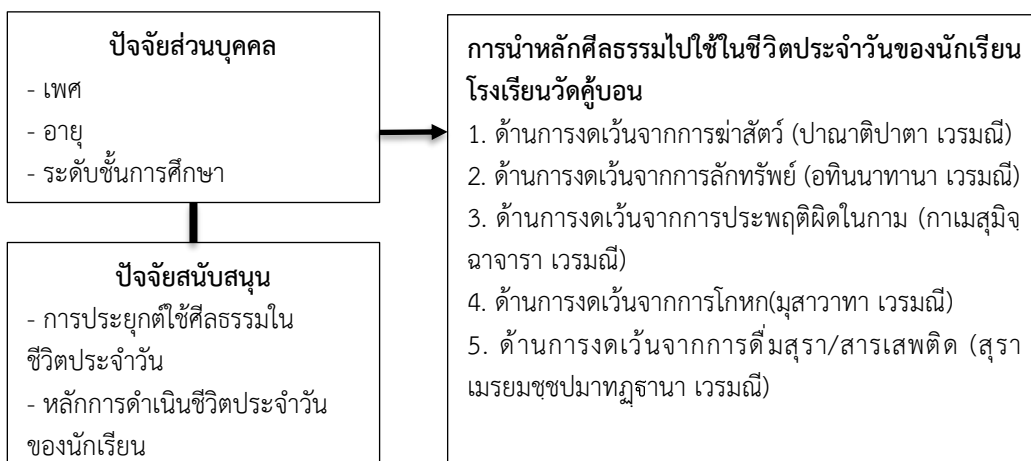
1. เพื่อศึกษาการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดคูบ่อน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ และระดับชั้นการศึกษา

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยการเก็บแบบสอบถามเพื่อศึกษาการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอนแยกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 440 คน โดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดคูบอน จำนวน 205 คน โดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของ (Krejcie & Morgan, 1970) ส่วนเทคนิคและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling) ในแต่ละชั้นเรียนเพื่อหาตัวแทนในแต่ละชั้นและผู้วิจัยทำการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ต่อไปในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามโดยนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 94 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 56 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 55 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามเป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน โดยแบบสอบถามเป็นลักษณะคำถามแบบมาตราวัดประเมินค่า (Rating scale) ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับตามวิธีของ Likert (มาตราวัดกำหนดช่วงที่ 1-5 คือ 1 มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับน้อยที่สุด และ 5 มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมากที่สุด) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS) โดยสถิติที่ใช้ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) โดยสถิติอ้างอิงที่นำมาวิเคราะห์คือ สถิติมีพารามิเตอร์ (Parametric Statistics) ได้แก่ t-test, F-test, ANOVA เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 51.70 และเป็นเพศหญิง จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 48.30 มีอายุระหว่าง 13-15 ปี จำนวน 176 คนคิดเป็นร้อยละ 85.90 และอายุระหว่าง 10-12 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 14.10 ส่วนใหญ่เป็นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 45.90 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 27.30 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 26.80

ผลการวิเคราะห์การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ตอบแบบสอบถาม

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ตอบแบบสอบถามมีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

โรงเรียนวัดคูบอน รวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.86 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการไม่ฆ่าสัตว์ ด้านการไม่ลักทรัพย์ด้านการไม่ประพฤติดิฉันในกาม ด้านการไม่โกหก และด้านการไม่ดื่มสุรา/สารเสพติด มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก จำแนกในแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านการไม่ฆ่าสัตว์ มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.98 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านรู้สึกไม่สบายใจเมื่อเห็นสัตว์ถูกรังแกหรือถูกจับมาทรมาน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ แม้ท่านรู้ว่ามิใช่อื่นคิดทำร้ายท่าน แต่ท่านก็พยายามหลีกเลี่ยงบุคคลคนนั้นและไม่ได้คิดทำร้ายตอบเขาแต่อย่างใด

2. ด้านการไม่ลักทรัพย์ มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.88 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านจะไม่คดโกงเงินผู้อื่นโดยเด็ดขาด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เมื่อมีสิ่งของที่อยากได้หรือจำเป็นต้องใช้ท่านจะพยายามเก็บหอมรอมริบเงินเพื่อไปซื้อสิ่งของนั้น ๆ มา

3. ด้านการไม่ประพฤติดิฉันในกาม มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.88 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านจะไม่แสดงกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสม เช่น กอด จูบ พุดจาเกี้ยวพาราสี กับผู้อื่นที่ไม่ใช่แฟนของท่าน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านจะไม่ดู ไม่ฟัง หรือเกี่ยวข้องกับสื่อลามกอนาจารทุกประเภท

4. ด้านการไม่โกหก มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.77 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านชอบพูดเรื่องธรรมะหรือเรื่องตลกเพื่อช่วยทำให้เพื่อนสบายใจ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านจะไม่พูดเสริมความหรืออำความที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงให้คนอื่น ๆ ฟัง

5. ด้านการไม่ดื่มสุรา/สารเสพติด มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.87 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านจะละเว้นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดทุกชนิด เช่น ค้าขายเหล้า ค้าขายบุหรี่ เป็นต้น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เมื่อเพื่อนยื่นบุหรี่มาให้สูบหรือยื่นเหล้ามาให้ดื่ม ท่านจะหาทางปฏิเสธอย่างสุภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยจำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นที่มีต่อการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัด กรุงเทพมหานคร โดยรวม ที่มีเพศต่างกัน

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน	เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ด้านการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์	ชาย	106	3.98	0.47	0.001	0.981
	หญิง	99	3.98	0.49		
ด้านการงดเว้นจากการลักทรัพย์	ชาย	106	3.89	0.40	0.104	0.747
	หญิง	99	3.87	0.42		
ด้านการงดเว้นจากการประพฤติดินกาม	ชาย	106	3.80	0.46	0.058	0.810
	หญิง	99	3.82	0.51		
ด้านการงดเว้นจากการโกหก	ชาย	106	3.79	0.48	0.405	0.525
	หญิง	99	3.74	0.50		
ด้านการงดเว้นจากการดื่มสุรา/สารเสพติด	ชาย	106	3.87	0.53	0.010	0.921
	หญิง	99	3.86	0.48		
รวม		205	3.86	0.47	0.289	0.797

*Sig.<.05

จากตารางที่ 1 พบว่า เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติโดยค่าสถิติซี (t-test) นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน จะมีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ด้านการงดเว้นจากการลักทรัพย์ ด้านการงดเว้นจากการประพฤติดินกาม ด้านการงดเว้นจากการโกหก และด้านการงดเว้นจากการดื่มสุรา/สารเสพติด

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นที่มีต่อการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัด กรุงเทพมหานคร โดยรวม ที่มีอายุต่างกัน

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน	อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ด้านการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์	10-12 ปี	29	3.88	0.41	1.501	0.222
	13-15 ปี	176	3.99	0.49		
ด้านการงดเว้นจากการลักทรัพย์	10-12 ปี	29	3.86	0.44	0.170	0.681
	13-15 ปี	176	3.89	0.41		

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ด้านการงดเว้นจากการประพฤติดิน ในกาม	10-12 ปี	29	3.79	0.42	0.040	0.842
	13-15 ปี	176	3.81	0.50		
ด้านการงดเว้นจากการโกหก	10-12 ปี	29	3.70	0.40	0.554	0.458
	13-15 ปี	176	3.78	0.50		
ด้านการงดเว้นจากการดื่มสุรา/สาร เสพติด	10-12 ปี	29	3.74	0.39	2.273	0.133
	13-15 ปี	176	3.89	0.52		
รวม		205	3.83	0.45	0.908	0.468

*Sig.<.05

จากตารางที่ 2 พบว่า เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติโดยค่าสถิติซี (t-test) นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอง เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน จะมีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ด้านการงดเว้นจากการลักทรัพย์ ด้านการงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม ด้านการงดเว้นจากการโกหก และด้านการงดเว้นจากการดื่มสุรา/สารเสพติด

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นที่มีต่อการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โรงเรียนวัดคูบอง เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยรวม ที่มีระดับชั้นการศึกษาต่างกัน

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ระดับชั้น การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ด้านการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์	ม. 1	94	3.91	0.46	2.428	0.091
	ม. 2	56	4.09	0.48		
	ม. 3	55	3.97	0.49		
ด้านการงดเว้นจากการลักทรัพย์	ม. 1	94	3.89	0.43	0.594	0.553
	ม. 2	56	3.93	0.37		
	ม. 3	55	3.84	0.42		
ด้านการงดเว้นจากการประพฤติดิน ในกาม	ม. 1	94	3.79	0.49	2.109	0.124
	ม. 2	56	3.91	0.46		
	ม. 3	55	3.73	0.48		
ด้านการงดเว้นจากการโกหก	ม. 1	94	3.75	0.48	0.279	0.757
	ม. 2	56	3.81	0.49		
	ม. 3	55	3.75	0.51		

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ระดับชั้น การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ด้านการงดเว้นจากการดื่มสุรา/สาร เสพติด	ม. 1	94	3.81	0.50	2.173	0.117
	ม. 2	56	3.98	0.51		
	ม. 3	55	3.86	0.49		
รวม		205	3.87	0.47	1.517	0.328

*Sig.<.05

จากตารางที่ 3 พบว่า เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติโดยค่าสถิติเอฟ (F-test) นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน จะมีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ด้านการงดเว้นจากการลักทรัพย์ ด้านการงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ด้านการงดเว้นจากการโกหก และด้านการงดเว้นจากการดื่มสุรา/สารเสพติด

ข้อเสนอแนะการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน แยกเป็นรายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการไม่ฆ่าสัตว์ เรียงลำดับ ดังนี้
 - 1.1 ไม่จับสัตว์มาขังหรือฆาตรฆาตให้ได้รับความลำบาก
 - 1.2 เมื่อเห็นเพื่อนกำลังจะฆ่าสัตว์ จะรีบห้ามปรามโดยทันที
 - 1.3 ทำบุญโดยการปล่อยนก ปล่อยปลา ในวันพระหรือวันสำคัญต่าง ๆ
2. ด้านการไม่ลักทรัพย์ เรียงลำดับ ดังนี้
 - 2.1 ไม่หยิบฉวยของคนอื่นมาเป็นของ ๆ ตนโดยเด็ดขาด
 - 2.2 เก็บเงินเพื่อไปซื้อสิ่งของนั้น ๆ มา
 - 2.3 นำสิ่งของที่ผู้อื่นลืมไว้ไปแจ้งครูเพื่อประกาศคืนให้แก่เจ้าของ
3. ด้านการไม่ประพฤติผิดในกาม เรียงลำดับ ดังนี้
 - 3.1 ไม่แสดงกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสมกับผู้อื่น
 - 3.2 ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในทำนองชู้สาวกับบุคคลที่มีแฟนแล้ว
 - 3.3 ไม่ดู ไม่ฟัง หรือเกี่ยวข้องกับสื่อลามกอนาจารทุกประเภท
4. ด้านการไม่โกหก เรียงลำดับ ดังนี้
 - 4.1 ให้กำลังใจ และรักษาน้ำใจคนรอบข้างเสมอ
 - 4.2 ไม่นำเรื่องที่ไม่ดีของคนอื่นมาพูดหรือขยายความต่อ
 - 4.3 ไม่พูดจายุยงให้คนอื่นทะเลาะกัน

5. ด้านการไม่ดื่มสุรา/สารเสพติด เรียงลำดับ ดังนี้

5.1 ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสุรายาเสพติดทุกชนิด

5.2 สุราและสารเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดีต่อร่างกาย

5.3 ปฏิเสธเมื่อเพื่อนส่งบุหรี่หรือยื่นเหล้ามาให้

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ตอบแบบสอบถามมีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร รวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า หลักศีลธรรมเป็นหลักการปฏิบัติตนอันเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและมีการเรียนการสอนในเรื่องหลักศีลธรรม ทั้งในครอบครัว วัดและโรงเรียนมาโดยตลอด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพุทธระกูล หลินภู และคณะ พบว่า การใช้หลักศีล 5 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนหนองหุ้มสงเคราะห์ ตำบลบึงวิชัย อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (พระพุทธระกูล หลินภู และคณะ, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดกิตติ ยุติธโร และคณะ พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ คือ การปรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์สมัยใหม่ โดยการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้งแล้วนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนเสริม เพื่อช่วยให้เกิดความสมบูรณ์ทางด้านศีลธรรมของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ การประยุกต์ใช้ศีล 5 จึงเป็นการปรับใช้ประโยชน์ในศีล 5 ซึ่งเป็นการปรับใช้หลักธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ เมื่อปฏิบัติศีล 5 ก็จะเป็นมนุษย์ที่ความสมบูรณ์ มีกายเป็นปกติ มีวาจาเป็นปกติ มีใจเป็นปกติ และจะต้องมีความสามัคคี ไม่มีความขัดแย้งซึ่งดีซึ่งเด่นกัน ก็จะสามารถพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ได้ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่าง สงบสุข (พระปลัดกิตติ ยุติธโร และคณะ, 2562) แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยฉบับนี้แตกต่างจากงานของ พระครูปลัดเอกกวี วิสุทธิสีโล (แก้วเอี่ยม) พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่นักเรียนศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อาชีพผู้ปกครองของนักเรียน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง สภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดา/มารดา รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน คือ 1,100 บาทขึ้นไป การใช้หลักเบญจธรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใน โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกุล) เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง (พระครูปลัดเอกกวี วิสุทธิสีโล (แก้วเอี่ยม), 2561) นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นการมีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งยั่วไม่ให้เกิดความรุนแรงในหมู่เพื่อน มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

และสัตว์ มีความเมตตา มีจิตใจที่อ่อนโยนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจากโรงเรียนและครอบครัวมาเป็นอย่างดี หรือการปลูกฝังความคิดจากบุคคลใกล้เคียง ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เป็นต้น อีกทั้งการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างมากมายทั้งในด้านบวกและด้านลบ อันมีผลต่อการตัดสินใจในการกระทำของตน

การเปรียบเทียบการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน ที่มีเพศ อายุ และระดับชั้นการศึกษาที่ต่างกัน มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพุทระกูล หลินภู และคณะ พบว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุ และระดับชั้นต่างกัน มีการใช้หลักศีล 5 ในการดำเนินชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน ทำให้เห็นว่าไม่ว่าจะเพศไหนก็สามารถจะประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมได้เป็นอย่างดี ความใกล้เคียงของอายุและระดับชั้นการศึกษา ส่งผลให้การกระทำเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การมีสังคมที่ไฝหาในเรื่องที่ดีที่ควร ไม่ออกนอก ลู่นอกทางส่งผลทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการดำเนินชีวิตในสังคม (พระพุทระกูล หลินภูและคณะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ศีล 5 เป็นหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ซึ่งเป็นหลักของการหักห้ามจิตใจไม่ให้ปฏิบัติในสิ่งที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นไม่พอใจและเป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความพอใจ สถาบันหลักของสังคมไทย คือ บ้าน วัด โรงเรียน จึงเป็นสถาบันที่สำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกอันดีให้แก่เยาวชนในปัจจุบันความหลากหลายทางสังคมส่งผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์โดยตรง ความอยากได้ อยากมี ชิงดีชิงเด่น ทำให้เกิดการขาดจิตสำนึกขั้นพื้นฐานคือศีล 5 การไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี ส่งผลทำให้เกิดปัญหาที่รุนแรงต่อสังคม จะเห็นได้ว่าในสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและจิตใต้สำนึก เป็นต้น การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีครอบครัวที่ดี มีโรงเรียนที่ดี มีเพื่อนที่ดี มีสังคมรอบข้างที่ส่งเสริมให้กระทำแต่ความดี ให้ยึดหลักพึงปฏิบัติตามหลักศีล 5 แล้วนั้น สังคมก็จะสงบสุข และจะไม่เกิดความสูญเสียทางชีวิตและทางจิตใจ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อประเทศสืบไป

สรุป

การนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ และระดับชั้นการศึกษาที่ต่างกัน พบว่า นักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขต

คลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ อายุ และระดับชั้นการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักศีลธรรมไปใช้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การจากศึกษาพบว่านักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้มีความตระหนักในเรื่องของศีลธรรมเป็นอย่างดี ได้มีการประพฤติตนทางด้านจริยธรรมตามกรอบของศีล 5 ในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามข้อระเบียบนั้น ๆ อย่างแท้จริง ได้นึกถึงอนาคตและตระหนักถึงโทษของการกระทำของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียนควรรักษา พัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีลธรรมเป็นปกติวิสัย เพื่อเป็นการปลูกฝังศีลธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน
2. โรงเรียนควรพัฒนาให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าแห่งศีลธรรม ว่าเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานเพื่อช่วยให้ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข
3. สำนักงานเขตควรมีการณรงคในการรักษาศีลของนักเรียนและชุมชนในสังคม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขในกลุ่มนักเรียนที่ยังไม่สามารถนำหลักศีลธรรม (ศีล 5) ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. การประยุกต์ใช้หลักศีลธรรมในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดคูบอน เขตคลองสามวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย มนต์วิวงศ์. (2562). การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอ ขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 2(1), 9-17.
- พระครูปลัดเอกกวี วิสุทธีสีโล (แก้วเอี่ยม). (2561). การใช้หลักเบญจธรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมากุล) เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธระกูล หลินภู และคณะ. (2563). การใช้หลักศีล 5 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนหนองหุ้มสงเคราะห์ ตำบลบึงวิชัย อำเภอเมืองกาฬสินธุ์. วารสารศึกษา มจร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(1), 173-183.

- พระปลัดกิตติ ยุติธโร และคณะ. (2562). การประยุกต์ใช้ศิลปะ 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์. วารสารธรรมวิชัย, 2(2), 293-305.
- พระครูสมุห์ชินวัตร ธีรภทฺโท และคณะ. (2561). จริยธรรมเสื่อมหรือสังคมส่งเสริม: ทางออกแนวทางแก้ไข. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 5(2), 17-29.
- มนตรี เมฆะวิภาต. (2565). แนวทางการรักษาศิลปะของเยาวชนไทยยุค 4.0. วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 8(1), 225.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564, เรียกใช้เมื่อ 17 มิถุนายน 2565 จาก www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan11.pdf.
- โรงเรียนวัดคูบอน. (2566). ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2566 จาก <https://kubon.thai.ac/home/info>.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610

การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้
สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4^{*}
EVALUATION OF THE PROJECT TO ENHANCE THE LEARNING
ACHIEVEMENT TOWARDS IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION
OF BANNAIKEAW 1 SCHOOL NAKHON SRI THAMMARAT PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

มณฑนา พูลจันทร์*, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และบุรินทร์ภู่ พรหมมาศ
Mantana Phunchan*, Nilrat Navakijpaitoon and Boorinpat Prommas
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Nakhon Sri thammarat Rajabhat University, Thailand
*Corresponding Author E-mail: 6355701042@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และ ผลผลิต ประชากรที่ใช้จำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Average) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านบริบท (Context) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการมีความจำเป็นที่ต้องยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากร
2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ความพร้อมในการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความพร้อมทางด้านสื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยี การเรียนการสอนที่ทันสมัย
3. ด้านกระบวนการ (Process) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การดำเนินกิจกรรมที่กำหนดตามขั้นตอนทุกกิจกรรม และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการและบริหารงาน

^{*} Received October 21, 2023; Revised November 4, 2024; Accepted November 13, 2024

4. ด้านผลผลิต (Output) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผลการทดสอบการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (Reading Test: RT), การทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) และการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) มีเกณฑ์ที่สูงขึ้น

5. แนวทางการพัฒนาด้านบริบท (Contextual development guidelines) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรกำหนดวัตถุประสงค์ ตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามเหมาะสม ด้านปัจจัยนำเข้า ควรมีความพร้อมด้านบุคลากร สื่อวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และการบริหารจัดการ ด้าน กระบวนการ ควรมีความพร้อมในการจัดโครงการ โดยมีขั้นตอนและเครื่องมือที่ชัดเจน จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ และด้านผลผลิต ควรมีเครื่องมือที่มี คุณภาพและดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมเต็มตามศักยภาพ

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้, คุณภาพการศึกษา

ABSTRACT

This research aimed to evaluate the project's context, input, process, and output. The research population included 33 people. The research employed five-point scale questionnaires and an in-depth interview form as research instruments. Statistics used for data analysis comprised percentage, mean, standard deviation calculation, and content analysis.

The results of the research indicated that:

1. Context-the highest average aspect was "The project meets the needs to enhance learning achievement." The lowest aspect was "Cooperation among the personnel."

2. Input-the highest average aspect was "The readiness of the school administrator to support." The lowest aspect was "The readiness of media, technology equipment, and modern learning and teaching."

3. Process by administrators and teachers: The highest average aspect was "All specified activities were operated under the plan." The lowest aspect was "The establishment of committees for project implementation and administration."

4. Output on administrators and teachers: The highest average aspect was "The results of internal quality assessment of school were higher." The lowest

aspect was "The Reading Test (RT) results." Additionally, the results of the National Test (NT) and Ordinary National Educational Test (O-NET) were higher.

5. Contextual development guidelines revealed that the school administrator and teachers should set the objectives, realize the importance of improving learning achievement, and cooperate in activities as appropriate. For the input, personnel, media, materials, equipment, and budget should be prepared. For the administration of the process aspect, there should be preparation for organizing the project with clear steps and tools. The activities should be organized in line with the project's objectives. Finally, there should be quality tools for output, and the project should be implemented continuously, leading to reaching the student's maximum potential.

Keywords: Project evaluation, Learning achievement, Quality of education

บทนำ

การจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน ยึดตามแนวคิดที่ว่า “การศึกษา คือ ชีวิต Education is Life” โดยมีความเชื่อว่า “ชีวิตต้องมีการเรียนรู้” ต้องพัฒนาทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และประสบการณ์ต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

วิจัยและนวัตกรรม หรือกระทรวงอื่น เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้คนไทยทุกคน ได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลก ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ข้อ 3.2 คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษา และมาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ มีตัวชี้วัดที่สำคัญคือ นักเรียนมีคะแนน ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) เพิ่มขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ เห็นความสำคัญในการพัฒนาคน อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ จึงได้กำหนดนโยบายแผนการดำเนินงานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียน ได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพสู่มาตรฐานสากลในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐาน ให้เป็นที่ยอมรับและสะท้อนถึงคุณภาพของการจัดการศึกษาที่แท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนเชียว 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ซึ่งจากการศึกษาหลักฐานที่เกี่ยวข้อง พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ร้อยละ 56.67 ซึ่งยังไม่บรรลุเกณฑ์เป้าหมายของโรงเรียนที่ตั้งไว้ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้านโนเชียว 1 และมีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงมีความสนใจที่จะวิจัยการประเมินผลโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ทราบว่าการดังกล่าวประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร มีงบประมาณเพียงพอกับการดำเนินการหรือไม่ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จำเป็นต้องต้องมีการประเมินโครงการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสังเกตทันเวลาต่อการแก้ไข ปรับปรุงโครงการ อีกทั้งเป็นการกำกับให้มีการดำเนินโครงการตามแผนหรือโครงการที่วางไว้ และผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินบริบท (Context Evaluation) ของโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนเชียว 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4
2. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ของโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนเชียว 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4
3. เพื่อประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ของโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนเชียว 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4
4. เพื่อประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ของโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนเชียว 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนบ้านโนเชียว 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model และมีวิธีดำเนินการตามลำดับขั้นตอน คือ 1) การกำหนดประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครู จำนวน 4 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 28 คน ในปีการศึกษา

2564 รวมจำนวนประชากรทั้งหมด 33 คน 2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 5) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ประเมินบริบท (Context Evaluation) ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และ ประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-6 แบบสอบถามมี 2 ฉบับ ได้แก่

แบบสอบถามฉบับที่ 1 ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และครู 4 คน เพื่อประเมินบริบท (Context Evaluation) ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการ

แบบสอบถามฉบับที่ 2 ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 28 คน เพื่อประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครู จำนวน 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน รวม 3 คน เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วนเกี่ยวกับการประเมินบริบท (Context Evaluation) ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย มีผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 33 คน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แบบสอบถามมาจัดระเบียบข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณค่าทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the social Science) และพรรณนา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถาม ไปตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ตามเนื้อหา และสถิติพื้นฐาน ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู เกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโน

เขียว 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ใน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Outputs)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายข้อมูลและลำดับที่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 โดยรวมและรายด้าน

แบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา	μ	σ	ระดับ
1. ด้านบริบท	4.69	0.21	มากที่สุด
2. ด้านปัจจัยนำเข้า	3.53	0.15	มาก
3. ด้านกระบวนการ	4.56	0.15	มากที่สุด
4. ด้านผลผลิต	4.55	0.19	มากที่สุด
รวม	4.33	0.18	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านบริบท มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu=4.69$) รองลงมา ด้านกระบวนการ ($\mu=4.56$) ด้านผลผลิต ($\mu=4.55$) และด้านปัจจัยนำเข้า ($\mu=3.53$) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ใน 2 ด้าน คือ ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Outputs)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายข้อมูลและลำดับที่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สู่การพัฒนา คุณภาพการศึกษาโรงเรียนบ้านในเขียว 1	μ	σ	ระดับ
1. ด้านกระบวนการ	4.94	0.07	มากที่สุด
2. ด้านผลผลิต	4.92	0.12	มากที่สุด
รวม	4.93	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกระบวนการ ($\mu=4.94$) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านผลผลิต ($\mu=4.92$) ตามลำดับ

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 4 จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 รวมผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น 3 ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 4 ได้ดังนี้คือ

1. ด้านบริบท จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 ด้านบริบท คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและให้ความสำคัญในการทำกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านปัจจัยนำเข้า จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 ด้านปัจจัยนำเข้า คือ โรงเรียนจะต้องมีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ โดยเตรียมความพร้อมในด้านบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาจมีการขอสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 รวมไปถึงผู้ปกครองและชุมชน ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย เพื่อให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ

3. ด้านกระบวนการ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 ด้านกระบวนการ คือ สถานศึกษาจะต้องมีความพร้อมในการจัดโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการและสถานศึกษา

4. ด้านผลผลิต จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 ด้านผลผลิต คือ ต้องมีกระบวนการ วิธีการ และ

เครื่องมือที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน มีการดำเนินงานการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านบริบท โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครู รวมทั้งผู้ช่วยทุกฝ่าย ตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พิสนุ พงศรี กล่าวว่า ต้องศึกษาโครงการและสาระที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารหรือแหล่งข้อมูลอื่นเพื่อให้ได้ข้อสรุปนำไปกำหนดเป็นวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินและพัฒนาตัวชี้วัดในขั้นตอนต่อไป (พิสนุ พงศรี, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขาวนวัต ปตฺรคพิทักษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก โรงเรียนบ้านโนนงาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model (เขาวนวัต ปตฺรคพิทักษ์, 2565) และยังสอดคล้องกับ เณิมยศ พุทธา ได้ทำการวิจัยเรื่อง รายงานผลการประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนปอธงชัยชุมเห็ดวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา พบว่าผลการประเมินโครงการด้านบริบท อยู่ในระดับมากที่สุด (เณิมยศ พุทธา, 2566)

2. ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่มีสื่อที่เพียงพอ เนื่องจากบางเนื้อหาจำเป็นต้องใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสอน เพราะทางโรงเรียนไม่สามารถจัดหาสอนได้ เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นหากมีสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนจะช่วยการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด พรหมจ้อย และคณะ กล่าวว่า เตรียมการการประเมินความพร้อมของปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) ที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน (สมคิด พรหมจ้อย และคณะ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิวพร นวนวศานันต์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 (ศิวพร นวนวศานันต์, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ ดวงแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (O-NET) ในโรงเรียนเรียนร่วม ศูนย์โอดนาดี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 (เสาวลักษณ์ ดวงแก้ว, 2560) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิจารีน เมืองตาแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโอเน็ต

ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในอำเภอโกสุมพินคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่าผลการประเมินโครงการด้านปัจจัยนำเข้า อยู่ในระดับมาก (พิจารณา เมืองตากแก้ว, 2563)

ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการดำเนินงานโครงการขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และควรมีการปรับปรุง การจัดประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน รวมไปถึงการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบยังไม่ชัดเจนและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุภมาส อังศุโชติ กล่าวว่า ขณะดำเนินโครงการเพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการที่คุกคามความสำเร็จและส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไขสิ่งเหล่านี้จะทำให้สามารถกำกับ ดูแล ควบคุม และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของ โครงการได้สารสนเทศช่วยให้ผู้บริหารทราบความก้าวหน้า จุดแข็ง จุดอ่อน ของโครงการ เพื่อการกำกับดูแลการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงวิธีดำเนินโครงการและเร่งรัดการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรและเวลาที่กำหนด (สุภมาส อังศุโชติ, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเชาวนวิศ ปตฺรฐคพิทักษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก โรงเรียนบ้านโพรงงาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model พบว่าผลการประเมินโครงการด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก (เชาวนวิศ ปตฺรฐคพิทักษ์, 2565)

3. ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่าผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การประเมินผลการนิเทศการสอนของครูมีคุณภาพมากขึ้นส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือผลการทดสอบ RT, NT, O-NET มีเกณฑ์ที่สูงขึ้น ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังไม่น่าสนใจ ขาดการกระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเท่าที่ควร สอดคล้องกับแนวคิดของคณะกรรมการการศึกษา แคลการี (Calgary Board of Education) กล่าวว่า บุคลากรทุกคนจะต้องร่วมกันพัฒนาสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และวิธีการปฏิบัติ เพื่อความสำเร็จของนักเรียนบนฐานของการวิเคราะห์ผลที่ได้รับอย่างถ่วงถ่วง ศาสตร์การสอนคือ ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ แคลการี (Calgary Board of Education, 2002) มีความสอดคล้องกับ คณะครูศาสตร์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง รายงานผลการดำเนินงานโครงการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ด้านการอ่านการเขียนและคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2562 (คณะครูศาสตร์, 2562) สอดคล้องกับ พิจารณ์ เมืองตากแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโอเน็ตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในอำเภอโกสุมพินคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 (พิจาริน เมืองตากแก้ว, 2563) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขาวนวัต ปตรุงคพิทักษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก โรงเรียนบ้านโนนงาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model พบว่าผลการประเมินโครงการด้านผลผลิตอยู่ในระดับมากที่สุด (เขาวนวัต ปตรุงคพิทักษ์, 2565)

4. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 อภิปรายผลการศึกษาดังนี้ 1) ด้านบริบทผู้บริหารสถานศึกษา ครูต้องกำหนดวัตถุประสงค์ ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า โรงเรียนจะต้องมีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ โดยการเตรียมความพร้อมในด้านบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาจมีการของบสนับสนุนจากสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 รวมไปถึงผู้ปกครองและชุมชน ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย เพื่อให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ 3) ด้านกระบวนการ สถานศึกษาจะต้องมีความพร้อมในการจัดโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการและสถานศึกษา 4) ด้านผลผลิต ต้องมีกระบวนการวิธีการและเครื่องมือที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน มีการดำเนินการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ จำรัส นองมาก กล่าวว่า คุณภาพเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาทุกวงการ ไม่ว่าจะเป็นทางธุรกิจหรือการศึกษา ผู้บริหารจะต้องสร้างให้ได้ ด้วยการสร้างคนให้มีคุณภาพโดยการสร้างคนให้ทำงานได้อย่างถูกต้องตั้งแต่เริ่มแรกและสร้างคนที่มีจิตสำนึกแห่งคุณภาพในหน้าที่การงานที่ตนเองรับผิดชอบ เมื่อคนมีคุณภาพองค์กรที่มีคุณภาพตามไปด้วย คุณภาพที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ คือ คุณภาพของผลผลิต (นักเรียน) (จำรัส นองมาก, 2544) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ เทียบจันทิก เรื่อง แนวทางการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาครู พบว่า มีแนวทางพัฒนาครูด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูและบุคลากร และผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ประสงค์ เทียบจันทิก, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

จากการประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

1. ด้านบริบท การพัฒนาให้โครงการมีความสอดคล้องวิสัยทัศน์และนโยบายของการบริหารจัดการศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำและประสานความร่วมมือกับครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียน

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านงบประมาณต้องมีความพร้อมในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดทำสื่อการสอน ให้ครูผู้สอนได้ใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย

3. ด้านกระบวนการ การพัฒนาให้การจัดกิจกรรมของโครงการมีความหลากหลาย น่าสนใจ โดยการนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ เช่น เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และผู้ที่มีความรู้ความสามารถในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. ด้านผลลัพธ์ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนั้นครูผู้สอนควรศึกษาตัวชี้วัดที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการทดสอบ พัฒนาสื่อการสอนที่ทันสมัยให้เหมาะสมแก่นักเรียน

สรุป

การวิจัยเรื่องการประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริบท มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านปัจจัยนำเข้า ตามลำดับ

1. ด้านบริบท พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า โครงการมีความจำเป็นที่ต้องยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ หลักการวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการมีความเหมาะสม และสอดคล้องกัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากร

2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนบ้านโนนเขียว 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ความพร้อมในการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ความ

พร้อมทางด้านความรู้ของครูผู้สอนในโครงการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความพร้อมทางด้านสื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยี การเรียนการสอนที่ทันสมัยในโครงการ

3. ด้านกระบวนการ แบบสอบถามฉบับที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า การดำเนินกิจกรรมที่กำหนดในโครงการตามขั้นตอนทุกกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเป็นระยะ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการและบริหารงาน

แบบสอบถามฉบับที่ 2 พบว่า นักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ครูแจ้งรายละเอียดการสอน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ให้นักเรียนทราบล่วงหน้าและนักเรียนเข้าใจชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ครูสอนตรงตารางเรียนทุกครั้ง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เวลาที่ครูใช้สอนแต่ละครั้งมีความเหมาะสม

4. ด้านผลผลิต แบบสอบถามฉบับที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา มีคุณภาพสูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การประเมินผลการนิเทศการสอนของครูมีคุณภาพมากขึ้น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผลการทดสอบ RT, NT, O-NET มีเกณฑ์ที่สูงขึ้น

แบบสอบถามฉบับที่ 2 พบว่า นักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ครูผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ สถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีสื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ

5. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านในเขียว 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ดังนี้ 1) ด้านบริบท ผู้บริหารสถานศึกษา ครูต้องกำหนดวัตถุประสงค์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า โรงเรียนจะต้องมีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ โดยการเตรียมความพร้อมในด้านบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ

และประสบการณ์ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาจมีการของบสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 รวมไปถึงผู้ปกครอง และชุมชน ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพื่อให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ 3) ด้านกระบวนการสถานศึกษาจะต้องมีความพร้อมในการจัดโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ผู้การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการและสถานศึกษา 4) ด้านผลผลิตต้องมีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพมีมาตรฐาน มีการดำเนินงานการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านบริบท ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ควรวางแผนในการดำเนินงาน ประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรม ให้เหมาะสมกับนักเรียน เพื่อนำไปใช้ในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม
2. ด้านปัจจัยนำเข้า ผู้บริหารควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำสื่อการสอนให้ครูผู้สอนได้ใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรร่วมกันวางแผนการดำเนินโครงการ จัดตั้งคณะกรรมการการทำงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อให้โครงการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ด้านผลผลิต ครูผู้สอนควรศึกษาตัวชี้วัดที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการทดสอบ RT, NT, O-NET แล้วนำมาปรับปรุง พัฒนางานสอนให้เหมาะสม เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ในการทดสอบให้มีคะแนนสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลที่ได้จากการประเมินครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการประเมิน เพื่อพัฒนารูปแบบในการจัดกิจกรรมยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เหมาะสมตามสภาพโรงเรียน
2. ควรศึกษาแนวทางในการดำเนินงานยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน
3. ควรมีการเปรียบเทียบผลการดำเนินโครงการเกี่ยวกับยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อนำข้อดีและข้อบกพร่องของการจัดกิจกรรมในแต่ละโรงเรียนมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินโครงการต่อไป

4. ควรมีการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางในการจัดกิจกรรมที่ส่งผลต่อผลสำเร็จของโครงการในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- _____. (2560). ตัวชี้วัดและหลักสูตรแกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- คณะครุศาสตร์. (2562). รายงานผลการดำเนินงานโครงการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ด้านการอ่านการเขียนและคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2562. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เฉลิมยศ พุทธา. (2566). รายงานผลการประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนปึกธงชัยชุมชนหะวันวิทยาการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา. วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์, 5(1), 98-112.
- จรัส นองมาก. (2544). ปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ชันพรีนติ้ง.
- เชาน์วัศ ปีตรงคพิทักษ์. (2565). การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก โรงเรียนบ้านโพนงาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2(2), 59-76.
- ประสงค์ เทียบจันทิก. (2562). แนวทางการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 24. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พิจาริน เมืองตาแก้ว. (2563). การประเมินโครงการการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโอเน็ตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในอำเภอกอส้มปิ่นนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

- พิสนุ พงศรี. (2550). เทคนิคประเมินโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: พรอพเพอร์ตี้ พรินท์.
- พิมพ์ประกา อรัญมิตร. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 3 โดยการวิเคราะห์พระหุ้. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สมคิด พรหมจ้อย และคณะ (2554). เอกสารการสอนชุดการประเมินโครงการ หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภมาส อังสุโชติ. (2555). รูปแบบการประเมินนโยบายแผนงานและโครงการ. ในประมวลสาระชุดวิชาการประเมินการประเมินนโยบายแผนงานและโครงการ หน่วยที่ 5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสาวลักษณ์ ดวงแก้ว. (2560). การประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (O - NET) ในโรงเรียนเรียนร่วม ศูนย์โอดนาดีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิวพร นววงศานันต์. (2560). การประเมินโครงการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Calgary Board of Education. (2002). School quality review: A process of continuous Circuital inquiry. U.S.A: Produce with the Assistance of Media Services.

การใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย*

THE APPLICATION OF BUDDHIST DHAMMA FOR DEMOCRATIC DEVELOPMENT IN THAI SOCIETY

กรวิทย์ บุญมี*

Korawit Bunmee*

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

*Corresponding Author E-mail: kornwitb@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมไทย โดยเฉพาะในประเด็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมและการพัฒนาประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และสาราณียธรรม 6 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยหลักธรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และการตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวม อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมและหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการบูรณาการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, ประชาธิปไตย, สังคมไทย

ABSTRACT

This study aims to analyze the application of Buddhist principles (Buddhadhamma) in developing democracy in Thai society, particularly in promoting political participation and civic consciousness. The study employs

documentary research methodology through analysis and synthesis of academic documents, research papers, and literature related to Buddhist principles and democratic development. The findings reveal that Buddhist principles, especially the Four Divine States of Mind (Brahmavihara 4), the Four Bases of Social Solidarity (Sangahavatthu 4), and the Six Principles of Harmonious Living (Saraniyadhamma 6), can be practically applied to enhance political participation and civic consciousness in a democratic system. These principles promote constructive participation, respect for different opinions, and awareness of public interests, which are fundamental to democratic development. However, the application of these Buddhist principles must consider the context of multicultural society and the basic principles of modern democracy to ensure appropriate integration and widespread acceptance.

Keyword: Buddhist principles, democracy, Thai society

บทนำ

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของสังคมไทยเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในวงวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ประเทศไทยในฐานะที่เป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวิถีชีวิตและความคิด จึงมีความน่าสนใจในการศึกษาว่าหลักพุทธธรรมสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองได้อย่างไร หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน (การแบ่งปัน) ปิยวาจา (วาจาที่เป็นที่รัก) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) เป็นหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคม หลักธรรมนี้สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (สุมาลี บุญเรือง และสุรพล สุษะพรหม, 2566)

ในขณะเดียวกัน หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเน้นการสร้างความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสำนึกความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะในประเด็นการเคารพสิทธิของผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และการร่วมรับผิดชอบต่อส่วนรวม หลักธรรมนี้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ต้องเคารพกฎกติกาของสังคมและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสำนึกความเป็นพลเมืองมีความสำคัญในเชิงวิชาการและการปฏิบัติ ในทางวิชาการ การศึกษานี้จะช่วยเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในบริบทของการพัฒนาประชาธิปไตย ส่วนในทางปฏิบัติ ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในบริบทนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน รวมถึงการรักษาสมดุลระหว่างหลักการทางศาสนากับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ บทความนี้จะมุ่งศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 และสาราณียธรรม 6 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง ผ่านการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของสังคมไทย (ชาญชัย ฮวดศรี, 2558)

การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 และสาราณียธรรม 6 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของสังคมไทย แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมเหล่านี้มีความสอดคล้องและสามารถสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยในมิติดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยหลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือในชุมชน ขณะที่หลักสาราณียธรรม 6 สนับสนุนการพัฒนาสำนึกความเป็นพลเมืองผ่านการเสริมสร้างความสามัคคีและการเคารพสิทธิของผู้อื่น การบูรณาการหลักธรรมเหล่านี้เข้ากับการพัฒนาประชาธิปไตย จึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย (สุมาลี บุญเรือง และสุรพล สุยะพรหม, 2566)

อย่างไรก็ตาม การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางความเชื่อในสังคมปัจจุบัน และควรดำเนินการควบคู่ไปกับการเคารพหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ ข้อค้นพบจากการศึกษานี้สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในการออกแบบกิจกรรมหรือโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยอาจเริ่มจากระดับชุมชนและขยายผลไปสู่ระดับที่กว้างขึ้นต่อไป

หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมไทย

ในสังคมไทยปัจจุบัน การพัฒนาประชาธิปไตยยังคงเป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องการการบูรณาการแนวคิดและหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความคิด และพฤติกรรมของคนไทยมา

อย่างยาวนาน การศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาประชาธิปไตย จึงมีความสำคัญในการค้นหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาประชาธิปไตยไม่ใช่เพียงการนำหลักธรรมคำสอนมาอ้างอิงเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจถึงแก่นแท้ของหลักธรรมและวิเคราะห์ว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างไร โดยเฉพาะในประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญของระบอบประชาธิปไตยไทย เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และความขัดแย้งทางการเมือง (กนตพจน์ เศรษฐารัตน์, 2565)

หลักพุทธธรรมเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความคิดของคนไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะหลักอริยสัจ 4 ที่สอนให้เข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน เช่น การวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งทางการเมือง (สมุทัย) และหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม (มรรค) โดยคำนึงถึงเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (นิโรธ)

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะ “เมตตา” ที่สอนให้มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น “กรุณา” ที่กระตุ้นให้ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน “มุทิตา” ที่ส่งเสริมการยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และ “อุเบกขา” ที่สอนให้วางใจเป็นกลางเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ หลักธรรมเหล่านี้สามารถช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีในสังคม ประกอบด้วย “ทาน” การให้และแบ่งปัน “ปิยวาจา” การพูดจาด้วยความจริงใจและสร้างสรรค์ “อัตถจริยา” การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และ “สมานัตตา” การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย หลักธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความสามัคคีและความเท่าเทียมในสังคมประชาธิปไตย (สุมาลี บุญเรือง และสุรพล สุธะพรหม, 2566)

หลักธรรมาภิบาลในพุทธศาสนาสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการที่ดีในระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารราชการและองค์กรต่างๆ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน

สาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประกอบด้วย การแสดงความเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง การเคารพในสิทธิและทรัพย์สินของผู้อื่น การรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และการมีความเห็นที่ถูกต้องร่วมกัน หลักธรรมนี้สามารถนำมาใช้ในการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง (กนตพจน์ เศรษฐารัตน์, 2565)

สรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสังคมไทยต้องคำนึงถึงบริบทและความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบหรือพิธีกรรมมากเกินไป แต่ควรเน้นการนำหลักธรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของสังคม เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะ หรือการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย การส่งเสริมให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่เข้าใจและเห็นคุณค่าของหลักพุทธธรรมเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยในระยะยาว โดยต้องนำเสนอหลักธรรมในรูปแบบที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เช่น การใช้กรณีศึกษาจากสถานการณ์ปัจจุบัน หรือการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาตามแนวพุทธธรรม การพัฒนาสังคมไทยโดยใช้หลักพุทธธรรมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคม ในการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ความเป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม และการเคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

หลักพุทธธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยในหลายมิติ ทั้งด้านการพัฒนาจิตใจ การสร้างความสัมพันธ์อันดีในสังคม การส่งเสริมธรรมาภิบาล และการสร้างความสามัคคีปรองดอง การประยุกต์ใช้หลักธรรมต่าง ๆ เช่น อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และสาราณียธรรม 6 สามารถช่วยแก้ปัญหาสังคมและสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตยได้ อย่างไรก็ตาม การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาสังคมต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมจึงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระยะยาว (Garfield, J.L. , 2001)

ภาพที่ 1 แนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย

หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในสังคมไทย

การพัฒนาระบบประชาธิปไตยในสังคมไทยมีความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การทุจริตคอร์รัปชัน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประชาธิปไตยจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความคิดของคนไทยส่วนใหญ่ และมีหลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยหลายประการ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาประชาธิปไตยต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย เช่น การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไข การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการสร้างความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน และการใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการสร้างความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาประชาธิปไตยต้องเริ่มจากการพัฒนาผู้นำทางการเมืองให้มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้หลักทศพิธราชธรรมและราชสังคหวัตถุเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำที่ดีต้องมีความเมตตา กรุณา ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยสามารถใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทาง โดยเน้นการให้และแบ่งปัน (ทาน) การให้วาจาที่สร้างสรรค์ (ปิยวาจา) การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ (อัตถจริยา) และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐ การแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองสามารถนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ โดยเฉพาะการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การไม่ใช้ความรุนแรง และ

การแสวงหาทางออกร่วมกันผ่านการเจรจาและการปรึกษาหารือ กรณีตัวอย่างเช่น การใช้เวทีสานเสวนาในการแก้ไขความขัดแย้งในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางที่มีประสิทธิผล การสร้างความโปร่งใสและธรรมาภิบาลในการบริหารราชการสามารถนำหลักอุปนิยานิธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ โดยเน้นการประชุมปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ การเคารพกฎระเบียบ และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อาวุโสและผู้เชี่ยวชาญ ตัวอย่างเช่น การจัดให้มีสภาที่ปรึกษาในหน่วยงานต่าง ๆ หรือการสร้างกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยควรบูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เช่น การสอนให้เคารพกติกาสังคม (ศีล) การฝึกสติและการควบคุมอารมณ์ (สมาธิ) และการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล (ปัญญา) การส่งเสริมความเท่าเทียมและความยุติธรรมในสังคมสามารถใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทาง โดยเฉพาะการมีเมตตา กรุณา ต่อผู้ด้อยโอกาส การยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และการวางใจเป็นกลางในการตัดสินปัญหา ตัวอย่างเช่น การจัดสวัสดิการสังคมที่ทั่วถึง หรือการสร้างโอกาสทางการศึกษาและอาชีพให้กับผู้ยากไร้ การสร้างจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ โดยเน้นการรู้จักเหตุผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเทศะ และรู้จักชุมชน การปลูกฝังหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคม (เกษภา ผาทอง และธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2561)

สรุปได้ว่าการใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยมีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคม โดยสามารถนำหลักธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้นำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม แก้ไขความขัดแย้ง สร้างความโปร่งใส และส่งเสริมความเท่าเทียมในสังคม การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาประชาธิปไตยจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคม และต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการแบ่งแยกหรือการกีดกันผู้ที่นับถือศาสนาอื่น การพัฒนาประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักความเสมอภาคและการเคารพสิทธิของทุกคนในสังคม โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นสากล ไม่ใช่การบังคับหรือครอบงำทางความคิด

เส้นทางสู่ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

ภาพที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย

สรุป

จากการศึกษาเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย สามารถสรุปได้ว่า สังคมไทยมีรากฐานที่ฝังลึกในพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน ทำให้หลักพุทธธรรมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความคิด และพฤติกรรมของคนไทย การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประชาธิปไตยจึงมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะการใช้หลักธรรมสำคัญ เช่น อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ธรรมาภิบาล และสารณียธรรม 6 ซึ่งล้วนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของคนในสังคม การพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้หลักพุทธธรรมต้องเริ่มจากการพัฒนาผู้นำให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี สร้างความโปร่งใสในการบริหาร และส่งเสริมความเท่าเทียมในสังคม การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการพัฒนาประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางความเชื่อและวัฒนธรรม โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นสากล

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาประชาธิปไตยต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนการพัฒนา การสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในระยะยาว จึงต้องนำเสนอหลักธรรมในรูปแบบที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน การพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยโดยใช้

หลักพุทธธรรมมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมที่มีความสงบสุข มีความยุติธรรม และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้หลักการประชาธิปไตยที่เคารพความแตกต่างหลากหลาย

ทั้งนี้ ประสิทธิผลของการพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้หลักพุทธธรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือและความมุ่งมั่นของทุกภาคส่วนในสังคม ในการนำหลักธรรมไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระยะยาว โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างหลักธรรมทางศาสนากับหลักการประชาธิปไตยสมัยใหม่

ภาพที่ 3 บูรณาการพุทธธรรมสู่การพัฒนาประชาธิปไตยไทยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เกษภา ผาทอง และธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2561). พระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 8(1), 195-207.
- ชาญชัย ฮวดศรี. (2558). รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

- กันตพจน์ เศรษฐารัตน์ (2565). วิธีประชาธิปไตยในสังคมไทยโดยใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา. ใน รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรหลักกนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 10, วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สุมาลี บุญเรืองและสุรพล สุยะพรหม. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อองค์กรการเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 6(3), 99-112.
- Garfield, J.L. (2001). Buddhism and Democracy. The Proceedings of the 20th World Congress of Philosophy 12, 157-172.

จริยธรรมของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์*

HUMAN ETHICS IN THE ERA OF GLOBALIZATION

พระปลัดภราดร อภิวัตโน (เขี้ยวเสน)*, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร และสุภาพ เต็มรัตน์
Phra Paladparadon Apiwattano (Keawsen)*, Supreecha Chamnanphuttiophon and Suphap Temrat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช
Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand
*Corresponding Author E-mail: phraparadparadon.2522@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา เพื่อศึกษาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน วิธีการศึกษาการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์แนวคิดกับจริยธรรม และโลกสมัยใหม่ จากเอกสารข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกและหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ คุชฌินิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาพบว่า ยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกที่ไร้พรมแดน โลกของข้อมูลข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น ถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างชาติเข้ามามีบทบาทและครอบงำความกลมกลืนในวัฒนธรรมและค่านิยมของต่างประเทศ ไม่สนใจในคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทย จริยธรรมเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ ที่อาศัยหลักการด้านศีลธรรม เป็นเหตุเป็นผลให้คนในสังคมมีการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องควรทำและสิ่งที่ผิดไม่ควรทำ ไม่เบียดเบียนกันเห็นแก่ประโยชน์ตนเองและผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุขและมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้ และคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: จริยธรรมของมนุษย์, ยุคโลกาภิวัตน์, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

This study aimed to study ethics in the modern world and the application of Buddhist principles for coexistence. The study methods were document analysis, content analysis, synthesis of concepts and ethics, and the modern

* Received October 19, 2023; Revised December 9, 2024; Accepted December 12, 2024

world from primary data documents, namely Tripitaka, books, textbooks, academic articles, dissertations, and related research. The study found that the globalization era has progressed more in science and technology. It is an era of information, an era of a borderless world. The world of information has more influence on human thoughts, minds, and behaviors. It is influenced by foreign cultures and values, which play a role in and dominate the obsession with foreign cultures and values. It is not interested in the teachings of Thai religion and culture. Ethics is a guideline for behavior that relies on moral principles. It is a reason for people in society to distinguish right and wrong, not to harm each other for the benefit of themselves and others, and to live together peacefully and happily. It aims to develop people in society into complete human beings in body, mind, intellect, knowledge, and morality. With ethics in life, people can live with others peacefully, which will benefit society and the country in the future.

Keywords: Human ethics, Globalization, Buddhist principles

บทนำ

สถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ตกภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผลักดันให้สังคมไทยมุ่งความสำเร็จทางวัตถุ คนในสังคมแสวงหาความสำเร็จในชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ บ้างก็แสวงหาอำนาจ บ้างก็แสวงหาผลประโยชน์ จนทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเริ่มอ่อนแอลงเรื่อย ๆ นอกจากนั้น การพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม รวมทั้งปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ สอดคล้องกับสำนักวิจัย ซูเปอร์โพล เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนจำนวนทั้งสิ้น 1,250 คน ระหว่างวันที่ 16 มิถุนายน 2567-10 กรกฎาคม 2567 พบประเด็นสำคัญ ดังนี้ การรับรู้ปัจจุบันของประชาชนเกี่ยวกับคุณธรรมในสังคมไทย พบว่ามากกว่าครึ่งหรือร้อยละ 52.00 ระบุปานกลาง รองลงมาร้อยละ 32.50 ระบุน้อย ร้อยละ 7.40 ระบุมาก ร้อยละ 6.80 ระบุน้อยที่สุด และร้อยละ 1.30 ระบุมากที่สุด ส่วนอนาคตสังคมไทยจะมีคุณธรรมมากขึ้น เท่าเดิม หรือลดลงพบว่ามีมากกว่าครึ่ง หรือร้อยละ 59.10 ระบุลดลง รองลงมาหรือร้อยละ 32.10 ระบุเท่าเดิม และร้อยละ 8.80 ระบุมากขึ้น สำหรับสาเหตุของการขาดคุณธรรมในสังคมไทยนั้น พบว่าเกินกว่าครึ่งหรือร้อยละ 59.70 ระบุการที่คนในสังคมไม่มีวินัย ร้อยละ 57.90 ระบุการ

คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว ร้อยละ 51.10 ระบุว่าความซื่อสัตย์สุจริต ตามลำดับ การเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบันลดลง ยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกไร้พรมแดน โลกข้อมูลข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น คนไทยเป็นจำนวนไม่น้อยได้ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารและการโฆษณา ถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างชาติครอบงำ ทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางจิตใจ

การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคมและประเทศชาตินับเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต่างได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมทั้งสิ้น แต่ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมได้ จริยธรรมจึงเป็นกลไกของสังคม ที่ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติอันจะนำมาซึ่งคุณประโยชน์ส่วนตนและสังคมส่วนรวม เพราะความเจริญก้าวหน้าของสังคมตั้งแต่ระดับเล็กสุด ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนกระทั่งระดับใหญ่สุดคือประเทศชาติ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติทุกระดับชั้นมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ มีหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา จัดเป็นจริยธรรมเชิงบวก ด้านประโยชน์สุข ที่ถือเป็นจุดหมายสำคัญทำให้เกิดความสำเร็จและความสุขในชีวิตมนุษย์ พระพุทธศาสนาถือว่า สังคมเป็นสื่อกลางที่จะช่วยให้ทุกคนมีโอกาสนันทาเทียมกันในการพัฒนาตนเอง และการเข้าถึงประโยชน์สุขจะเป็นไปได้มากที่สุด อันจะทำให้ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

จากความเป็นมาและเหตุผลข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ และหยิบยกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาขัดเกลาและพัฒนาจิต และการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในในโลกสมัยใหม่ และมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นหลักหรือแนวทางของความประพฤติของมนุษย์ในสังคม ช่วยทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นสิ่งจำเป็นทั้งคุณค่าและประโยชน์อย่างมากแก่บุคคลทั้งในระดับครอบครัวไปจนถึงระดับประเทศชาติ “จริยธรรม” หมายถึง สิ่งพึงประพฤติจะต้องประพฤติ (พุทธทาสภิกขุ, 2553) ในส่วนศีลธรรมนั้นหมายถึงสิ่งที่กำลังประพฤติอยู่หรือประพฤติแล้ว จริยธรรมหรือ Ethics อยู่ในรูปของปรัชญา คือสิ่งที่ต้องคิดต้องนึกส่วนเรื่อง

ศีลธรรม Morality นี้ ต้องทำอยู่จริง ๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า เป็นเรื่องของพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) และคำว่า “จริยธรรม” แปลว่า เป็นสิ่งที่พึงประพฤติจะต้องประพฤติในส่วนศีลธรรมนั้นหมายถึง สิ่งที่กำลังประพฤติอยู่ หรือประพฤติแล้วจริยธรรมหรือ Ethics อยู่ในรูปของปรัชญาคือสิ่งที่ต้องคิดต้องนึกส่วนเรื่อง ศีลธรรม Morality นี้ต้องทำอยู่จริง ๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า (พุทธทาสภิกขุ, 2553) นอกจากนี้ จริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมไปถึงธรรมชาติ กฎระเบียบ ของสังคม กฎหมาย กฎ ศีลธรรมตามศาสนา และค่านิยมของคนในสังคมจริยธรรมจึงเป็นคำ ง่าย ๆ ที่ใช้อธิบายข้อประพฤติปฏิบัติร่วมกันของมนุษย์ในสังคมโดยมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 4 ประการคือ 1) ธรรมชาติ 2) ตัวเราเอง 3) ผู้อื่น 4) ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ ตัวเราเอง และผู้อื่น (พระเทวินทร์ เทวินโท, 2550) อีกทั้ง จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติ ที่สังคมมุ่งหวังให้คนในสังคมนั้นประพฤติ มีความถูกต้องในความประพฤติ มีเสรีภาพภายใน ขอบเขตของมโนธรรม (Conscience) เป็นหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม (แสง จันทรงาม, 2550) ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด อีกทั้ง จริยธรรมตาม หลักพระพุทธศาสนา คือ ผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค หรือปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา ยึดหลักความ ประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่ จุดหมายคือความดับทุกข์หรือความสิ้นสุดปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552)

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้คนใน สังคมนั้นประพฤติความถูกต้องเป็นหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเองต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้น ได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด หรือแนวทางของการประพฤติหรือข้อปฏิบัติตนเป็นคนดี ตามลักษณะทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เห็นว่าถูกต้องและ ต้องการให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและส่วนรวม

โลกสมัยใหม่โดยนัยความหมายของคำว่าโลกาภิวัตน์

โลกในปัจจุบันที่เราอยู่นั้นมีลักษณะของความเป็น “สมัยใหม่” มีความเปลี่ยนแปลง ที่เห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็นในด้านชีวิตความเป็นอยู่ ไปจนถึงปฏิสัมพันธ์ในระดับนานาชาติในเรื่อง ต่าง ๆ ที่เห็นได้จากข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันสิ่งที่ควบคู่ไปกับความเป็น “สมัยใหม่” คือพลังของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกอย่างมากมาย กระแสโลกาภิวัตน์นั้น คือ การย่อโลกให้เล็กลงโดยการ ส่งผ่านข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว มีความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ทั้งโลกเชื่อมโยงเป็น ระบบเดียวกัน ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อปฏิสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ส่งผลให้ประชากรในโลก

พัฒนาไปในทิศทางเดียวกันทั้งโลก คือ โลกแห่งวัตถุนิยม บริโภคนิยม ที่ขับเคลื่อนด้วยความโลภ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และมองว่าทิศทางดังกล่าวนี้คือ ความสำเร็จของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม Scholte ได้อธิบายความหมายของโลกาภิวัตน์ได้มีการอธิบายความหมายไว้ 5 แนวทางดังนี้

1. ความหมายแรกของโลกาภิวัตน์ หมายถึง การที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น (Internationalization) ซึ่งจะเป็นการพูดถึงโลกาภิวัตน์ในแง่ของความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ (Cross-Border Relations) เป็นการพูดถึงความเจริญเติบโตของการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศและการพึ่งพากันระหว่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น

2. ความหมายที่สอง เป็นการอธิบายโลกาภิวัตน์ในแง่ของการทำให้เป็นเสรีมากขึ้น (Liberalization) ตามอุดมการณ์เสรีนิยม คือการลดข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคลง อาทิ กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรค

3. ความหมายที่สาม เป็นการอธิบายโลกาภิวัตน์ในแง่ของการทำให้เป็นสากล (Universalization) เมื่อ Reiser and Davies เริ่มใช้คำว่า Globalize ในทศวรรษที่ 1940 โดยหมายถึงการทำให้เป็นสากล (Universalize) เพราะในยุคนั้นมีความเชื่อว่าในอนาคตการรวมกันทางวัฒนธรรมของโลกในแบบมนุษยนิยมโลกจะเกิดขึ้น โลกาภิวัตน์จึงเป็นเรื่องของสิ่งที่กระจายไปทั่วโลก เป็นกระบวนการของการแพร่ขยายสิ่งต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการกระจายข้อมูลข่าวสารจากประชากรในพื้นที่หนึ่งไปสู่ประชากรในพื้นที่อื่น ๆ ของโลก

4. การอธิบายโลกาภิวัตน์ในแง่ของการทำให้เป็นตะวันตก (Westernization) หรือการทำให้ทันสมัย (Modernization) เป็นการอธิบายในแง่โลกาภิวัตน์ที่พยายามทำให้เกิดรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น (หรือเป็นแบบตะวันตก) โดยเป็นการแพร่กระจายรูปแบบของตะวันตกในด้านต่าง ๆ เช่น ระบบทุนนิยมเหตุผลนิยม อุตสาหกรรมนิยม การบริหารงานแบบระบบตะวันตก หรือความเป็นปัจเจกชนนิยมได้แพร่ขยายไปทั่วโลก และส่งผลให้วัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมของชุมชนหรือท้องถิ่นสูญหายไปเพราะมีการรับวัฒนธรรมใหม่แบบตะวันตกเข้ามาทดแทน ดังนั้นโลกาภิวัตน์ในแง่นี้จึงมักถูกอธิบายในแง่ของการสร้างอาณาจักรของ “สิ่งที่เป็นตัวแทนของความทันสมัยหรือความสมัยใหม่”

5. การอธิบายโลกาภิวัตน์ในแง่ของการแบ่งเขตพื้นที่ใหม่ (Recapitalization) ในทัศนะด้านนี้ โลกาภิวัตน์จะเป็นการจัดรูปแบบภูมิศาสตร์ทางสังคมใหม่ (Social Geography) โดยเป็นการเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างบุคคลในส่วนต่าง ๆ ของโลกมากยิ่งขึ้น ด้วยการเชื่อมโยงจากข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม การอพยพเคลื่อนย้าย และปฏิสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตหรือชุมชนออนไลน์ เช่น Facebook, LINE หรือ Twitter เป็นต้น (Scholte, 2005)

ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาด้านจริยธรรมในโลกาภิวัตน์ การสื่อสารแบบรวดเร็ว และหลากหลายรูปแบบการติดต่อสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์กันนี้ ไม่จำกัดเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคล ครอบครัวกลุ่มเพื่อน กลุ่มคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีการติดต่อสื่อสารกันในเชิงธุรกิจ ตั้งแต่ระหว่างบุคลากรซึ่งรวมถึงผู้ประกอบการอาชีพ ผู้ประกอบการร้านค้าบริษัท องค์กร ทั้งภาครัฐเอกชนในทุกภูมิภาคของโลกมีการติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคหรือผู้รับบริการบุคลากร ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ในหลายกรณีจึงเกิดการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ อาทิ การโพสต์หรือแชร์ส่งต่อข้อมูลหรือภาพส่วนตัวที่ไม่เหมาะสมของผู้มีชื่อเสียง ดารา ผู้ตาย เป็นต้น มีกรณีการใส่ร้ายป้ายสี การหมิ่นประมาทการนำฐานข้อมูลไปใช้ในเชิงธุรกิจ การเอารัดเอาเปรียบ การแข่งขันกันในเชิงธุรกิจ มีการเข้าถึงและขโมยข้อมูลจาก บัญชีส่วนตัวและ/หรือของหน่วยงานองค์กรรัฐและเอกชน การปลอมแปลงหลอกหลวงจากกลุ่ม มิจฉาชีพผ่านสื่อสังคมออนไลน์และเครื่องมือสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ก็มีโอกาสเกิดผลเสียหรือ ปัญหาเชิงจริยธรรมทั้งในระดับบุคคลและมหภาคตามมาได้ เช่น การละเมิดสิทธิผู้อื่น การ ประพฤติผิดศีลธรรมและกฎหมาย การเอารัดเอาเปรียบการไม่รับผิดชอบ

สรุปได้ว่า โดยนัยความหมายของคำว่าโลกาภิวัตน์นั้น คือ สภาวะโลกไร้พรมแดน ซึ่งสภาวะของการเกิดเป็นโลกที่ไร้พรมแดนนี้เป็นผลพวงที่เกิดจากการวิวัฒนาการอย่างรวดเร็ว ของเทคโนโลยี หรือการย่อโลกให้เล็กลงโดยการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วด้วยความ ทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ทั้งโลกเชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อปฏิสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ส่งผลให้ประชากรในโลกพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันทั่วโลก

ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมในโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย

ในปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมมีเรื่องทางศาสนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ค่านิยม การนำวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมเข้ามาจากต่างวัฒนธรรม การทุจริตพฤติกรรม ที่ไม่เหมาะสมองเยาวชนหลายประการ ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ปัญหาการเหินห่างจากศาสนา ในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง ไปทำให้เยาวชนและประชาชนจำนวนมากเห็นศาสนาเป็นเรื่องคร่ำครึ หลงมกมายไร้สาระเห็น ศาสนาและธรรมะเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น ไม่ช่วยทำให้ท้องอิ่ม บางคนเห็นพระบางรูปปฏิบัติไม่ดี ไม่อยู่ในธรรมวินัย เลยเลี่ยนนับถือพระและศาสนาแทนที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาและทำนุบำรุง ศาสนาให้มีความมั่นคง

2. ปัญหาการเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ปัจจุบันอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ กระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระแสโลกและกระแสทางวัตถุนิยม ทำให้คนตกเป็นทาสทางวัตถุนิยม และบริโภคนิยมทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นเห็นแก่ ผู้อื่นน้อยลง ขาดความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ในปัจจุบันค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ก่อนนี้ สังคมเคยยกย่องคนดีมีคุณธรรม คนที่ประพฤติผิดศีลธรรม ทุจริตคดโกงจะถูกประณามและ

ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย แต่ในปัจจุบันนี้สังคมกลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจวาสนา มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรม ได้เงินมาโดยการทุจริตคดโกง

4. ปัญหาการรับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ ความสะดวกในการคมนาคมและความรวดเร็วในการสื่อสารทำให้วัฒนธรรมต่างประเทศและชาวต่างประเทศหลั่งไหลมาสู่ประเทศไทยมากมายวัฒนธรรมต่างประเทศบางอย่างและชาวต่างประเทศหลายคนได้ก่อให้เกิดผลเสียหายนแก่วัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อยได้รับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ อาทิ ในเรื่องดนตรีเพลง การแต่งกาย กิริยามารยาทภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ

5. ปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง สาเหตุการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงมีหลายประการ ที่สำคัญได้แก่การขาดคุณธรรม โดยเฉพาะขาดการละอายต่อบาปและเกรงกลัวต่อบาป การขาดอุดมการณ์และอุดมคติ มีค่านิยมที่ผิดใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายความบกพร่องของผู้บังคับบัญชา ความเพิกเฉยของประชาชน

6. ปัญหาความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน ประเทศไทยมีพลเมืองกว่า 60 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นเยาวชนถึง 2 ใน 3 หรือประมาณ 40 ล้านคน เยาวชนได้รับการยกย่องให้เป็นหัวใจ และอนาคตของชาติ ความประพฤติของเยาวชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการศึกษาอบรมในด้านศีลธรรมและจิตใจ จึงมีผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

ความเสื่อมทางจริยธรรมในสังคมไทยควรจะต้องได้รับการร่วมมือกันในการหาหนทางแก้ไข ซึ่งควรเริ่มจากการเข้าใจถึงประเด็นที่เป็นสาเหตุของความเสื่อมทางจริยธรรมในปัจจุบันของสังคมไทยก่อนเป็นอันดับแรก ปัจจัยที่เป็นสาเหตุแห่งความเสื่อมทางจริยธรรมในปัจจุบันมีดังนี้

1. การครอบงำของวัตถุนิยมและอำนาจนิยม เนื่องจากการขยายตัวของทุนนิยมที่ไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างไม่จำกัด ทำให้เงินเข้ามามีบทบาทในชีวิตคน และความร่ำรวยกลายเป็นเป้าหมายของชีวิต แม้แต่การวัดคุณค่าความรักความสัมพันธ์ระหว่างกันยังต้องอาศัยเงินและวัตถุ ซึ่งต่างไปจากอดีตที่ใช้น้ำใจ เช่น การแสดงความรักของพ่อแม่ หรือคู่รัก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์หมอบกับคนใช้ก็อาศัยเงินและสิ่งของเป็นตัวเชื่อมทั้งสิ้น เมื่อสังคมยอมให้เงินเป็นใหญ่จึงเกิดธุรกิจอบายมุขมากมาย ตลอดจนทุกระดับและทุกสถาบันในสังคมไทยนิยมใช้อำนาจในการแก้ปัญหา รวมถึงบทบาทสื่อมวลชนที่มักส่งเสริมค่านิยมที่สวนทางกับศีลธรรม

2. ความล้มเหลวของสถาบันทางศีลธรรม เมื่อเงินเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทำให้สถาบันทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน วัดและโรงเรียน ซึ่งเคยมีบทบาทในการกล่อมเกลาสำนึกทางศีลธรรมแก่ผู้คนอ่อนแอลงและไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเข้มแข็งอีกต่อไป ดังจะเห็นจากสถิติของการหย่าร้าง การแตกแยกของครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดความห่างเหิน พ่อแม่ไม่สามารถเป็นแบบอย่างในการให้การศึกษาแก่ลูก ขณะที่โรงเรียนและสื่อมวลชนที่เข้ามามีบทบาท

แทนก็ไม่มี ความเข้มแข็งทางศีลธรรม แม้แต่ชุมชนที่เคยมีบทบาทในการควบคุมและเสริมสร้างจริยธรรมของสมาชิกก็มียุทธศาสตร์ลดลงเพราะวิถีชีวิตที่ต้องอยู่แบบตัวใครตัวมันมากขึ้นต่างหันไปพึ่งพาหน่วยงานรัฐมากขึ้นแทนการพึ่งพาตนเอง ทำให้ขาดพลังทางสังคม ส่วนวัดซึ่งเป็นอีกหนึ่งสถาบันที่ถูกอิทธิพลของเงินทำให้อ่อนแอและย่อหย่อนในวัตรปฏิบัติไม่สามารถเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม แต่กลายเป็นตลาดค้าบุญ หรือไสยพาณิชย์

3. การเมืองที่ไม่โปร่งใส กลายเป็นระบบการเมืองที่เปิดช่องโหว่ให้เกิดปัญหาจริยธรรม เช่น เปิดโอกาสให้มีการคอร์รัปชัน เปิดโอกาสให้ผู้มีอิทธิพลใช้เงินสร้างฐานอำนาจจนสามารถเข้ามาเป็นรัฐบาลได้ แล้วใช้อำนาจแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว ผลประโยชน์พวกพ้องดังที่มีให้เห็นเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า การให้สัมปทานแก่พวกพ้อง การอนุมัติโครงการใหญ่ ๆ ที่ให้ผลประโยชน์ตอบแทนหรือค่าคอมมิชชั่น ไปจนกระทั่งการลอบสังหารคนที่ขัดผลประโยชน์ของตน ยิ่งถ้าฝ่ายบริหารมีอำนาจมากและสามารถผูกขาดอำนาจได้ ก็ทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลจากฝ่ายค้านทำได้ยาก ทำการทุจริตในเชิงนโยบาย จึงเกิดความลำพองไม่กลัวที่จะทำผิดจนกลายเป็นค่านิยมที่เลียนแบบกันในสังคม

4. ระเบียบสังคมที่ให้อำนาจ ส่งเสริมหรือบีบบังคับให้คนเห็นแก่ตัว อันเกิดจากสังคมไม่เคร่งครัดในการบังคับใช้กฎระเบียบจึงเกิดพฤติกรรมที่คนทำผิดไม่ถูกลงโทษ แต่กลับได้รับผลดีเช่น ระบบยุติธรรมที่ไม่โปร่งใสและอยู่ใต้อำนาจเงิน ทำให้คนมีเงินสามารถเอาเงินอุดได้ จึงไม่สนใจที่จะทำตามกฎหมาย หรือคนที่แข็งแรงสามารถได้ตำรวจหรือตัวหนังก่อนใคร ๆ หรือคนที่ทุจริตซื้อตำแหน่งสามารถเลื่อนขั้นก่อนใคร ๆ หรือคนที่ขายยาบ้าค้าผู้หญิง นอกจากจะไม่ถูกจับเพราะมีเส้นสายหรือให้สินบนเจ้าหน้าที่แล้ว ยังร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็ว ระบบเหล่านี้จึงมีแต่ทำให้คนเห็นแก่ตัวและเอาเปรียบกันมากขึ้น

สรุปได้ว่า ผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย ทำให้เกิดการครอบงำโลกทางวัฒนธรรม เนื่องจากระบบสื่อสารไร้พรมแดนทำให้เกิดการครอบงำโลกทางวัฒนธรรม อิทธิพลของวัฒนธรรม และอำนาจของเศรษฐกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้ไหลบ่าเข้าสู่ประเทศอื่นอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมโลก ครอบงำทางด้านความคิด การมองโลก การแต่งกาย การบริโภคสิ่งเหล่านี้เข้าครอบคลุมเหนือวัฒนธรรมของประชาคมทั่วโลก ทำให้เกิดระบบผูกขาดวัฒนธรรมไร้พรมแดน

จริยธรรมในโลกสมัยใหม่

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมใหม่ในยุคศตวรรษที่ 21 ที่จะทำให้การพัฒนาทรัพยากรด้านทุนมนุษย์ให้เกิดคุณค่า เป็นอารยชนที่สามารถอยู่ร่วมกันในสภาวะพลวัตโลกได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรีมีจิตสำนึก เกื้อกูลกัน สามารถใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะเป็นรากฐานสังคมและนำสังคมสู่ความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์คือ “สังคมสันติสุข” อย่างยั่งยืน ผู้เขียนจึงได้เสนอการนำแนวคิดหลักการด้านคุณธรรมจริยธรรมมาพิจารณาเป็นแนวทางการ

พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านจริยธรรมวิชาชีพด้วย คือเน้นแนวคิดที่ควรใช้พัฒนาทักษะ การตัดสินใจด้วยตนเองและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สิ่งสูงสุดของความเป็นมนุษย์คือการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเรียกว่าสังคมสันติสุข และ ประเทศไทย 5.0 คือประเทศที่เป็นสังคมสันติสุขเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นใหม่ร่วมกันว่าสังคมสันติ สุขคือสิ่งสูงสุดในโลกใบนี้โดยให้ความเห็นว่า (ประเวศ วะสี, 2560) ในยุคเทคโนโลยีแห่งยุค คือดิจิทัลซึ่งเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาไม่ใช่เป้าหมายของสภาวะสังคมที่ พึงปรารถนา และมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีศักยภาพสูงกว่าสัตว์อื่นจึงควรสร้าง “จินตนาการ” หรือความฝันอันยิ่งใหญ่ร่วมกันรวมทั้ง “จิตสำนึกใหญ่และสัมพันธ์ภาพใหม่” ที่เป็นไปเพื่อการ อยู่ร่วมกัน (Living Together) อย่างสมดุลและสันติสุข อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ เป็นตัวตั้ง จะไม่นำไปสู่ความขัดแย้งความเหลื่อมล้ำ ความรุนแรง สงคราม และวิกฤติอารยธรรม ในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมสิ่งแวดล้อม และศีลธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยให้ เป้าหมายการพัฒนาเทคโนโลยีในโลกสมัยใหม่ให้ถูกทิศถูกทางเข้ารูปเข้ารอยมากขึ้น เพราะ การอยู่ร่วมกันด้วยความสุข ต้องการมากกว่าเทคโนโลยีตามเป้าหมายจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ คือสังคมแห่งสันติสุข การพัฒนาทุนมนุษย์ให้เป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญ มีศักยภาพสูง มีคุณค่า และศักดิ์ศรีสามารถร่วมกันสร้างสังคมแห่งความสงบสุขสันติได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องพัฒนา จริยธรรมในมนุษย์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตควบคู่ไปกับการจัดการและการทำงาน ท่ามกลางสภาวะโลกไร้พรมแดนที่แวดล้อมไปด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง สภาวะโลกที่เป็นพลวัตระดับ แต่ยุคโบราณ มนุษย์ได้ใช้ “ปัญญา” ในการดำรงชีวิต สร้างสรรค์และแก้ปัญหาต่าง ๆ ใช้ปัญญา ควบคู่กับ “สติ” หรือ “ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี” ซึ่งยังมีคุณลักษณะสำคัญอื่น ๆ อีก มีความสุข ในการดำเนินชีวิต และ จริยธรรมในตัวบุคคล ซึ่งหมายถึง ความดีที่จะช่วยควบคุมไม่ให้มนุษย์ เอาไรต์เอาเปรียบ เบียดเบียนกัน เคารพให้เกียรติกันและมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทำให้ มนุษย์เกิดแรงจูงใจที่จะประพฤติปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในสังคม สร้างสรรค์องค์ความรู้และ ความดีให้ผสมผสานกลมกลืนกันอย่างงดงาม

หลักพุทธจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน

ตามเป้าหมายจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ คือสังคมแห่งสันติสุข การดำเนินชีวิตที่จำเป็น ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ สังคมรอบตัว และกิจการงานในอนาคต หากบุคคลใดมีการ วางแผนชีวิต วางรากฐานชีวิตได้ดี ก็จะเป็นปัจจัยเอื้อให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในชีวิต การงานได้ง่ายขึ้น ในหัวข้อนี้จะเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชีวิตตนเอง ตาม แนวทางธรรมานุชีวิตของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

หลักพุทธธรรมปรากฏในฐานะเป็นหลักจริยธรรมและคุณธรรมที่คนไทยได้นำมา ประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตที่แสดงออกมาเป็นสิ่งที่ดงามของวัฒนธรรมไทยนั้นได้มีผู้รู้ได้ให้แสดง ให้เห็นถึงความสำคัญไว้ดังนี้

คุณธรรมกับจริยธรรม เมื่อพูดถึงคุณธรรมต้องพูดถึงจริยธรรม เพราะสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 จริยธรรมหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติกัน ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) นอกจากนี้ ยังมีท่านผู้รู้ให้อธิบายไว้อีกสองความหมายคือ อย่างแรก หมายถึง ธรรมหรือหลักความประพฤติที่ควรแก่การยึดถือและปฏิบัติตาม (จริยธรรม) อย่างที่สอง หมายถึงประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่พึงงามเหมาะสม (คุณธรรม) มองโดยภาพรวมแล้วทั้งสองความหมาย มีความคล้ายคลึงกันคือเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่พึงงามนั่นเอง คุณธรรมเป็นเรื่องของคุณงามความดี ความถูกต้อง ความเป็นธรรมที่ควรปลูกฝังในจิตใจ ส่วนจริยธรรม เป็นเรื่องของความประพฤติที่พึงงาม ที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นของคู่กันและมักใช้ประกอบกัน คุณธรรมเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดจริยธรรม จริยธรรมจะเป็นผลของการมีคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธทั่วไปนำไปปฏิบัติคือไตรสิกขาซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาพัฒนากาย วาจา ใจและปัญญา ซึ่งเป็นหลักการที่ชาวพุทธทั่วไปรู้และนำมาปฏิบัติกัน (ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, 2556)

การพัฒนาชีวิตตามหลักพุทธธรรมไว้ในงานวิจัยเรื่องไตรสิกขาที่นำมาเป็นหลักในการพัฒนามนุษย์โดยมีหลักความคิดไว้ดังนี้

1. มนุษย์ที่จิตใจมีได้ชัดเกลา ย่อมจะประพฤติทุจริต หมายถึง การประพฤติชั่วหรือประพฤติไม่ดีซึ่งแสดงออกทางกาย เรียกว่า กายทุจริต ซึ่งประกอบด้วยการประพฤติดัดต่อร่างกายของบุคคลอื่น ต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่นและการประพฤดิล่วงละเมิดทางกาย และการแสดงออกทางวาจาที่เรียกว่าวจีทุจริต ซึ่งประกอบด้วย การพูดเท็จ พูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อเหลวไหล พฤติกรรมทุจริตทั้งทางกาย และวาจา เป็นกิเลสอย่างหยาบสามารถแก้ได้ด้วยการมีศีลที่สมบูรณ์ (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑูยาโณ), 2541)

2. มนุษย์ที่จิตใจได้รับการขัดเกลา ย่อมจะประพฤติทุจริต หมายถึง ประพฤติชั่วทางจิตใจ ก็คือ มีความรู้สึกไม่ดี คิดไม่ดี ที่เรียกว่ามโนทุจริต ซึ่งประกอบด้วย ความโลภ ความพยาบาท และความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมหรือมีฉันทิภูติ ซึ่งมีมโนทุจริตนี้เป็นตัวสร้างกำแพงกีดกันไม่ให้จิตมนุษย์ได้เข้าถึงความดีงาม กำแพงหรือสิ่งกีดกันตัวนี้คือพอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่ชอบใจ ความคิดป้องกันภัยหรือพยาบาท ความมีจิตใจหดหู่ เคลิบเคลิ้ม ความคิดหรือความคิดฟุ้งซ่านและเกิดความรำคาญ รวมทั้งความเล็งเลสงสัยไม่สามารถตกลงใจได้ กำแพงกีดกันความดีนี้ เป็นกำแพงกีดกันศักยภาพในการเรียนรู้ของมนุษย์ด้วย (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑูยาโณ), 2541) ในทางพุทธธรรมมีชื่อเรียกว่า นิ वर्ณห้า ทั้งมโนทุจริตและนิ वर्ณห้า สามารถกำจัดด้วยสมาธิ

3. จิตใจของมนุษย์ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมทางศีล สมาธิ อย่างสม่ำเสมอ จะมีคุณสมบัติไวต่อการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งเร้าจากภายนอกและภายในตนเอง ซึ่งหมายถึงความรู้สึกและความคิด

สามารถพัฒนาปัญญาทั้งสุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้มนุษย์เข้าใจชีวิต สังคม โลก สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชีวิตมนุษย์ การพัฒนาชีวิตของมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา) คือการพัฒนาชีวิตตามหลักการทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) หรือ มรรคมีองค์ 8 ในพระพุทธศาสนาที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ ปฏิบัติกันทั่วไป คือ ต้องมีศรัทธาความเชื่อยอมรับนับถือคุณพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งเป็นที่ระลึก ในเบื้องต้นเสียก่อน โดยรำลึกถึงคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และ เจริญสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญารู้โลกและชีวิตตามเป็นจริงต่อไป เพราะศีลเป็นเหตุให้เกิดสมาธิ สมาธิเป็นเหตุให้เกิดปัญญา เพราะปัญญาเป็นเหตุให้เข้าใจรู้เรื่องการรักษาศีลที่ถูกต้องและมีสมาธิที่ถูกต้อง เป็นสัมมาสมาธิ

การพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขาด้วยการรักษาศีลหรือการสมาทานศีล เป็นธรรมเนียมของชาวพุทธที่ประกอบพิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการให้ทานหรือบุญพิธีใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคลจะนิยมสมาทานศีลก่อน เพราะศีลทำให้กายวาจาสะอาดสุจริต ในขณะเดียวกันมีการไม่ประทุษร้ายต่อผู้อื่นทางกาย วาจาแล้ว มีจิตเมตตากรุณา ประกอบสัมมาชีพ พอใจในคุ้มครองของตนเอง มีสัจวาจา ไม่ประมาทขาดสติ ศีลจึงนำผู้รักษาไปสู่สุคติและเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาต่อไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศีลและการรักษาศีลไว้ดังนี้ ศีล คือ ระเบียบความประพฤติ หรือถ้าจะพูดให้เต็มความหมายแท้จริง คือระเบียบความเป็นอยู่ ทั้งส่วนตัวและส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายวาจา ตลอดจนการทำความหาเลี้ยงชีพ ซึ่งได้กำหนดวางไว้เพื่อทำให้การเป็นอยู่นั้น กลายเป็นสภาพอันเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ ที่เป็นไปเพื่อเข้าถึงหมายอันดีงาม ซึ่งเป็นอุดมคติของคนในสังคมหรือชุมชนนั้น โดยทั่วไป ระเบียบความประพฤตินี้ จะมีลักษณะเป็นการปิดกั้นโอกาสที่จะทำความชั่ว และส่งเสริมโอกาสสำหรับการทำความดี โดยฝึกคนให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ด้านกายวาจาที่ดีงามกับสภาพแวดล้อม อันจะเป็นผลเอื้ออำนวยแก่การดำรงชีพทั้งของตนและชุมชน สำหรับสังคมมนุษย์ในวงกว้าง ระเบียบความประพฤติขั้นต้นอย่างน้อยที่สุด หรือศีลขั้นพื้นฐานที่จะสร้างสภาพเกื้อกูลให้เกิดขึ้น ก็คือหลักที่เรียกว่า ศีล 5 ซึ่งมีสาระสำคัญได้แก่การไม่ละเมิดต่อชีวิต ต่อทรัพย์สิน ต่อของรักของกันและกัน การไม่ใช้วาจาละเมิดความจริง เพราะเห็นแก่ตัวและมุ่งทำลายผู้อื่น และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะหรือความสำนึกผิดชอบชั่วดีของตนด้วยการตกในอำนาจของสิ่งเสพติด ส่วนระเบียบความประพฤติที่ซับซ้อนไปกว่านี้ ย่อมรวมถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติปลีกย่อยต่าง ๆ ที่วางไว้เพื่อความเรียบร้อยดีงามและเพื่อให้เกิดสภาพการดำรงชีวิตอันเกื้อกูลแก่การที่จะเข้าถึงจุดหมายจำเพาะของชุมชนนั้น สังคมนั้น หรือระบบการนั้น ศีลจึงมีความกวัดขั้น เคร่งครัด ประณีต เมื่อว่าโดยสรุปตามความหมายของพระพุทธศาสนามีลักษณะสำคัญ คือ

1. ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ดีงามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต

2. ทำให้สมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันด้วยดี สังคมสงบเรียบร้อย สมาชิกต่างดำรงอยู่ด้วยดี และมุ่งหน้าปฏิบัติกิจของตน ๆ โดยสะดวก

3. ฝึกหัดขัดเกลาตนเอง ทำให้กิเลสเบาบางลง ด้วยการควบคุมยับยั้งสังวร ปรปการ แสดงออกทางกายวาจาให้เอื้อแก่สภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลและการอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้น อันเป็นขั้นต้นของการพัฒนาชีวิตของตนให้พร้อมที่จะเป็นที่ยอมรับของกุศลธรรมทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นพื้นฐานของสมาธิ หรือการฝึกปรือคุณธรรมทางจิตใจที่สูงขึ้นต่อไป การศึกษาตามหลักศีลสิกขาจะเกี่ยวข้องกับมรรคมงคล 8 ที่ว่าด้วย สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (ประพฤติชอบ) และสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552)

ดังนั้น การรักษาศีลจึงทำให้ผู้รักษาสมาคมควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจาให้สะอาดสุจริต มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่เป็นไปทั้งส่วนตน ส่วนสังคม โดยมีจุดหมายเพื่อให้ทุกคนที่อยู่ร่วมกัน ประกอบกิจต่าง ๆ ร่วมกันไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน และเมื่อมีกาย วาจาสุจริตสะอาดเรียบร้อย จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตหรือเจริญสมาธิต่อไป

ส่วนหลักจริยธรรมพื้นฐานทั่วไปที่ชาวพุทธปฏิบัติกันเพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญในชีวิตและเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน ซึ่งอาจจะเรียกว่า ศีลธรรม ซึ่งมีทั้งข้อห้ามปฏิบัติและข้อควรปฏิบัติ กล่าวคือศีลเป็นข้อห้ามและธรรมเป็นข้อควรปฏิบัติ ซึ่งในเบื้องต้นนี้จะได้กล่าวถึงหลักธรรมพื้นฐานที่ชาวพุทธปฏิบัติกัน

เบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมขั้นต้นที่ยกระดับจิตใจคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้เป็นสังคมที่มีศีลธรรม ให้เป็นสังคมที่สงบสุข ศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในสังคมมนุษย์โดยอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา

ศีล 5 หรือเบญจศีล (ความประพฤติชอบทางกายและวาจา รักษากาย วาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ความไม่เบียดเบียน เว้นจากปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน เว้นจากการถือเอาของที่เขา มิได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน เว้นจากประพฤติดินในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน เว้นจากพูดเท็จ โกหก หลอกลวง เว้นจากน้ำเมาคือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากสารเสพติดให้โทษ

เบญจธรรม (ธรรม 5 ธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมที่เกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ เมตตาและกรุณา (ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญและความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ คู่กับศีลข้อที่ 1) สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อที่ 2) กามสังวร (ความสังวรในกาม ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส 5

คู่กับศีลข้อที่ 3) สัจจะ (ความสัตย์ ความซื่อตรงคู่กับศีลข้อที่ 4) สติสัมปชัญญะ (ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท คู่กับศีลข้อที่ 5) ศีลเป็นข้อห้าม 5 ข้อและธรรมเป็นข้อควรปฏิบัติ 5 ข้อ เรียกว่า เป็นมนุษยธรรม ธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ ศีลแต่ละข้อจะมีองค์ประกอบในการล่วงละเมิดศีลเช่น ข้อที่ห้ามฆ่าสัตว์ จะมีหลักการพิจารณาศีลว่าจะขาดหรือบกพร่อง คือสัตว์นั้นมีชีวิต เรารู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต มีจิตคิดที่จะฆ่า พยายามฆ่าและสัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น ศีลข้ออื่น ๆ จะมีข้อพิจารณาในทำนองเดียวกัน ส่วนเบญจธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีคุณธรรมประจำใจ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ศีลจึงเป็นเบื้องต้นที่ทำให้คนสะอาดสุจริตกายและวาจา เมื่อศีลสมาธิจะเกิดขึ้น สมาธิจะเป็นเหตุให้เกิดปัญญาต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552)

สรุป

โลกในปัจจุบันที่เราอยู่นั้นมีลักษณะของความเป็น “สมัยใหม่” มีความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็นในด้านชีวิต ความเป็นอยู่ ไปจนถึงปฏิสัมพันธ์ในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกอย่างมากมาย กระแสโลกาภิวัตน์นั้น คือ การย่อโลกให้เล็กลงโดยการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว มีความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ทั้งโลกเชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อปฏิสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ส่งผลให้ประชากรในโลกพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันทั้งโลก คือ โลกแห่งวัตถุนิยม บริโภคนิยม ที่ขับเคลื่อนด้วยความโลภ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และมองว่าทิศทางการพัฒนานี้คือ ความสำเร็จของการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกไร้พรมแดน โลกข้อมูลข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น ทั้งนี้คนไทยจำนวนไม่น้อยที่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารและการโฆษณาชวนเชื่อเหล่านี้ ถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างชาติครอบงำจากวัฒนธรรมและค่านิยมของต่างประเทศ มองข้ามและไม่สนใจกับคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทย นำไปสู่การมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นความสำคัญของศาสนา และขาดคุณธรรม จริยธรรม ไม่เชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางจิตใจ

วิธีการคิดในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการมองในสภาพที่เป็นจริงและถือว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกล้วน แต่อาศัยอยู่ในโลกเพียงช่วงระยะหนึ่งเท่านั้น ในท้ายที่สุดก็ต้องจากโลกนี้ไปตามหลักสามัญลักษณ์ะ จึงถือว่าทุกชีวิตนั้นเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตายด้วยกันทั้งสิ้น ฉะนั้น จึงสอนให้บุคคลงดเว้นจากการทำลายสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ให้ทุกคนยอมรับและ

เคารพสิทธิในการมีชีวิตอยู่ของกันและกัน ไม่ทำลายล้างกัน ให้มีเมตตาต่อกัน คือปรารถนาที่จะเห็นตนเองอยู่อย่างไม่มีเวรไม่มีภัยไม่เบียดเบียนกัน ยอมรับความจริงที่ทุกชีวิตต้องการอยู่ในโลกอย่างไม่มีเวร ไม่มีภัยไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ต้องการเห็นแต่ละชีวิตอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน และเกิดการยอมรับนับถือสถานะของกันและกัน ส่วนหลักจริยธรรมพื้นฐานทั่วไปที่ชาวพุทธปฏิบัติกันเพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญในชีวิตและเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยไม่เบียดเบียนทารายกัน ซึ่งอาจจะเรียกว่า ศีลธรรม ซึ่งมีทั้งข้อห้ามปฏิบัติและข้อควรปฏิบัติ กล่าวคือศีลเป็นข้อห้ามและธรรมเป็นข้อควรปฏิบัติ เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ชาวพุทธปฏิบัติกัน

เอกสารอ้างอิง

- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2556). คุณธรรมนำชีวิต พลิกวิกฤตเป็นโอกาส (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ฐานบัณฑิต.
- ประเวศ วะสี (2560). ประเทศไทย 5.0 เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษในงานมหกรรมสมุนไพรมหาชาติ และการประชุมวิชาการประจำปีการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกแห่งชาติ ครั้งที่ 14. นนทบุรี: กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2552). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2550). ธรรมานุญชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตยาโณ). (2541). โลกและชีวิตในวิถีแห่งธรรม. กรุงเทพมหานคร: พรศิวกการพิมพ์.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. (2550). พุทธจริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: มหาจุฬาบรรณาคาร.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). พุทธทาสแนะแนวจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ 3 จุดหมายปลายทาง และตัวแท้ของจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: ดวงตะวัน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- แสง จันทรงาม. (2550). การสอนจริยธรรมในโรงเรียน. เอกสารนำเสนอในการประชุมสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน. สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย.
- Scholte, J. A. (2005). Globalization: A Critical Introduction (2nd ed.). New York: Palgrave Macmillan.

ทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่น ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา*

BUDDHIST POLITICAL ATTITUDES IN LOCAL ELECTIONS OF VOTERS IN NAKHON RATCHSIMA MUNICIPALITY

พระรฤทธิ วรวิธินาโณ*, พระเศรษฐี วุฒิปัญญานิสงส์ และชุตินันท์ วงษ์อมรวิทย์
Phra Rarit Waridhiyano, Phonsetthi Wutthipanyaisakun and Chutipon Wongamonwit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus, Thailand
*Corresponding Author Email: joybenyapajoy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา 2) เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา 3) วิเคราะห์ทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา การวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตของเทศบาลนครราชสีมา จำนวน 386 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า t-test และ F-test การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการตัดสินใจในทางการเมือง รองลงมา ด้านการดำเนินการเลือกตั้ง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง

2. ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* Received April 29, 2024; Revised October 11, 2024; Accepted November 13, 2024

3. ทศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา ตามหลักสัปบุริสธรรม 7 ได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน รู้จักเลือกบุคคล

คำสำคัญ: ทศนคติ, การเมืองตามแนวพุทธ, การเลือกตั้งท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of this research article were to 1) study the level of political attitudes in local elections among voters in Nakhon Ratchasima Municipality, 2) compare political attitudes in local elections among voters in Nakhon Ratchasima Municipality, and 3) analyze the political attitudes under Buddhist principles in local elections of voters in Nakhon Ratchasima Municipality. The research employed a combined method. Quantitative research used a questionnaire to collect data. The sample group was 386 people with the right to vote in the Nakhon Ratchasima Municipality area. Statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypotheses were tested using t-test and F-test values. Qualitative research used in-depth interviews with nine key informants/persons. Data were analyzed using descriptive content analysis.

The research results found that:

1. Overall, the political attitude level of voters in local elections in Nakhon Ratchasima Municipality was high. The aspect with the highest average was political decision-making, followed by election operations. The aspect with the lowest average was participation in the election campaign.

2. People with different genders, ages, education levels, occupations, and monthly incomes had distinct political attitudes in local elections among voters in Nakhon Ratchasima Municipality, with a significant difference at the .05 level.

3. Political attitudes under the Buddhist principles of voters in local elections in Nakhon Ratchasima Municipality following the principles of Sappurisdhamma 7 were as follows: being one who knows causes, effects, self-aware, limits when doing things, proper time, society, and how to choose the proper persons.

Keywords: Attitudes, Buddhist political way, Local elections

บทนำ

ปัจจุบันประชาธิปไตยในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาที่ดีขึ้น แม้จะยังเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากปัญหาทางการเมืองที่ถาโถมเข้าใส่ อย่างไรก็ตาม ประชาชนไทยกลับแสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของประชาชนที่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ประชาธิปไตยความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วม ในการกำหนดอนาคตของประเทศแม้จะเผชิญกับอุปสรรค แต่พลังของประชาชนจะเป็นพลัง ขับเคลื่อนนำพาประชาธิปไตยไทยไปสู่จุดหมายปลายทาง (อมร รักษาสมัย และคณะ, 2544) โครงสร้างทางสังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นปัญญาชนมักมีโอกาสทางการศึกษาและทรัพยากรมากกว่า ส่งผลให้พวกเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและ เข้าใจหลักการประชาธิปไตยได้มากกว่า ประชาชนในชนบทและชนชั้นล่างมักเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยได้น้อยกว่า ประกอบกับช่องทางการสื่อสารหลักของ พวกเขาอาจถูกควบคุมโดยกลุ่มผู้มีอำนาจ ส่งผลให้พวกเขามีโอกาสน้อยที่จะได้รับข้อมูลที่ ถูกต้องและครบถ้วนเกี่ยวกับประชาธิปไตย ประชาชนในชนบทและชนชั้นล่างมักมุ่งเน้นไปที่ การดำรงชีวิตและการตอบสนองความต้องการพื้นฐานมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับการเมือง สาเหตุหลักมาจากความยากจนและโอกาสทางเศรษฐกิจที่จำกัด ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ ของไทยกับประชาธิปไตยนั้นซับซ้อน เต็มไปด้วยการรัฐประหารและความวุ่นวาย ประสบการณ์ เหล่านี้สร้างความหวาดระแวงต่อประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนบางกลุ่ม (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และฉวีลดา บุรีกุล, 2548)

รัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 ได้กำหนดบทบาทของประชาชนเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งสะท้อนเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างชัดเจนที่ว่า มาตรา 44 บุคคลย่อม มีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการ รวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขตามที่กฎหมายบัญญัติมาตรา 164 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า สองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อมีมติให้ถอดถอนบุคคลออกจาก ตำแหน่งได้มาตรา 165 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติรวมถึงยังมีการ กระจายอำนาจ การปกครองไปสู่ส่วนท้องถิ่นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการท้องถิ่นมากขึ้นดัง มาตรา 287 ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา มาตรา 44, 45 หน้า 12 (รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ 2560) ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีวิธีการให้ประชาชนมีส่วน ร่วมดังกล่าวได้ด้วย

ในประเทศไทยของเรานั้นมีการปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานอันสำคัญ ในการกระจาย อำนาจการบริหารจากส่วนกลางสู่ส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นรากฐานอันสำคัญในระบอบประชาธิปไตย

มุ่งหวังให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการตัดสินใจและตกลงใจเรื่องต่าง ๆ ของตนเองหรือมุ่งหวังให้สามารถบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพมีความคุ้มค่า นอกจากนี้การปกครองท้องถิ่นยังเป็นการแบ่งเบาภาระในการจัดทำบริการของส่วนกลาง ช่วงสร้างสำนึกในหมู่ประชาชนให้รักท้องถิ่นและร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าและเป็นปัจจัยส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์พระประมุขของไทยซึ่งเป็นการปกครองในระดับชาติด้วยอย่างไรก็ตามการปกครองท้องถิ่นจะเกิดผลดีหรือไม่เพียงใดขึ้นกับปัจจัยด้านต่าง ๆ เช่น กำลังคน เงิน ประชากรและขนบธรรมเนียมของท้องถิ่นนั้น ๆ การปกครองท้องถิ่นมีรูปแบบการปกครองที่หลากหลายซึ่งเป็นไปตามความเหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละ ท้องถิ่น ดังพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 70 กำหนดให้จัดระเบียบราชการส่วนท้องถิ่น 4 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและการบริหารราชส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษ ได้แก่กรุงเทพมหานคร เป็นต้น (ธนรัชต์ คลายมณี, 2549)

การเลือกตั้งจึงเปรียบเสมือนเวทีที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้อำนาจทางการเมืองของตน แสดงเจตนารมณ์เลือกผู้แทน และกำหนดทิศทางประเทศ ผ่านบัตรลงคะแนนเสียงในระบบประชาธิปไตยการเลือกตั้งเปรียบเสมือนเครื่องชี้วัดสำคัญที่สะท้อนถึงความพึงพอใจของประชาชนต่อนโยบายและการบริหารประเทศของรัฐบาล เสมือนกลไกพื้นฐานสำคัญที่ขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตย ให้เดินหน้าต่อไป ระบบการเลือกตั้งที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ภายใต้รัฐธรรมนูญ เปรียบเสมือนเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาทุจริต สร้างเสถียรภาพทางการเมือง พัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรทางการเมือง และส่งเสริมความเข้าใจของประชาชนต่อระบบการเลือกตั้ง การพัฒนาระบบการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ เสียงของประชาชน ได้รับการรับฟังอย่างแท้จริง นำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่มั่นคง ยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บรรยงค์ กุคำใส, 2554)

การเลือกตั้งท้องถิ่น (Local Elections) จึงนับได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของกระบวนการปกครองตามหลักประชาธิปไตย (Democracy) กล่าวคือเป็นการสร้างและเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้การยอมรับของสังคมทั่วไป เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการปกครองที่ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน” ถูกใช้โดยตัวแทนของประชาชน ซึ่งตัวแทนของประชาชนนั้นเป็นผู้ที่ได้รับการมอบหมายให้ทำหน้าที่ภายใต้ความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในการใช้อำนาจอธิปไตย ในขณะเดียวกันอำนาจอธิปไตยถูกใช้โดยตัวแทน ได้แก่ สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เข้าไปการออกแบบนโยบายซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (สุนทรชัย ขอบยศ และรจนา คำดีเกิด, 2556)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดเป็นทัศนคติทางการเมืองที่ดีกับประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตของเทศบาลนครราชสีมา จำนวน 10,980 คน (สำนักงานเทศบาลนครราชสีมา, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตของเทศบาลนครราชสีมา โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) จากชุมชน 90 ชุมชน ทำการแบ่งกลุ่มตามสัดส่วน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 386 คนโดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน 2 รูป นักวิชาการด้านการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน และตัวแทนประชาชน จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้ที่มีความชำนาญและสามารถให้ข้อมูลในการวิจัยได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80-1.00 และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายในตามแนวคิดของครอนบาค (Cronbach) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.890

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือแนะนำตัวจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อดำเนินการดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยขอประสานความร่วมมือกับนายกเทศมนตรีเทศบาลนครนครราชสีมา ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 386 คน และเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อบันทึกหมายเวลา และขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องในภายหลัง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับภาวะผู้นำสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา และหลักสัปรีศธรรม 7 และ 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงและจัดกลุ่ม เพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ผลการวิจัย

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา” มีผลการวิจัยดังนี้

1. ระดับทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการตัดสินใจทางการเมือง ($\bar{X}=4.06$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านการดำเนินการเลือกตั้ง ($\bar{X}=4.01$) และด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.96$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา

(n = 386)

ทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา	ระดับทัศนคติ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านการดำเนินการเลือกตั้ง	4.06	0.66	มาก
2. ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง	4.01	0.68	มาก
3. ด้านการตัดสินใจทางการเมือง	3.96	0.69	มาก
ภาพรวม	4.01	0.60	มาก

2. เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา

ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประชาชนที่อายุต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประชาชนที่มีระดับการศึกษา ต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่	t	F	Sig.	ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกัน	6.09**	-	0.000	✓	
สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกัน	-	17.46**	0.000	✓	
สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกัน	-	11.24**	0.000	✓	
สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพ มีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกัน		14.17**	0.000	✓	
สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกัน		26.96**	0.000	✓	

3. ทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 1) ด้านธัมมัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักเหตุ) รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์และความเป็นไป รู้จักหลักของเหตุที่จะทำให้ผลตามเป้าหมาย รู้หลักการรู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง นักการเมืองท้องถิ่น รู้หลักเกณฑ์การเลือกตั้งเป็นอย่างดี นักการเมืองท้องถิ่น เข้าใจในกฎหมายในการเลือกตั้ง 2) อัตถัญญตา (รู้จักผล) มีการวางแผนงานเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบการเลือกตั้ง รู้จักผลที่จะเกิดผลเนื่องจากการเลือกตั้ง มีความชัดเจนในจุดหมายต่อนโยบาย สามารถวิเคราะห์ผลจากการดำเนินโครงการ ของท้องถิ่นได้ ท้องถิ่น เป็นผู้รู้จักเป้าหมายในการบริหารงานท้องถิ่น 3) ด้านอัตตัญญตา (รู้จักตน) รู้จักวิเคราะห์องค์กรตนเองที่เรารับบริหาร ความรู้ ความถนัด ความสามารถในการแก้ปัญหา ประพฤติให้เหมาะสมตามหน้าที่ที่ได้รับ สร้างวิธีเป้าหมายในการ

บริหารงานท้องถิ่นให้มีความเจริญ เป็นผู้มั่นใจในศักยภาพของตนเองอย่างดี 4) ด้านมัตตัญญูตา (ผู้รู้จักประมาณ) จัดสรรเงินงบประมาณให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนจัดการงบประมาณอย่าง ยุติธรรม วางแผนการใช้งบประมาณที่ตรงไปตรงมา นักการเมืองท้องถิ่นที่ดีไม่ควรรับทรัพย์สิน ประโยชน์ นักการเมืองท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้บริหาร 5) ด้านกาลัญญูตา (รู้จักกาลเวลา) เข้าใจใน กรอบการจัดการชุมชนให้ดี ควรเป็นผู้รู้จักลำดับความสำคัญของเวลาต่อประชาชน ดำเนินการ ให้เหมาะสมกับเวลาที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ ควรเป็นผู้รู้จักกรอบระยะเวลาในการบริหารงาน ท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้เข้าถึงประชาชน 6) ด้านปริสัญญูตา (รู้จักชุมชน) รู้จัก พฤติกรรมของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เข้าใจปัญหาในท้องถิ่นนั้นได้เป็นอย่างดี สามารถ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้ จะต้องให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น นักการเมือง ท้องถิ่นควรนำปัญหาในท้องถิ่นนั้นมาแก้ไขให้ดี 7) ด้านบุคคลัญญูตา (รู้จักเลือกบุคคล) เข้าใจ การเลือกบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ เขาถึงและเข้าใจบุคคลนั้น ๆ เคารพความแตกต่างในการ ปฏิบัติงานต่าง ๆ ต้องรู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ควรปฏิบัติตนหรือวางตัวให้เหมาะสม ตามฐานะ

อภิปรายผล

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มี สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา” สามารถอภิปรายผลจากผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับทัศนคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งใน เทศบาลนครนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการ ตัดสินใจในทางการเมือง รองลงมา ด้านการดำเนินการเลือกตั้ง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาโดยตรง การเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นโอกาสสำคัญ ที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและเลือกผู้แทนที่พวกเขาไว้วางใจ ประชาชนคาดหวังว่า ผู้บริหารท้องถิ่นจะทำงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และรับผิดชอบต่อประชาชน การตัดสินใจ ในทางการเมืองที่ดี ตรวจสอบได้ จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือจากประชาชน ประชาชนต้องการเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการบริหารท้องถิ่น การตัดสินใจในทาง การเมืองที่ดี มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญ์ อังโชติพันธุ์ และชาญชัย จิตรเหล้าอาพร ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนต่อการทุจริตการเลือกตั้ง สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด สตุล” ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติต่อการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสตุล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ปริญญ์ อังโชติพันธุ์ และชาญชัย จิตรเหล้าอาพร, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย โนวิด พุเท ยอน ได้วิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ของประชาชนชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร พบว่า ทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชา เขตราชเทวีกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทักษะคติในการเลือกตั้ง รองลงมา ด้านสิทธิ เสรีภาพทางการเมือง และด้านการแสดงออกทางการเมือง ตามลำดับ (โนวิด พุเท ยอน, 2563)

2. การเปรียบเทียบทักษะคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ต่อเดือน ต่างกันมีทักษะคติทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้เพราะประสบการณ์ส่วนตัวกับการบริหารท้องถิ่นในอดีต ส่งผลต่อทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพชีวิตที่ดี อาจจะมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเลือกตั้งท้องถิ่น และมีความเชื่อมั่นในระบบมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญ์ อังโชติพันธุ์ และชาญชัย จิตรเหล้าอาพร ได้วิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อการทุจริตการเลือกตั้ง สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสตูล ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชาชนต่อการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสตูล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ อาชีพ มีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสตูล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005 (ปริญญ์ อังโชติพันธุ์ และชาญชัย จิตรเหล้าอาพร, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เนตรภัทร อ่วมเครือ และวัลลภ รัฐนันทานนท์ ได้วิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลบ้านกุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งพบว่าประชาชนในตำบลบ้านกุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรีมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุ และระดับการศึกษาแตกต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (เนตรภัทร อ่วมเครือ และวัลลภ รัฐนันทานนท์, 2562)

3. ทักษะคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครนครราชสีมา ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 อัมมัญญา (ความเป็นผู้รู้จักเหตุ) อัตถัญญา (รู้จักผล) ด้านอัตตัญญา (รู้จักตน) ด้านมัตตัญญา (รู้จักประมาณ) ด้านกาลัญญา (รู้จักกาลเวลา) ด้านปริสสัญญา (รู้จักชุมชน) ด้านบุคคลัญญา (รู้จักเลือกบุคคล) สามารถส่งเสริมทัศนคติทางการเมืองตามแนวพุทธในการเลือกตั้งท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ทักษะคติทางการเมืองที่ยึดหลักสัปปุริสธรรม จะส่งเสริมให้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในระบบการเมือง ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (เอมพันธ์) ได้วิจัยเรื่องการประยุกต์

หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ ผลวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิตามหลักสัปติสธรรม 7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) บุคคลัญญา รู้จักบุคคลโดยการจงรักภักดี รู้คุณค่าสถาบันหลัก สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดมีแก่ประชาชน 2) อัมมัญญา รู้จักเหตุ โดยการเข้าใจกฎเกณฑ์ ปฏิบัติตามหน้าที่ ส่งเสริมให้บุคคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบ 3) อัตถัญญา รู้จักผล โดยการมีเหตุผล วางนโยบาย กำหนดเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง 4) ปริสสัญญา รู้จักชุมชน โดยการมีจิตสาธารณะประโยชน์มุ่งมั่นจริงใจ ส่งเสริมประชาชนให้รู้คุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม 5) กาลัญญา รู้จักกาลโดยมีกล้าหาญในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ สนับสนุนการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ 6) อัตตัญญา รู้จักตน โดยการกระทำตามหน้าที่ของตน ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงาน และ 7) มัตตัญญา รู้จักประมาณโดยการใช้ชีวิตพอเพียง ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าด้วยความสัตย์สุจริต ตามลำดับ (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (เอมพันธ์), 2563) ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโกสุมสมณวัตร (2560) ได้วิจัยเรื่องหลักสัปติสธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า สัปติสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เกี่ยวกับการปกครอง นั้นผู้นำจะต้องมี หลักธรรมในการปฏิบัติงาน 7 ประการ คือ 1) ความรู้จักเหตุ ช่วยให้รู้จักวิเคราะห์หาสาเหตุของสถานการณ์ตามเป็นจริง 2) ความรู้จักผล ช่วยให้ทราบผลที่จะตามมาในแต่ละเรื่อง 3) ความรู้จักตน ประพจน์ตนให้เหมาะสมแก่สถานะ 4) ความรู้จักประมาณ ช่วยให้รู้จักทำทุกสิ่งทุกอย่างให้อยู่ในความพอดี 5) ความรู้จักกาล ช่วยให้รู้จักเวลาที่เหมาะสมในการประสานทำกิจกรรมต่าง ๆ 6) ความรู้จักชุมชน ช่วยให้รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกกับกาลเทศะทั้งกับบุคคลและสถานที่ 7) ความรู้จักบุคคล ช่วยให้ปฏิบัติกับบุคคลนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เกิดการประสานงานที่ดีในทุกด้าน (พระครูโกสุมสมณวัตร, 2560)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เทศบาลเมืองนครราชสีมาควรจัดทำแผนพัฒนาคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นทุกปี โดยมีกระบวนการสำรวจหาปัญหาที่เกิดขึ้น
2. เทศบาลเมืองนครราชสีมาควรจัดตั้งท้องถิ่นต้นแบบที่มีประธานคณะกรรมการท้องถิ่นให้มีความเข้าใจในการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ดี
3. เทศบาลเมืองนครราชสีมาควรมีแผนปฏิบัติการเป็นขั้นตอนที่ ชัดเจนที่มุ่งไปสู่การสร้างควมตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ควรให้ภาครัฐมีหน่วยงานที่ดูแลเรื่องนี้เป็นการเฉพาะ อันจะทำให้เกิดการตื่นตัวด้านการตัดสินใจในการเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการคุณลักษณะทางการเมืองเพื่อให้ได้ผู้นำที่ดีมีคุณธรรมเข้ามาปกครองบ้านเมือง
2. ควรศึกษาเจาะลงไปถึงคุณลักษณะทัศนคติการเมืองที่ทําอย่างไรจึงจะทำให้ประชาชน สนใจผู้นำที่แต่ละพรรคการเมืองเสนออันก่อให้เกิดการได้มาซึ่งนักการเมืองที่ดีได้
3. ควรศึกษาหลักธรรมหมวดอื่น ๆ นอกจากหลักสัปปุริสธรรมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทัศนคติทางการเมืองของคณะผู้บริหาร
4. ควรศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของคณะผู้บริหาร ที่วัดได้จากการผลงานในการบริหาร เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์สร้างความมั่นคงทางการเมืองที่ดียิ่งขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- ธนรัชต์ คลายมณี. (2549). รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเมือง พัทยา. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- เนตรภัทร อ่วมเครือ และวัลลภ รัฐฉันทานนท์. (2562). ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลบ้านกุ่ม อำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 6(1), 136-146.
- โนวิด พุเท ยอน. (2563). ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บรรยงค์ กุคำใส. (2554). ความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนใน อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารสถาบันจิตพัฒนาฯ, 3(3), 11-21.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปริญญ์ อังโชติพันธุ์ และชาญชัย จิตรเหล้าอาพร. (2564). ทัศนคติของประชาชนต่อการทุจริต การเลือกตั้งสมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสตูล. วารสารบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยสยาม, 4(4), 123-134.
- พระครูโกสุมสมณวัตร. (2560). ศึกษาหลักสัปปุริสธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (เอมพันธ์). (2563). การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สถาบันพระปกเกล้า. (2561). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานเทศบาลนครราชสีมา. (2566). ประชากรที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2566 จาก <https://election.pptvhd36.com/region/2/23>.
- สุนทรชัย ขอบยศ และรจนา คำดีเกิด. (2556). การเมืองภาคพลเมือง: การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. รัฐสภาสาร, 6(4), 9-20.
- อมร รักษาสัตย์และคณะ. (2544). การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน.
- Yamane. T. (1973). Statistic: An Introductory Analysis. New York: Harper and Row.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
ที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช*
CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
THE MORALE AND ENCOURAGEMENT OF TEACHERS PERFORMANCE
IN SCHOOLS UNDER OFFICE OF THE VOCATIONAL EDUCATION
COMMISSION, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ปิยรัตน์ รอดแก้ว*, รัฐพร กลิ่นมาลี และวีระยุทธ ชาทะกาญจน์
Peeyarat Rodkaew*, Rattaporn Klinmalee and Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: Piyyarat4938@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 247 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

* Received May 15, 2024; Revised December 12, 2024; Accepted December 19, 2024

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับความสัมพันธ์กันที่ระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏผล ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ มีจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นให้แก่คนในองค์กร ให้มองเห็นภาพต่าง ๆ ตรงกัน 2) นำองค์ความรู้ที่มีมาใช้ในการปฏิบัติงานและสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ 3) ให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน 4) เปิดโอกาสให้ครูได้รับการศึกษาต่อหรือฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติม 5) สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชา กับบุคลากร และ 6) เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็น และเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของครู

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู, อาชีวศึกษา

ABSTRACT

This research aimed to study 1) the creative leadership level of school administrators, 2) the morale and encouragement in the work performance of teachers, 3) the relationship between the creative leadership of school administrators and the morale and encouragement in the work performance of teachers, and 4) development guidelines of creative leadership of school administrators under Office of the Vocational Education Commission, Nakhon Si Thammarat Province. The sample group included 247 teachers under the Office of the Vocational Education Commission, Nakhon Si Thammarat Province, in 2023. The employed research instruments were questionnaires and interviews, with reliability coefficients of 0.93. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient.

The results showed that:

1. The creative leadership of school administrators under the Office of the Vocational Education Commission, Nakhon Si Thammarat Province, overall and each aspect was at a high level

2. Overall, The morale and encouragement level in teachers' work performance under the Office of the Vocational Education Commission, Nakhon Si Thammarat Province, and each aspect was high.

3. Overall, The creative leadership of school administrators and the morale and encouragement in teachers' work performance under the Office of the Vocational Education Commission, Nakhon Si Thammarat Province, had a very high relationship, with the statistical significance at 01.

4. Development guidelines for creative leadership of school administrators and the morale and encouragement in teachers' work performance under Office of the Vocational Education Commission, Nakhon Si Thammarat Province, found that 1) the executives should have the visions, imagination, creativity, and flexibility to be able to see the same images. 2) They should apply knowledge to practice and create new work. 3) They should advise and help co-workers in practice. 4) They should provide opportunities for teachers to study in higher education and participate in training to gain more knowledge. 5) They should create a good working environment and have a good relationship between supervisor and personnel. Finally, 6) They should provide opportunities for teachers to participate in decision-making, give opinions, and believe in teachers' knowledge of operational ability.

Keywords: Creative Leadership, Morale and encouragement in teachers' work performance, Vocational Education

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร และการคมนาคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูลข่าวสาร เศรษฐกิจการเมืองและด้านวัฒนธรรม มีการจัดระเบียบทางสังคม กลายเป็นสังคมระบบ เศรษฐกิจสากลที่ประเทศต่าง ๆ จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (จุฑามาส ชุณหวัน, 2562) สังคมต้องการสิ่งใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ ๆ มาพัฒนาประเทศเพื่อแข่งขันกับนานาประเทศ การสร้างสรรค์เป็นการดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนหรือการพัฒนาของเดิมให้ดียิ่งขึ้นเป็นความสามารถทางสติปัญญาในรูปแบบหนึ่งที่จะคิดได้ หลายทิศทางหลากหลายรูปแบบโดยไม่มีขอบเขต สิ่งที่มีชีวิตเท่านั้นที่จะมีความสร้างสรรค์ เนื่องจากการสร้างสรรค์เป็นความคิดระดับสูง อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตเพียงชนิดเดียว บนโลกที่มีความสร้างสรรค์สามารถพัฒนาตน พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศ ส่งผลให้ทุกองค์กร

มีความจำเป็นที่จะต้องมีผู้นำที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและเป็นผู้นำที่มีศักยภาพสูง เพื่อสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายด้วยความสำเร็จ สามารถก้าวทันกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นในปัจจุบันนี้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การสร้างผู้นำที่มีศักยภาพและมีพลังทางบวกจะทำให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การพัฒนาได้อย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ภาวะผู้นำจึงเป็นคุณลักษณะและพฤติกรรมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้นำหรือผู้บริหารยุคใหม่ (รัชฎาภรณ์ อัครจันทร์, 2560) เพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาสถานศึกษา ดังนั้น ผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21 จะต้องจัดการศึกษาให้มีความถูกต้องและสอดคล้องกับบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการศึกษาในอนาคตต้องสร้างผู้นำให้ได้ (วิจารณ์ พานิช, 2558)

นอกจากนี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถปรับเปลี่ยนองค์กรที่มีคุณภาพจะต้องเป็นผู้บริหารที่มีความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ สามารถสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ สร้างนวัตกรรมแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อนำไปปรับใช้ในการทำงาน ทำให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาวิธีการที่จะพัฒนาการทำงาน และสร้างสรรค์บรรยากาศแห่งการคิดริเริ่ม เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและทีมงานได้อย่างต่อเนื่อง บุคลากรได้เปิดโลกทัศน์ที่กว้างไกล สามารถนำไปแก้ปัญหา และพัฒนาไปในทางที่ดีได้ในอนาคต (สมชาย เทพแสง, 2559) และผู้บริหารที่เป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะสามารถส่งเสริมคุณภาพการคิดของทุกคนในชุมชนของโรงเรียนสร้างโอกาสแห่งการเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมใหม่และการปรับปรุงแก้ไขเงื่อนไขต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสามารถของครู และบุคลากรให้กลายเป็นผู้นำที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าและนำการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีผลงานที่สร้างสรรค์นอกจากนี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารยังมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนหรือการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน (สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, 2556)

หากกล่าวถึงพฤติกรรมการทำงานของผู้ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษานั้น ก็ย่อมหมายถึงครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่หลักเกี่ยวกับการจัดการสอนในสถานศึกษาแห่งนั้น การที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นสิ่งสำคัญ คือ ขวัญและกำลังใจ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญที่จะทำให้การทำงานเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความตั้งใจ ความกระตือรือร้น และความเชื่อมั่น ในการทำงาน ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีวิธีการที่จะวัดหรือทำให้ทราบระดับขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะขวัญเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะบริหารงานในหน่วยงานและองค์การให้ประสบผลสำเร็จ และเป็นสิ่งที่ผู้บริหารทุกระดับ ตลอดจนหัวหน้างานควรให้ความสนใจและจะต้องพยายามสร้างขึ้นในหน่วยงาน เพราะนอกจากจะทำให้งานประสบผลสำเร็จแล้ว ยังจะทำให้งานมีประสิทธิภาพและองค์การมีความมั่นคงยิ่งขึ้นด้วย (บริสุทธิ์ อธิจิต, 2556)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู และแนวทางในการ

บริหารสถานศึกษาให้สามารถบริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ความเกี่ยวข้องและส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงาน และการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู อันจะส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านคุณภาพการศึกษามากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้การวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2566 จำนวน 689 คน จาก 25 สถานศึกษา และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2566 จำนวน 247 คน จาก 25 สถานศึกษา โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Mogan, 1970) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของกลุ่มประชากรในแต่ละวิทยาลัย และผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2566 จำนวน 5 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยแบบสอบถามการวิจัย ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และตอนที่ 3 ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

การอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์ หัวข้อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย ด้านวิสัยทัศน์ ด้านจินตนาการ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านความยืดหยุ่น ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์คุณสมบัติและองค์ประกอบของผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และการสร้างกำลังใจของครูในการปฏิบัติงาน

ในการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช จากกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถิติโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์หรือนิยามตัวแปรที่ต้องวัด (Index of Item Objective Congruence) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ตัวแปรใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Coefficient of Correlation)

ผลการวิจัย

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผลการวิจัยดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านความยืดหยุ่น

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายข้อมูลและลำดับที่ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านวิสัยทัศน์	4.41	0.44	มาก
2. ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์	4.36	0.46	มาก
3. ด้านจินตนาการ	4.27	0.34	มาก
4. ด้านความยืดหยุ่น	4.08	0.51	มาก
เฉลี่ย	4.28	0.39	มาก

2. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ รองลงมา ได้แก่ ด้านความมั่นคงในงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการยอมรับนับถือ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายข้อมูลและลำดับที่ของขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมและรายด้าน

ของขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน	4.22	0.51	มาก
2. ด้านการยอมรับนับถือ	4.15	0.57	มาก
3. ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ	4.34	0.41	มาก
4. ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน	4.23	0.55	มาก
5. ด้านความมั่นคงในงาน	4.31	0.47	มาก
6. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.30	0.46	มาก
เฉลี่ย	4.26	0.45	มาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับความสัมพันธ์กันสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน กับผลรวมของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ กับผลรวมของขวัญและ

กำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ส่วนภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านวิสัยทัศน์ กับผลรวมของขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา	(Y ₁)	(Y ₂)	(Y ₃)	(Y ₄)	(Y ₅)	(Y ₆)	Y _{total}
ด้านวิสัยทัศน์ (X ₁)	.51**	.40**	.23**	.48**	.16*	.07	.35**
ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ (X ₂)	.91**	.81**	.74**	.86**	.76**	.71**	.89**
ด้านจินตนาการ (X ₃)	.87**	.80**	.63**	.76**	.62**	.66**	.81**
ด้านความยืดหยุ่น (X ₄)	.92**	.94**	.65**	.75**	.59**	.71**	.85**
X _{total}	.91**	.84**	.64**	.81**	.60**	.61**	.82**

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

ด้านวิสัยทัศน์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะในการบริหารจัดการสถานศึกษา ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่มีความชัดเจน กว้างไกลและสร้างสรรค์ มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ผู้บริหารมีกระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทำให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการบริหาร และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าของครูและบุคลากร กระตุ้นครูและบุคลากรให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ด้านจินตนาการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีมุมมองเป็นจินตภาพที่มองอนาคตไปข้างหน้า มีกระบวนการในการทำงานที่เป็นรูปแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้น มีการวางแผนการดำเนินงาน เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาพร้อมกัน และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

ด้านความยืดหยุ่น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการที่หลากหลาย สามารถปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เป็นการเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคลากรและข้อเสนอแนะจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์มีจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นให้แก่คนในองค์กร ให้มองเห็นภาพต่าง ๆ ตรงกัน นำองค์ความรู้ที่มีมาใช้ในการปฏิบัติงานและสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน เปิดโอกาสให้ครูได้รับการศึกษาต่อหรือฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติม สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร เป็นการสร้างเชื่อมั่นให้กับครูในการปฏิบัติหน้าที่

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านความยืดหยุ่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผู้นำที่มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเป็นความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม เป็นความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการหรือวิธีการใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพ มีความรอบรู้ มีไหวพริบ สามารถนำความรู้ที่มีมาใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่น เพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก ทักษะที่สำคัญในการใช้ชีวิตและทำงานในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ จึงเป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเอง หาแนวทางและกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการ เพื่อนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งมีนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลและการบริหารจัดการ มุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้บริหารครูและบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสูงขึ้น โดยนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการ มีการอบรมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปรับตัวและปรับเปลี่ยนแนวความคิดให้ทันต่อการศึกษาในปัจจุบัน

(สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรศักดิ์ เล็กวงษ์ ได้ศึกษา บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี พบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (สุรศักดิ์ เล็กวงษ์, 2563) เช่นเดียวกับผลการวิจัยของณัฐ ช่วยงาน ที่ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ณัฐ ช่วยงาน, 2565)

2. ระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ รองลงมา ได้แก่ ด้านความมั่นคงในงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการยอมรับนับถือ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูมีความสามารถในการทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ประสบความสำเร็จ ได้รับการยอมรับและเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานทุกระดับ มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อหรือฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สูงขึ้น สถานศึกษามีอาคารสถานที่และห้องเรียน มีสภาพที่เหมาะสมและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานและการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่มีนโยบายในการทำงานให้แก่ครูได้ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน ครูมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และนโยบายการบริหารงานมีความชัดเจน มีการส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน ด้านการศึกษา ตลอดจนมีหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการประเมินครูเพื่อเป็นหลักในการพิจารณาความดีความชอบโดยใช้การประเมินผลงานทางวิชาการเชิงประจักษ์ ส่งเสริมให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี เมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติงานครูสามารถแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Herzberg นำเสนอว่าการปฏิบัติงานได้ผลดีและมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นกับความพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะความพึงพอใจในงานจะช่วยเพิ่มความสนใจในงานและเพิ่มความกระตือรือร้นในการทำงานมากยิ่งขึ้น ย่อมทำให้เกิดผลผลิตสูงขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน แล้วย่อมก่อให้เกิดผลเสีย ทำให้คนไม่สนใจ ไม่กระตือรือร้นในการทำงาน ผลผลิตต่อหน้าที่ของผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน พึงจะต้องรู้วิธีทำให้ผู้ปฏิบัติงานคือครูผู้สอน เกิดความพึงพอใจ

เพื่อให้งานที่ครูสอนบรรลุเป้าหมาย และผลผลิตของงานสูงขึ้น (Herzberg, 1959) เช่นเดียวกับผลการวิจัยของบุชยมาส ผาติ ได้ศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1 พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน ทุกด้าน (บุชยมาส ผาติ, 2563)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับความสัมพันธ์กันสูงมาก แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จะส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของอรพรรณ เทียนคันฉัตร ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (อรพรรณ เทียนคันฉัตร, 2560) เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ จันทนา จอดนาค และสุวิทย์ สลามเต๊ะ ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก (จันทนา จอดนาค และสุวิทย์ สลามเต๊ะ, 2566)

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช อภิปรายได้ดังนี้

ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะในการบริหารจัดการสถานศึกษาในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่มีความชัดเจน กว้างไกลและสร้างสรรค์เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง มองการณ์ไกลสามารถปรับเปลี่ยนเรียนรู้เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นแบบอย่างและสร้างแนวทางการปฏิบัติงานโดยมีความรอบรู้อย่างแท้จริง สามารถวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องตามบริบทของสถานศึกษา

ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารมีกระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทำให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการบริหาร และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าของครูและบุคลากร กระตุ้นครูและบุคลากรให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และคิดนอกกรอบในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง กล้าคิดนอกกรอบโดยไม่ยึดติดความคิดเดิม ๆ

ด้านจินตนาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีมุมมองเป็นจินตภาพที่มองไปข้างหน้า มีความสามารถในการสร้างภาพในสมอง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ หรือกระบวนการทำงานที่เป็นรูปแบบใหม่ มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนการดำเนินงาน เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาาร่วมกัน และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีความคิดมีอารมณ์ขันในการทำงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน สร้างต้นแบบของตนเอง กระตุ้นเพื่อนครูให้สร้างแนวคิดใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนาตนเองจนนำไปสู่การปฏิบัติที่เห็นผลเชิงประจักษ์

ด้านความยืดหยุ่น ในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการที่หลากหลาย สามารถปรับปรุง แก้ไขกฎ ระเบียบการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้กับสถานศึกษา มีความสามารถในการประนีประนอมและสร้างความเข้าใจร่วมกัน เปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคลากรและข้อเสนอแนะจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์มี จินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นให้แก่คนในองค์กร ให้มองเห็นภาพต่าง ๆ ตรงกัน นำองค์ความรู้ที่มีมาใช้ในการปฏิบัติงานและสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน เปิดโอกาสให้ครูได้รับการศึกษาต่อหรือฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติม สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็น และเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของครู

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านความยืดหยุ่น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากบุคลากรเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน

2. ด้านจินตนาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนหรือกำหนดภาพแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างความคาดหวังกับการวางแผนในการทำงานได้อย่างเหมาะสม

3. ด้านการยอมรับนับถือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรยอมรับและเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของครู เปิดโอกาสให้ครูได้เสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน และยกย่องชื่นชมครูที่เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน

4. ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรยอมรับในผลการปฏิบัติงานของครูด้วยความพึงพอใจ เพื่อให้ครูมีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในผลการปฏิบัติงานของตนเอง

5. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับความสัมพันธ์กันสูงมาก ดังนั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถและนำเทคนิค วิธีการใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. ควรส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- จันทนา จอดนาค และสุวิทย์ สลามเต๊ะ. (2566). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 5(4), 132-147.
- จุฑามาส ชุ่นห้วน. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ณณัฐ ช่วยงาน. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- บริสุทธิ์ อธิจิต. (2556). ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน จังหวัดนครสวรรค์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์.

- บุษยมาส ผาดี. (2563). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- รัชฎากร อัครจันทร์. (2560). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- สมชาย เทพแสง. (2559). ภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการจัดการคุณภาพโดยรวมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 4. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 13(25), 116-125.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566). ประวัติความเป็นมาอาชีวศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2566 จาก <https://www.vec.go.th/th-th/เกี่ยวกับสอศ/ประวัติความเป็นมา.aspx>.
- สุภาพ ฤทธิ์บำรุง. (2556). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรศักดิ์ เล็กวงษ์. (2563). บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อรพรรณ เทียนคันฉัตร (2560). ภาวะผู้นำเชิงพลวัตของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Herzberg, F. (1959). The motivation to work. John Wiley and Sons. 1995
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Measurement.
- Robinson, R. B. Jr. (2007). Strategic Management: Formulation, Implementation, and Control. McGraw Hill International Edition.

แนวทางการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนขนาดเล็กเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในอำเภอชะอวด
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3*

THE GUIDELINES FOR ADMINISTRATION OF
THE SCHOOL ADMINISTRATORS HIGH – PERFORMANCE SMALL SIZE
SCHOOLS IN CHA-UAT UNDER NAKHON SI THAMMARAT
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

สรารุท แก้วผลึก*, บุญส่ง ทองเอียง และสุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี
Sarawut Kaewphaluk*, Boonsong Thongaing and Supattara Pusitrattanavee
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศโคราช
Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand
*Corresponding Author E-mail: saravut25347@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงาน 2) เปรียบเทียบการบริหารงาน และ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือรักษาการในตำแหน่ง และครูผู้สอนโรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 202 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed-Ended Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) การเปรียบเทียบความแปรปรวนทางเดียว (F-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยรวม ทั้ง 4 ด้านพบว่า มีสภาพการบริหารงาน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตาม

* Received May 28, 2024; Revised December 15, 2024; Accepted December 19, 2024

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร ด้านการควบคุม ส่วนด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับ การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ชิดสมรรถนะสูง มีค่าเฉลี่ยมากกว่า โรงเรียนขนาดเล็ก (ทั่วไป) ทั้งในภาพรวมและรายด้านทุก ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

3. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ชิดสมรรถนะสูง ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานตามองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ การวางแผน การบริหารจัดการ การควบคุม และการจัดองค์กร

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารงาน, ชิดสมรรถนะสูง, โรงเรียนขนาดเล็ก

ABSTRACT

This research aimed to: 1) Study the administration conditions, 2) Compare the administration, and 3) Study the guidelines for the school administrators on administration of smalls schools with high-performance in Cha-uat District, NST Primary Educational Service Area Office 3. The sample included school administrators or acting school administrators, teachers of small-size schools in Cha-uat District, NST Primary Educational Service Area Office 3, totaling 202 persons. The research tools used for data collection were a closed-ended questionnaire and semi-structured interview. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, Analysis of Variance, ANOVA, F-test, and content analysis.

The findings were as follows:

1. Overall, the administration conditions of the school administrators in small-size schools in Cha-uat District, NST Primary Educational Service Area Office 3 were at a high level in all four aspects. When considering each aspect, arranged in descending order of average, Management had the highest average, followed by Organization, Control, and Planning, which had the lowest average.

2. The opinion comparison results of the school administrators' administration in small-size schools in Cha-uat District, NST Primary Educational Service Area Office showed that the administrators' administration of the small-

size schools (with high performance) had a higher average than that of other small-size schools (general), both overall and in each aspect, with a statistical significance of .001.

3. The study results of guidelines on administration for school administrators in small-size schools with high performance in Cha-uat NST Primary Educational Service Area Office 3 found that the school administrators operated their administration based on four aspects: Planning, Management, Control, and Organization.

Keywords: Administration Guidelines, High-performance, Small-size schools

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 สถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ผ่านมา ระบบการศึกษาต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ในประเทศสหรัฐอเมริกาแนวคิดเรื่อง "ทักษะแห่งอนาคตใหม่ การบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21" ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยองค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานด้านการศึกษารัฐ หน่วยงานเหล่านี้มีความกังวล และเห็นความจำเป็นที่เยาวชนจะต้องมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิต ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากเดิมจึงได้พัฒนาวิสัยทัศน์ และกรอบความคิดเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ขึ้น จำต้องเป็นเช่นนี้ก็เพราะต้องเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผันและคาดไม่ถึง คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะสูงในการเรียนรู้และปรับตัวแต่ละประเทศ ไทย ยังไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษา ความสำเร็จของการสร้างคุณภาพ ให้เกิดขึ้นกับการจัดการศึกษา ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ การบริหารจัดการ การศึกษา ในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับผู้บริหารสถานศึกษามากที่สุด ซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่สุดหากสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้ดีได้ก็เป็นต้นแบบขยายผลให้กับโรงเรียนอื่นเพื่อสร้างคุณภาพของผู้เรียน มีข้อสังเกตว่าหลายโรงเรียนที่ปฏิรูปการศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ดีจะมีบุคคลหนึ่งคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นตัวหลักสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการพัฒนางานของโรงเรียน ดังนั้น ในปัจจุบันพบ ปัญหาขาดผู้บริหารที่ดี มีทักษะ มีความรอบรู้และเข้าใจ การบริหารจัดการการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายซึ่งส่งผลต่อการศึกษาไทยที่ไร้คุณภาพ การศึกษาในยุคปัจจุบันไม่ได้ขึ้นอยู่กับทุนทองกำ แต่ขึ้นอยู่กับทักษะการเรียนรู้ พร้อมเรียนรู้ ใฝ่เรียนรู้ อยากเรียนรู้ สนุกกับการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาจากทุกสถานที่ มีทักษะชีวิตที่ดีในการปรับตัว เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษา โดยกำหนดความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542, แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กให้ประสบผลสำเร็จ และเป็นสถานศึกษา ชิดสมรรถนะสูงเป็นเรื่องที่ยาก ปัญหาการบริหารการศึกษา คือ การกระจายอำนาจการบริหาร การศึกษาและงบประมาณไปยังสถานศึกษาตามพื้นที่ต่าง ๆ ไม่เพียงพอ โดยสามารถอธิบายตามมิติต่าง ๆ ได้ เช่น การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาอิงส่วนกลางเป็นหลัก การแก้ปัญหาทางการศึกษาแบบหน่วยงานส่วนกลาง การบริหารบุคคลระดับพื้นที่การศึกษา และการบริหารงบประมาณการศึกษาได้ใช้ไม่ทันการณ์ ความไม่พร้อมของบุคลากรทางการศึกษาทั่วไป หวาดกลัวการบริหารการศึกษาแบบใหม่ ความไม่พร้อมของผู้บริหารการศึกษา หายบ่อย ด้อยวิชาการ และความไม่พร้อมของครูท้องถิ่น ขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา มีลักษณะเกี่ยวพันกันเป็นวงจรยากที่จะเริ่มต้นจากจุดใดจุดหนึ่งได้ หากจะแก้ไขต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และครอบคลุม ทั้งนี้ งานวิจัยของ อภิชัย พันธเสน และคณะ ได้นำข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้มาจากการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการศึกษาลายชั้น ดังนี้ ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนตามพื้นที่ต่าง ๆ สามารถกำหนดหลักสูตรได้ตามเหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมในพื้นที่นั้น ๆ ควรจริงจังต่อการกระจายอำนาจ การบริการศึกษา ด้วยการลดการแก้ไขปัญหาลักษณะเดิม ที่เน้นการตั้งหน่วยงานอย่างต่อเนื่องเมื่อเกิดปัญหา ให้โรงเรียนในภาครัฐบริหารในรูปแบบนิติบุคคล รวมถึงยกระดับโรงเรียนบางแห่งที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรมหาชน เพื่อสามารถบริหารจัดการตัวเองได้ คล่องแคล่วขึ้น ทั้งในแง่ของงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร และการบริหาร อย่างไรก็ตามหน่วยงานจากส่วนกลางยังต้องให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากร และความรู้แก่โรงเรียนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จากปัญหาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การบริหารโรงเรียนเพื่อให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ ปัญหาหลักใหญ่ ๆ สามารถแบ่งได้ดังนี้ ปัญหาพื้นฐาน คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วไปในทุกโรงเรียนหรือทุกองค์การ เช่น ปัญหา

ในงานธุรการการเงิน อาคารสถานที่ เป็นต้น ปัญหาการบริหารงานวิชาการและหลักการใช้ ความรู้ต่าง ๆ และปัญหาเชิงระบบ คือ ปัญหาการจัดระบบที่ไม่ถูกต้องกับบริบทของโรงเรียน การบริหารจัดการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนา ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยให้ทุกระดับเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และสอดคล้องกับ ความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนอง ความต้องการเพื่อเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ย่อมส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนให้ได้รับการ พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งเป็นรากฐานอันสำคัญที่จะส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (อภิชัย พันธเสน และคณะ, 2550)

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษา เปรียบเทียบการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษาแนวทางการ บริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เพื่อแก้ปัญหการบริหารงานในโรงเรียน ขนาดเล็ก พัฒนาศักยภาพการบริหารงานของโรงเรียนขนาดเล็ก ให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น ส่งผลต่อ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยในปัจจุบันและอนาคตสู่คุณภาพระดับสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ชีตสมรรถนะสูงในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 วิจัยเชิงปริมาณ เพื่อสำรวจและเปรียบเทียบการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3

ขั้นตอนที่ 2 วิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ชีตสมรรถนะสูง ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 429 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 202 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลักตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Sampling)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ คือผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คนผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามปลายปิด และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1. แบบสอบถาม นำเครื่องมือวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กเขตพัฒนาระดับสูง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการพิจารณาคำดัชนีความสอดคล้องที่เรียกว่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) ซึ่งพิจารณาคำคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ขึ้นไป ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า ข้อคำถาม จำนวน 39 ข้อ มีค่า IOC อยู่ในระดับ 1.00

2. แบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่จัดสร้างขึ้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน พิจารณาตรวจสอบ และแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก แนวทางในการบริหารสถานศึกษาของผู้อำนวยการและครูโรงเรียนขนาดเล็ก ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก (ทั่วไป) กับโรงเรียนขนาดเล็ก (เขตพัฒนาระดับสูง) ใช้การวิเคราะห์หาความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กเขตพัฒนาระดับสูง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มีผลการวิจัยดังนี้

1. สภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะวอด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีสภาพการบริหารงาน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร ด้านการควบคุม ส่วนด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก (ชิตสมรรถนะสูง) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก (ทั่วไป) ทั้งภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านบริหารจัดการ ด้านการควบคุม และด้านการจัดองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลให้สถานศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ชิตสมรรถนะสูง

3.1 ด้านการวางแผน ได้แก่ ประชุมวางแผนร่วมกับคณะกรรมการการจัดการศึกษาทุกฝ่ายงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารงานโรงเรียน ร่วมกับครูและคณะกรรมการสถานศึกษาวางแผน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผลการทดสอบเพื่อประเมินความสามารถในการอ่าน (Reading Test: RT) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานระดับชาติ (National Test: NT) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) การวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดด้อย (SWOT) สู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่ชัดเจนที่จะทำให้องค์กรไปสู่โรงเรียนที่มีชิตสมรรถนะสูง จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้ชัดเจน และดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

3.2 ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ บริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก วัดผลประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ บริหารจัดการองค์กรโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA เพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลลัพธ์ ผลผลิตที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจในการจัดการศึกษา มอบหมายงานตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน มีการบริหารจัดการงาน 4 ฝ่าย อย่างเป็นระบบ คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านการเงินและงบประมาณ และด้านบริหารงานทั่วไป มีภาวะผู้นำทางวิชาการที่สามารถขับเคลื่อนงานและบุคลากรได้ สั่งการและควบคุมการทำงาน นำนวัตกรรมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพครูและนักเรียน บริหารจัดการหลักสูตรและนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้

อย่างเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำคอยให้ความรู้และเป็นที่ปรึกษาให้กับบุคลากรในโรงเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนในการดำเนินงาน

3.3 ด้านการควบคุม ได้แก่ บริหารงานโดยยึดกฎระเบียบของทางราชการ และควบคุมติดตาม โดยยึดหลักธรรมาภิบาล กำกับ ตรวจสอบ ติดตาม ตรวจสอบประเมินผล การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ โดยใช้วิธีการให้ครูได้ทำงานตรงตามความสามารถของแต่ละบุคคล นิเทศ ติดตามการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมสนับสนุนให้คนในองค์กรมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ การบริหารจัดการ ควบคุมดูแลโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นกัลยาณมิตร ประเมินผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามตัวชี้วัดและมาตรฐานที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพัฒนา และควบคุมการปฏิบัติงานตามสายบังคับบัญชาของแต่ละฝ่ายงาน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ และทันเวลาที่กำหนด

3.4 ด้านการจัดองค์กร ได้แก่ สร้างองค์กรให้มีความเข้มแข็ง และสร้างขวัญ กำลังใจให้กับครู ส่งเสริมสนับสนุน ครูและบุคลากรทางการศึกษาในทุก ๆ เรื่อง สร้างวัฒนธรรม องค์กร เช่นการแต่งกายเสื้อทีมโรงเรียน การจัดอวยพรวันเกิดบุคลากร มอบหมายงานตาม ความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล จัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่าง ๆ และกำหนดขอบข่ายงาน 4 ฝ่ายของโรงเรียนอย่างถูกต้องเหมาะสม กำหนดอำนาจหน้าที่ความ รับผิดชอบชัดเจน และกระจายอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษา และวางผัง โครงสร้างองค์กรตามสายงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา มอบหมายผู้รับผิดชอบงานของ แต่ละ ฝ่ายชัดเจนเพื่อให้ดำเนินการอย่างมีคุณภาพและส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 สามารถอภิปรายการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ชิดสมรณะสูง ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กชิดสมรณะสูง มีการกำหนดกลยุทธ์ และแผนการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ ให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินุลาศ เจริญชัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา จัดการองค์การสมรณะสูง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการองค์การสมรณะสูง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการองค์การสมรณะสูง

เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอยู่ในระดับมากที่สุด (วินุลาศ เจริญชัย, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤกร ปันพุ่มโพธิ์ ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านคุณภาพการสอนของครู ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาตามลำดับ (นฤกร ปันพุ่มโพธิ์, 2560)

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก (ขีดสมรรถนะสูง) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก (ทั่วไป) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนขนาดเล็ก (ขีดสมรรถนะสูง) มีการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ครอบคลุมหลักการบริหาร 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการควบคุม และด้านการจัดองค์กร ตามวงจรคุณภาพ PDCA มีการประชุมวางแผนในทุกภาคส่วน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเครือข่ายผู้ปกครองในการร่วมมือกันพัฒนาการจัดการศึกษาดำเนินตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุวิญา ถือสัตย์ ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา องค์การสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียน (โรงเรียนทั่วไป) และ(โรงเรียนขีดสมรรถนะสูง) พบว่า แตกต่างกันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (รุวิญา ถือสัตย์, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุกิตต์ คงลี ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการบริหารการจัดการคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ขีดสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารการจัดการคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน (จารุกิตต์ คงลี, 2563)

3. การศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลให้สถานศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดเล็กขีดสมรรถนะสูง พบว่า ได้แนวทางทางการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลให้สถานศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดเล็กขีดสมรรถนะสูง 4 ด้าน คือ การวางแผน การบริหารจัดการ การควบคุม และการจัดองค์กร ซึ่งแนวทางที่ได้นำเสนอเกิดจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กขีดสมรรถนะสูง ทำให้ได้แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนขนาดเล็กทั่วไปที่ต้องการจะพัฒนาให้สถานศึกษามีขีดสมรรถนะที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกิตตา ปานเกษม และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กขีดสมรรถนะสูง ที่ดำรง

อยู่ได้ด้วยตนเอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก ชีตสมรรถนะสูงที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองพบว่า 1) ด้านการวางแผนและการบริหารวิชาการ ควรส่งเสริมการบริหาร ประชุมวางแผนร่วมกัน ดำเนินงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและบุคลากร ในการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลและประเมินผล การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และการทดสอบระดับชาติ RT, NT, O-NET SWOT จุดแข็ง และจุดด้อยสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่ชัดเจนที่จะทำให้องค์กรไปสู่โรงเรียนที่มีขีดสมรรถนะสูง 2) ด้านการบริหารจัดการและงบประมาณ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และควรมีการบริหารงบประมาณแต่ละโครงการอย่างเหมาะสม 3) ด้านการบริหารงานบุคคล บริหารจัดการบุคคลเข้าทำงาน ตามงาน 4 ฝ่าย อย่างชัดเจน ควรมีการฝึกอบรมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายและมาตรฐานตำแหน่ง ตลอดจนเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ครอบคลุมสมรรถนะทุกด้าน และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป ควรปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานโดยมุ่งเน้นด้านความรับผิดชอบ และไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้สามารถบริการได้อย่างมีคุณภาพ ควรมีระบบจัดเก็บเอกสารและการสืบค้นที่รวดเร็วทันสมัย (ปิกิตตา ปานเกษม และคณะ, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุกิตติ์ คงลี ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ชีตสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารการจัดการคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ชีตสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 1 พบว่า สถานศึกษาควรมีการประชุมวางแผนการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี มีการวางแผนยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ NT, RT, O-NET มีการอบรม PCL ศึกษาดูงาน ประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน มีการนิเทศ การจัดการเรียนรู้มีการเผยแพร่สื่อการเรียนรู้และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ การนำผลสัมฤทธิ์มาวิเคราะห์ SWOT หาจุดเด่นหรือจุดบกพร่องในจุดเด่นให้คงไว้หรือพัฒนาในจุดบกพร่องที่ต้องรับหาวิธีดำเนินการแก้ไขควรจัดให้มีการจัดทำโครงการและแผนปฏิบัติการ มีการรายงานการดำเนินโครงการ บูรณาการการทำงานและการจัดกิจกรรมจัดเก็บบำรุงวัสดุอุปกรณ์ให้สามารถใช้งานได้ตามอายุการใช้งาน ควรมีการมอบหมายงานให้ตรงตามความถนัด เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ อบรมพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน ให้การสนับสนุนงบประมาณในโครงการที่ปัจเจกบุคคลเสนอมา อันเป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนการขอเลื่อนวิทยฐานะ มีการทำงานร่วมกัน ทำงานเป็นทีม นิเทศภายในเป็นประจำ สนับสนุนให้เข้าร่วมประชุม อบรมเชิงปฏิบัติการในโอกาสต่าง ๆ (จารุกิตติ์ คงลี, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุวิญา ถือสัตย์

ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา องค์การสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา องค์การสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป (รวิญา ถือสัตย์, 2560)

สรุป

การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอชะอวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก (ขีดสมรรถนะสูง) โดยรวม มีการบริหารงานสูงกว่า โรงเรียนขนาดเล็ก (ทั่วไป) ทุกด้าน ซึ่งแนวทางการทางการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลให้สถานศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดเล็กขีดสมรรถนะสูง คือ การวางแผน ได้แก่ ประชุมวางแผนร่วมกับคณะกรรมการการจัดการศึกษาทุกฝ่ายงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารงานโรงเรียนร่วมกับครูและคณะกรรมการสถานศึกษาวางแผน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และการทดสอบระดับชาติ RT, NT, O-NET SWOT จุดแข็ง และจุดด้อย สู่การกำหนดวิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ ได้แก่ บริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก วัดผลประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ บริหารจัดการองค์กรโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA เพื่อให้การดำเนินงานเกิด ผลลัพธ์ ผลผลิตที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจในการจัดการศึกษา มอบหมายงานตามความถนัดและความสามารถของแต่ละ การควบคุม ได้แก่ บริหารงานโดยยึดกฎระเบียบของทางราชการและควบคุมติดตาม โดยยึดหลักธรรมาภิบาลกำกับ ตรวจสอบ ติดตาม ตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ โดยใช้วิธีการให้ครูได้ทำงานตรงตามความสามารถของแต่ละบุคคล นิเทศ ติดตามการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมสนับสนุนให้คนในองค์กรมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ การจัดองค์กร ได้แก่ สร้างองค์กรให้มีความเข้มแข็ง และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครู ส่งเสริมสนับสนุน ครูและบุคลากรทางการศึกษาในทุก ๆ เรื่อง สร้างวัฒนธรรมองค์กร เช่นการแต่งกายเสื้อทีมโรงเรียน การจัดอวยพรวันเกิดบุคลากร มอบหมายงานตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล จัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่าง ๆ และกำหนดขอบข่ายงาน 4 ฝ่ายของโรงเรียนอย่างถูกต้องเหมาะสม กำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน และกระจายอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษา และวางแผนผังโครงสร้างองค์กรตามสายงานต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการวิเคราะห์ไปศึกษาความต้องการจำเป็น เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาสู่สถานศึกษาขีดสมรรถนะสูง และยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อไป
2. ผู้บริหารสามารถนำผลการวิเคราะห์ไปเป็นแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และบรรลุผลตามที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนขีดสมรรถนะสูงที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กขีดสมรรถนะสูงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
3. ควรศึกษากลยุทธ์ในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก ขีดสมรรถนะสูง เพื่อให้ทราบแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- จารุกิตต์ คงลี. (2563). สภาพและแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ขีดสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- นฏกร ปันพุ่มโพธิ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปกิตตา ปานเกษม และคณะ. (2564). การบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก ขีดสมรรถนะสูงที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

- รุวิญา ถือสัตย์. (2560). การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา องค์การสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วินุลาศ เจริญชัย. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2550). โครงการวิจัยเพื่อจัดทำแผนที่เดินทาง (Roadmap) ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคมมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

การเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิด
เชิงออกแบบกับผลการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบทที่มีต่อ
ความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม*

A COMPARISON OF THE RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT
BASED ON THE DESIGN THINKING PROCESS WITH THE RESULTS OF
LEARNING MANAGEMENT BASED ON INTERTEXTUALITY THEORY ON
THE ABILITY TO COMPOSE THAI POETRY AND THE CREATIVE
THINKING OF GRADE 8 STUDENTS AT THE DEMONSTRATION
SCHOOL OF NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY
(HIGH SCHOOL DIVISION)

จักรกฤษณ์ จำรัตน์*, อภิรักษ์ อนะมาน และสุวรรณี ยะหะกร

Jakkgrit Jarat*, Aphirak Anaman and Suwannee Yahakorn

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช

Sukhothai Thammathirat University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: mssru162@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการแต่งคำประพันธ์
หลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ
กับนักเรียนที่เรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท 2) เปรียบเทียบความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์หลัง
เรียนของนักเรียนที่เรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับนักเรียนที่เรียนรู้ตามทฤษฎี
สหบท กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครราชสีมา ฝ่ายมัธยม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตาม
กระบวนการคิดเชิงออกแบบ จำนวน 20 ชั่วโมง 2) แผนการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท
จำนวน 20 ชั่วโมง 3) แบบวัดความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มในการ

* Received May 11, 2024; Revised November 22, 2024; Accepted November 29, 2024

แต่งคำประพันธ์ไทย 4) เกณฑ์การประเมินความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทย และ 5) เกณฑ์การประเมินความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบมีคะแนนความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนแตกต่างจากนักเรียนที่เรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่เรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบมีคะแนนความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนแตกต่างจากนักเรียนที่เรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กระบวนการคิดเชิงออกแบบ, การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท, คำประพันธ์ไทย, ความคิดริเริ่ม

ABSTRACT

The purposes of this research were to compare 1) the ability to compose Thai poetry by grade 8 students who learned by using the design thinking process with those who learned by using the intertextuality theory and 2) the creative thinking after learning by the students who learned by using the design thinking with those who learned by using the intertextuality theory. The research sample consisted of grade 8 students at the demonstration school of Nakhon Ratchasima Rajabhat University (High School Division). The research instruments were 1) 10 lesson plans based on the design thinking process, totaling 20 hours, 2) 10 lesson plans based on intertextuality theory, totaling 20 hours, 3) a Thai poetry composing ability and creative thinking test, 4) criteria for evaluating Thai poetry composing ability, and 5) criteria for evaluating creative thinking in Thai poetry composing ability. Statistics employed for data analysis were mean, standard deviation, and T-test.

The research findings revealed that:

1. After learning the students who learned by using the design thinking process had different scores of Thai poetry composing ability from those who learned by using the intertextuality theory at the .05 level of statistical significance;

2. After learning, the students who learned using the design thinking process had different scores of creative thinking from those who learned using the intertextuality theory at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Design thinking process, Intertextuality theory, Compose Thai poetry, The creative thinking

บทนำ

คำประพันธ์หรือบทร้อยกรอง เป็นกลวิธีในการสื่อสารที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของภาษาไทย ทำให้ผู้รับสารได้รับประโยชน์จากการศึกษาความคิดของผู้อื่นจากการอ่านงานเขียน เข้าใจการเปลี่ยนแปลงภาษา เรียนรู้พลังของภาษานำสังคม รวมถึงได้เรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษานำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตนเองได้ จึงเป็นเหตุให้การแต่งคำประพันธ์นำมากำหนดเป็นตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาตรฐาน ท 4.1 ตัวชี้วัด ม.2/3 การแต่งบทร้อยกรอง อันกำหนดสาระการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถแต่งกลอนสุภาพได้ นับได้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เห็นความสำคัญของการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกรักนึกคิดเป็นบทร้อยกรอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถแต่งคำประพันธ์ ตามคุณภาพและมาตรฐานตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า การเรียนรู้ตามมาตรฐานตัวชี้วัดยังไม่ประสบผลสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้เท่าที่ควร ซึ่งปัญหาการสอนแต่งคำประพันธ์สรุปได้ว่า นักเรียนไม่เข้าใจและเบื่อหน่ายการแต่งคำประพันธ์ บทเรียนของครูขาดเทคนิคการสอนที่เข้าใจ ขาดสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและครูผู้สอนยังไม่มีความชำนาญในการสอนแต่งคำประพันธ์ (อภิชาติ ชมภูทัศน์, 2552) นอกจากนี้ปัญหาในการสอนแต่งคำประพันธ์ นักเรียนยังไม่ให้ความสนใจในการแต่งคำประพันธ์ เพราะนักเรียนขาดประสบการณ์ มีคลังคำศัพท์น้อย ขาดการกระตุ้นให้คิดอย่างต่อเนื่อง จึงไม่สามารถหาคำ มาร้อยเรียงให้สละสลวย ส่งผลให้นักเรียนเกิดความคิดลบจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน (สนทยา คำอ่อน, 2560) สอดคล้องกับการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้เนื้อหาหลักภาษาไทย เรื่อง การแต่งคำประพันธ์ไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม พบว่า นักเรียนมีความสับสนเรื่องฉันทลักษณ์ จำสับสนสัมผัสสระในแง่การออกเสียงกับรูปสระทั้งยังขาดแรงบันดาลใจในการแต่งคำประพันธ์ ความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์จึงไม่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ผู้วิจัยเห็นความสามารถในการแต่งคำประพันธ์มีความสำคัญทั้งในเรื่องการเรียนรู้และการสอนของ

ครูผู้สอน เนื่องจากครูผู้สอนมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนแรงบันดาลใจในการสรรคำเพื่อมาแต่งเป็นบทร้อยกรองให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์

ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ซึ่งเป็นแนวคิดของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford D. school) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานอันมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เน้นการเรียนรู้แบบลงมือและความร่วมมือปฏิบัติ เพื่อสร้างความเข้าใจเปลี่ยนกรอบความคิดทำให้ความสำคัญกับการเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย ตั้งกรอบปัญหาชัดเจน ให้ความสำคัญกับการทดลองต้นแบบ คำนึงถึงกระบวนการกลุ่มในการระดมความคิด เน้นการลงมือทำมากกว่าการคิดอย่างเดียว ตลอดจนเน้นการร่วมมือร่วมใจของนักเรียน ส่งผลให้เกิดชิ้นงานใหม่อีกทั้งยังพบว่า ทฤษฎีสหบท (Intertextuality) ของ แฮร์โรวบลูม (Harold Bloom) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ด้านวรรณคดีเปรียบเทียบ ทฤษฎีดังกล่าวมีแนวคิดสรุปไว้ว่า อิทธิพลของนักเขียนรุ่นก่อนมักจะมีผลต่อนักเขียนรุ่นใหม่ ซึ่งนักเขียนรุ่นใหม่ จะอ่านบทร้อยกรองของกวีรุ่นก่อนด้วยความละเอียดรอบคอบและทำการเปลี่ยนงานเขียนของกวีรุ่นก่อนจนเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งบลูมได้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการในการปรับเปลี่ยนร้อยกรองของกวีรุ่นใหม่ เป็น 6 ระดับ โดยเรียกกระบวนการนี้ว่า “แนวการอ่านผ่านมุมมองใหม่” เมื่อพิจารณาแนวการอ่านผ่านมุมมองใหม่ ทั้ง 6 แนวทางแล้ว พบว่า สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ 2 แนวทาง คือ การปรับแต่งงานเขียนเดิม (Clinamen) และการหลอมรวมงานหลายชิ้นแล้วใส่จินตนาการเพิ่ม (Tessara) จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 รูปแบบ นับได้ว่าเป็นกระบวนการที่สามารถนำมาประยุกต์ในการจัดการเรียนรู้ ด้านการแต่งคำประพันธ์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสามารถทางสมองในการคิดที่หลากหลายทิศทางซึ่งองค์ประกอบสำคัญ คือ การคิดริเริ่มอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและเป็นรากฐานของความคิดสร้างสรรค์ (ชิงชัย เตียเจริญ, 2564) ตามที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความคิดสร้างสรรค์ คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่พรสวรรค์ที่บุคคลมีแต่เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งมีมากน้อยไม่เท่ากันและบุคคลแสดงออกมาในระดับต่างกัน นับได้ว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และทฤษฎีสหบท (Intertextuality) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการกลุ่มเพื่อการพัฒนาความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ อันจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2559)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาความสามารถในการแต่ง คำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาความสามารถเป็นไปอย่างมี

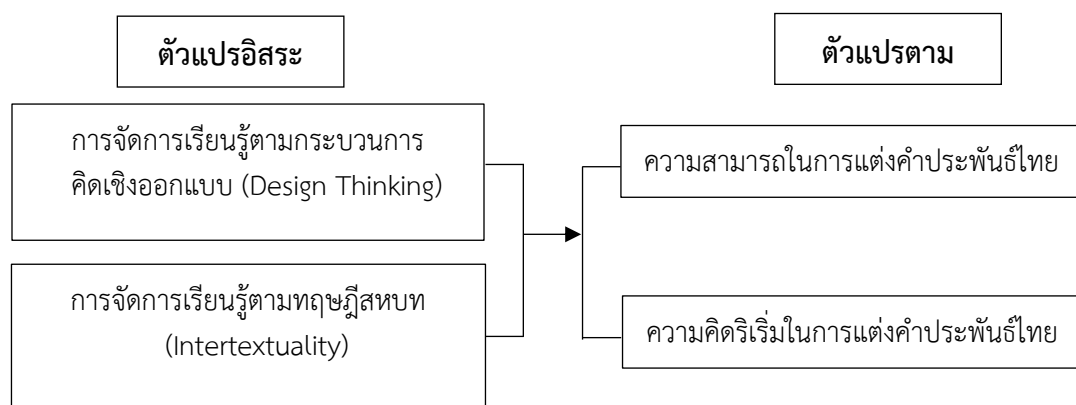

คุณภาพ จึงนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้งสองรูปแบบมาเปรียบเทียบความแตกต่างผลการพัฒนาความสามารถทั้งในด้านการแต่งคำประพันธ์และด้านความคิดริเริ่มการแต่งคำประพันธ์ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่เรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) กับกลุ่มที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality)
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่เรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) กับกลุ่มที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม จำนวน 2 ห้องเรียน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จนได้ห้องเรียน 2 ห้อง คือห้องเรียนที่ 1 ชั้น ม.2/1 จัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และห้องเรียนที่ 2 ชั้น ม.2/2 จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 แผน รวม 20 ชั่วโมง สำหรับกลุ่มทดลองที่ 1 ในแผนการ

จัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การทดสอบก่อนเรียนเพื่อเป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานก่อนการทดลอง ซึ่งนับได้ว่าเป็นการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน เพื่อเป็นการยืนยันว่านักเรียนมีความรู้พื้นฐานเท่ากันทั้งสองกลุ่ม หลังจากนั้นจึงเริ่มดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ และทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้

2. แผนการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 แผน รวม 20 ชั่วโมง สำหรับกลุ่มทดลองที่ 2 ในแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย การทดสอบก่อนเรียนเพื่อเป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานก่อนการทดลอง ซึ่งนับได้ว่าเป็นการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน เพื่อเป็นการยืนยันว่านักเรียนมีความรู้พื้นฐานเท่ากันทั้งสองกลุ่ม หลังจากนั้นจึงเริ่มดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ และทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้

3. แบบวัดความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม

4. เกณฑ์การประเมินความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม

5. เกณฑ์การประเมินความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) เพื่อพัฒนาความสามารถในการแต่งคำประพันธ์และความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทย รายละเอียดดังนี้

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบวัดความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่ม ในการแต่งคำประพันธ์ไทย ซึ่งนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มจะใช้แบบวัดเหมือนกัน เพื่อวัดความรู้พื้นฐานก่อนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และก่อนการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) อันเป็นข้อมูลสำคัญก่อนการทดลองว่านักเรียนมีพื้นฐานเท่ากันก่อนดำเนินการทดลองเพื่อพัฒนาความสามารถ

2. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) กับกลุ่มทดลองที่ 1 และสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) กับกลุ่มทดลองที่ 2 ระยะเวลาในการสอนตามแผนการเรียนรู้ทั้ง 2 กลุ่ม จำนวน 20 ชั่วโมง

3. ทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบวัดความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทย เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของทั้งสองวิธี

จัดการเรียนรู้ว่ามีผลต่อความสามารถในการแต่งคำประพันธ์และความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์หรือไม่ อย่างไร

4. นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรม SPSS For Windows โดยใช้การทดสอบค่าที่ T-Test for Independent Samples

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบวัดความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยกลับมา ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. เปรียบเทียบความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม หลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) โดยใช้การทดสอบค่าที่ T-Test for Independent Samples

2. นำข้อมูลมาประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อทำการคำนวณค่าทางสถิติต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล รวมถึงสรุปผลการวิจัย อาทิ สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อแจกแจงความถี่ แสดงค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้อธิบายข้อมูลเบื้องต้น

สถิติที่ใช้และการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. เปรียบเทียบความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยของนักเรียนหลังเรียนด้วยการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่โดยใช้ T-Test for Independent Samples

2. เปรียบเทียบความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยของนักเรียนหลังเรียนด้วยการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่โดยใช้ T-Test for Independent Samples

ผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ กลุ่มทดลองที่ 1 จัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ กลุ่มทดลองที่ 2 จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท ด้วยระยะเวลา จำนวน 20 ชั่วโมงเท่ากัน จึงดำเนินการวัดผลหลังการจัดการเรียนรู้เพื่อเปรียบเทียบ

ความแตกต่างของความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนด้วยการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality)

หลังการจัดการเรียนรู้ (Posttest)	จำนวนประชากร (N)	คะแนนเต็ม (Score)	M	S.D.	Sign-test
Design Thinking	25	20	17.84	1.463	.05
Intertextuality	24	20	12.83	1.659	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลจากการวิเคราะห์ตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.84 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.463 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนด้วยทฤษฎีสหบท (Intertextuality) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.83 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.659 จึงกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) สามารถพัฒนาความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ แตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนด้วยการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality)

หลังการจัดการเรียนรู้ (Posttest)	จำนวนประชากร (N)	คะแนนเต็ม (Score)	M	S.D.	Sign-test
Design Thinking	25	20	15.48	1.939	.05
Intertextuality	24	20	12.33	1.308	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลจากการวิเคราะห์ตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทย หลังเรียนด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.48 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.939 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยความคิดริเริ่ม

ในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนด้วยทฤษฎีสหพท (Intertextuality) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.33 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.308 จึงกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) สามารถพัฒนาความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ แตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหพท (Intertextuality) อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติระดับ .05

ผลการเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับผลการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหพทที่มีต่อความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ฝ่ายมัธยม พบว่า

1. ความสามารถในการแต่งคำประพันธ์หลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่เรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) แตกต่างจากกลุ่มที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหพท (Intertextuality) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์หลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่เรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) แตกต่างจากกลุ่มที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหพท (Intertextuality) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. เมื่อพิจารณาถึงความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทย ผลการเรียนรู้หลังเรียนของกลุ่มทดลอง กลุ่มที่ 1 ซึ่งเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.84 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.463 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนด้วยทฤษฎีสหพท (Intertextuality) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.83 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.659 แสดงให้เห็นถึงการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) สามารถพัฒนาความสามารถในการแต่งคำประพันธ์สูงกว่าการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหพท (Intertextuality) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

หากกล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) พบว่า เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้นักเรียนได้ระดมความคิดเป็นกลุ่ม เน้นการลงมือปฏิบัติและความร่วมมือของกลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่นักเรียนมีความมุ่งหมายจะถ่ายทอดคำประพันธ์ให้อ่าน นักเรียนจะปฏิบัติตามขั้นตอนโดยศึกษาทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ จากการสัมภาษณ์ การรับฟังคำบอกเล่า รวมถึงการสังเกตเพื่อเป็นการศึกษากลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง นำมาซึ่งการกำหนดกรอบความคิด จนไปถึงการวางโครงเรื่อง อนึ่งในระหว่างทำการศึกษากลุ่มเป้าหมายนักเรียนจะพบคลังคำในการแต่งคำประพันธ์จากการสัมภาษณ์ การรับฟัง นักเรียนจึงนำข้อมูลทั้งหมด มาตั้งกรอบโจทย์

และร่วมกันสร้างสรรค์ชิ้นงานคำประพันธ์ สอดคล้องกับ พิษณุ กล้าหาญ กล่าวสรุปไว้ว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้คือ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการทำงานร่วมกับผู้อื่น จะทำให้นักเรียนเกิดการปรับโครงสร้างทางปัญญา สามารถเชื่อมโยงโครงสร้างทางปัญญาเดิม เข้ากับความรู้นิยามเข้าสู่ภาวะสมดุลหรือสามารถที่จะสร้างความรู้ใหม่หรือเกิดการเรียนรู้ นักเรียนได้ฝึกกระบวนการกลุ่ม วิเคราะห์ สังเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นผลงานบทร้อยกรองที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน (พิษณุ กล้าหาญ, 2563) สอดคล้องการวิจัยของ ภูซงค์ โรจน์แสงรัตน์ ที่กล่าวว่า นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสอนโดยใช้ความคิดเชิงออกแบบเป็นฐานจะมีความสามารถในการออกแบบผลงานที่สร้างสรรค์อัตลักษณ์ไทย จึงเป็นการยืนยันว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบสามารถกำจัดจุดอ่อนของการเรียนรู้เรื่อง การแต่งบทร้อยกรองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (ภูซงค์ โรจน์แสงรัตน์, 2559)

เมื่อพิจารณาถึงการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) พบว่า นักเรียนได้เรียนรู้ลักษณะการแต่งคำประพันธ์ที่เรียกว่า “ตัวบทต้นทาง” นักเรียนได้ใช้แนวทางการอ่านผ่านมุมมองใหม่ตามทฤษฎีสหบทบลูม 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การปรับแต่งงานเขียนเดิม (Clinamen) 2) การหลอมรวมงานหลายชิ้นแล้วใส่จินตนาการเพิ่ม (Tessera) โดยนักเรียนได้วิเคราะห์ความเหมือน ความต่างของตัวบทต้นทางทั้ง 4 ด้าน นำมาสู่การสังเคราะห์เป็นโครงเรื่อง หรือประเด็นสำคัญที่น่าเสนอ กลวิธีการแต่ง จากตัวบท ต้นทางที่มีความหลากหลาย ทั้งที่ครูเป็นผู้จัดเตรียม และนักเรียนเป็นผู้ศึกษาเพิ่มเติมภายใต้กรอบที่ครูกำหนด นำมาซึ่งความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ ชิงชัย เตียเจริญ ได้กล่าวว่า การให้นักเรียนพิจารณาตัวบทต้นทางเพื่อหาแนวทางในการแต่งบทร้อยกรองของตนเอง ประกอบกับตัวบทต้นทางยังเป็นแบบอย่างทั้งในด้านฉันทลักษณ์ด้านการวางโครงเรื่องในหัวข้อที่แต่งอย่างเหมาะสม ด้านการเลือกใช้ถ้อยคำสอดคล้องกับประเด็นในการแต่ง รวมถึงด้านการสร้างสรรค์ บทร้อยกรองให้มีความงดงามโดยการใช้กวีโวหารที่ดีซึ่งแนวทางดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนมีแนวทางในการแต่งบทร้อยกรองเป็นไปตามแนวทางในการสร้างบทร้อยกรองตามแนวทางการอ่านผ่านมุมมองใหม่ (ชิงชัย เตียเจริญ, 2564) และสอดคล้องกับ อภิมาศ มากจ้อย ที่เสนอว่าการแต่งบทร้อยกรองตามแนวทางการอ่าน ผ่านมุมมองใหม่ตามทฤษฎีสหบทของบลูมเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการมองหาแนวทางในการสร้างบทร้อยกรองใหม่ของตนเอง โดยอาศัยอิทธิพลจากตัวบทต้นทางทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหาสาระ ถ้อยคำ และความงดงามทางภาษา จากข้อมูลข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) ย่อมทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ (อภิมาศ มากจ้อย, 2553)

2. เมื่อพิจารณาถึงความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ ผลการเรียนรู้หลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.48 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.939 เมื่อเปรียบเทียบกับ

ค่าเฉลี่ยความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยหลังเรียนด้วยทฤษฎีสหบท (Intertextuality) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.33 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.308 แสดงให้เห็นถึงการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) สามารถพัฒนาความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์สูงกว่าการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

หากกล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ มุ่งพัฒนาระบบการริเริ่มที่มาจากแรงบันดาลใจ นักเรียนได้รับแรงบันดาลใจด้วยการทำความเข้าใจถึงความต้องการของผู้อ่านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายซึ่งต้องการจะถ่ายทอดบทประพันธ์ให้กลุ่มเหล่านั้นได้อ่านอาศัยกระบวนการที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยการสัมภาษณ์ พูดคุย สังเกตพฤติกรรม รวมถึงการร่วมประสบการณ์จริง เพื่อเห็นความรู้สึก ค่านิยม อันเป็นแรงบันดาลใจสู่การริเริ่มแต่งคำประพันธ์ซึ่งนับได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางภาษาของนักเรียน สอดคล้องกับทฤษฎีการเสริมสร้างความรู้สึกคล้อยกับ ปวริศร ภูมิสูง โดยสรุปได้ว่า การศึกษาสถานการณ์ที่ครูกำหนดให้และให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นกลุ่ม เนื่องจากได้ลงมือและมีส่วนร่วมกับกลุ่มของนักเรียนในการประดิษฐ์นวัตกรรม มีการวางแผนและการออกแบบเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน และทำให้ชิ้นงานของนักเรียนที่สร้างขึ้น มีความแปลกใหม่น่าสนใจ และสามารถแก้ปัญหาตามสถานการณ์ที่กำหนดได้ นับได้ว่าเป็นการยืนยันว่า การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ขั้น EMPATHIZE ก่อนให้เกิดความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ (ปวริศร ภูมิสูง, 2564)

นอกจากนี้ยังพบว่า ความคิดริเริ่มของนักเรียน เกิดจากขั้นตอน DEFINE: การตั้งกรอบโจทย์ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนนำประเด็นในขั้นตอนที่ 1 (ขั้น EMPATHIZE: การสร้างความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง) มาจัดเรียงความสำคัญ อาศัยกระบวนการระดมสมอง วิเคราะห์ประเด็น เพื่อกำหนดเป็นกรอบหรือเค้าโครงบทประพันธ์ ต่อยอดในขั้นตอน IDEATE: การสร้างความคิด หรือการระดมความคิด เป็นขั้นตอนที่นักเรียนสรรหาคำเพื่อสร้างความคิดใหม่ ตามเค้าโครงบทประพันธ์ กระบวนการตามขั้นตอนนี้ นักเรียนต้อง “เปิดกว้าง” โดยมีเป้าหมายของการระดมความคิดคือได้ทั้ง “ปริมาณ” และ “ความหลากหลาย” เป็นกระบวนการสำคัญที่นักเรียนได้คลั่งคำในปริมาณที่มากขึ้นสอดคล้องกับ ปวริศร ภูมิสูง ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการคิดเชิงออกแบบในขั้น Ideate และขั้น Prototype ให้มีผลลัพธ์ที่ดี จะต้องมิกิจกรรมช่วยพัฒนาการคิดของนักเรียนเพราะเป็นหัวใจหลักของการคิดเชิงออกแบบ คือ ขั้นการสร้างความคิด (Ideate) อันจะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มในการขั้นการสร้างต้นแบบ (Prototype) ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาความคิดริเริ่มได้เป็นอย่างดี (ปวริศร ภูมิสูง, 2564)

เมื่อพิจารณาถึงการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้จากตัวบทต้นทาง ด้วยความที่มีแบบอย่างในการแต่งบทหรือทรงที่มีความงดงามทาง

ภาษาทั้งสัมผัสและกลวิธีทางวรรณศิลป์ ทั้งบทต้นทางที่ครูนำมาให้พิจารณาหรือนักเรียนสืบค้นเองมีส่วนช่วยให้แต่งบทร้อยกรองได้ง่ายขึ้น เนื่องจากมีแนวทางในการขึ้นต้นและจบบทร้อยกรองมีตัวอย่างคำที่สอดคล้องกับเนื้อหาให้เลือกใช้อย่างหลากหลาย จึงพบว่า นักเรียนบางส่วนยังมีความสับสนใจแจ้งกรอบในการคิด เพราะนักเรียนจะติดลักษณะการคิดจากกรอบตัวบทต้นทาง ความคิดริเริ่มจึงมีกรอบความคิดตัวบทต้นทางเป็นตัวกำหนด หากนักเรียนสืบค้นตัวบทต้นทางเพิ่มเติมที่มีลักษณะเป็นแบบอย่างที่ดี ผลงานการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียนก็จะอยู่ในระดับคุณภาพที่ดีแต่หากนักเรียนมีตัวบทต้นทางที่ไม่ดี ภายหลังจากการสืบค้นด้วยตนเอง ก็จะทำให้ผลงานการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียนอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ ด้วยเหตุนี้กรอบความคิดตัวบทต้นทาง จึงเป็นสิ่งสำคัญในการริเริ่มแต่งคำประพันธ์ อาจกล่าวได้ว่า ตัวบทต้นทาง หากถูกกำหนดด้วยครูผู้สอนสู่การเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนแต่ละคนมีการรับรู้ อันมาจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน จึงทำให้การรับรู้ตัวบทต้นทาง ถูกนำมาถ่ายทอดเป็นตัวบทปลายทาง มีความแปลกใหม่ไม่เท่ากัน หรืออาจจะไม่มีความแตกต่างไปจากตัวบทต้นทาง สอดคล้องกับ ชิงชัย เตียเจริญ ได้เสนอแนะในการทำวิจัยของเขาไว้ว่า เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนดหัวข้อหรือประเด็นให้นักเรียนแต่งซึ่งนักเรียนบางคนอาจไม่มีประสบการณ์หรือความรู้พื้นฐานในประเด็นนั้น ๆ ผู้สนใจจึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกหัวข้อหรือประเด็นที่ต้องการจะแต่งได้เอง อาจทำโดยการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนหลังการจัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง นอกจากนี้ยังพบปัญหาหากกล่าวสรุปได้ว่า ในการเลือกตัวบทนั้น ตัวบทที่นำมาให้นักเรียนอ่านและพิจารณาต้องมีการใช้คำ ถ้อยคำ หรือประโยค รวมถึงกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่น่าสนใจแปลกใหม่เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในการแต่งบทร้อยกรองของนักเรียนต่อไปจากข้อความดังกล่าว เมื่อผู้วิจัยนำมาใช้จริง พบว่า นักเรียนบางส่วนมีประสบการณ์การเรียนรู้ไม่เท่ากัน นักเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการปรับแก้ตัวบทต้นทางเล็กน้อย เพื่อให้เป็นผลงานตัวบทปลายทาง จึงส่งผลให้คะแนนความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ มีคะแนนที่น้อยกว่านักเรียนที่เรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (ชิงชัย เตียเจริญ, 2564)

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบสามารถทำให้นักเรียนเกิดความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ไทยและความคิดริเริ่มในการแต่งคำประพันธ์ไทยได้สูงกว่าการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีขั้นตอนที่เน้นให้วิเคราะห์เป้าหมายที่ต้องการสื่อสารได้ตรงประเด็น นำมาสู่ให้นักเรียนได้ระดมความคิดที่หลากหลาย จึงก่อให้เกิดผลงานที่มีความคิดริเริ่มแปลกใหม่ทั้งด้านวรรณศิลป์ สังคม อารมณ์ แตกต่างจากการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) ที่มีการกำหนดตัวบทต้นทางไว้ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนตัวบทปลายทางเพียงเล็กน้อย มีอิทธิพลจากตัวบทต้นทางทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหาสาระ ถ้อยคำ และความงดงามทางภาษา

ที่เป็นปัจจัยให้นักเรียนได้คัดลอก ไม่สามารถแสดงให้เห็นความสามารถและความคิดริเริ่ม ในการแต่งคำประพันธ์ได้เท่ากับการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จากการวิจัยพบว่า ขั้นตอนที่ 1 EMPATHIZE: การสร้างความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้งควรให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยการสัมภาษณ์ พูดคุย สังเกตพฤติกรรม รวมถึงการร่วมประสบการณ์จริง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ทำให้เห็นถึง ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการที่แท้จริงของผู้รับสารคำประพันธ์ที่นักเรียนต้องการจะสื่อความ ดังนั้นหากจะประยุกต์ใช้ผลการวิจัย ควรจำเป็นต้องเตรียมแหล่งเรียนรู้ กลุ่มบุคคล สถานที่ สำหรับเป็นแนวทางให้นักเรียนได้ลงไปสัมภาษณ์ได้อย่างตรงจุด ทั้งนี้อาจเป็นการกำหนดร่วมกันระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนถึงแหล่งเรียนรู้ สถานที่ กลุ่มบุคคล ที่จะลงไปสัมภาษณ์

2. การจัดการเรียนตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) จากการวิจัยพบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้อ่านบทกวีหรือบทร้อยกรองของนักเขียนรุ่นก่อนซึ่งเป็นบทร้อยกรองที่สืบสานขนบทางวรรณศิลป์ควรคัดเลือกตัวบทต้นทางที่มีลักษณะเด่นครบทั้ง 4 ด้าน รวมไปถึงถึงตัวบทต้นทางที่นักเรียนเป็นผู้คัดเลือก ควรให้ความสำคัญในการประเมินตัวบทดังกล่าว เพื่อให้ผลงานตัวบทปลายทาง ที่นักเรียนสร้างสรรค์ขึ้นเป็นไปตามคุณภาพและตามความสามารถของนักเรียนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำการจัดการเรียนตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) กับ การจัดการเรียนตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) ไปจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถ ในการแต่งคำประพันธ์ประเภทโคลงและฉันท์

2. ควรศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการเรียนตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดการเรียนตามทฤษฎีสหบท (Intertextuality) โดยศึกษาตัวแปรอื่นที่เป็น ขั้นตอนถัดจากความคิดริเริ่ม เช่น ความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดละเอียดลออ จนนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- ชิงชัย เตียเจริญ. (2564). ผลการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหบทที่มีต่อความสามารถในการแต่งบทร้อยกรองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวีศร ภูมิสูง. (2564). การพัฒนาการคิดเชิงออกแบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสติศึกษา. ใน ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิชญา กล้าหาญ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภูษงค์ โรจน์แสงรัตน์. (2559). การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ปรากฏอัตลักษณ์ไทยสำหรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนทยา คำอ่อน. (2560). ผลการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ที่มีต่อความสามารถในการแต่งคำประพันธ์และความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนลองวิทยา จังหวัดแพร่. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2559). หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ “การคิดเชิงสร้างสรรค์”. เรียกใช้เมื่อ 18 มกราคม 2566 จาก <https://www.ocsc.go.th>
- อภิมาส มากจ้อย. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหบทเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชาติ ชมภูหัตน์. (2552). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเขียนบทร้อยกรองโดยเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- The d.school. (2009). Design Thinking [Design Thinking Bootcamp (วิริยา วิจิตรวาทการ, แปล). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์นวัตกรรมสังคม G-Lab วิทยาลัยโลกคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- The Stanford d.school Bootcamp Bootleg (HPI). (2010). D.School Bootcamp Bootleg. Institute of Design at Stanford. Retrieved February 26, 2023, from <https://dschool.Stanford.edu>

การพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรม
ตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี
สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก*

THE DEVELOPMENT OF MORAL AND ETHICAL TEACHING SYSTEM
BASED ON THE HISTORY OF BUDDHA CHINNARAT STUDIES FOR
UNDERGRADUATE STUDENTS' DEPARTMENT OF SOCIAL STUDIES,
FACULTY OF EDUCATION BUDDHA CHINNARAT BUDDHIST COLLEGE
PHITSANULOK PROVINCE

พระครูใบฎีกาธน ธนawatthano (เนียมวงศ์)*, สายรุ้ง บุปผาพันธ์ และนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ
Phrakrubaideeka Thanoo Thanawatthano (Niamwong)*, Sairoong Bubphaphun and Niwes Wongsuwan

มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: thanooo1144@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรม 2) ประเมินสภาพการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา 3) พัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา 4) ประเมินและรับรองระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยและพัฒนา ด้วยการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีจำนวนประชากร ทั้งหมด จำนวน 38 คน จึงได้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 38 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรม พบว่า ทุกสถาบัน คือ บ้าน วัด และมหาวิทยาลัยจะต้องช่วยกันปลูกฝัง

* Received June 3, 2024; Revised December 12, 2024; Accepted December 19, 2024

ส่งเสริม ด้วยวิธีการสอน คือ สร้างค่านิยม "เป็นคนดีมีคุณธรรม" และการเป็นแบบอย่างโดยปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

2. ผลการประเมิน พบว่า ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม นิสิตมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (4.36) ด้านความประหยัด (4.47) ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (4.41) ด้านระเบียบวินัย (4.37) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต (4.30) และด้านความกตัญญูต่อเวทีย (4.23)

3. ผลการพัฒนาระบบ ประกอบด้วย 1) ชื่อระบบ ข้อมูลประกอบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของระบบ และ วิธีการพัฒนาระบบ 3) รายละเอียดของระบบ 4) การประเมินระบบ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

4. ผลการประเมินและรับรองระบบ พบว่า ผลการประเมินระบบ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สะท้อนให้เห็นว่านิสิตมีความคิดเห็นต่อระบบการสอนคุณธรรม และจริยธรรมที่สูงขึ้น และผลการรับรองระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรม พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา, ระบบการสอนคุณธรรม, ประวัติพุทธชินราชศึกษา, สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ABSTRACT

This research article aimed to 1) study the history of Buddha Chinnarat for the development of moral and ethical teaching, 2) evaluate the moral and ethical teaching and learning status according to the history of Buddha Chinnarat Studies, 3) develop a system of moral and ethical teaching according to the history of Buddha Chinnarat Studies, and 4) evaluate and certify the moral and ethical teaching system according to the history of Buddha Chinnarat Studies. The research methodology was based on an experimental research design through experimental research. The total population was 38 people. The experiment was conducted with a sample of Grades 1-4 students in the Bachelor of Education Program in Social Studies, Semester 1, and Academic Year 2023.

The research results revealed that:

1. The study of the history of Buddha Chinnarat for the development of moral and ethical teaching showed that all institutions, i.e., homes, temples, and universities, need to help each other to instill and promote students using a teaching method by creating the value of "being a good person with moral," and being a good role model by practicing good things.

2. Overall, the evaluation results showed that students' opinions about the five aspects were at a high level, with an average of 4.36. When considering

each aspect, thriftiness had an average of 4.47, behaving oneself to be beneficial to the public was 4.41, discipline was 4.37, honesty was 4.30, and gratitude was 4.23.

3. The system development results consisted of 1) System name and information supplementing for learning management, 2) Objectives of the system and how to develop the system, 3) System details, and 4) System evaluation and anticipated benefits.

4. Evaluation results and certification found that the system evaluation results were different, with a statistical significance level of 0.05, reflecting that students had a higher level of opinions about moral and ethical teaching. The results of the certification of moral and ethical teaching found students had a high level of opinions.

Keywords: Development, Ethical Teaching System, History of Buddha Chinnarat Studies, Undergraduate Students

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2559 ถึง 30 กันยายน 2564 นั้นมีหลักการสำคัญ คือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” ของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กนักเรียน เยาวชนถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากปัจจุบันคุณธรรมจริยธรรมในสังคมลดน้อยลงไปมาก คนในสังคมเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น การอบรมสั่งสอนเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครู-อาจารย์ และพ่อแม่ ผู้ปกครองต้องดูแลเอาใจใส่ หากเด็กได้รับการเลี้ยงดูหรืออบรมสั่งสอนอย่างไกรักจะเป็นอย่างนั้น ซึ่งครู-อาจารย์เป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการอบรมสั่งสอนให้เด็กนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีของสังคม พ่อ-แม่ ผู้ปกครองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กต้องคอยดูแล ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น เมื่อทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรมมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันไม่เอารัดเอาเปรียบ เคารพกฎกติกา ระเบียบต่าง ๆ เป็นการช่วยสร้างสังคมที่น่าอยู่ต่อไป (พิระพงษ์ สายเชื้อ, 2559) การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาและเป็นเครื่องชี้นำสังคมเพราะว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ดีจะต้องเป็นมนุษย์ที่มีการศึกษาไม่ว่าจะเป็นวิชาความรู้ทางโลก หรือวิชาความรู้ทางธรรม (สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2542)

ปัจจุบัน นิสิต นักศึกษา จำนวนมากที่จะเติบโตขึ้นไปเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคตยังมีพฤติกรรม ภาพลักษณ์ต่าง ๆ ที่มีปัญหาในหลาย ๆ ด้าน โดยปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการขาดคุณธรรมและจริยธรรมนอกเหนือจากความรู้ในวิชาการ การสร้างจิตสำนึก คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะช่วยให้สังคมโดยรวมมีความเข้มแข็งและส่งผลต่อเศรษฐกิจที่ดีขึ้น รวมทั้งยังเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้มีความอยู่ดีมีสุข รู้จักความพอประมาณอย่างมีเหตุผล (เศรษฐกิจพอเพียง) และมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี โดยควบคู่ไปกับการพัฒนาที่มุ่งสู่คุณภาพในทุกด้าน โดยเฉพาะการเสริมสร้างคนไทยในอนาคต ให้มีความรู้ มีภูมิปัญญา รู้เท่าทันเหตุการณ์ต่าง ๆ ของโลก เข้าใจเหตุและผลในสิ่งที่เกิดขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏ การสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมบนผืนแผ่นดินไทย การอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทยมีสังคมโดยรวมที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยความสุข ความพอดีซึ่งสามารถสร้างคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการจัดการศึกษาสิ่งเอื้อประโยชน์ เพื่อการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา เพื่อการพัฒนานคนในระยะยาว อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป

การศึกษาคูณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเพื่อการวิจัยและใช้ในการพัฒนาเยาวชน นิสิต นักศึกษาไทยให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ความรู้ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญมากจะต้องปลูกฝังให้กับนักศึกษาที่จะเติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญในสังคม เพราะถ้าคนในสังคมเป็นคนดีแล้ว สังคมก็จะมีความสุข แต่ถ้าคนในสังคมไม่ดี ก็จะมี ความวุ่นวาย เดือดร้อน มีการเอารัดเอาเปรียบการแก่งแย่งแข่งขันในสิ่งที่ผิดคุณธรรมและจริยธรรม โดยที่กฎหมายอาจจะไม่ได้บังคับ หรือมีบทลงโทษ นอกจากนี้ นักศึกษาที่ได้รับอิทธิพลต่างชาติและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิตและการดำรงชีวิต และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้นักศึกษาที่ต่างเพศกัน นักศึกษาที่เรียนต่างหลักสูตรกัน และมีสภาพแวดล้อมทางครอบครัวต่างกัน อาจจะมีความคิดเห็นในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมที่แตกต่างกัน คุณธรรม จริยธรรม มีความหมายรวมถึงศีลธรรม โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปัญหาหลายอย่างทางสังคม ซึ่งมีต้นเหตุมาจากคนในชาติยังขาดการศึกษาที่ดีและบกพร่องทางคุณธรรม จริยธรรม ทำให้คนจำนวนมากไม่มีเหตุผล ขาดระเบียบวินัย ขาดความรักสามัคคีและมีการเบียดเบียน ทุจริต แม้จะมีการกระตุ้นเตือนอยู่ตลอดเวลา แต่คนก็ไม่มีการตระหนักเท่าที่ควรนอกจากนั้นคุณธรรม จริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรมที่แก้ไขและพัฒนาได้ยาก ต้องใช้เวลาและกระทำอย่างต่อเนื่องจึงต้องอาศัยบทบาทของทางการศึกษา ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนในชาติ ในการปฏิรูป

การศึกษาจึงเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและนำลงสู่การปฏิบัติ โดยในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สถาบันการศึกษาในฐานะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนจำเป็นต้องให้การศึกษารอบด้าน ทั้งพัฒนาความเป็นคน (Manhood) พัฒนากำลังคน (Man power) นอกจากนั้นยังต้องพัฒนาศักยภาพของคน (Man potential) เพื่อเสริมสร้างความสามารถที่เต็มที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อผลิตคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ (จิรภา คำพา และสมบัติ วรินทร์นุวัตร, 2559)

การศึกษาประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษา เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ท้องถิ่นตนเอง เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับชีวิตจริง การทำงาน และการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง มีการส่งเสริมให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารปรากฏในจารึกสุโขทัยหลักที่ 8 (จารึกเขาสุมนกูฏ) ว่าพญาลิไท “ปุพระมหาธาตุปลูกพระศรีมหาโพธิ์” ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่คุ้นเคยและมักเรียกขานกันว่า “วัดใหญ่” จนติดปากมีพระประธานองค์ใหญ่ที่ประดิษฐานในวิหาร คือ “พระพุทธชินราช” ชาวเมืองพิษณุโลกนิยมเรียกกันอย่างสนิทคุ้นเคยว่า “หลวงพ่อใหญ่” ตามไปด้วย วัดใหญ่นับว่าเป็นพระอารามหลวงที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลก เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพิษณุโลกและชาวไทยทั้งประเทศ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือวัดใหญ่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่านทางทิศตะวันออก ตรงข้ามกับศาลากลางจังหวัดพิษณุโลก ปัจจุบันนี้วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือวัดใหญ่ เป็นวัดชั้นเอก “วรมหาวิหาร” สร้างขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทแห่งกรุงสุโขทัย หรือพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกมาสร้างเมืองสองแคว ในปี พ.ศ. 1900 พร้อมกับสร้างวัดพระศรีรัตน มหาธาตุในปีเดียวกัน จากข้อมูลสาระสำคัญดังกล่าว การพัฒนาชุดความรู้ เรื่องพุทธชินราชศึกษาจึงได้มุ่งเน้นให้เกิดองค์ความรู้ในประวัติวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำนานการสร้างพระพุทธชินราช ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธชินราชกับพระมหากษัตริย์ไทยรวมทั้งโบราณวัตถุ และโบราณสถานในพื้นที่การศึกษาพระพุทธชินราชซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญของประเทศชาติ เป็นการศึกษาพุทธศิลป์ในทางพระพุทธศาสนา รวมถึงพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยาวนานจนถึงปัจจุบัน นักศึกษาสามารถนำหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนามาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษาในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตาม

ประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำไปบูรณาการส่งเสริมการปฏิบัติตนเองให้เป็นไปตามกรอบคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญก่อเกิดความสุขสงบในสังคมไทย ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อประเมินสภาพการเรียนรู้การสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก
4. เพื่อประเมินและรับรองระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) มุ่งศึกษาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับมีขั้นตอนแบ่งเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้ประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรีสาขาวิชาสังคมศึกษาคณะครุศาสตร์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ระยะที่ 2 ประเมินสภาพการเรียนรู้การสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ระยะที่ 3 พัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ระยะที่ 4 ประเมินและรับรองระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

ประชากรที่ใช้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ได้แก่ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา สังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 38 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. นิสิตชั้นปีที่ 1 จำนวน 17 รูป/คน (เรียนวิชาพุทธชินราชศึกษา)
2. นิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 5 รูป/คน
3. นิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 3 รูป/คน
4. นิสิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 13 รูป/คน

รวมทั้งรวม 38 รูป/คน โดยการเลือกแบบการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิธีการสอน คุณธรรมจริยธรรมตามประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชา สังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน 20 รูป/คน ได้แก่

1. กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 5 คน
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน จำนวน 5 รูป/คน
3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรมและจริยธรรม จำนวน 5 รูป/คน
4. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษา จำนวน 5 รูป/คน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาพูดคุยกันประมาณ 12 รูป/คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษาและด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการคัดเลือกจากคุณวุฒิตามความเชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอนรายละเอียดมีดังนี้

แบบสัมภาษณ์ (Interviewing) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชา สังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน 20 รูป/คน

1. กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 5 คน
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน จำนวน 5 รูป/คน
3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรมและจริยธรรม จำนวน 5 รูป/คน

4. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษา จำนวน 5 รูป/คน

แบบสอบถาม (Questionnaire) ข้อมูลเบื้องต้นของสภาพการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการเพื่อพิจารณาลักษณะพื้นที่และสถานที่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า (Rating scale) โดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลกโดยมีข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม แล้วจัดบันทึกลักษณะการบรรยาย (Descriptive) เพื่อที่จะนำข้อมูลวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิเคราะห์ผลการศึกษานี้จะใช้แบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของสุรางค์ จันทวานิช ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

2. แบบสอบถาม

- 2.1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปซึ่งข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ในการตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

- 2.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประเมินสภาพการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) หาค่าเฉลี่ยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้สูตร นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยมีการแปลผลคะแนน สำหรับการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ หาความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบประเมินโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับขอบเขตของสภาพการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลกตามนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนดไว้

ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินทั้งฉบับโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach

3. การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลจากผู้เชี่ยวชาญโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษาสำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมตามประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงศิลปกรรมที่สำคัญนับว่าเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าด้านจิตใจ สังคม ศาสนา เศรษฐกิจ เพราะศิลปกรรมเชื่อมโยงสถาบันหลักของชาติ จะเห็นได้จากรัชกาลที่ 6 พระราชนิพนธ์ว่า เมืองใดไร้ศิลปะโสภณ เมืองนั้นไม่พ้นเสื่อมทราม แสดงว่าวัดความเจริญและความเสื่อมของสังคมได้ ที่สำคัญอีกอย่างคือ ศิลปกรรมไทย เป็นเอกลักษณ์ของไทยร่วมกับศิลปวัฒนธรรมไทย ถ้าบอกว่า บ้านทรงไทย ย่อมมีหลังคาทรงไทย มีหน้าจั่ว ทรงกาแล หงส์ ห่าน นกเป็ดห่าน ชูคอ ถ้าเป็นอุโบสถ วิหาร ศาลา วัด ก็จะมาคู่กับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์

วิธีการศึกษาใช้หลักการที่ว่า ธรรมดการรับรู้ทุกชนิดนั้นมีแหล่ง ความรู้ 2 แหล่ง คือ แหล่งความรู้ภายนอก เรียกว่า ปรโตโมสะ กับ โยนิโสมนสิการ ศิลปกรรมถือว่า เป็นแหล่งปรโตโมสะ ส่วนสื่อธรรมจากศิลปะนั้น เป็นโยนิโสมนสิการ สอดคล้องกับหลักการ บุคลาธิฐาน กับ ธรรมาธิฐาน แหล่งศิลปะเหล่านี้ที่อุดมสมบูรณ์แบบที่สุดคือ วัด กับราชวัง ทั้งที่เป็นการปฏิบัติ ของบุคคล สถานที่ พิธีการ จึงกล่าวได้ว่า วัดกับราชวังเป็นแหล่งศิลปกรรม รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สร้างวัดประจำรัชสมัยไว้ชื่อ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ซึ่งจะเห็นว่า เต็มไปด้วยศิลปะและศาสตร์ เป็นเอกลักษณ์ของชาติ มีความเด่นชัดมากที่สุดแม้เครื่องบินมองลงมาเห็นวัดกับราชวัง ก็ย่อมรู้ว่า นี่คือประเทศไทยและศิลปกรรมเหล่านี้เป็นแหล่งเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแก่ประเทศด้วยการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าชมสามารถเก็บรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับต้น ๆ ของรายได้ประชาชาติ

ที่สำคัญคือ ศิลปกรรมเหล่านี้เป็นคุณค่าทางจิตใจด้วย ส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษานั้น สะท้อนให้เห็นถึงหลักคำสอนของพุทธศาสนาผ่านพุทธศิลป์ของพุทธชินราช โดยเน้นในเรื่องของหลักคำสอนซึ่งพระสงฆ์ในพุทธศาสนาเป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่กัน ซึ่งทุกสถาบัน คือ บ้าน วัด และมหาวิทยาลัยจะต้องช่วยกัน

ปลูกฝัง ส่งเสริม ด้วยวิธีการสอน คือ สร้างค่านิยม เป็นคนดีมีคุณธรรม"สร้างแรงจูงใจให้ทำสิ่งดี สิ่งสอนอบรม การเห็นแบบอย่างโดยปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี ให้รางวัลเมื่อทำความดี สร้างช่องทางให้ทำดี สนับสนุนให้นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการทำ ความดี นำนิสิตให้มีส่วนร่วมในการเรียกร้องคุณธรรมจริยธรรมในสังคม

2. ผลการประเมินสภาพการเรียนรู้การสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อสภาพการเรียนรู้การสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (4.36) สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านความประหยัด (4.47) ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (4.41) ด้านระเบียบวินัย (4.37) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต (4.30) และ ด้านความกตัญญูตเวที (4.23) ตามลำดับ

3. ผลการพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ส่วนที่ 1 คือ ชื่อระบบ ระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ข้อมูลประกอบการจัดการเรียนรู้ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของระบบ และวิธีการพัฒนาระบบ ส่วนที่ 3 รายละเอียดของระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ 1) การเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก 2) วิชาพุทธชินราชศึกษา (รายละเอียดในภาคผนวก) ประกอบด้วยประวัติพุทธชินราชศึกษา และบทเรียนที่สำคัญ 7 บท ได้แก่บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพุทธชินราชศึกษา บทที่ 2 ประวัติวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร บทที่ 3 ตำนานการสร้างพระพุทธชินราช บทที่ 4 พระพุทธชินราชกับพระมหากษัตริย์ไทย บทที่ 5 โบราณวัตถุที่สำคัญของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร บทที่ 6 โบราณสถานที่สำคัญของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร บทที่ 7 งานพุทธศิลป์พระพุทธรูปพระพุทธรูปชินราชถิ่นสองแคว (พระพุทธรูปชินราชอินโดจีน) ส่วนที่ 4 คือ 1) การประเมินและรับรองระบบจากการนำระบบไปใช้ในส่วนของการเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของระบบ และ 2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

4. ผลการประเมินและรับรองระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

ผลการทดสอบก่อนและหลังการนำระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 38 คน มีผลการประเมินระบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษาสำหรับนิสิตในสถาบันอุดมศึกษา จังหวัดพิษณุโลกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สะท้อนให้เห็นว่านิสิตมีความคิดเห็นต่อระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษาที่สูงขึ้น และผลการรับรองระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ ด้านความถูกต้อง (4.14) ด้านความเหมาะสม (4.12) ด้านความเป็นไปได้ (4.11) ด้านความเป็นประโยชน์ (4.09)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า ประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมตามประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงศิลปกรรมที่สำคัญนับว่าเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าด้านจิตใจ สังคม ศาสนา เศรษฐกิจ เพราะศิลปกรรมเชื่อมโยงสถาบันหลักของชาติ ศิลปกรรมเป็นคุณค่าทางจิตใจด้วย ส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษานั้น สะท้อนให้เห็นถึงหลักคำสอนของพุทธศาสนาผ่านพุทธศิลป์ของพุทธชินราช โดยเน้นในเรื่องของหลักคำสอนซึ่งพระสงฆ์ในพุทธศาสนาเป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่ นิสิต ซึ่งทุกสถาบัน คือ บ้าน วัด และมหาวิทยาลัยจะต้องช่วยกันปลูกฝัง ส่งเสริม ด้วยวิธีการสอน คือ สร้างค่านิยม "เป็นคนดีมีคุณธรรม" สร้างแรงจูงใจให้ทำสิ่งดี ส่งสอนอบรม การเห็นแบบอย่างโดยปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี ให้รางวัลเมื่อทำความดี สร้างช่องทางให้ทำดี สนับสนุนให้นิสิตเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมการทำความดี นานิสิตให้มีส่วนร่วมในการเรียกร้องคุณธรรมจริยธรรมในสังคม สอดคล้องกับ พระครูนนทวรกิจ มหาลาโก ได้ศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า ด้านการมีวินัย ควรมีกิจกรรมปฏิบัติตามกฎระเบียบโรงเรียนแก่นักเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม การแต่งกาย และให้ทางโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ควรมีกิจกรรมปลูกฝังด้านความซื่อสัตย์ และเห็นว่าคุณค่าของความซื่อสัตย์ต่อตน ผู้ปกครอง เพื่อน ๆ ด้านความมีเมตตา อยากให้มีกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยจิตเมตตาโดยไม่คิดหวัง

ผลสิ่งอื่นตอบแทน ด้านการประหยัด ทางโรงเรียนควรจัดกิจกรรมเสริมด้านการประหยัดด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น หยอดเหรียญใส่กระปุกออมสิน ด้านความกตัญญู ควรมีกิจกรรมส่งเสริมความรักต่อผู้มีพระคุณ (พระครูนนทวรกิจ มหาลาโภ, 2556) และสอดคล้องกับ พระครูประทีปธรรมนาถ (ชุตินฺธโร) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองเจริญราษฎร์ ว่า นักเรียนโดยส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากเมื่อ พิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้นเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มากที่สุด รองลงมาเป็นด้านผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ ด้านผู้เรียนมีความประหยัด ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวทิตะ และด้านผู้เรียนมีวินัย ตามลำดับ (พระครูประทีปธรรมนาถ (ชุตินฺธโร), 2555)

2. ผลการประเมินสภาพการเรียนรู้การสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อสภาพการเรียนรู้การสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับพระครูประทีปธรรมนาถ (ชุตินฺธโร) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองเจริญราษฎร์ พบว่า นักเรียนโดยส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากเมื่อ พิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้นเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ ด้านผู้เรียนมีความประหยัด ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวทิตะ และด้านผู้เรียนมีวินัย ตามลำดับ ปัญหาและแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมคือโรงเรียน ควรมีการกำหนดเป็นนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจนในด้านระเบียบวินัยควรจัดนิทรรศการในด้านวินัยให้มากขึ้นและต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในด้านการมีวินัยให้เกิดขึ้นในตัวของนักเรียนเองด้านความซื่อสัตย์สุจริตควรปลูกฝังนักเรียนให้เห็นถึงประโยชน์ของคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตตามความเหมาะสม ด้านความกตัญญูควรปลูกฝังให้นักเรียนได้รับรู้ถึงความกตัญญูกตเวทิตะซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ด้านความประหยัดควรปลูกฝังให้เกิดเป็นนิสัยและควรส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการออม และประโยชน์ของการออม ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมควรเสริมสร้างวินัยในด้านจิตอาสาในนักเรียนให้มากขึ้น เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมอื่น ๆ (พระครูประทีปธรรมนาถ (ชุตินฺธโร), 2555)

3. ผลการพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ส่วนที่ 1 คือ ชื่อระบบ ระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา ข้อมูลประกอบการจัดการเรียนรู้ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของระบบและวิธีการ

พัฒนาระบบ ส่วนที่ 3 รายละเอียดของระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา ได้แก่ 1) การเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา 2) ชุดการเรียนรู้ วิชาพุทธชินราชศึกษา (รายละเอียดในภาคผนวก) ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่สำคัญ 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ตำนานการสร้างพระพุทธรูปชินราช หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 พระพุทธรูปชินราชกับพระมหากษัตริย์ไทย หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 โบราณวัตถุและโบราณสถานที่สำคัญของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ ส่วนที่ 4 คือ 1) การประเมินและรับรองระบบจากการนำระบบไปใช้ในส่วน of the ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของระบบ และ 2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูวิริยญาณนุยุต (นิพนธ์ ญาณวีโร/โสดา) โดยศึกษาเรื่องกิจกรรมส่งเสริมศีลธรรมนักเรียนโรงเรียนกุสว้างสามัคคี อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมส่งเสริมศีลธรรมนักเรียนโรงเรียนกุสว้าง สามัคคีการสอนศีลธรรมในโรงเรียนกุสว้างสามัคคีกิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างนักเรียนกับชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน คือ กิจกรรมส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ ศีล 5 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 และฆราวาสธรรม 4 เป็นการจรรโลง ศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปนักเรียนเข้าใจและสามารถปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนานักเรียนเห็น ความสำคัญของการทำบุญและปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนรู้จักการเข้าวัดลำดับการทำบุญตาม หลักพระพุทธศาสนา มีอารมณ์ที่อ่อนโยนจิตใจสงบมีสมาธิในการเรียนพฤติกรรมทางศีลธรรม ของนักเรียนโรงเรียนวัดกุสว้างสามัคคีที่แสดงออกทางกายและวาจา (พระครูวิริยญาณนุยุต (นิพนธ์ ญาณวีโร/โสดา), 2555)

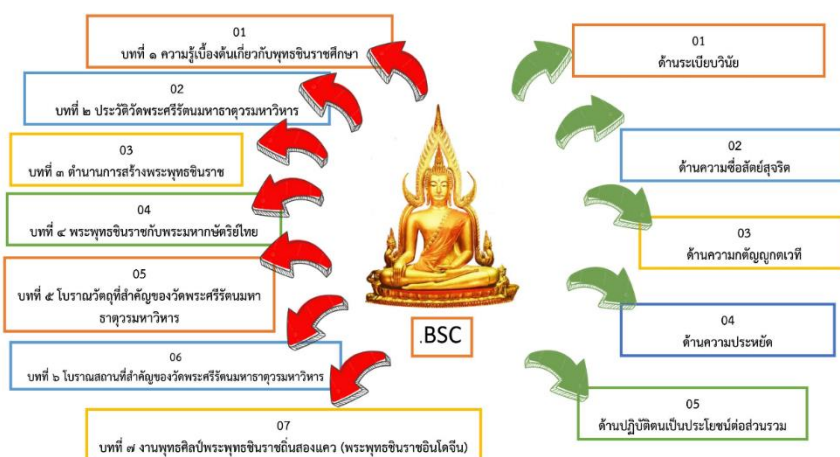
4. ผลการประเมินและรับรองระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

ผลการทดสอบก่อนและหลังการนำระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา จำนวน 38 คน มีผลการประเมินระบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สะท้อนให้เห็นว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรม ตามประวัติพุทธชินราชศึกษา ที่สูงขึ้น และผลการรับรองระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ นพดล อิน ที่ได้ศึกษาเรื่องพระพุทธรูป หมดพระพุทธรูปชินราช: แนวทางการศึกษาและจัดกลุ่มรูปแบบวิธานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา บัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบทาง ศิลปะของพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย สกulpture พิษณุโลกหรือหมดพระพุทธรูปชินราช โดยศึกษาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสกุลช่างต่าง ๆ และบริบททางประวัติศาสตร์ ในช่วงระยะเวลาของการ เกิดรูปแบบทางศิลปะนี้ขึ้นมาที่เมืองพิษณุโลก ทั้งนี้ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ร่วมกันกับ

หลักฐานด้านเอกสาร พร้อมทั้งเสนอแนะประเด็นใหม่ ที่ควรมีการศึกษาต่อไปด้วยผลการศึกษาวิจัย 1) พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย ที่พบอยู่ในหมวดพระพุทธรูปชินราช จะมีพระพักตร์กลม พระวรกายที่อวบอ้วน และมีการทำนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ให้มีความยาวเสมอกันเหมือนกับพระพุทธรูปชินราช ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นเฉพาะพระพุทธรูปสกุลช่างพิษณุโลกเท่านั้นโดยมีพัฒนาการมาจากพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดใหญ่ 2) สามารถจำแนกพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย หมวดพระพุทธรูปชินราช ที่ประดิษฐานอยู่ตามพระอารามต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครได้โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการศึกษาทางรูปแบบศิลปะ 3) การทำนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ให้มีความยาวเสมอกันของพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดพระพุทธรูปชินราช เป็นรูปแบบศิลปะเฉพาะของสกุลช่างพิษณุโลกที่เกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยสุโขทัยในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 และเป็นแบบอย่างทางศิลปะให้กับศิลปะในสมัยหลังต่อมา (นพดล อิน, 2554) และสอดคล้องกับ Chin การศึกษาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา ครูฝึกสอน และครูประจำการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในไต้หวัน ผลวิจัย พบว่า นักศึกษามัธยมศึกษาในชนบทมีระดับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม เจตคติ และพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้ นักเรียนที่มีระดับขั้นสูงกว่าจะมีคะแนนทดสอบน้อยกว่านักเรียนที่มีระดับขั้นต่ำกว่าครูชนบทมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าครูในเมืองเด็กผู้หญิงจะเอาใจใส่ปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าเด็กผู้ชาย ครูฝึกสอนและครูประจำการมีความรู้ไม่แตกต่างกับนักเรียนมัธยม และครูประจำการจะเอาใจใส่สิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้อื่น (Chin, 1994)

องค์ความรู้วิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ จากการพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “BCS”

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก” โดยผู้วิจัยสรุปได้เป็น “BCS” ดังนี้

BUDDHA CHINARAJ หมายถึง **พุทธชินราชศึกษา** ประวัติความเป็นมาของพระพุทธชินราชในการพัฒนาวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมตามประวัติศาสตร์พุทธชินราชศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงศิลปกรรมที่สำคัญนับว่าเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าด้านจิตใจ สังคม ศาสนา เศรษฐกิจ เพราะศิลปกรรมเชื่อมโยงสถาบันหลักของชาติ จะเห็นได้จากรัชกาลที่ 6 พระราชนิพนธ์ว่า เมืองใดไร้ศิลปะโสภณ เมืองนั้นไม่พ้นเสื่อมทราม แสดงว่า วัดความเจริญและความเสื่อมของสังคมได้ ที่สำคัญอีกอย่างคือ ศิลปกรรมไทยเป็นเอกลักษณ์ของไทยร่วมกับศิลปวัฒนธรรมไทย ถ้าบอกว่า บ้านทรงไทย ย่อมมีหลังคาทรงไทย มีหน้าจั่ว ทรงกาแล หงส์ท่อน นกเปิดท่อน ชูคอ ถ้าเป็นอุโบสถ วิหาร ศาลา วัด ก็จะมาคู่กับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ วิธีการศึกษาใช้หลักการที่ว่า ธรรมดการรับรู้ทุกชนิดนั้นมีแหล่งความรู้ 2 แหล่ง คือ แหล่งความรู้ภายนอก เรียกว่า โปรโตโมสกับโยนิโสมนสิการ ศิลปกรรมถือว่าเป็นแหล่งโปรโตโมส ส่วนสื่อธรรมจากศิลปะนั้นเป็นโยนิโสมนสิการ สอดคล้องกับหลักการบุคลาธิษฐานกับธรรมาธิษฐาน แหล่งศิลปะเหล่านี้ที่อุดมสมบูรณ์แบบที่สุด คือ วัดกัษราชวัง ทั้งที่เป็นการปฏิบัติของบุคคลสถานที่ พิธีการ จึงกล่าวได้ว่า วัดกัษราชวังเป็นแหล่งศิลปกรรม รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์สร้างวัดประจำรัชสมัยไว้ชื่อ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ซึ่งจะเห็นว่า เต็มไปด้วยศิลปะและศาสตร์ เป็นเอกลักษณ์ของชาติ มีความเด่นชัดมากที่สุดแม้เครื่องบินมองลงมาเห็นวัดกัษราชวัง ก็ย่อมรู้ว่า นี่คือประเทศไทยและศิลปกรรมเหล่านี้เป็นแหล่งเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแก่ประเทศด้วยการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าชม สามารถเก็บรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับต้น ๆ ของรายได้ประชาชาติ ที่สำคัญคือ ศิลปกรรมเหล่านี้เป็นคุณค่าทางจิตใจด้วย ชุมชนการเรียนรู้ วิชาพุทธชินราชศึกษา ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่สำคัญ 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ดำเนินการสร้างพระพุทธชินราช หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 พระพุทธชินราชกับพระมหากษัตริย์ไทย หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 โบราณวัตถุและโบราณสถานที่สำคัญของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ

โดยพุทธศาสนิกชนที่ตินั้น นอกจากจะถือปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยการละเว้นจากความชั่ว และทำความดีประกอบกันแล้ว การสวดมนต์และกราบไหว้พระก่อนนอนเป็นประจำทุกวัน ก็จะทำให้มีความสุข และความเจริญ ให้เกิดแก่ตัวเราตลอดไป การศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธชินราช จึงแสดงให้เห็นถึงพุทธจริยวัตรของพระพุทธเจ้า ทรงปฏิบัติในช่วงเวลานั้น และการศึกษาพุทธประวัติทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และนำหลักคำสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตของตน ครอบครัว และสังคมได้

S หมายถึง SYSTEM ระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความประหยัด ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเสริมให้นิสิตมีคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานเป็นคนดี คนเก่งในสังคม สร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม ประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยสรุปได้เป็น BCS คือ BUDDHA CHINARAJ คือ พุทธชินราชศึกษา S คือ SYSTEM ระบบการสอนคุณธรรมและจริยธรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความประหยัด ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเสริมให้นิสิตมีคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานเป็นคนดี คนเก่งในสังคม สร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม ประเทศชาติต่อไป ควรนำไปส่งเสริมกับนิสิตของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นิสิตมีความละเอียดต่อการกระทำผิดทั้งทางกาย วาจา จิตใจ ไม่เก็บสิ่งของคนไว้เป็นสมบัติตนเอง
3. ส่งเสริมให้นิสิตมีจิตอาสาช่วยเหลืองานมหาวิทยาลัย และแสดงความเคารพต่ออาจารย์ก่อนเข้าศึกษาในห้องเรียน
4. ปลูกฝังให้นิสิตใช้สิ่งของของมหาวิทยาลัยอย่างประหยัด ใช้น้ำ ไฟ และสาธารณูปโภคของตนเองและมหาวิทยาลัยอย่างประหยัดและรู้คุณค่า
5. จัดทำป้ายข้อความให้นิสิตช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแก่เพื่อนในการใช้ไฟฟ้า น้ำของมหาวิทยาลัยอย่างประหยัด และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาของมหาวิทยาลัยและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษากระบวนการส่งเสริมนิสิตให้ความเคารพต่อกิจกรรมกับเพื่อนในห้อง ปฏิบัติตามระเบียบและการแต่งกายของมหาวิทยาลัย
2. ควรศึกษากิจกรรมส่งเสริมให้นิสิตมีความละเอียดต่อการกระทำผิดทั้งทางกาย วาจา จิตใจ ไม่เก็บสิ่งของคนไว้เป็นสมบัติตนเอง
3. ควรศึกษากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมตามประวัติพุทธชินราชศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

- จิรภา คำทา และสมบัติ วรันทนวัตร. (2559). การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น. Veridian E-Journal. Silpakorn University. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ, 9(2), 1962-1978.
- พระครูนนทวรกิจ (มหาลาภ). (2556). การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูประทีปธรรมนาถ (ชุตินฺธโร). (2555). การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองเจริญราษฎร์ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิธานนุยุต (นิพนธ์ ญาณวีโร/โสดา). (2555). กิจกรรมส่งเสริมศีลธรรมนักเรียนโรงเรียนกุสุมาวาศักดิ์ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พีระพงษ์ สายเชื้อ. (2559). โครงการโรงเรียนคุณธรรม มุ่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ได้กพร้อมสร้างสังคมน่าอยู่. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. (2542). การส่งเสริมศาสนาและพัฒนาจิตใจและการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด. เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ.
- Chin. C. (1994). A study of environmental knowledge. Attired and behavior of secondary student pre- and in-service teachers in Taiwan. Dissertation Abstract International, 36(11), 2970-A.

การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติ: ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน
ค้นหาความสงบภายในด้วยหลักพุทธธรรมของบุคลากร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย*
THE PROMOTION OF MINDFULNESS CULTURE: BALANCING LIFE
AND WORK, SEEKING INNER PEACE THROUGH BUDDHIST PRINCIPLES
AMONG PERSONNEL OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
MAHAVAJIRALONGKORN CAMPUS

พระราชเมธีวชิรดิลก (ไพจิตร อุตตมธมโม)*, อาทิตย์ ชูชัย, ณฐภัทร อยู่เมือง,
อารดา ฉิมมากูร และธีรพงษ์ แหวนเพชร

Phra Rajmethiwachiradilok (Paijit Uttamthammo)*, Artit Choochai, Nathapat Yumuang,
Arada Chimmakun and Teerapong Wanpetch

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkorn Rahavidyaraya Campus, Thailand

*Corresponding Author E-mail: pajitsakong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเจตจำนงเพื่อต้องการสะท้อนความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน
ในสังคมปัจจุบันเพราะความสมดุลนี้ส่งผลต่อความสุขและความเป็นอยู่ของบุคคลทั้งในด้านการ
สุขภาพร่างกายและจิตใจ ดังนั้น การที่เราสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกับการ
รักษาความสุขสมบูรณ์ของชีวิตส่วนตัว ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานได้ ไม่เพียงแต่
เป็นคำพูดที่เอื้ออภัยถึงความสุขและความสำเร็จของเราในทุกด้านของชีวิตเท่านั้น แต่เป็นความ
ฉลาดในอารมณ์และการมีสติสัมปชัญญะในตน มีกมลแห่งธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ
ที่จะพิจารณาถึงความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัวเพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด
ความสมดุลแห่งชีวิตและการทำงานสะท้อนหมดหมายถึงซึ่งการปรับสมดุลระหว่างเวลาที่ใช้
ในการทำงานและเวลาที่ใช้ในกิจกรรมทางส่วนตัว การจัดการองค์กรรมใหม่ในการสร้าง
องค์กรแห่งความสุขจะต้องสร้างสมดุลของการทำงานให้เกิดขึ้นเพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่การเป็น
องค์กรคุณภาพ โดยอาศัยภาวะผู้นำที่ต้องร่วมกันขับเคลื่อนสุขภาวะที่สมบูรณ์ 4 ด้านคือ
1) ร่างกายคือ การประกอบสัมมาชีพ ความปลอดภัยในการทำงานหรือสภาพแวดล้อมของการ

* Received June 6, 2024; Revised November 12, 2024; Accepted December 21, 2024

ทำงานมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน 2) จิตใจ คือมีสติ ความสงบ ความงาม และความดี ยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา 3) สังคม คือสังคมสัมพันธ์มีการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน ในองค์กร การสร้างสังคมยุติธรรมและสร้างสังคมสันติสุข มีการประนีประนอม การแก้ไขปัญหา อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ปัญญาคือการส่งเสริมให้บุคลากร คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

คำสำคัญ: การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติ, ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

This article aims to reflect on the balance between life and work in today's society because this balance affects the happiness and well-being of individuals, both physically and mentally. Therefore, the ability to effectively work while maintaining personal well-being is not just a concept that speaks to our happiness and success in all aspects of life. It is also about having self-emotional intelligence and mindfulness. A virtuous mind is a crucial factor to consider when considering the balance between work and personal life to achieve the highest quality of life. The balance of life and work reflects the need to adjust the balance between times spent working and time devoted to personal activities. In creating a culture of happiness, modern organizational management must foster a balanced work environment to drive the organization toward becoming a quality organization. This relies on collaborative leadership to promote holistic well-being in four dimensions: (1) Physical - ensuring occupational health and safety, (2) Mental - cultivating mindfulness, tranquility, and ethical principles, (3) Social - fostering positive relationships, promoting fairness, and creating a peaceful community, and (4) Intellectual - empowering individuals to think, act, and solve problems effectively.

Keywords: Promotion of Mindfulness Culture, Balancing Life and Work, Buddhist Principles

บทนำ

ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (work-life balance) เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างมากในสังคมปัจจุบัน เรามักพบว่า ความสมดุลในด้านนี้ส่งผลต่อความสุขและความเป็นอยู่ของบุคคลทั้งในทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ เช่น การทำงานที่ได้ค่าตอบแทนสูง แต่สุขภาพกายและสุขภาพจิตแย่ การทำงานที่เหนื่อยกาย แต่มีความสุขทางจิตใจ เป็นต้น ดังนั้น การที่เราสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกับการรักษาความสุขสมบูรณ์ของ

ชีวิตส่วนตัว จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานไม่เพียงแค่นี้ เป็นคำพูดที่เอื้ออำนวยถึงความสุขและความสำเร็จของเราในทุกด้านของชีวิตเท่านั้น แต่เป็นความฉลาดในอารมณ์และการมีสติสัมปชัญญะในตน (emotional intelligence and mindfulness) มีกมลแห่งธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะพิจารณาถึงความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัวเพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด ความสมดุลแห่งชีวิตและการทำงานสะท้อนหมดหมายถึง ซึ่งการปรับสมดุลระหว่างเวลาที่ใช้ในการทำงานและเวลาที่ใช้ในกิจกรรมทางส่วนตัว นอกจากนี้ยังรวมถึงการเรียนรู้และการพักผ่อนที่มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะและคุณภาพชีวิต การรักษาความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานช่วยเพิ่มความสุขและความพึงพอใจในชีวิต ช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างสุขภาพที่ดีทั้งทางกายและจิตใจ การเตรียมตัวทั้งทางกายและใจเพื่อรักษาความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เราควรมีการเตรียมตัวทั้งทางกายและใจ โดยการดูแลสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ การใช้เวลาสำหรับการพักผ่อนเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เพราะจะช่วยลดความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าและเสริมสร้างพลังงานให้กับเราในการทำงานต่อไป

ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (work-life balance)

ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (work-life balance) นับว่าเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในทางพุทธศาสนามีแนวทางที่ชัดเจนในการนำเสนอหลักการเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว แนวทางนี้เน้นการดำรงชีวิตด้วยสติ การพิจารณาและความพอเพียงเป็นส่วนสำคัญในการนำพาชีวิตไปสู่ความสุขและความสงบ พุทธศาสนามีคำสอนถึงหลัก “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือ “ทางสายกลาง” ที่เป็นการดำเนินชีวิตแบบหลีกเลี่ยงความสุดโต่งในทุกด้านของชีวิต การทำงานและการใช้ชีวิตส่วนตัวเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องจัดการให้สมดุล ไม่ให้มากหรือน้อยจนเกินไป ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถลดความเครียดและเพิ่มความสุขในชีวิตของตนได้ สังคมในยุคปัจจุบันสมัยใหม่ที่มีวิวัฒนาการแบบก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น การดำรงชีวิตที่สมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและการทำงาน (work-life balance) เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการเชื่อมต่อที่รวดเร็วทำให้ผู้คนสามารถทำงานได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งผลให้เส้นแบ่งระหว่างการทำงานและเวลาส่วนตัวไม่ชัดเจน ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน มีบริบทที่สะท้อนถึงสถานการณ์ที่บุคคลสามารถจัดการเวลาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างหน้าที่การทำงานและความต้องการส่วนตัว หลายครั้งต้องทำงานในเวลาส่วนตัวหรือในบางกรณีชีวิตส่วนตัวก็แทรกแซงงาน การสร้างสมดุลจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพจิตและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (Greenhaus & Beutell, 1985) และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานประกอบด้วย (1) เทคโนโลยี (technology) การเชื่อมต่อที่ไม่สิ้นสุด

ทำให้ผู้คนรู้สึกว่าจะต้องทำงานตลอดเวลา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดและความเหนื่อยล้า (Derks & Bakker, 2010) 2) การบริหารเวลา (time management) การจัดการเวลาไม่ดีอาจทำให้ชีวิตไม่สมดุล โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องทำงานหลายหน้าที่ (Allen et al, 2000) 3) วัฒนธรรมองค์กร (corporate culture) วัฒนธรรมที่ส่งเสริมการทำงานหนักโดยไม่คำนึงถึงเวลาส่วนตัว อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสมดุล (Kossek et al., 2011) ส่วนแนวทางในการสร้างสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1) การจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการตารางเวลาที่ชัดเจนและการตั้งเป้าหมายที่สามารถบรรลุได้จะช่วยให้บุคคลสามารถจัดการทั้งงานและชีวิตส่วนตัวได้ดีขึ้น (Covey, 1989) 2) การตั้งขอบเขตที่ชัดเจน การแยกงานและเวลาส่วนตัวอย่างชัดเจนจะช่วยลดความเครียดและเพิ่มความพึงพอใจในชีวิต (Ashforth et al., 2000) และ 3) การสนับสนุนจากองค์กร การสร้างนโยบายที่ส่งเสริมความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เช่น การให้วันหยุดหรือเวลาทำงานที่ยืดหยุ่นจะเป็นประโยชน์ต่อพนักงานหรือองค์กร (Peters et al, 2009) ดังนั้น ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานเป็นประเด็นที่ซับซ้อนที่ต้องการถึงการจัดการที่รอบคอบ การประยุกต์ใช้แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลสามารถสร้างสมดุลที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อสุขภาพจิตและประสิทธิภาพการทำงาน

การสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วยหลักพุทธธรรม

ในสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันและความกดดันในที่ทำงานมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น การสร้างองค์กรที่มีความสุขเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อส่งเสริมทั้งประสิทธิภาพการทำงานและความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน สำหรับการสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วยหลักพุทธธรรมตามหลักพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืน บทความนี้จะนำเสนอวิธีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการสร้างองค์กรที่มีความสุข โดยเน้นถึงการนำหลักธรรมต่าง ๆ เช่น สติ สมาธิ และปัญญา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาบุคลากร ดังนี้

1. สติ (mindfulness) การตระหนักรู้ในปัจจุบัน

สติ (mindfulness) หมายถึง การตระหนักรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตและการทำงาน การนำสติมาใช้ในองค์กรช่วยให้พนักงานสามารถจัดการกับความเครียดและปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สติยังช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีสมาธิและลดการเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน (Kabat-Zinn, 2003) การฝึกสติสามารถทำได้ผ่านการฝึกสมาธิหรือการเจริญภาวนาในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น การนำกิจกรรมการฝึกสติมาใช้ในที่ทำงาน เช่น การทำสมาธิช่วงเช้าหรือก่อนเริ่มประชุม ซึ่งช่วยให้พนักงานมีสมาธิและพร้อมที่จะทำงานได้อย่างเต็มที่ (Gelles, D., 2015)

2. สมาธิ (meditation) การมีจิตที่มั่นคง

สมาธิ (meditation) เป็นการฝึกฝนจิตให้มั่นคงและสามารถจดจ่อกับงานที่ทำได้อย่างต่อเนื่องในองค์กร สมาธิช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและลด

ความเครียด สมายังเป็นพื้นฐานในการพัฒนาปัญญาและการตัดสินใจที่ถูกต้อง (Harvey, 2013) การนำสมาธิมาใช้ในองค์กรสามารถทำได้ผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมที่สงบและเอื้ออำนวยต่อการทำงาน เช่น การจัดที่ทำงานให้มีความเป็นระเบียบ การสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการฝึกสมาธิในที่ทำงาน ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยส่งเสริมการมีสมาธิและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ (Wallace & Shapiro, 2006)

3. ปัญญา (wisdom) ความฉลาด การรู้เท่าทัน และการตัดสินใจที่ถูกต้อง

ปัญญา (wisdom) ในพุทธศาสนาหมายถึงการรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาในองค์กร การนำปัญญามาใช้ในองค์กรช่วยให้ผู้นำและพนักงานสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและไม่ยึดติดกับความรู้สึกหรืออารมณ์ชั่วคราว (Rahula, 1974) องค์กรที่ส่งเสริมการพัฒนาปัญญาอาจสร้างกิจกรรมหรือโปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นการพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง (open culture) สำหรับความคิดเห็นที่หลากหลายและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ก็เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างปัญญาในองค์กรได้ (Brown, 2015)

4. เมตตาและกรุณา (Kindness and Compassion) การดูแลและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น

เมตตาและกรุณา (kindness and compassion) เป็นหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนา ที่เน้นการดูแลและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น การนำหลักธรรมนี้มาใช้ในองค์กรช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน การแสดงเมตตาต่อพนักงาน เช่น การรับฟังปัญหา การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนในการพัฒนาตนเอง ทำให้พนักงานรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นส่วนสำคัญขององค์กร (Salzberg, 2002) องค์กรสามารถสร้างวัฒนธรรมเมตตาและกรุณาได้ผ่านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือกัน เช่น กิจกรรมอาสาสมัคร หรือการสร้างระบบการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนในที่ทำงาน ซึ่งช่วยให้พนักงานมีความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุข (Dalai Lama & Cutler, 2003) ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในองค์กรเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างองค์กรแห่งความสุข หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างจิตใจของพนักงาน แต่ยังช่วยพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น ในโลกที่การแข่งขันและความกดดันมีแนวโน้มสูงขึ้น การสร้างองค์กรที่มีความสุขด้วยหลักพุทธธรรมเป็นสิ่งที่ทุกองค์กรควรพิจารณาและนำมาใช้

5. แนวคิดองค์กรแห่งความสุข

องค์กรแห่งความสุข (happiness organization) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมความสุขและความพึงพอใจของพนักงาน โดยเชื่อว่าความสุขในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีต่าง ๆ ที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าและ

ความหมายของงานที่ทำ (Fisher, 2010) องค์ประกอบขององค์กรแห่งความสุขควรมีลักษณะร่วมดังนี้ คือ 1) วัฒนธรรมองค์กรที่ดี วัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือ ความเป็นธรรมและการให้เกียรติระหว่างพนักงาน มีบทบาทที่สำคัญมากในการสร้างความสุขในองค์กร 2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของพนักงานอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกอบรมและการศึกษา ช่วยให้พนักงานรู้สึกว่าคุณค่าและสามารถเติบโตได้ในองค์กร 3) ความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว การสร้างสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว เช่น การจัดให้มีเวลาทำงานที่ยืดหยุ่นหรือการสนับสนุนด้านสุขภาพจิต ช่วยให้พนักงานรู้สึกมีความสุขและสามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และ 4) การมีส่วนร่วมของพนักงาน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์กร ช่วยสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมและความภาคภูมิใจในองค์กร (Lyubomirsky et al., 2005) และองค์กรที่มีพนักงานที่มีความสุขมีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิภาพการทำงานสูงขึ้น มีอัตราการลาออกที่ลดลงและมีการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดได้ดีขึ้น นอกจากนี้ องค์กรที่ส่งเสริมความสุขยังสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและชุมชนโดยรอบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว (Seligman, 2011)

6. หลักพุทธธรรมว่าด้วยความสุข (สังคหัตถุ)

สังคหัตถุมี 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยคำที่อ่อนโยนและน่าฟัง 3) อตถจริยา คือ การประพฤติตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น และ 4) สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนด้วยความเสมอภาค สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการที่จะช่วยผูกใจคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นคนที่ยังไม่เคยมีความสัมพันธ์มาก่อน หรือคนที่เคยรักใคร่กันอยู่แล้ว ให้มีความสนิทสนมและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ดังเช่นข้อความเดิมจากพระไตรปิฎกที่กล่าวว่า “การให้ (ทาน) วาจาที่น่ารัก (ปิยวาจา) ความประพฤติที่เป็นประโยชน์ (อตถจริยา) และความสม่ำเสมอในธรรม (สมานัตตตา) เป็นธรรมเครื่องสงเคราะห์โลก เปรียบเสมือนสลักเพลลาที่ควบคุมรถไม่ให้แล่นไปตามทางที่ผิด ถ้าธรรมเหล่านี้ไม่มีอยู่ ความเคารพหรือการบูชาจากบุตรต่อบิดามารดาจะไม่เกิดขึ้นเลย แต่เพราะบัณฑิตเห็นคุณค่าของธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้ พวกเขาจึงเป็นที่ยกย่องและสรรเสริญในสังคม” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย, 2539) และกล่าวโดยทั่วไปสังคหัตถุก็คือเทคนิควิธีทำให้คนรักหรือมนต์ผูกใจคน (magic to bind people's hearts) นั่นเอง มีหลักการปฏิบัติทั้งหมด 4 ประการ ดังนี้

1. ทาน คือ การให้ ได้แก่ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกัน ด้วยสิ่งของการให้ทานให้เพื่อขจัดกิเลส เช่น การบริจาคทานแก่สมณชีพราหมณ์ ผู้ทรงศีลเพื่อขจัดความโลภหรือความตระหนี่ เป็นการชำระจิตใจให้สะอาด ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น และการให้เพื่อสงเคราะห์หรือเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่น

2. ปิยวาจา ได้แก่ การพูดคำสุภาพ อ่อนหวานเพื่อให้เกิดความสมานสามัคคี
3. อัตถจริยา หมายถึง การปฏิบัติที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือและสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ทั้งในกลุ่มเล็ก ๆ และในสังคมวงกว้าง หลักธรรมข้อนี้สอนให้บุคคลพัฒนาตนในสองด้าน คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และการกระทำสิ่งที่ส่งผลดีแก่ส่วนรวม

4. สมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) หมายถึง การวางตัวให้เหมาะสม มีความหมายในสองประการ ได้แก่ 1) การวางตัวที่สอดคล้องกับฐานะที่ตนมีในสังคมโดยปรับตัวให้เหมาะสมและสามารถรักษาความเสมอต้นเสมอปลายตามฐานะนั้น ๆ 2) การปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียม โดยไม่เอารัดเอาเปรียบ ร่วมรับรู้และแก้ไขปัญหาในสังคมร่วมกัน ทั้งในยามสุขและทุกข์ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและความสามัคคีในสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2555)

องค์กรแห่งความสุขด้วยหลักพุทธธรรมควรจะดำเนินการบริหารจัดการตามแนวคิดสมัยใหม่ โดยผสมผสานแนวคิดองค์กรแห่งความสุขเข้ากับนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ องค์กรควรสังเคราะห์สิ่งเหล่านี้เข้ากับหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างเป็นองค์กรที่มีความสุขโดยยึดถือหลักพุทธธรรมเป็นสำคัญ การบริหารวัฒนธรรมองค์กร (organizational culture หรือ corporate culture) เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเชื่อ ทศนคติ สมมติฐาน และคุณค่าหรือค่านิยมร่วมกันภายในองค์กรเพื่อให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร การสร้างสมดุลในการทำงานภายในองค์กรควรครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. กาย (human) การประกอบอาชีพที่เหมาะสม ความปลอดภัยในที่ทำงาน สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการมีสุขภาพกายที่แข็งแรงและมีสวัสดิการด้านสุขภาพสำหรับทั้งตนเองและครอบครัว

2. จิต (mind) การมีสติ ความสงบ ความงาม และความดี โดยยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนา

3. สังคม (social) การสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กรและระหว่างองค์กร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างสังคมเข้มแข็ง การช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน การใช้จ่ายอย่างพอเพียง การใช้เหตุผล การสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม ความเสมอภาค และโอกาสในการทำงาน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรในองค์กร เพื่อสร้างสังคมสันติสุข (peaceful society) ที่มีการประนีประนอม (compromise) และการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ปัญญา (wisdom) การส่งเสริมให้บุคลากรคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีอิสระและได้รับความไว้วางใจในการทำงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ และการตัดสินใจตามศักยภาพในหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศในอนาคต

นอกจากนี้ การสร้างความสุขในที่ทำงานควรยึดหลักความสุขพื้นฐาน 8 ประการ (HAPPY 8) ซึ่งตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในหลายมิติ โดยใช้หลักพุทธธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจ เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ รวมถึงเป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้บริหารและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กล่าวได้ว่า องค์กรแห่งความสุข (organization of happiness) ที่ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ ควรปรับใช้แนวคิดการจัดการสมัยใหม่โดยการผสมผสานกับนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมและสร้างสรรค์องค์กรแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรม การบริหารวัฒนธรรมองค์กรจึงควรสนับสนุนการสร้าง ความเชื่อ ทศนคติ สมมติฐาน และค่านิยมร่วมกัน ซึ่งจะเป็รากฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือภายในองค์กร (cooperation) ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ สอดคล้องกับ Ferrell ที่กล่าวถึงคุณภาพชีวิตและการสร้างสมดุลในการทำงานในองค์กรแห่งความสุข ควรครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) บริบทด้านร่างกาย คือ การมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มั่นคงและปลอดภัย เพื่อส่งเสริมสุขภาพที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจของพนักงาน 2) บริบทด้านจิตใจ คือ การมีเป้าหมายในการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จและความพึงพอใจ พร้อมทั้งยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนา เพื่อสร้างสันติสุขในใจของพนักงาน 3) บริบทด้านสังคม คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและการช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) บริบทด้านปัญญา: การส่งเสริมการพัฒนาตนเอง จิตวิญญาณ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้พนักงานมีความมั่นใจในการทำงานและการตัดสินใจตามศักยภาพในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น การสร้างความสุขในที่ทำงานควรมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพทั้งกายและใจ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร และการสนับสนุนการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สมดุลแห่งความสุขทั้ง 4 ด้านเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์และยั่งยืนในองค์กร (Ferrell & Rivera, 1995)

การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติ (promoting a culture of mindfulness)

การพัฒนาจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อปัจจุบันและอนาคต (the developing ethics is extremely important for the present and the future) เนื่องจากจริยธรรมเป็นหลักแห่งความประพฤติที่ดีที่สุด เป็นเกี่ยวกับมาตรฐานแห่งการปฏิบัติที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับในสังคม บางครั้งจริยธรรมถูกใช้แทนคำว่าคุณธรรมหรือศีลธรรม เนื่องจากมีความหมายเหมือนกันในแง่ของความดีและสมบูรณ์ จริยธรรมเป็นระบบความเชื่อที่กำหนดแนวทางการกระทำที่ถูกต้องและมีคุณค่าในชีวิตประจำวันของบุคคลและสังคม การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจะเชื่อถือว่าเป็นการกระทำที่ดีและเหมาะสมและจะได้รับการยกย่องจากสังคม

ในทางกลับกัน การละเมิดจริยธรรมอาจทำให้ได้รับการตำหนิหรือโทษตามกฎหมายและจากสังคม (วีระกิตติ เอกอัครวิจิตร และคณะ, 2566) กล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นระบบความเชื่อที่กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่สังคมถือว่าถูกต้องและดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลตามบทบาทที่พวกเขาดำรงอยู่ จริยธรรมบอกถึงแนวทางในการปฏิบัติว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด และสิ่งที่ควรหรือไม่ควรทำ เมื่อบุคคลปฏิบัติตามจริยธรรม เขาจะได้รับการยกย่องจากสังคม แต่หากละเมิดจริยธรรม เขาอาจถูกตำหนิหรือลงโทษ ดังนั้น การศึกษาจริยธรรมในสังคมหนึ่ง ๆ สามารถทำได้โดยการวิเคราะห์ขนบธรรมเนียม ประเพณี หลักศีลธรรม หรือปรัชญาที่สังคมนั้นยึดถือ การสนทนาเกี่ยวกับจริยธรรมในสังคมมักเน้นไปที่คุณธรรมที่บุคคลควรมี หน้าที่ของบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หลักปฏิบัติทางสังคม และวิธีการแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุงสังคม สำหรับการเมืองการปกครองนั้น เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย การตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาของสังคม รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรและสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม เช่น อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่ ความมั่งคั่ง เกียรติยศ และทรัพยากรอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความเจริญก้าวหน้าของสังคมโดยรวม

1. การสร้างสติเพื่อรักษาความสัมพันธ์ในองค์กร

สติ (mindfulness) เป็นแนวคิดสำคัญในพุทธศาสนาที่เน้นการมีความรู้สึกตัวในปัจจุบันขณะ โดยสติเป็นพื้นฐานในการเจริญปัญญาและการบรรลุถึงความสงบในจิตใจ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติในสังคมจึงเป็นการนำหลักการของสติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในระดับบุคคลและสังคมโดยรวม ในพระพุทธศาสนา สติเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของอริยมรรคมีองค์แปด ซึ่งเป็นหนทางสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ การเจริญสติช่วยให้บุคคลมีความตื่นรู้ในปัจจุบันขณะ ลดความฟุ้งซ่านและการตัดสินใจที่ผิดพลาด นอกจากนี้ สติยังช่วยส่งเสริมให้เกิดความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่น โดยการฝึกสติเป็นประจำช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ยากลำบากได้อย่างมีสติและความเยือกเย็น (Kabat-Zinn, 1994) การนำวัฒนธรรมแห่งสติมาปรับใช้ในองค์กรและสถาบันการศึกษาสามารถส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงานและการเรียนรู้ การฝึกสติสามารถช่วยลดความเครียดและเพิ่มสมาธิในการทำงาน โดยในหลายองค์กร การจัดอบรมหรือกิจกรรมการฝึกสติเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Shapiro et al., 2007) ในสถาบันการศึกษา การนำสติมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนสามารถช่วยให้นักเรียนและนักศึกษามีสมาธิในการเรียนและมีความเข้าใจในบทเรียนที่ลึกซึ้งมากขึ้น นอกจากนี้ การฝึกสติยังช่วยพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม ทำให้นักเรียนสามารถปรับตัวได้ดีกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่เผชิญในชีวิตประจำวัน (Schonert-Reichl & Roeser, 2016) การฝึกสติในชีวิตประจำวันสามารถทำได้ง่าย ๆ โดยการนำสติไปใช้ในกิจกรรมที่ทำเป็นประจำ เช่น การรับประทานอาหาร การเดิน หรือการทำงานบ้าน การฝึกสติในกิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุขในทุกขณะ (Thich Nhat Hanh, 1991)

นอกจากนี้ การฝึกสติยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาจิตใจให้มีความสงบและปล่อยวางจากความทุกข์ การปฏิบัติสมาธิและสติเป็นวิธีหนึ่งที่ได้รับการนิยมนำมาใช้ในการเจริญสติและปัญญาในพุทธศาสนา โดยการนั่งสมาธิและการสังเกตลมหายใจเป็นวิธีพื้นฐานที่สามารถทำได้ทุกคนและทุกเวลา (Goleman, 1988) ดังนั้น การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติในสังคมปัจจุบันเป็นการนำหลักการของพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้บุคคลสามารถมีความสุขและสงบในทุกสถานการณ์ การฝึกสติช่วยลดความเครียด เพิ่มสมาธิ และเสริมสร้างคุณธรรมในจิตใจ นอกจากนี้ การนำวัฒนธรรมแห่งสติมาใช้ในองค์กรและสถาบันการศึกษายังสามารถส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงานและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

2. การสร้างสติเพื่อรักษาความสัมพันธ์ของบุคลากรภายในองค์กร

มุมมองเกี่ยวกับการสร้างสติเพื่อรักษาความสัมพันธ์ของบุคลากรภายในองค์กรสรุปประเด็นได้ว่า การทำงานในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดใหญ่หรือเล็ก การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรภายในองค์กรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพของการบริการที่องค์กรสามารถมอบให้แก่ลูกค้า การบริหารบุคลากรภายในองค์กรให้มีความสัมพันธ์ที่ดีนั้น สามารถนำหลักการเจริญสติในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกัน การเจริญสติช่วยให้บุคลากรมองเห็นคุณค่าของบุคคลอื่น ๆ ภายในองค์กร มีความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และสนับสนุนการทำงานเป็นทีม ซึ่งทั้งหมดนี้จะส่งเสริมการพัฒนาและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคลากรได้อย่างดีเยี่ยม การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานเชิงบวกภายในองค์กรนั้นมีความสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเชื่อมโยงระหว่างบุคลากร การประยุกต์ใช้หลักการเจริญสติในการทำงานจึงเป็นแนวทางที่มีคุณค่า เพราะนอกจากจะช่วยให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์แล้ว ยังส่งเสริมให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขในหน้าที่ของตนเอง การสร้างสติในการรักษาความสัมพันธ์ของบุคลากรภายในองค์กรจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและควรให้ความสำคัญ โดยสามารถประกอบด้วยบริบทอย่างน้อย 5 ส่วน คือ

1. การใช้สติในการพูดคุย การตระหนักรู้ถึงคำพูดและวิธีการสื่อสาร ทำให้สามารถสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น
2. การรู้จักระงับความคิด การมีสติในการคิดและระวังไม่ให้ความคิดที่ไม่สร้างสรรค์เกิดขึ้น ส่งผลให้การตัดสินใจและการกระทำเป็นไปในทางที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
3. การใช้สติเพื่อการสื่อสารอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา การสื่อสารที่โปร่งใสและจริงใจช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจระหว่างบุคลากรในองค์กร
4. การฝึกให้รู้จักการทำงานร่วมกัน การมีสติในการทำงานร่วมกันช่วยให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานเป็นทีม

5. การสร้างความเชื่อมั่น การใช้สติในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น ทำให้บุคลากรในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงานและสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น (พระครูสุทธีวราญาณ (ภักดี เขมธโร) และคณะ, 2565)

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างต่อเนื่อง แต่การลงทุนในด้านนี้ถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าเสมอ เพราะจะช่วยลดระยะห่างระหว่างบุคลากรในทุกฝ่ายขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายปฏิบัติการ หรือฝ่ายอื่น ๆ ความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่มีความรักใคร่กลมเกลียวกันนั้น จะเป็นแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้การเสียสละตนเองเพื่อประโยชน์ขององค์กรและการใส่ใจกับบุคคลรอบข้าง ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในกันและกัน เชื่อได้ว่าผลลัพธ์ที่ได้จากความสัมพันธ์ที่ดีนี้จะเป็นความสำเร็จขององค์กรโดยรวม ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับองค์กรในการเดินทางไปสู่ความสำเร็จในอนาคต

จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติ (mindfulness culture) ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นแนวทางที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่บุคลากรมีสติรู้ตัวตลอดเวลา ทั้งในด้านความคิด การกระทำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น วัฒนธรรมแห่งสติช่วยให้บุคลากรสามารถจัดการกับความเครียด ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความร่วมมือในทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจที่ดีขึ้น และความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและยั่งยืน ซึ่งสาระสำคัญของการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความครอบคลุมประเด็นดังนี้ คือ 1) การพัฒนาความตระหนักรู้ในตนเอง: วัฒนธรรมแห่งสติช่วยให้บุคลากรมีความตระหนักรู้ในตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ และมีความเข้าใจในความคิดและความรู้สึกของตนเอง ทำให้สามารถปรับตัวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในการทำงานได้อย่างเหมาะสม 2) การส่งเสริมสุขภาพจิตและร่างกาย: วัฒนธรรมแห่งสติส่งเสริมการฝึกสติเป็นประจำช่วยลดความเครียดและเพิ่มความยืดหยุ่นในการจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในการทำงาน บุคลากรที่มีสุขภาพจิตดีจะมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้ดียิ่งขึ้น 3) การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีในทีม: วัฒนธรรมแห่งสติส่งเสริมการสื่อสารที่เปิดเผยและจริงใจ รวมถึงการรับฟังอย่างตั้งใจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้การทำงานเป็นทีมมีประสิทธิภาพมากขึ้น 4) การเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม: วัฒนธรรมแห่งสติส่งเสริมบุคลากรที่ฝึกสติเป็นประจำมีแนวโน้มที่จะมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น เพราะมีความสามารถในการมองเห็นปัญหาและโอกาสจากมุมมองที่หลากหลาย และ 5) การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง: วัฒนธรรมแห่งสติสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งด้านความรู้

ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เกิดการรับรู้ มีความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรและสังคม

สรุป

การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติเชิงพุทธศาสนาเน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตด้วยความรู้สึกตัว รู้ทันต่อ เหตุการณ์ และปล่อยวางจากความทุกข์ การเจริญสติเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความ สงบในจิตใจ เพิ่มพูนปัญญา และส่งเสริมความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ในบริบทสังคมปัจจุบัน การ ฝึกสติไม่เพียงแต่ช่วยให้บุคคลมีความสุขในชีวิตส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการทำงานอย่าง มีประสิทธิภาพ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติ ในองค์กรและสถาบันการศึกษาเป็นการสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและความร่วมมือ อันจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและความยั่งยืนของสังคมในภาพรวม ด้วยเหตุนี้ การฝึกสติและ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติจึงถือเป็นการปฏิบัติที่มีคุณค่ายิ่ง ไม่เพียงแต่ในเชิงจิตวิญญาณ แต่ยังมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของคนทุกระดับ ทั้งนี้ การเจริญสติไม่ใช่เพียงแค่การ ปฏิบัติทางศาสนา แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การ เรียนรู้ หรือการดำเนินชีวิตส่วนตัว ซึ่งนำไปสู่ความสุขและความสงบที่ยั่งยืนในที่สุด

การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสติเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาความเข้าใจและ ความสุขในชีวิตทั้งในที่ทำงานและชีวิตประจำวัน หนึ่งในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีความ สำคัญในการสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน คือ การค้นหาความสงบภายใน ด้วยการปฏิบัติธรรมและการพัฒนาสติโดยสามารถสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและการ พัฒนาสติจิตได้ด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนากาย จิต สังคม และสติปัญญา ดังต่อไปนี้ คือ 1) การสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน การปฏิบัติ ธรรมแห่งสติในที่ทำงานช่วยให้เรามีความสามารถในการรับมือกับความกดดัน (pressure) และ สถานการณ์ที่ท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวัดค่านิยมและความสำเร็จไม่เพียงอยู่ที่การได้รับ ความรู้และความสามารถทางเทคนิค แต่ยังเกี่ยวข้องกับความสุขและความสงบในจิตใจของเรา ด้วย 2) การค้นหาความสงบภายในด้วยหลักพุทธธรรม หลักพุทธธรรมช่วยให้เรามีความเข้าใจ ถึงความทุกข์และความสุขในชีวิต เราเรียนรู้ที่จะยอมรับความไม่แน่นอนและความเปลี่ยนแปลง ในชีวิต การปฏิบัติธรรมให้เกิดความสงบในใจและสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และ 3) การสร้างสถานที่ ทำงานที่เป็นมิตรกับสติ การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เกื้อกูลและเข้าใจในความต้องการ และความเจริญของทุกคน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความสำเร็จที่แท้จริงในการทำงาน ดังนั้น การสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานต้องมีการปฏิบัติธรรมแห่งสติเป็นส่วน สำคัญ โดยการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในชีวิตประจำวัน เราจะสามารถพัฒนาและ

เจริญเติบโตทั้งในด้านที่เป็นที่ต้องการและที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง และเราสามารถเชื่อมโยงชีวิตที่มีความสุขกับการทำงานที่มีประสิทธิภาพในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสุทธธรรมาภรณ์ (ภักดี เขมธโร) และคณะ. (2565). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 7(2), 1-14.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระกิตติ์ เอกอัศวินจิตร และคณะ. (2566). หลักพุทธธรรมนำชีวิตสู่ความผาสุก. วารสารภักดีชุมพลปริทัศน์, 1(1), 44-53.
- Allen, T. D., et al. (2000). Consequences associated with work-to-family conflict: A review and agenda for future research. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5(2), 278-308.
- Ashforth, B. E., Kreiner, G. E., & Fugate, M. (2000). All in a day's work: Boundaries and micro role transitions. *Academy of Management Review*, 25(3), 472-491.
- Brown, B. (2015). *Rising strong: How the ability to reset transforms the way we live, love, parent, and lead*. Spiegel & Grau.
- Covey, S. R. (1989). *The 7 habits of highly effective people: Powerful lessons in personal change*. New York: Simon and Schuster.
- Dalai Lama, & Cutler, H. C. (2003). *The art of happiness at work*. Riverhead Books.
- Derks, D., & Bakker, A. B. (2010). The impact of e-mail communication on organizational life. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 4(1), Article 1.
- Ferrell, B.A., & Riveira, L. (1995). Quality of live in long term cancer survivors *Oncology Nursing Forum*, 22(6), 915-922.
- Fisher, C. D. (2010). Happiness at work. *International Journal of Management Reviews*, 12(4), 384-412.
- Gelles, D. (2015). *Mindful work: How meditation is changing business from the inside out*. Houghton Mifflin Harcourt.

- Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76-88.
- Goleman, D. (1988). *The meditative mind: The varieties of meditative experience*. Tarcher Perigee.
- Harvey, P. (2013). *An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144-156.
- Kabat-Zinn, J. (1994). *Wherever you go, there you are: Mindfulness meditation in everyday life*. Hyperion.
- Kossek et al. (2011). How work–family research can finally have an impact in organizations. *Industrial and Organizational Psychology*, 4(3), 352-369.
- Lyubomirsky et al. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855.
- Peters, P., et al. (2009). The effects of time-spatial flexibility and new working conditions on employees' work-life balance: The Dutch case. *Community, Work & Family*, 12(3), 279-297.
- Rahula, W. (1974). *What the Buddha taught* (Revised ed.). Grove Press.
- Salzberg, S. (2002). *Lovingkindness: The revolutionary art of happiness*. Shambhala Publications.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.
- Schonert-Reichl et al. (2016). *Handbook of mindfulness in education: Integrating theory and research into practice*. Springer.
- Shapiro et al. (2007). Mindfulness-based stress reduction for health care professionals: Results from a randomized trial. *International Journal of Stress Management*, 12(2), 164-176.
- Thich Nhat Hanh. (1991). *Peace is every step: The path of mindfulness in everyday life*. Bantam.
- Wallace, B. A., & Shapiro, S. L. (2006). Mental balance and well-being: Building bridges between Buddhism and Western psychology. *American Psychologist*, 61(7), 690-701.

มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครอง
พระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย*
APPROPRIATE LEGAL MEASURES TO PATRONIZE AND PROTECT
THERAVADA BUDDHISM IN THE KINGDOM OF THAILAND

พระครูอนุกุลสุตกิจ (สุเทพ สุเทโว)*

Phrakhrū Anugunsutakit (Sutap Sūdeva)*

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: joybenyapajoy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย 2) เปรียบเทียบการใช้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย และ 3) เสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาท การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทย กฎหมายฉบับนี้มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในการกำหนดโครงสร้างคณะสงฆ์

2. การใช้มาตรการทางกฎหมายในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยมีกฎหมายแต่ละฉบับมีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน การใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ จำเป็นต้องใช้วิธีการต่าง ๆ ควบคู่กันไป ขึ้นอยู่กับบริบทที่แตกต่างกัน

3. ปรับปรุงพระราชบัญญัติโครงสร้างคณะสงฆ์ให้มีความโปร่งใส มีส่วนร่วม และสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยอาจพิจารณาจัดตั้งสภาวัด และกำหนดมาตรการตรวจสอบการทุจริต ตลอดจนการพัฒนาาระบบตรวจสอบสุขภาพพระสงฆ์อย่างมีมาตรฐาน

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, อุปถัมภ์และคุ้มครอง, พระพุทธศาสนาเถรวาท

* Received July 27, 2024; Revised November 1, 2024; Accepted November 27, 2024

ABSTRACT

This research aimed to 1) study appropriate legal measures to patronize and protect Theravada Buddhism in the Kingdom of Thailand, 2) compare the use of appropriate legal measures to patronize and protect Theravada Buddhism in the Kingdom of Thailand, and 3) suggest appropriate legal measures to patronize and protect Theravada Buddhism. This research was qualitative based on the document research method. Data were analyzed using descriptive principles.

The results of the research found that:

1. The Sangha Act of 1962 is the primary law that governs the Thai Sangha. This law plays an important role in patronizing and protecting Theravada Buddhism in determining the structure of the Sangha.

2. Using legal measures to patronize and protect Theravada Buddhism in Thailand has different strengths and weaknesses. Using only one method may not be enough. Various methods must be used in conjunction, depending on the different contexts.

3. The Sangha Structure Act should be improved to be transparent, participatory, and consistent with the changing social context. It may consider establishing a temple council, setting measures to check for corruption, and developing a standardized health examination system for monks.

Keywords: Legal measurement, Patronize and protect, Theravada Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลกและเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาเป็นเวลาช้านาน มีอิทธิพลต่อโครงสร้างของวัฒนธรรมไทยมากที่สุด และในปัจจุบันประเทศไทยนับเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในโลก เนื่องจากเป็นที่ตั้งขององค์กรการพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ความสำคัญของศาสนา ช่วยให้นุชนอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข ช่วยให้เกิดหลักในการดำเนินชีวิตที่ดี ช่วยให้ผู้คนรู้จักเหตุผลผิดชอบชั่วดีด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้คนมีชีวิตที่ราบรื่นและสงบสุข และช่วยให้มนุษย์มีอิสระสามารถควบคุมตนเองได้ (ภาสพงศ์ เรณูมาศ, 2566) ดังนั้น ความสำคัญของศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยให้นุชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รู้จักเหตุผล รู้จักผิดชอบชั่วดีด้วยตนเอง ช่วยให้ชีวิตมีความสุขราบรื่นสงบสุข และสามารถควบคุมตนเองได้ตลอดเวลา

หลักธรรมคำสอนของพระศาสนาที่มุ่งให้มนุษย์ละเว้นความชั่ว กระทำความดีและรู้จักควบคุมดูแลตนเองให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี โดยไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยว่ากล่าวตักเตือน โดยศาสนาเมืองประกอบของศาสนาต่อไปนี้ 1) ศาสดาคือผู้สั่งสอนศาสนาตั้งเดิมหรือผู้ก่อตั้งศาสนา 2) หลักธรรมคือตัวคำสั่งสอน 3) นักบวชคือผู้สืบทอดศาสนาหรือผู้แทนเป็นทางการของศาสนา 4) พิธีกรรมคือการประกอบพิธีต่างๆตามแนวปฏิบัติของศาสนา 5) ศาสนสถานหรือวัดคือที่ตั้งทางศาสนาหรือปูชนียสถานคือสถานที่เคารพทางศาสนาหรือศาสนวัตถุคือสิ่งที่ควรบูชาทางศาสนา 6) ศาสนิกชนคือคนที่นับถือศาสนา และความสำคัญของพระพุทธศาสนา คือหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจเป็นศูนย์รวมเป็นที่มาของรากฐานความเป็นไทย เป็นสถาบันหลักเป็นเอกลักษณ์ รวมถึงเป็นมรดกของชาติ เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์อารยธรรม อีกทั้งเป็นสิ่งที่สร้างความสงบสุขแก่มวลมนุษยชาติ โดยมีองค์ประกอบที่เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงหลักธรรมโดยมีตัวแทนเป็นผู้สืบทอดคำสอนทางศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2566)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 67 รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการ หรือกลไกดังกล่าวด้วย (สถาบันนิติธรรมาลัย, 2566)

การอุปถัมภ์และการคุ้มครองพระพุทธศาสนาตามกฎหมายในประเทศไทยซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติไว้ว่าต้องให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ทั้งยังต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนและนำหลักธรรมของทุกศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันหลัก 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือเป็นส่วนมาก โดยพระพุทธศาสนามีบุคคลเป็นผู้สืบทอดด้วยการนำหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนามาสั่งสอนให้บุคคลต่างๆ ในชาติตั้งอยู่ในศีลธรรม มีสติปัญญา และเข้มแข็ง เป็นหลักในการดำเนินชีวิตมาโดยตลอด การให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาของรัฐร่วมกับภาคเอกชน เป็นการผลักดันกันมาเสริมความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาและสร้างประสิทธิภาพในการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเสริมสร้างความมั่นคงแก่ประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง แนวทางอุปถัมภ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นการอุปถัมภ์และให้การสนับสนุนองค์ปกครองคณะสงฆ์ทั้งภายในและต่างประเทศ โดยการอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจของศาสนาบุคคล

และพุทธศาสนิกชนให้เจริญมั่นคงตามไตรสิกขา เป็นการทำหน้าที่ของพุทธบริษัททั้ง 4 โดยเริ่มจากศึกษาหลักพุทธธรรมคำสอน การปฏิบัติตนตามหลักธรรม เมื่อศึกษาแล้ว ปฏิบัติแล้ว ได้ผลแล้ว จึงทำการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทั้งภายในและภายนอกประเทศ และจากนั้นจึงปกป้องพระพุทธศาสนาด้วยการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาท ตรงตามหน้าที่ชาวพุทธที่มีปรากฏอยู่ในมหาปริณิพพานสูตร อีกทั้งส่งเสริมการจัดการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ครบถ้วนทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักศีลธรรมจริยธรรมและคุณธรรมอย่างถูกต้อง ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างส่วนราชการ องค์กรทางพระพุทธศาสนา และภาคเอกชน ในการเผยแผ่และสนับสนุนให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับเอื้อต่อการอุปถัมภ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนา ตลอดจนจัดให้มีระบบการบริการสาธารณสุขและการพัฒนาระบบสุขภาพแก่พระสงฆ์อย่างมีมาตรฐานทั่วถึง สะดวกและมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่นับถือพระพุทธศาสนาพึงให้การอุปถัมภ์และการคุ้มครอง ทำให้ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับราชอาณาจักรไทยเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถให้ข้อเสนอแนะในการเพิ่มเติมหรือแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย
3. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย” การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากประมวลจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั๋วบทกฎหมายต่าง ๆ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จาก งานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ รูปแบบต่าง ๆ หนังสือวิชาการ บทความ ในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย

1. มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย

ประเทศไทยในปัจจุบันรัฐได้ใช้ระบบกฎหมายเข้ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศเพื่อควบคุมดูแลความสงบสุขของบ้านเมือง โดยสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ “มาตรา 7 และมาตรา 31 บทบัญญัตินี้อยู่ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยเป็นการรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาของประชาชน บทบัญญัติในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับอื่น ๆ ด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ในมาตรา 37 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 38 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาใช้ ก็เพื่อที่จะเป็นกรอบวิธีการในการดำเนินการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้มีความสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ รวมทั้งเพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นไปด้วยความเรียบร้อย อีกทั้งยังสอดคล้องกับระบบการบริหารของคณะสงฆ์ที่เป็นแบบระบบราชาการ

การควบคุมคณะสงฆ์โดยรัฐนับแต่มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2445 หรือ ร.ศ. 121 จนมากระทั่งถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2535 ล้วนเป็นการตราพระราชบัญญัติโดยฝ่ายรัฐในการกำหนดทิศทางคณะสงฆ์โดยตลอดมา จึงทำให้โครงสร้างที่ออกแบบมาผ่านข้อกำหนดสภาพบังคับในตัวพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ล้วนมาจากวิถีคิดแบบรัฐเป็นฝ่ายชี้นำ โครงสร้างการปกครองที่ได้จึงมีลักษณะที่ตอบสนองประโยชน์แก่รัฐมากกว่าผลประโยชน์ของคณะสงฆ์ควรได้เท่านั้น

ดังนั้นปัญหาทั้งหมดนี้จะกำจัดออกไปได้ก็โดยการแยกรัฐออกจากศาสนาเพื่อจัดขอบเขตของอำนาจรัฐและศาสนาให้มีความชัดเจน รวมถึงการลดอำนาจรัฐที่เข้ามามีควบคุมคณะสงฆ์เพราะสาเหตุที่สำคัญของปัญหาโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์นี้มีสาเหตุมาจากการควบคุมคณะสงฆ์โดยรัฐนั่นเอง

2. เปรียบเทียบการใช้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย

มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย โดยในส่วนของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ในส่วนที่ 4 เรื่อง ว่าด้วยความผิดต่อศาสนาใน มาตรา 172 ว่าด้วยเรื่องการทำลายวัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของบุคคล และมาตรา 173 ว่าด้วยเรื่องก่อให้เกิดวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมในขณะที่กระทำการพิธีกรรมตามลัทธิศาสนาใด ซึ่งทั้งสองมาตรานี้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206 และมาตรา 207 โดยความผิดฐานเหยียดหยามศาสนานี้เป็นกรณีที่ผู้ใดกระทำความผิดประการใด ๆ ต่อวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ไม้กางเขน หรือสถานที่ เช่น โบสถ์ วิหาร สุเหร่า ซึ่งเป็นที่เคารพในทางศาสนา โดยเจตนาและมีลักษณะเป็นการเหยียดหยามศาสนา โดยคำว่า “เหยียดหยาม” ในที่นี้หมายถึง “ดูหมิ่น” และจะต้องเป็นการกระทำต่อวัตถุ และมาตรา 207 ผู้ใดก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน อย่างไรก็ตามความผิดฐานนี้กฎหมายไม่ได้มีเจตนารมณ์เพียงเพื่อปกป้องวัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาเท่านั้น แต่บทบัญญัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องคุ้มครองสถาบันศาสนา และความรู้สึกนึกคิดของศาสนิกชนทุกคนเป็นสำคัญ

ความผิดตามมาตรา 208 อันได้แก่ การแต่งกายเลียนแบบพระภิกษุ ซึ่งความผิดฐานนี้ต้องมียศประกอบความผิดในส่วนของการกระทำความผิด การแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายนั้นต้องเป็นการใช้โดยมิชอบ คือ มีเจตนา และเจตนาพิเศษ คือ เพื่อให้บุคคลเชื่อว่าตนเป็น บุคคลเช่นนั้นซึ่งความเป็นจริงไม่ได้เป็น จะเห็นได้ว่าในประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้มีการบัญญัติความผิดที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของพระภิกษุไว้โดยตรงแต่เป็นเพียงการบัญญัติหลักการใหญ่ ๆ ไว้อย่างคร่าว ๆ เท่านั้น

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดฐานเหยียดหยามศาสนากียังไม่มีความชัดเจนว่าการกระทำในลักษณะใดบ้างที่จะเป็นการเหยียดหยามศาสนา จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความชัดเจนโดยต้องระบุโทษของความผิดที่ได้กระทำให้ชัดเจนตามความผิดนั้น ๆ และการแต่งกายเลียนแบบพระภิกษุ หรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่า เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใด ๆ เช่น โขนศรีษะครองจีวรโดยมิได้บวชให้ถูกต้อง ก็ยังไม่มียกเว้นโทษที่ชัดเจนหรือมีโทษก็แค่เพียงปรับแต่ไม่ถึงจำคุก จึงทำให้มีการกระทำความผิดซ้ำซากโดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายโดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ แต่รัฐกลับนิ่งเฉยหรือไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาเหล่านี้ปล่อยให้บุคคลเหล่านี้นำเอาศาสนาไปใช้เป็นเครื่องมือหาเงินโดยการอาศัยศรัทธาของประชาชน

สำหรับในปัจจุบันเมื่อพระภิกษุกระทำความผิดตามกฎหมายบ้านเมืองหรือตามกฎหมายอาญาแล้วพระภิกษุก็ต้องรับผิดตามบทลงโทษที่กฎหมายได้กำหนดไว้ โดยต้องดำเนินการตามขั้นตอนทั่วไปในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่ทำผิดกฎหมาย ดังนั้นไม่ว่าจะเป็น

ประชาชน หรือพระภิกษุ สามเณร ถ้าทำผิดกฎหมายบ้านเมืองก็ต้องรับผิดชอบเดียวกันโดยไม่มีข้อยกเว้น อีกทั้งพระภิกษุ สามเณรยังถือเป็นพลเมืองของรัฐตามกฎหมายด้วย ดังนั้นทุกคนที่ถือว่าเป็นพลเมืองของรัฐจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์อันเดียวกัน กฎเกณฑ์ดังกล่าวที่ว่านั้นรวมเรียกว่ากฎหมายฝ่ายบ้านเมืองซึ่งกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองที่ว่านี้ยังครอบคลุมไปถึงกฎหมายเฉพาะทางนั้นคือ กฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่เรียกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นการรวมศูนย์อำนาจการปกครองสงฆ์ไว้ที่ส่วนกลาง โดยกำหนดให้คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม จึงต้องยอมรับว่ารัฐใช้อำนาจแทรกแซงกระบวนการปกครองของสงฆ์มากเกินไป

3. เสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทยต่อไป

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในสังคมไทยไว้ใน “มาตรา 30 และมาตรา 37 กล่าวคือ บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมิควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อที่แตกต่างจากบุคคลอื่น โดยไม่ระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็นศาสนาใดจึงเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคโดยรวม

ดังนั้นถ้าพุทธศาสนิกชนต้องการให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติต้องเรียกร้องให้มีการแก้ไข มาตรา 30 และมาตรา 37 ในร่างรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมหรือไม่เช่นนั้นก็ให้ยกเลิกทั้งสองมาตรา เพื่อให้สามารถบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งจะทำให้พระพุทธศาสนาเป็นอิสระต่อการควบคุมของรัฐ ย่อมจะเป็นผลดีมากกว่าการถูกแทรกแซงเพื่อควบคุมการปกครองภายในพระพุทธศาสนาโดยรัฐ

อีกประเด็นสำคัญที่ต้องแก้ไข คือ มาตรา 4(8) และมาตรา 26 หากร่าง พ.ร.บ.อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาผ่านถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็น ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี ศาสนธรรม รวมไปถึงแนวทางการปฏิบัติจะถูกควบคุมโดยรัฐแต่เพียงผู้เดียว นั่นหมายความว่าพุทธศาสนากำลังถูกทำให้กลายเป็นสมบัติของรัฐ ประชาชนจะไม่มีสิทธิเข้าไปยุ่งเกี่ยวไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใด ๆ จะตกอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐเท่านั้น

แม้ว่ามาตราทั้งสองจะเขียนไว้ว่าให้มีการสอดส่องดูแลปกป้องกิจการพระศาสนาไม่ให้เกิดการละเมิด ดูหมิ่น เหยียดหยาม ทำลาย ลอกเลียน ดัดแปลง หรือทำให้วิปริต แต่ในทางปฏิบัติเมื่อพุทธศาสนาตกเป็นสมบัติของรัฐไปแล้วในการตีความก็ต้องอยู่ภายใต้ความพึงพอใจของรัฐ หากมีการตีความพระธรรมนอกเหนือไปจากความพึงพอใจของรัฐ รัฐมีสิทธิลงโทษจัดการผู้ที่ตีความต่างจากรัฐ ฉะนั้นหากมีการแก้ไข มาตรา 4(8) และมาตรา 26 รัฐจะไม่สามารถสามารถ

ใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมพุทธศาสนิกชนในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ดังกล่าว เข้าควบคุมจัดการบุคคลที่ตีความพระธรรมที่ไม่ถูกต้องได้

อภิปรายผล

1. มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย

ประเทศไทยในปัจจุบันรัฐได้ใช้ระบบกฎหมายเข้ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศเพื่อควบคุมดูแลความสงบสุขของบ้านเมือง โดยสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ “มาตรา 7 และมาตรา 31 บทบัญญัตินี้อยู่ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยเป็นการรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาของประชาชน บทบัญญัติในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับอื่น ๆ ด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ในมาตรา 37 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 38 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาใช้ก็เพื่อที่จะเป็นกรอบวิธีการในการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้มีความสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ รวมทั้งเพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อีกทั้งยังสอดคล้องกับระบบการบริหารของคณะสงฆ์ที่เป็นแบบระบบราชาการ การควบคุมคณะสงฆ์โดยรัฐนับแต่มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2445 หรือ ร.ศ. 121 จนมากระทั่งถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2535 ล้วนเป็นการตราพระราชบัญญัติโดยฝ่ายรัฐในการกำหนดทิศทางคณะสงฆ์โดยตลอดมา จึงทำให้โครงสร้างที่ออกแบบมาผ่านข้อกำหนดสภาพบังคับในตัวพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ล้วนมาจากวิธีคิดแบบรัฐเป็นฝ่ายชี้นำ โครงสร้างการปกครองที่ได้จึงมีลักษณะที่ตอบสนองประโยชน์แก่รัฐมากกว่าผลประโยชน์ของคณะสงฆ์ควรได้เท่านั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัทธนา แสงไพศรร์ค ได้ศึกษาเรื่อง การปกครองสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505: ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายสงฆ์มีส่วนร่วมในการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และต้องไม่เอื้ออำนาจให้กับฝ่ายใด ภิกษุสงฆ์ควรยึดหลักการปกครองตามพระธรรมวินัย อันเป็นธรรมนุญสูงสุดที่สงฆ์ทุกรูปต้องถือปฏิบัติ คณะสงฆ์ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน ควรสร้างความเข้มแข็งในหมู่สงฆ์ โดยแต่ละภุมิภาคสร้างองค์กรสงฆ์ขึ้นในพื้นที่ของตน และให้พุทธบริษัท 4 มีส่วนร่วมในวัดละแวกใกล้เคียงในรูปแบบขององค์กร (ลัทธนา แสงไพศรร์ค, 2559)

2. เปรียบเทียบการใช้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย

มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย โดยในส่วนของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ในส่วนที่ 4 เรื่อง ว่าด้วยความผิดต่อศาสนาใน มาตรา 172 ว่าด้วยเรื่องการทำลายวัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของบุคคล และมาตรา 173 ว่าด้วยเรื่องก่อให้เกิดวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมในขณะที่กระทำพิธีกรรมตามลัทธิศาสนาใด ซึ่งทั้งสองมาตรานี้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206 และมาตรา 207 โดยความผิดฐานเหยียดหยามศาสนานี้เป็นกรณีที่ถูกกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ ต่อวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ไม้กางเขน หรือสถานที่ เช่น โบสถ์ วิหาร สุเหร่า ซึ่งเป็นที่เคารพในทางศาสนา โดยเจตนาและมีลักษณะเป็นการเหยียดหยามศาสนา โดยคำว่า “เหยียดหยาม” ในที่นี้หมายถึง “ดูหมิ่น” และจะต้องเป็นการกระทำต่อวัตถุ และมาตรา 207 “ผู้ใดก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน อย่างไรก็ดีตามความผิดฐานนี้กฎหมายไม่ได้มีเจตนารมณ์เพียงเพื่อปกป้องวัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาเท่านั้น แต่บทบัญญัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องคุ้มครองสถาบันศาสนา และความรู้สึกนึกคิดของศาสนิกชนทุกคนเป็นสำคัญ บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานเหยียดหยามศาสนาก็ยังไม่มี ความชัดเจนว่าการกระทำในลักษณะใดบ้างที่จะเป็นการเหยียดหยามศาสนา จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความชัดเจนโดยต้องระบุโทษของความผิดที่ได้กระทำให้ชัดเจนตามความผิดนั้น ๆ และการแต่งกายเลียนแบบพระภิกษุ หรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่า เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใด ๆ เช่น โขนศีรษะ ครองจีวรโดยมิได้บวชให้ถูกต้อง ก็ยังไม่มียกโทษที่ชัดเจนหรือมีโทษก็แค่เพียงปรับแต่ไม่ถึงจำคุก จึงทำให้มีการกระทำความผิดซ้ำซากโดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายโดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ แต่รัฐกลับนิ่งเฉยหรือไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาเหล่านี้ปล่อยให้บุคคลเหล่านี้นำเอาศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือหาเงินโดยการอาศัยศรัทธาของประชาชนสำหรับในปัจจุบันเมื่อพระภิกษุกระทำความผิดตามกฎหมายบ้านเมืองหรือตามกฎหมายอาญาแล้วพระภิกษุก็ต้องรับผิดตามบทลงโทษที่กฎหมายได้กำหนดไว้ โดยต้องดำเนินการตามขั้นตอนทั่วไปในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่ทำผิดกฎหมาย ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นประชาชน หรือพระภิกษุ สามเณร ถ้าทำผิดกฎหมายบ้านเมืองก็ต้องรับผิดเช่นเดียวกันโดยไม่มีข้อยกเว้น อีกทั้งพระภิกษุ สามเณรยังถือเป็นพลเมืองของรัฐตามกฎหมายด้วย ดังนั้นทุกคนที่ถือว่าเป็นพลเมืองของรัฐจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์อันเดียวกัน กฎเกณฑ์ดังกล่าวที่ว่านั้นรวมเรียกว่ากฎหมายฝ่ายบ้านเมืองซึ่งกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองที่ว่านี้ยังครอบคลุมไปถึงกฎหมายเฉพาะทางนั้นคือกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่เรียกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นการรวมศูนย์อำนาจการปกครองสงฆ์ไว้ที่ส่วนกลาง โดยกำหนดให้คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม จึงต้องยอมรับว่ารัฐใช้อำนาจแทรกแซงกระบวนการปกครองของสงฆ์มากเกินไป

สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิรวิทย์ กิตติยาศิษย์ ได้ศึกษาเรื่อง สิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์ ผลการศึกษาพบว่า สังคมของพระสงฆ์เป็นสังคมเก่าแก่ที่ดำรงอยู่คู่กับสังคมของมนุษย์มาแต่สมัยบรรพกาล เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทยแล้ว ได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้นมา เพื่อให้คณะสงฆ์ได้ใช้รูปแบบในการปกครองกันเอง ซึ่งเป็นมาตรการอันสำคัญในการผดุงรักษาพระธรรมวินัยให้ดำรงอยู่ต่อไป พระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละฉบับ มิใช่พระธรรมวินัย แต่เป็นกฎหมายแผ่นดินที่ฝ่ายอาณาจักรตราขึ้นไว้สำหรับเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการผดุงรักษาและส่งเสริมพระธรรมวินัย การตีความพระธรรมวินัยจำนำข้อกฎหมายหักล้างไม่ได้แต่จะต้องตีความไปในทางรักษาพระธรรมวินัยไว้ให้เคร่งครัดที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้การประพฤติปฏิบัติของภิกษุทุกยุคทุกสมัยมา จึงมีลักษณะแตกต่างไปจากประชาชนโดยทั่วไป เพราะนอกจากต้องประพฤติดีมีน้อมอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแล้ว ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายแผ่นดินและจารีตของแต่ละสังคมอีกด้วย ถ้าล่วงละเมิดส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะมีผลเกี่ยวโยงไปถึงอีกส่วนหนึ่งด้วย (กิรวิทย์ กิตติยาศิษย์, 2560)

3. เสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทยต่อไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในสังคมไทยไว้ใน มาตรา 30 และมาตรา 37 กล่าวคือ บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น โดยไม่ระบุนเฉพาะเจาะจงว่าเป็นศาสนาใดจึงเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคโดยรวม ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ดังนั้นถ้าพุทธศาสนิกชนต้องการให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติต้องเรียกร้องให้มีการแก้ไข มาตรา 30 และมาตรา 37 ในร่างรัฐธรรมนูญให้เหมาะสม หรือไม่เช่นนั้นก็ให้ยกเลิกทั้งสองมาตรา เพื่อให้สามารถบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งจะทำให้พระพุทธศาสนาเป็นอิสระต่อการควบคุมของรัฐ ย่อมจะเป็นผลดีมากกว่าการถูกแทรกแซงเพื่อควบคุมการปกครองภายในพระพุทธศาสนาโดยรัฐ อีกประเด็นสำคัญที่ต้องแก้ไข คือ มาตรา 4 (8) และมาตรา 26 หากร่าง พ.ร.บ. อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาผ่านถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็น ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี ศาสนธรรม รวมไปถึงแนวทางการปฏิบัติจะถูกควบคุมโดยรัฐแต่เพียงผู้เดียว นั้นหมายความว่าพุทธศาสนากำลังถูกทำให้กลายเป็นสมบัติของรัฐ ประชาชนจะไม่มีสิทธิเข้าไปยุ่งเกี่ยวไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใด ๆ จะตกอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐเท่านั้น แม้ว่ามาตราทั้งสองจะเขียนไว้ว่าให้มีการสอดส่องดูแลปกป้องกิจการพระศาสนาให้มีการละเมิด ดูหมิ่นเหยียดหยาม ทำลาย ลอกเลียน ดัดแปลง หรือทำให้วิปริต แต่ในทางปฏิบัติเมื่อพุทธศาสนาตกเป็นสมบัติของรัฐไปแล้วในการตีความก็

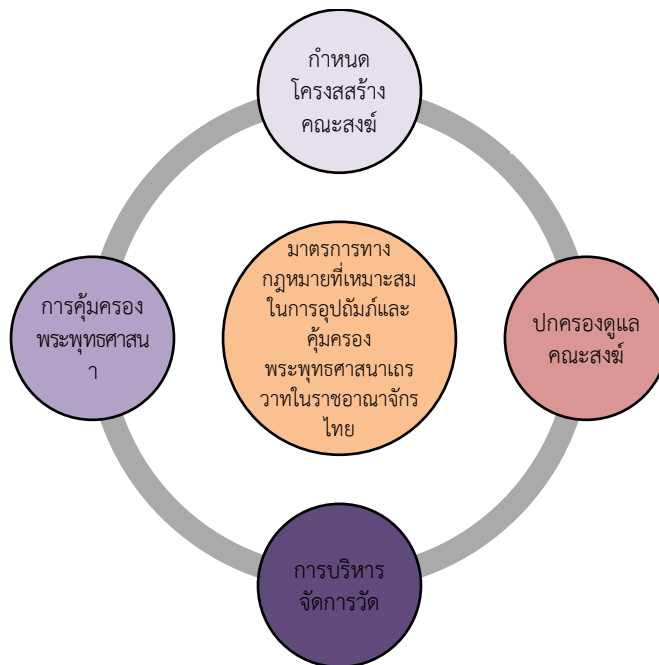
ต้องอยู่ภายใต้ความพึงพอใจของรัฐ หากมีการตีความพระธรรมนอกเหนือไปจากความพึงพอใจของรัฐ รัฐมีสิทธิลงโทษจัดการผู้ที่ตีความต่างจากรัฐ ฉะนั้นหากมีการแก้ไข มาตรา 4 (8) และมาตรา 26 รัฐจะไม่สามารถสามารถใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมพุทธศาสนิกชนในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ดังกล่าวเข้าควบคุมจัดการบุคคลที่ตีความพระธรรมที่ไม่ถูกใจรัฐได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวีระชาติ ธีรสิทฺธ และพระมหามิตร จิตปณฺโญ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน นอกจากอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยแล้วยังต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายต่าง ๆ ทางบ้านเมือง สถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่องานสงฆ์ปัจจุบันทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทยมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม เหมาะสมต่อสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยหรือไม่ เพราะเหตุใดกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการทำงานและการใช้ชีวิตของพระสงฆ์จึงเกิดขึ้น ข้อดีของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ก็คือในยุคสมัยปัจจุบันการลงโทษพระภิกษุสงฆ์ต้องเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ ในอดีตพบว่าบทบัญญัติลงโทษพระสงฆ์ที่กระทำความผิดทั้งในด้านกระบวนการและเนื้อหาไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่กระบวนการไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งสภาพบังคับและเนื้อหาในการลงโทษก็เบาบางทำให้พระภิกษุที่กระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัว ส่วนข้อเสียของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีผลเสียต่อการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยสมัยปัจจุบัน ได้แก่ เมื่อนำมาบังคับใช้กับพระสงฆ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเนื้อหาของกฎหมายได้ทำร้ายพระสงฆ์ ผู้บริสุทธิ์มาแล้วและการบังคับใช้กฎหมายบางฉบับได้ก่อให้เกิดอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยซึ่งจะอาจเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอนาคต (พระวีระชาติ ธีรสิทฺธ และพระมหามิตร จิตปณฺโญ, 2562)

องค์ความรู้

จากการวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทย กฎหมายฉบับนี้มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทในหลายแง่มุม เช่น การกำหนดโครงสร้างคณะสงฆ์ กฎหมายกำหนดโครงสร้างของคณะสงฆ์ไทย แบ่งเป็นมหานิกายและธรรมยุตินิกาย แต่ละนิกายมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรบริหารสูงสุด กฎหมายยังกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ เช่น วัด สำนักเรียนพระปริยัติธรรม และมหาวิทยาลัยสงฆ์ การปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร กฎหมายกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการบวช การลาสิกขา การศึกษา และวินัยของพระภิกษุสามเณร กฎหมายยังกำหนดบทลงโทษสำหรับพระภิกษุสามเณรที่กระทำความผิด การบริหารจัดการวัด กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตั้ง

วัด การแต่งตั้งเจ้าอาวาส การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด และการใช้ประโยชน์จากวัด การคุ้มครองพระพุทธศาสนา การรักษา ปกป้อง ดูแล พระพุทธศาสนาให้คงอยู่รุ่งเรือง และปลอดภัยจากภัยคุกคามต่าง ๆ โดยอาศัยหลักธรรม กฎหมายและกลไกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีอยู่ นำมาใช้ในการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงยุคปัจจุบัน
2. ประชาชนและชุมชนในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนควรมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาองค์ประกอบที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับการบริหารที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- กีรวิทย์ กิตติยาคิตชัย. (2560). สิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2566 จาก <https://www.gotoknow.org/posts>.
- พระวีระชาติ อีรสิริโธ และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ. (2562). การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน. วารสารธรรมทรรศน์, 19(3), 255-264.
- ภาสพงศ์ เรณูมาศ (2566). การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาในราชอาณาจักรไทย. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2566 จาก <https://www.onab.go.th>
- ลัทธนา แสงไพศรร์. (2559). การปกครองสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505: ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันนิติธรรมมาลัย. (2566). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 ปรับปรุงล่าสุด พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2566 จาก [OCSC.http/wiki.ocna.go.th](http://wiki.ocna.go.th)

ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครอง
การให้เช่าที่ดินของวัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535*

LEGAL PROBLEMS IN DETERMINING THE DURATION AND
PROTECTION OF TEMPLE LAND LEASES. ACCORDING TO THE CIVIL
AND COMMERCIAL CODE AND THE SANGHA ACT, B.E. 2505,
AMENDMENT (NO. 2) B.E. 2535

พระครูปริยัติกิตติยาภรณ์ (สุทัศน์ กิตตินาโม)*และวรพจน์ ฌโนมกุล
Phrakhru Pariyatkittayaphon (Suthat Kittināmo)* and Woraphot Thanomkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: joybenyapajoy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ 2) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมาย วัดทั้งหลายจึงอยู่ในฐานะที่ได้รับความคุ้มครองจากบรรดาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตลอดถึงกฎหมายทั่วไปด้วย สิทธิหน้าที่ของวัด กฎหมายยกฐานะของวัดเป็นนิติบุคคลก็เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของวัดและพระศาสนา โดยให้วัดสามารถมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ แยก

* Received July 26, 2024; Revised December 8, 2024; Accepted December 15, 2024

ออกได้เป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากบุคคลทั้งหลายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับวัดในพระพุทธศาสนา ดังบัญญัติในมาตรา 31 สรุปได้ 2 ประการคือ 1) วัดย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ต้องตาม บัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมายภายในกรอบวัตถุประสงค์ของวัด 2) ภายในข้อบังคับตามข้อ 1 วัดย่อมมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นเสียแต่สิทธิและหน้าที่ ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงมี พึงได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น

2. กฎกระทรวงการดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ข้อ 5 ในเรื่องการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา และที่วัดที่กินไว้สำหรับเป็นที่จัดประโยชน์ โดยการให้ เช่านั้นจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดระยะเวลาจากเดิมหากให้เช่าเกิน 3 ปี เป็นระยะเวลานานขึ้น เช่น 10 ปีจะทำได้ต่อเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นชอบ และได้รับอนุญาตจาก มหาเถรสมาคมเสียก่อน

คำสำคัญ: ปัญหาทางกฎหมาย, คัมครอง, การเช่าที่ดินของวัด, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ABSTRACT

This research aimed to 1) Study the history and concepts of legal problems in determining the duration and protection of land leases of temples under the Civil and Commercial Code and the Sangha Act B.E. 2505 (Amended No. 2) B.E. 2535 (1992), and 2) Obtain recommendations on legal problems in determining the duration and protection of land leases of temples under the Civil and Commercial Code and the Sangha Act B.E. 2505 (Amended No. 2) B.E. 2535 (1992). It was qualitative research that studied documents and analyzed data using descriptive content analysis.

The research results found that;

1. The Sangha Act B.E. 2505 and the Sangha Act (No. 2) B.E. 2535, Section 31, stipulate that temples are juristic persons, i.e., legal persons. Therefore, temples are positioned to be protected by all provisions of the Civil and Commercial Code as well as general laws. For the rights and duties of temples, the law elevates the status of temples to juristic persons to protect the interests of temples and religion by allowing temples to have rights and duties separated from all persons who have duties related to temples in Buddhism, as stipulated in Section 31. In summary, there are two points: 1) Temples have rights and duties in accordance with all provisions of the law within the framework of the temple's objectives. 2) Within the regulations in Section 1, temples have the same rights

and duties as natural persons, except for rights and duties that, by nature, can only be obtained by natural persons.

2. Section 5 of the Ministerial Regulation on the Care and Management of Religious Property of Temples B.E. 2564, regarding the leasing of Sangha land, land plots, and temple land reserved for public use, the leasing must be amended to specify a more extended period from the original if the lease is for more than 3 years, such as 10 years, which can only be done if the National Office of Buddhism approves and receives permission from the Supreme Sangha Council first.

Keywords: Legal problems, Protection, Temple land leases, Sangha Act

บทนำ

วัดเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่งในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตลอดมา วัดคือศูนย์กลางทางจิตวิญญาณที่สำคัญยิ่งในการสืบทอดพระพุทธศาสนาและเป็นที่รวมใจของชุมชน มอบความสุขและเป็นที่พักใจแก่ผู้คนเปรียบเสมือนสัญลักษณ์แห่งความดีงามที่นำพาความสะอาด สว่าง และความสงบมาสู่ชุมชน สร้างสังคมที่น่าอยู่และอบอุ่น (พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง, 2539) แม้วัดทุกแห่งในประเทศไทยจะมีฐานะเป็นนิติบุคคลเท่าเทียมกันตามกฎหมาย แต่เมื่อพิจารณาในมิติของพระวินัยแล้ว วัดจะถูกจำแนกออกเป็น 2 ประเภทตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 31 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 คือ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) 1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 นั้น ถือเป็นอารามที่ได้รับการยกระดับจากสำนักสงฆ์ เพื่อให้สามารถประกอบสังฆกรรมตามพระวินัยได้อย่างสมบูรณ์แบบ โดยมีฐานะที่มั่นคงทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัย วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ถือเป็นวัดที่สมบูรณ์แบบทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัย สามารถประกอบสังฆกรรมได้ครบถ้วนตามพระธรรมวินัย และ 2) สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่กระทรวง ศึกษาธิการได้ประกาศตั้งเป็นวัดรวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาต ให้สร้างขึ้นตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ด้วย สำนักสงฆ์ คือสถานที่ที่ได้รับอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัย โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย แต่แตกต่างจากวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาตรงที่สำนักสงฆ์ยังไม่สามารถประกอบสังฆกรรมตามพระวินัยได้ครบถ้วน สำนักสงฆ์คือสถานที่สำหรับพระสงฆ์ที่ยังไม่ได้รับการยกระดับเป็นวัดอย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากยังขาดวิสุงคามสีมา ทำให้ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาบางอย่างได้ แม้จะมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแล้วก็ตาม (เอก บุญเกิด, 2545)

วัดในสังคมไทยแต่เดิมเป็นสมบัติร่วมของพระสงฆ์ทั่วไป แต่กาลเวลาและกฎหมายได้เปลี่ยนแปลงสถานะของวัดให้เป็นนิติบุคคลที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยเฉพาะที่ดิน ซึ่งมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งและบริหารวัดอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินของวัด ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดดั้งเดิมที่ถือว่าวัดเป็นสมบัติร่วมของพระสงฆ์ทั่วไป นอกจากตัววัดแล้ว พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ยังได้กำหนดให้มีการจัดตั้งเขตที่ดินที่เกี่ยวข้องกับวัดอีก 3 ประเภท เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ 1) ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น 2) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด และ 3) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา ซึ่งวัดอาจได้มาจากหลากหลายกรณีโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในเรื่องบาป-บุญที่มีอยู่ในสังคมไทยอย่างแยกไม่ออกที่วัดซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดอุทิศที่ประกอบไปด้วย โบสถ์ วิหาร ศาลา กุฏิพระสงฆ์ และที่กัลปนา ซึ่งกรรมสิทธิ์ยังคงเป็นของเจ้าของที่ดินที่ไม่เป็นปัญหาเพราะเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นที่ตั้งของวัดคงไม่มีใครที่จะกล้านำไปจำหน่ายจ่ายโอน ส่วนที่กัลปนาคงเป็นอำนาจของเจ้าของเดิม คงเหลือเฉพาะที่ธรณีสงฆ์ประเภทที่มีได้ใช้ประโยชน์ทางศาสนา ไม่มีศาลาการเปรียญ ไม่มีสิ่งก่อสร้างทางศาสนา หรือไม่ได้ใช้ประกอบกิจการทางศาสนาแต่อย่างใด จึงเป็นปัญหาในทางกฎหมายว่า เป็นที่ธรณีสงฆ์ประเภทที่มีได้ใช้ประโยชน์ทางศาสนาเหล่านั้นเป็นสมบัติของวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 33 (2) ที่บัญญัติว่า “ที่ธรณีสงฆ์คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด” ที่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือไม่ (โชติ ทองประยูร, 2505)

ที่ธรณีสงฆ์ที่มีได้ใช้ประโยชน์ทางศาสนาจึงเป็นสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสกรรมการวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้แสวงหาผลประโยชน์จากที่ธรณีสงฆ์ที่มีได้ใช้ประโยชน์ทางศาสนาไม่อาจนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในฐานะที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ามหาศาล จึงเกิดกรณีที่ธรณีสงฆ์ที่มีได้ใช้ประโยชน์ทางศาสนาไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์เฉพาะกลุ่มโดยอำนาจเด็ดขาดของการตัดสินใจของเจ้าอาวาส กรรมการวัด ไวยาวัจกร และเป็นการนำที่ธรณีสงฆ์ที่มีได้ใช้ประโยชน์ทางมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับที่ธรณีสงฆ์ที่มีได้ใช้ประโยชน์ทางศาสนามาไปจัดสรรประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องตรงกับเจตนาของศาสนาอีกด้วย (ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2541) จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างมากในกระบวนการแก้ไขปัญหาซึ่งที่ดินของวัดทั่วราชอาณาจักรไทย การจัดการที่ดินของวัดมีความสำคัญต่อความเจริญ และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และคณะกรรมการวัดที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของวัด กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการอสังหาริมทรัพย์ของวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยไม่จำเป็นต้องให้บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานราชการเข้ามาเกี่ยวข้อง (พระครูสุนทรประสิทธิ์ธรรม, 2565)

ผู้วิจัยจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษากฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและความคุ้มครองการเช่าที่ดินของวัด และศึกษาปัญหาทั้งในอดีตและปัจจุบันอันจะได้นำไปวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหามกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาและความคุ้มครองการเช่าที่ดินของวัดต่อไป ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงยิ่งแก่วัดและพระพุทธศาสนา รวมทั้งประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

2. เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ขอบเขตของการวิจัย

บทความฉบับนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ “ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535” โดยศึกษาเนื้อหาเรื่องการเช่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศึกษาเรื่องการเช่าช่วงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ศึกษาเรื่องอำนาจการทำนิติกรรมทางแพ่งเกี่ยวกับการเช่าและการเช่าช่วงที่ดินของวัด และข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับการกำหนดระยะเวลาและความคุ้มครองการเช่าที่ดินของวัด รวมทั้งการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเป็นการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Studying) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เป็นผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรา คู่มือ หนังสือ บทความ งานวิชาการ งานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ รวมถึงศึกษาจากสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และต่อมาผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาและค้นคว้ามาทำการวิเคราะห์ ตามแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเป็นการวิเคราะห์และบรรยายเชิงพรรณนาตามแนวคิด และทฤษฎี

ที่เกี่ยวข้อง และทำการสรุปหาข้อเสนอแนะในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการกำหนด และให้ความคุ้มครองที่ดินของวัด โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่มาวิเคราะห์เป็นเนื้อหา เกี่ยวกับ ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การให้เช่าที่ดินของวัดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทั้งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องระยะเวลาในการเช่าและการคุ้มครองสิทธิของทั้งผู้ให้เช่า (วัด) และผู้เช่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมักเกี่ยวข้องกับความไม่ชัดเจนในกฎหมาย ความขัดแย้งระหว่างกฎหมายสองระบบ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ การให้เช่าที่ดินของวัดเป็นเรื่องที่ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำรายได้มาบำรุงวัดและสงฆ์ อย่างไรก็ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้เช่าที่ดินของวัดมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นกฎหมายทั่วไปที่บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาเช่า โดยรวมถึงสัญญาเช่าที่ดินของวัด พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด โดยมีบทบัญญัติบางประการที่เกี่ยวข้องกับการให้เช่าที่ดินของวัด ความเป็นเจ้าของทรัพย์สินของวัด วัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย และมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่าง ๆ รวมถึงที่ดิน วัดอุทิศประสงค์ในการให้เช่า การให้เช่าที่ดินของวัดมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำรายได้มาบำรุงวัดและสงฆ์ การคุ้มครองสิทธิของทั้งสองฝ่าย กฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิทั้งของวัด ในฐานะผู้ให้เช่า และของผู้เช่าในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน การให้เช่าที่ดินของวัดเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยหลักการของสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทฤษฎีกฎหมายมหาชน เนื่องจากวัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน จึงต้องพิจารณาหลักการของกฎหมายมหาชนในการตีความและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้เช่าที่ดินของวัด เกี่ยวข้องกับทั้งกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ความคุ้มครองสิทธิในสัญญาเช่า ในขณะที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

กำหนดข้อบังคับเฉพาะเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของวัด ข้อพิพาทส่วนใหญ่มักมาจากความไม่ชัดเจนของระยะเวลาการเช่าและสิทธิของคู่สัญญา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายให้มีความชัดเจนและไม่ขัดแย้งกัน เพื่อให้การจัดการทรัพย์สินของวัดมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้แก่ กฎกระทรวงการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ข้อ 5 ในเรื่องการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กัลปนา และที่วัดที่กันไว้สำหรับเป็นที่จัดประโยชน์ โดยการให้เช่านั้นจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดระยะเวลาจากเดิมหากให้เช่าเกิน 3 ปี เป็นระยะเวลายาวขึ้น เช่น 10 ปีจะทำให้เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร หรือคณะกรรมการผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งสามารถทำสัญญาเช่าได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องถูกแทรกแซงการให้เช่าที่ดินของวัด ก็จะได้รับความเช่าอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย รวมทั้งทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่วัดและผู้คนในชุมชนที่วัดนั้นตั้งอยู่ในลักษณะของศาสนสงเคราะห์ตอบแทนชาวบ้านในชุมชน หรือผู้ที่ไร่ที่อยู่อาศัยอย่างแท้จริง ให้เพิ่มเติมกฎกระทรวงการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ให้การเช่าที่ดินของวัดไม่ว่าจะมีระยะเวลาการเช่านานเท่าใด จะต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือต่อกันไว้ให้ชัดเจนถึงรายละเอียดการเช่า เพื่อเป็นหลักฐานที่แน่นอนตามวัตถุประสงค์ของวัด และเพื่อให้ผู้คนในชุมชนที่ไร่ที่อยู่อาศัยอย่างแท้จริงได้มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน มิใช่เป็นการเพื่อประโยชน์ให้นายทุนมาเช่าเพื่อแสวงหาผลกำไรและผลประโยชน์ในทางธุรกิจ ซึ่งจะขัดกับหลักศาสนสงเคราะห์และเป็นการซ้ำเติมประชาชนที่ไร่ที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ อีกด้วย ให้นหน่วยงานของรัฐที่เหมาะสม เช่น กรมการศาสนา หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดการเชิงรุกให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องการเช่าทรัพย์สิน รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเช่าโดยเฉพาะ การเช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา และที่วัดที่กันไว้สำหรับเป็นที่จัดประโยชน์โดยการให้เช่า ทั้งนี้เพื่อเจ้าอาวาสจะได้ใช้อำนาจเพื่อดำเนินการให้เช่าที่ดินของวัดได้โดยชอบธรรมด้วยกฎหมาย และสามารถทำประโยชน์ให้แก่วัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมแก่ผู้คนในชุมชนที่วัดตั้งอยู่นั้นต่อไป ให้แก้ไขเพิ่มเติมเป็นกฎหมาย โดยกำหนดบังคับให้ผู้ที่จะมาทำการเช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กัลปนา และที่วัดที่กันไว้สำหรับเป็นที่จัดประโยชน์โดยการให้เช่า จัดหา “ผู้ค้ำประกัน” ที่เชื่อถือได้และมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนที่วัดตั้งอยู่ ให้เป็นผู้รับผิดชอบต่อวัด ในกรณีที่ผู้เช่าค้างชำระค่าเช่า หรือผิดสัญญาเช่า เกิดเป็นความเสียหายแก่วัด ผู้ให้เช่าที่ดิน ดังเช่นที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 7 ว่าด้วยลักษณะการเช่าทรัพย์สิน ก็จะทำให้วัดสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องเงินค่าเสียหายจากผู้เช่าและเงินค่าเช่าค้างชำระอีกด้วย

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การให้เช่าที่ดินของวัดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทั้งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องระยะเวลาในการเช่าและการคุ้มครองสิทธิของทั้งผู้ให้เช่า (วัด) และผู้เช่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมักเกี่ยวข้องกับความไม่ชัดเจนในกฎหมาย ความขัดแย้งระหว่างกฎหมายสองระบบ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ การให้เช่าที่ดินของวัดเป็นเรื่องที่ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำรายได้มาบำรุงวัดและสงฆ์ อย่างไรก็ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้เช่าที่ดินของวัดมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นกฎหมายทั่วไปที่บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาเช่า โดยรวมถึงสัญญาเช่าที่ดินของวัด พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด โดยมีบทบัญญัติบางประการที่เกี่ยวข้องกับการให้เช่าที่ดินของวัด ความเป็นเจ้าของทรัพย์สินของวัด วัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย และมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่าง ๆ รวมถึงที่ดิน วัดอุทิศประสงค์ในการให้เช่า การให้เช่าที่ดินของวัดมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำรายได้มาบำรุงวัดและสงฆ์ การคุ้มครองสิทธิของทั้งสองฝ่าย กฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิทั้งของวัด ในฐานะผู้ให้เช่า และของผู้เช่าในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน การให้เช่าที่ดินของวัดเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยหลักการของสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทฤษฎีกฎหมายมหาชน เนื่องจากวัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน จึงต้องพิจารณาหลักการของกฎหมายมหาชนในการตีความและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปริยัติสารการ ได้วิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองศาสนสมบัติของวัดในพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ศาสนาพุทธเป็น การรับรู้และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัด โดยธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นฐานหลัก ศาสนสมบัติของวัดถูกกำหนดไว้ในกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 และกำหนดการดูแลรักษาและจัดการตามข้อบังคับที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง อย่างไรก็ตาม "ยังไม่ได้บังคับใช้อย่างครบถ้วน" เป็นเหตุผลที่ยังคงมีปัญหาในการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในกฎระเบียบ เช่นเดียวกับการอุปถัมภ์สงเคราะห์ของสถาบัน

พระมหากษัตริย์ที่มีบทบาทตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพย์สินของวัดจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบที่ได้รับการกำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดสำหรับบทบาทของเจ้าอาวาส นั้น เป็นอันสำคัญเนื่องจากเป็นผู้ปกครองของวัดตามมาตรา 31(3) และมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดตามมาตรา 37(1) ทั้งยังเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 45 ดังนั้น หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าอาวาสคือการบำรุงรักษาวัดและการจัดการทรัพย์สินของวัดให้เป็นไปด้วยความรู้และความสามารถที่สูง ดังนั้น การบำรุงรักษาวัดและการจัดการทรัพย์สินของวัดในปัจจุบันจึงต้องใช้ความรู้และความสามารถที่สูงเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านศาสนาและด้านรายได้ของวัด (พระครูปริยัติสารการ, 2563)

2. เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาและการคุ้มครองการให้เช่าที่ดินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้แก่กฎกระทรวงการดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ข้อ 5 ในเรื่องการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กลบนา และที่วัดที่กันไว้สำหรับเป็นที่จัดประโยชน์ โดยการให้เช่านั้นจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดระยะเวลาจากเดิมหากให้เช่าเกิน 3 ปี เป็นระยะเวลาที่นานขึ้น เช่น 10 ปีจะทำให้ต่อเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นชอบ และได้รับอนุญาตจากมหาเถรสมาคมเสียก่อน ก็จะทำให้เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร หรือคณะกรรมการผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งสามารถทำสัญญาเช่าได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องถูกแทรกแซงการให้เช่าที่ดินของวัด ก็จะได้รับค่าเช่าอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย รวมทั้งทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่วัดและผู้คนในชุมชนที่วัดนั้นตั้งอยู่ในลักษณะของศาสนสงเคราะห์ตอบแทนชาวบ้านในชุมชน หรือผู้ที่ไร้ที่อยู่อาศัยอย่างแท้จริง ให้เพิ่มเติมกฎกระทรวงการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ให้การเช่าที่ดินของวัดไม่ว่าจะมีระยะเวลาการเช่านานเท่าใด จะต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือต่อกันไว้ให้ชัดเจนถึงรายละเอียดการเช่า เพื่อเป็นหลักฐานที่แน่นอนตามวัตถุประสงค์ของวัด และเพื่อให้ผู้คนในชุมชนที่ไร้ที่อยู่อาศัยอย่างแท้จริงได้มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน มิใช่เป็นการเพื่อประโยชน์ให้นายทุนมาเช่าเพื่อแสวงหาผลกำไรและผลประโยชน์ในทางธุรกิจ ซึ่งจะขัดกับหลักศาสนสงเคราะห์และเป็นการซ้ำเติมประชาชนที่ไร้ที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ อีกด้วย ให้หน่วยงานของรัฐที่เหมาะสม เช่น กรมการศาสนา หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดการเชิงรุกให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องการเช่าทรัพย์สิน รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเช่าโดยเฉพาะ การเช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา และที่วัดที่กันไว้สำหรับเป็นที่จัดประโยชน์โดยการให้เช่า ทั้งนี้เพื่อเจ้าอาวาสจะได้ใช้อำนาจเพื่อดำเนินการให้เช่าที่ดินของวัดได้โดยชอบธรรมด้วยกฎหมาย และสามารถทำประโยชน์ให้แก่วัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมแก่ผู้คนในชุมชนที่วัดตั้งอยู่นั้นต่อไป

ให้แก้ไขเพิ่มเติมเป็นกฎหมาย โดยกำหนดบังคับให้ผู้ที่จะมาทำการเช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา และที่วัดที่กันไว้สำหรับเป็นที่จัดประโยชน์โดยการให้เช่า จัดหา “ผู้ค้าประกัน” ที่เชื่อถือได้และมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนที่วัดตั้งอยู่ ให้เป็นผู้รับผิดชอบต่อวัด ในกรณีที่ผู้เช่าค้างชำระค่าเช่า หรือ ผิดสัญญาเช่า เกิดเป็นความเสียหายแก่วัด ผู้ให้เช่าที่ดิน ดังเช่นที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามทีประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 7 ว่าด้วยลักษณะการเช่าทรัพย์ ก็จะทำให้ วัดสามารถแก้ไขปัญหาระงับเงินค่าเสียหายจากผู้เช่าและเงินค่าเช่าค้างชำระอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรเจิด สิงคะเนติ ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินของวัดและทรัพย์สินของรัฐนั้น เกี่ยวข้องกับที่ดินวัดที่ถือเป็นธรณีสงฆ์ตามมาตรา 33 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินตามแนวคิดกฎหมายทรัพย์สินของโรมันและแนวคิดกฎหมายทรัพย์สิน (law of things) ของ Gaio จักรพรรดิจัสติเนียน โดยได้รับการคุ้มครองในลักษณะเดียวกับทรัพย์สินทางศาสนาในยุคโรมัน เมื่อพิจารณาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับที่ดินวัดครั้งแรกในพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 มาตรา 6 และ มาตรา 7 ได้ระบุให้ที่ดินวัดและธรณีสงฆ์ถือเป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาเกี่ยวกับพระบรมราชโองการรัชกาลที่ 6 ลงวันที่ 25 มีนาคม 2464 ที่มีการรวบรวมที่หลวงในกระทรวงต่าง ๆ เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ ในกระทรวงการคลัง โดยไม่ได้มีการกำหนดที่ดินของวัดไว้ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติลักษณะการปกครอง ร.ศ. 121 ยังได้แยกที่ดินของวัดและธรณีสงฆ์ออกจากที่ดินของหลวงอย่างชัดเจน เนื่องจากพระบรมราชโองการได้กำหนดให้ที่หลวงเป็นที่พัสดุในกระทรวงการคลัง โดยไม่รวมถึงที่ดินของวัด ธรณีสงฆ์ หรือวัดร้างแต่อย่างใด ดังนั้น ที่ดินวัดตามมาตรา 33 และมาตรา 40 จึงมีสถานะเป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา ไม่ถือเป็นทรัพย์สินของรัฐหรือทรัพย์สินสาธารณะของแผ่นดินแต่อย่างใด (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2565)

สรุป

1. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมาย วัดทั้งหลายจึงอยู่ในฐานะที่ได้รับความคุ้มครองจากบรรดาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดถึง กฎหมายทั่วไปด้วย สิทธิหน้าที่ของวัด กฎหมายยกฐานะของวัดเป็นนิติบุคคลก็เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของวัดและพระศาสนา โดยให้วัดสามารถมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ แยกออกได้เป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากบุคคลทั้งหลายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับวัดในพระพุทธศาสนา ดังบัญญัติในมาตรา 31 สรุปได้ 2 ประการคือ 1) วัดย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ต้องตามบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมายภายในกรอบวัตถุประสงค์ของวัด 2) ภายในข้อบังคับตามข้อ 1 วัดย่อมมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นเสียแต่สิทธิและหน้าที่ ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึง

มีพึงได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น จากมาตรา 31 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่เหมือน บุคคลธรรมดา แต่มีข้อยกเว้นในบางกรณีโดยสภาพแล้วเป็นสิทธิของบุคคลเท่านั้น เช่น สิทธิ ทางครอบครัวและสิทธิในร่างกาย ทั้งนี้ การที่วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้อง ทรัพย์สินและผลประโยชน์ของพระพุทธศาสนา รวมถึงให้วัดสามารถฟ้องร้องคดีความและ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพุทธศาสนาได้ตามกฎหมาย

2. กฎกระทรวงการดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ข้อ 5 ในเรื่องการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา และที่วัดที่กันไว้สำหรับเป็นที่จัดประโยชน์ โดยการให้เช่า นั้นจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดระยะเวลาจากเดิมหากให้เช่าเกิน 3 ปี เป็นระยะเวลาที่นานขึ้น เช่น 10 ปีจะทำให้ต่อเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นชอบ และได้รับอนุญาตจาก มหาเถรสมาคมเสียก่อนการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ได้วางกลไกในการ ควบคุมการให้เช่าที่ดินของวัดอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้มี การแบ่งระยะเวลาเช่า ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เช่าไม่เกิน 3 ปี (ไม่ต้องขออนุญาต) เช่าเกิน 3 ปี แต่ไม่เกิน 10 ปี (ต้องได้รับความ เห็นชอบจาก พศ. และ มส.) เช่าเกิน 10 ปี (ต้องได้รับความเห็นชอบจาก พศ. และ มส.) การกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองทรัพย์สินของวัดไม่ให้เกิดความเสียหาย ในระยะยาว รวมทั้งการป้องกันไม่ให้ผู้บริหารวัดดำเนินการในลักษณะที่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของ พุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. มหาเถรสมาคมควรกำหนดระยะเวลาการเช่าที่ชัดเจน กำหนดระยะเวลาการเช่า ที่ดินของวัดให้ชัดเจนในกฎหมาย เช่น กำหนดระยะเวลาสูงสุดในการเช่า หรือกำหนดหลักเกณฑ์ ในการต่ออายุสัญญา
2. มหาเถรสมาคมควรปรับปรุงบทบัญญัติให้สอดคล้องกัน ตรวจสอบและปรับปรุง บทบัญญัติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกัน เพื่อป้องกันการตีความที่แตกต่างกัน
3. มหาเถรสมาคมควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เช่า เพิ่มบทบัญญัติ ที่คุ้มครองสิทธิของผู้เช่า เช่น กำหนดให้มีการทำสัญญาเช่าอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร กำหนด สิทธิในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดิน และกำหนดขั้นตอนการดำเนินการในกรณีที่เกิดข้อพิพาท

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองศาสน สมบัติของวัดในประเทศไทย

2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การเปรียบเทียบบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อย่างละเอียด เพื่อหาจุดที่ขัดแย้งหรือมีความคลุมเครือ

เอกสารอ้างอิง

- โชติ ทองประยูร. (2505). คำบรรยายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดำรงธรรม.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2541). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2565). ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 6(1), 129-159.
- พระครูปริยัติสารการ. (2563). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองศาสนสมบัติของวัดในพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 5(2), 80-94.
- พระครูสุนทรประสิทธิ์ธรรม. (2565). ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งที่ดินของวัดในพระพุทธศาสนา ตามมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2552. ใน สารนิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง. (2539). หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: สภาสถาบันราชภัฏ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). คู่มือพระสังฆาธิการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- เอก บุญเกิด. (2545). ที่ดินเกี่ยวกับการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงเทพ จำกัด.

การยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย
โดยใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน
ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา*
ELEVATING THE LEVEL OF SCIENCE ACTIVITIES FOR EARLY
CHILDHOOD EDUCATORS INVOLVES UTILIZING COACHING-
MENTORING THROUGH LESSON STUDY WITHIN A PROFESSIONAL
LEARNING COMMUNITY PROCESS IN THE SCHOOL THAT IS
AFFILIATED WITH A LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION IN
CHACHOENGSAO PROVINCE

ธิดารัตน์ อธิปัญจพงษ์*, ประภาพร ชนะจินะศักดิ์ และสุวัชรพร สวยอารมณ์
Thidarat Atipanjangong*, Prapaporn Chanajeenasak and Suwatharaporn Suayarom
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand
*Corresponding Author E-mail: kruapple.ru@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราที่มีต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูปฐมวัยโรงเรียนเทศบาล 2 พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อยอาจารยางกูร) จำนวน 9 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบประเมินความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้

* Received August 2, 2024; Revised November 15, 2024; Accepted November 21, 2024

เรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูปฐมวัยมีระดับความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์สูงขึ้นหลังจากเข้ากระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ครูปฐมวัยมีระดับความพึงพอใจต่อการเข้ากระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40

คำสำคัญ: การจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์, กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยง, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, ครูปฐมวัย

ABSTRACT

The research aimed to 1) compare the ability of early childhood teachers in schools under local administrative organization in Chachoengsao Province before and after using a mentoring process through collaborative lesson development in a professional learning community and 2) study the level of satisfaction of early childhood teachers in schools under local administrative organization in Chachoengsao Province using a mentoring process through collaborative lesson development in a professional learning community. The sample group used in the research consisted of nine early childhood teachers from Phra Yasi Sunthonwohan Municipal School 2 (Noi Acharayangkul), selected by purposive sampling. The research instruments included an assessment form for evaluating the ability of early childhood teachers to organize science learning experiences and a satisfaction assessment form regarding the use of the mentoring process through collaborative lesson development in a professional learning community to enhance the organization of science activities by early childhood teachers. The statistics used in the research included mean, standard deviation, and t-test.

The research showed that:

1. The ability of early childhood teachers to organize science activities significantly increased after participating in the mentoring process through

collaborative lesson development in a professional learning community, with statistical significance at the 0.05 level.

2. Early childhood teachers were highly satisfied with the use of the mentoring process through collaborative lesson development in a professional learning community to enhance the organization of science activities, with an average score of 4.40.

Keywords: Science activities organization, Mentoring teaching process, Professional learning community, Early childhood teachers.

บทนำ

ด้วยแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน มีหลักการสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเฉพาะการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3-6 ปี ที่ต้องได้รับการพัฒนาให้ครบทุกด้านทั้ง ร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลผ่านการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรม วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ครูปฐมวัยจะต้องปรับวิธีคิดเปลี่ยนวิธีสอนคิด โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม ได้ฝึกการทดลอง ลองผิดลองถูก ได้ใช้ทักษะการสังเกต การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนต้องวางแผนโดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยทักษะพื้นฐานที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ ผ่านกระบวนการแก้ปัญหาโดยการศึกษาค้นคว้า สืบเสาะหาความจริงทางวิทยาศาสตร์ อันจะนำไปสู่กระบวนการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นและมีความสำคัญในการดำเนินชีวิต ดังนั้นการพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยทองแห่งการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง อยากสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยจึงถือว่าเป็นประโยชน์และเป็นการวางรากฐานที่สำคัญ โดยนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ถึงสภาพปัญหา วิธีการแก้ปัญหา การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม การพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถด้านการค้นคว้า คิดค้นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ดังนั้นวิทยาศาสตร์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางธรรมชาติของเด็กปฐมวัย และเป็นการนำวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาความรู้ในขั้นต่อไป (พัทธนันท์ ไตรทามา, 2563)

ด้วยความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ดังที่กล่าวมานั้น ผู้ที่มีส่วนสำคัญคือครูปฐมวัย ที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์และนำไปสู่การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นผู้เรียนที่มีทักษะในการเรียนรู้และสามารถ

ดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคม (วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561) กลยุทธ์สำคัญในปัจจุบันที่นำมาใช้ในการพัฒนา คือ การใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Coaching-Mentoring Through Lesson Study within a Professional Learning Community Process) หรือ CM-LS-PLC Process เป็นนวัตกรรมที่ใช้เป็นการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพตามยุคตามสมัยที่ต้องการการร่วมมือร่วมพลังกันในการพัฒนาความเป็นมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง และการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ iva กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยง (Coaching-Mentoring) คือ ประสบการณ์ในเรื่องราวต่าง ๆ ให้กับอีกฝ่ายซึ่งที่เลี้ยงเปรียบเสมือนที่ปรึกษาที่น่าเชื่อถือ เป็นทั้งเพื่อนทั้งครูและผู้ฟังผู้ให้คำแนะนำ ที่เข้าใจซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเสริมสร้างให้ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือได้เพิ่มพูนความรู้ ได้เสริมสร้างความเข้าใจ ในด้านของแนวทางการดำรงชีวิต และแนวทางที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จ (พิมพ์นธ์เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2561)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การพัฒนาครูในสถานศึกษาปฐมวัยที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดอบรมและพัฒนาครู เพื่อให้ครูมีความรู้และมีศักยภาพในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กปฐมวัย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดอบรมในลักษณะของการเน้นให้ความรู้เสริมความเข้าใจ ส่งผลกระทบให้การนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเองนั้นยังขาดกระบวนการในการชี้แนะ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัยผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชนวิชาชีพจะช่วยให้ครูปฐมวัยมีทักษะการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมร่วมกันมากขึ้น สอดคล้องกับนโยบายด้าน การศึกษาที่มีภารกิจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน จึงศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแผนการปฏิรูปประเทศ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้สามารถสร้างความรู้ สร้างทักษะและมีระบบการจัดการความรู้ที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษางานวิจัยเรื่อง การยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย โดยใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และเพื่อยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผลของการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และผลงานวิจัยฉบับนี้ จะช่วยพัฒนาศักยภาพด้านการจัดกิจกรรม

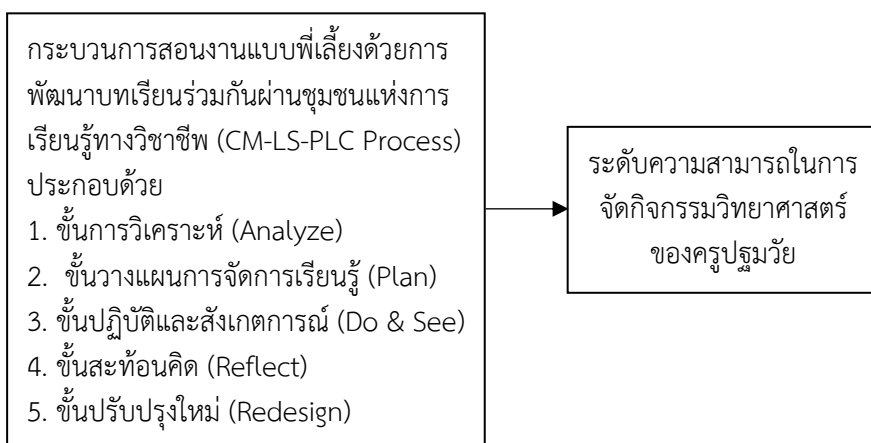

วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยในกลุ่มเป้าหมาย และบุคลากรทางการศึกษาในท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ที่ อันจะเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราที่มีต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย โดยใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการตามขั้นตอน โดยผู้วิจัยได้ทำการทดลองปฏิบัติการด้วยกระบวนการเดียวกัน 2 วงรอบ ซึ่งใช้กระบวนการดำเนินงานวิจัยตามแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการใช้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (CM-LS-PLC Process) (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และและพะเยาว์ ยินดีสุข, 2561) ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา 5 โรงเรียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 38 คน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูปฐมวัยโรงเรียนเทศบาล 2 พระยาศรีสุนทร จำนวน 9 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เข้าร่วมโครงการ (Inclusion criteria) ได้แก่

1. เป็นครูที่สอนอยู่ระดับชั้นปฐมวัยที่อยู่ในโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. สามารถอ่าน ฟัง เขียนและพูดภาษาไทยได้ในระดับดีมาก

3. มีความสนใจในการเข้าร่วมในวิจัยเรื่อง การยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย โดยใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

เกณฑ์การแยกอาสาสมัครออกจากโครงการ (Exclusion criteria) ได้แก่ ครูปฐมวัยติดภารกิจหรือเจ็บป่วยไม่สามารถเข้าร่วมได้ครบตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบไปด้วย ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อแหล่งการเรียนรู้และอุปกรณ์การสอน และด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ที่ผ่านเกณฑ์มีค่าอยู่ระหว่าง 0.8-1.00

2. แบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 ข้อ เป็นมาตรวัดการประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ที่ผ่านเกณฑ์มีค่าอยู่ระหว่าง 0.8-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานโรงเรียนและทำหนังสือออกจากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในแต่ละโรงเรียนเพื่อทำการเก็บข้อมูลการทำวิจัย

2. ผู้วิจัยติดต่อกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงโครงการวิจัยและให้กลุ่มตัวอย่างอ่านเอกสารชี้แจงข้อมูลสำหรับอาสาสมัครวิจัย และเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้ซักถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการอย่างอิสระได้ตามต้องการหากยินยอมในการเข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยจะให้อาสาสมัครเซ็นหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

3. ดำเนินการให้กลุ่มตัวอย่างเข้ากระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (CM-LS-PLC Process) 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) ขั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ (Do & See) ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) และขั้นปรับปรุงใหม่ (Redesign) จนเสร็จสิ้น

4. ผู้วิจัยประเมินความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้วิธีการประเมินผลจากผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ปฐมวัย และผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงานตามรูปแบบที่กำหนด และการใช้แบบประเมินความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเก็บเป็นคะแนนก่อนและหลังการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

5. ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

6. ผู้วิจัยดำเนินการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วม โดยในไม่มีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล เคารพในความเป็นส่วนตัว โดยกลุ่มตัวอย่างมีอิสระในการตัดสินใจในการเข้าร่วม มีสิทธิ์ที่จะหยุดเข้าร่วมเมื่อใดก็ได้หากรู้สึกไม่สบายใจ โดยที่不会有ผลกระทบต่อสิทธิประการใด ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างจะพึงได้รับต่อไป

7. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและดำเนินการสรุปผล อภิปรายผลการวิจัย โดยข้อมูลต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ และการนำเสนอข้อมูลจะเป็นในภาพรวม ทั้งนี้ข้อมูลจะถูกเก็บไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีรหัสผ่านของผู้วิจัยเท่านั้น หลังจากที่มีการเผยแพร่งานวิจัย 1 ปี ผู้วิจัยจะดำเนินการทำลายข้อมูลทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ความสามารถในการจัดการเรียนรู้กิจกรรมวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การทดสอบค่า T-test

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย โดยใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบภาพรวมความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

	ค่าเฉลี่ย				t	Sig. (1-tailed)
	ก่อนการ ทดลอง	S.D.	หลังการ ทดลอง	S.D.		
ระดับความสามารถในการ จัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์	3.22	0.10	4.40	0.13	-16.879*	.000

* $p < .05$

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ในระยะก่อนการเข้ากระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ครูมีค่าเฉลี่ยความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์เท่ากับ 3.22 และในระยะหลังการเข้ากระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีค่าเท่ากับ 4.40 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยในระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ผลการทดสอบค่าที่ พบว่า ค่า $t = -16.879$ ซึ่งค่า Sig. มีค่าน้อยกว่า .05 แสดงให้เห็นว่า หลังจากทีครูเข้ากระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีระดับความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลความพึงพอใจความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 2 ผลความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนา
บทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านปัจจัยนำเข้า

ข้อ	รายการ	M	S.D.
ด้านปัจจัยนำเข้า			
1.	มีจุดประสงค์ชัดเจน	4.44	0.53
2.	เนื้อหาสาระเหมาะสมกับครูปฐมวัย	4.22	0.44
3.	การจัดเรียงเนื้อหาเหมาะสม	4.56	0.53
4.	สื่อประกอบการใช้กระบวนการ CM-LS-PLC เหมาะสม	4.67	0.50
5.	ความเชี่ยวชาญของผู้ให้ความรู้กระบวนการ CM-LS-PLC	4.56	0.73
6.	ผู้เชี่ยวชาญกระตุ้นให้ครูปฐมวัยร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	4.33	0.44
7.	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการเข้ารับกระบวนการ CM-LS-PLC	4.67	0.53
8.	ความเหมาะสมของสถานที่	4.44	0.73
รวม		4.49	0.60

จากตารางพบว่า ความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรม
วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราด้าน
ปัจจัยนำเข้า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.49 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความ
เหมาะสมของระยะเวลาในการเข้ารับกระบวนการ CM-LS-PLC และสื่อประกอบการใช้
กระบวนการ CM-LS-PLC เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 4.67 รองลงมา ได้แก่
เนื้อหาสาระเหมาะสมกับครูปฐมวัย ความเชี่ยวชาญของผู้ให้ความรู้กระบวนการ CM-LS-PLC
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 มีจุดประสงค์ชัดเจน ความเหมาะสมของสถานที่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.44
ผู้เชี่ยวชาญกระตุ้นให้ครูปฐมวัยร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.33 และเนื้อหา
สาระเหมาะสมกับครูปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.22 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนา
บทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านกระบวนการ

ข้อ	รายการ	M	S.D.
ด้านกระบวนการ			
9.	การวางแผนกระบวนการ CM-LS-PLC เป็นขั้นตอนชัดเจน	4.56	0.53
10.	การดำเนินการกระบวนการ CM-LS-PLC เหมาะสมกับครูปฐมวัย	4.67	0.50
11.	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างกระบวนการ C M-LS-PLC มีความเหมาะสม	4.56	0.53

ข้อ	รายการ	M	S.D.
12.	ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูปฐมวัยกับผู้เชี่ยวชาญเหมาะสม	4.67	0.50
13.	การดำเนินการกระบวนการ CM-LS-PLC เน้นการปฏิบัติจริง	4.33	0.50
14.	การใช้สื่อประกอบการกระบวนการ CM-LS-PLC มีความเหมาะสม	4.33	0.50
15.	การนิเทศติดตามกระบวนการ CM-LS-PLC มีความเหมาะสม	4.44	0.53
16.	การสอนแนะและเป็นที่เลี้ยงกระบวนการ CM-LS-PLC เหมาะสม	4.44	0.53
17.	การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะ	4.33	0.71
รวม		4.48	0.54

จากตารางพบว่า ความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรม วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้าน กระบวนการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.48 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การดำเนินการกระบวนการ CM-LS-PLC เหมาะสมกับครูปฐมวัยและปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู ปฐมวัยกับผู้เชี่ยวชาญเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเท่ากับ 4.67 รองลงมาได้แก่ การวางแผน กระบวนการ CM-LS-PLC เป็นขั้นตอนชัดเจน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างกระบวนการ CM-LS-PLC มีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 การนิเทศติดตามกระบวนการ CM-LS-PLC มีความเหมาะสมและการสอนแนะและเป็นที่เลี้ยงกระบวนการ CM-LS-PLC เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 การดำเนินการกระบวนการ CM-LS-PLC เน้นการปฏิบัติจริง การใช้สื่อ ประกอบการกระบวนการ CM-LS-PLC มีความเหมาะสม และการวัดและประเมินผลมีความ เหมาะสม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนา บทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านผลผลิต

ข้อ	รายการ	M	S.D.
ด้านผลผลิต			
18.	ความสามารถที่เกิดจากกระบวนการ CM-LS-PLC ในภาพรวม	4.67	0.50
19.	ความสามารถที่เกิดในขั้นวิเคราะห์ (Analyze)	4.22	0.44
20.	ความสามารถที่เกิดในขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan)	4.33	0.50
21.	ความสามารถที่เกิดในขั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ (Do & See)	4.22	0.44
22.	ความสามารถที่เกิดในขั้นสะท้อนความคิด (Reflect)	4.11	0.33
23.	ความสามารถที่เกิดในขั้นปรับปรุงใหม่ (Redesign)	4.11	0.33

ข้อ	รายการ	M	S.D.
24.	มีความสามารถในการปฏิบัติการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ แก่เด็กปฐมวัยได้	4.33	0.50
25.	มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน	4.44	0.53
26.	มีแรงจูงใจในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์	4.00	0.00
27.	มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับแก่ผู้อื่น	4.22	0.44
รวม		4.27	0.40

จากตารางพบว่า ผลความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราด้านผลผลิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความสามารถที่เกิดจากกระบวนการ CM-LS-PLC ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.67 รองลงมา ได้แก่ มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน มีค่าเท่ากับ 4.44 ความสามารถที่เกิดในชั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน มีค่าเท่ากับ 4.33 ความสามารถที่เกิดในชั้นวิเคราะห์ (Analyze) ความสามารถที่เกิดในชั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ (Do & See) มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับแก่ผู้อื่น มีค่าเท่ากับ 4.22 ความสามารถที่เกิดในชั้นสะท้อนความคิด (Reflect) ความสามารถที่เกิดในชั้นปรับปรุงใหม่ (Redesign) มีค่าเท่ากับ 4.11 และมีแรงจูงใจในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มีค่าเท่ากับ 4.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ผลภาพรวมความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

รายการ	M	S.D.	แปลผล
ผลภาพรวมความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบ พี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง วิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์	4.40	0.51	มาก

จากตารางพบว่า ภาพรวมความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40

อภิปรายผล

การยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย โดยใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

การเปรียบเทียบระดับความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่ครูเข้ากระบวนการ CM-LS-PLC มีระดับความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่สูงขึ้น ทั้งนี้จะเนื่องมาจากการดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 1 และ 2 โดยการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการร่วมกับกลุ่มเป้าหมายการวิจัย ผลปรากฏว่ากลุ่มเป้าหมายการวิจัยแต่ละคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการกำหนดเนื้อหา ตัวชี้วัด และมาตรฐาน แล้วออกแบบสู่การเขียนแผนโดยการวิเคราะห์หลักสูตรหรือรายวิชาที่จัดการเรียนรู้อิิจกรรมวิทยาศาสตร์ของตนเองให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา และการแสดงออกถึงความร่วมมือที่ดีต่อการเข้ารับกระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ประกอบด้วย ครู ผู้อำนวยการ หัวหน้าคณะครูระดับปฐมวัย ครูปฐมวัย (วิทยฐานะเชี่ยวชาญ) และผู้เชี่ยวชาญ (อาจารย์สาขาวิชาปฐมวัย และอาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน) พบว่า ครูปฐมวัยกลุ่มตัวอย่างเขียนแผนกิจกรรมวิทยาศาสตร์สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา แต่ควรมีการปรับปรุงแผนการสอนเนื่องจากครูปฐมวัยอาจไม่ได้จบทางวิทยาศาสตร์มาโดยตรง บางส่วนอาจจะมีผลกระทบทำให้เกิดอุปสรรคในการทำความเข้าใจ ดังนั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับปฐมวัย ครูส่วนใหญ่จึงมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยมั่นใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Abd-El-Khalick and Akerson ที่พบว่า ครูปฐมวัยส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นที่จะสอนบูรณาการวิทยาศาสตร์ในระดับปฐมวัย ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และการทดลองน้อยมาก จึงไม่มีความมั่นใจในการจัดกิจกรรม และพบว่าครูส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการสู่แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Abd-El-Khalick and Akerson, 2004) และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ส่งผลให้ครูปฐมวัยมีความต้องการอย่างมากที่จะพัฒนาความสามารถของตนเองในการจัดประสบการณ์การสอนวิทยาศาสตร์ในระดับปฐมวัย จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอนการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

ทั้งนี้หลังจากที่ครูได้เข้าสู่กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพใน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) ขั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ (Do & See) ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) ขั้นปรับปรุงใหม่ (Redesign) ข้อสังเกตจะเห็นได้ว่า ในขั้นปฏิบัติการสอนและสังเกตการณ์เรียนรู้ของนักเรียนที่ครูจะนำแผนการจัดการเรียนรู้การจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ปรับปรุงพัฒนา (แผน 2) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมเรียนรู้โดยสังเกตชั้นเรียน โดยมุ่งเน้นสังเกต/บันทึกพฤติกรรมการสอนของครูปฐมวัย ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ในขั้นสะท้อนคิดผลการปฏิบัติงาน ให้ครูทำการปรับปรุงพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเองใหม่เป็นแผนที่ 3 ซึ่งจะเป็นแผนที่ดีและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครูต่อไปได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ แนวคิดของ พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข กล่าวว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือการรวมกลุ่มของบุคลากรทางการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะผู้บริหารสถานศึกษา ชุมชน ร่วมกับครูผู้สอน เป็นการชุมนุมเชิงวิชาการหรือประสบการณ์เรียนรู้จากการปฏิบัติ มีการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนคิดอย่างเป็นระยะ ๆ และทำอย่างต่อเนื่อง (Continuous Professional Development) โดยมีความเชื่อว่าหัวใจของการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้นอยู่ที่การเรียนรู้ที่ฝังอยู่ในการทำงานของครูและนักการศึกษาซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนกระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่ามีส่วนช่วยพัฒนาครูได้เป็นอย่างดี (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2562) ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิระพร รัตนเกียรติ และกนกวรรณ ศรีวารี ที่ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ PLC เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันของ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย พบว่า นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย มีพฤติกรรมการทำงานร่วมกันสูงขึ้นหลังการจัดกิจกรรม (พิระพร รัตนเกียรติ และกนกวรรณ ศรีวารี, 2563) และการศึกษาของ อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว และฉัตรชยา รอดระหงส์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะครูปฐมวัยโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการจัดประสบการณ์ภาษาและการรู้หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสงขลา พบว่า ครูมีสมรรถนะในการจัดประสบการณ์ภาษาและการรู้หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยในระดับมากทุกตัวบ่งชี้ โดยการออกแบบการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงที่สุด รองลงมา คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 2) หลังเรียนร้อยละของเด็กที่มีทักษะทางภาษาสูงขึ้นโดยการเล่าเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับเรื่องราวอื่น มีค่าร้อยละต่ำที่สุด (อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว และฉัตรชยา รอดระหงส์, 2563)

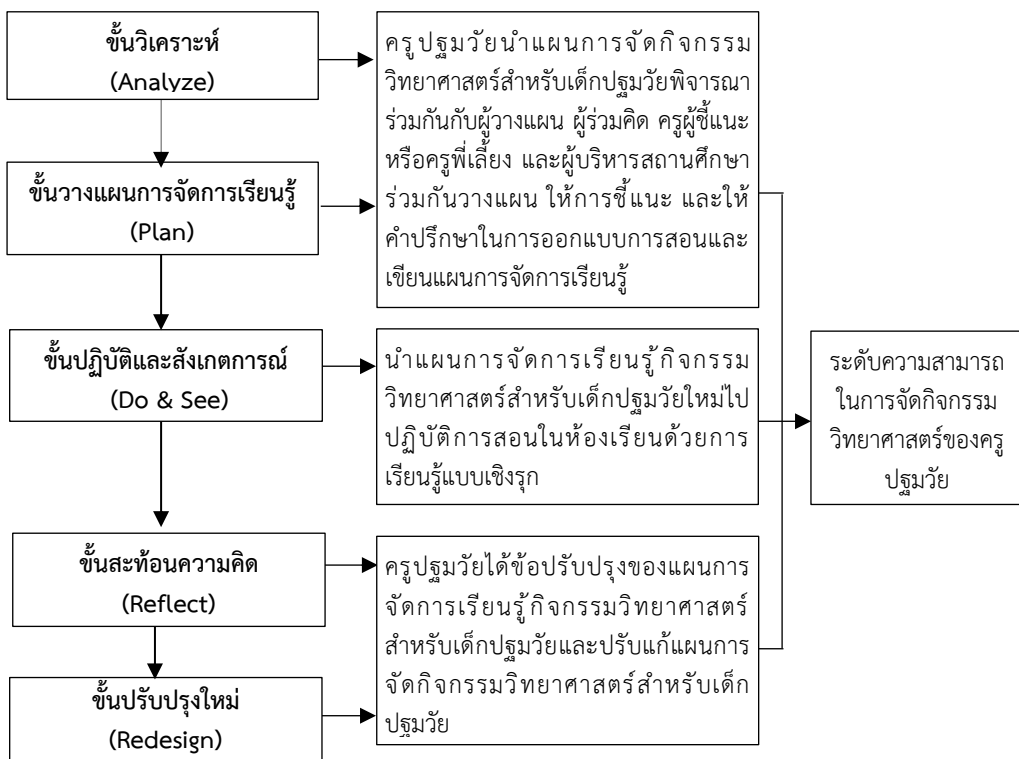
2. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราที่มีต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

จากผลการวิจัยระดับความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าอยู่ในระดับมากทั้งในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการที่ให้ครูปฐมวัยได้สนทนาประเด็นปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมวิทยาศาสตร์ โดยอภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดปฏิสัมพันธ์ นอกจากนี้ในด้านกระบวนการ พบว่า การดำเนินการกระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (CM-LS-PLC) เหมาะสมกับครูปฐมวัย และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูปฐมวัยกับผู้เชี่ยวชาญเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้รับการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่เข้มแข็งเป็นการรวมตัวร่วมใจ ร่วมพลังร่วมทำและร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญจากสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียง บนพื้นฐาน ความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร สู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ Ullman กล่าวว่า วิธีการเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ความร่วมมือจากผู้มีส่วนร่วมทางการสอน (Teach Participants How to Collaborate) เป็นการให้ความช่วยเหลือครูผู้สอนในการพัฒนาวิธีการทางการจัดการเรียนรู้ และบรรทัดฐาน โดยการสอนในการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบกลุ่ม การกำหนดเป้าประสงค์ร่วมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศความไว้วางใจ (Create an Atmosphere of Trust) แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเทคนิคการสอนของครู โดยการกระตุ้นให้ครูสนทนา ถกเถียงหรือการสังเกตการจัดการเรียนการสอนของครูท่านอื่น ซึ่งเมื่อครูได้แลกเปลี่ยนทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ก็จะนำไปสู่ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยการสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจมีเป้าหมายเพื่อสร้างความรู้สึกเป็นกันเองให้แก่ครูได้อย่างเหมาะสม (Ullman, 2009) สอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑามาศ คำผัด ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบ PLC ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 พบว่า ความพึงพอใจของครูที่เพศต่างกันโดยภาพรวมและรายด้านไม่พบความแตกต่าง ความพึงพอใจของครูที่อายุต่างกันโดยภาพรวมและรายด้านไม่พบความแตกต่าง และความพึงพอใจของครูที่ปฏิบัติในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 แต่ไม่พบความแตกต่างในด้านของสัมพันธ์ชุมชน (จุฑามาศ คำผัด, 2560)

สรุป

จากการศึกษาเรื่อง การยกระดับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย โดยใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามแนวคิดกระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการใช้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (CM-LS-PLC Process) ของ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ (2561) ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) ขั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ (Do & See) ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) ขั้นปรับปรุงใหม่ (Redesign) จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า หลังจากทีครูเข้ากระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีระดับความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีผลระดับความพึงพอใจของครูปฐมวัยโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราที่มีต่อการใช้กระบวนการสอนงานแบบที่เลี้ยงด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าระดับความสามารถในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยสูงขึ้นหลังจากที่เข้ากระบวนการ CM-LS-PLC Process ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างแรงบันดาลใจครูเห็นความสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการการทํานันทิกข้อตกลงความร่วมมือกับสถานศึกษา (MOU) ที่เน้นให้ผู้บริหารได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการในสถานศึกษา

2. การนำกระบวนการ CM-LS-PLC Process ไปใช้ควรมีการศึกษาขั้นตอนในการใช้งานให้ละเอียดและครบถ้วน หากนำไปใช้ในหลายวงรอบควรคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้กระบวนการให้เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการสำรวจปัญหาและความต้องการของครูปฐมวัยในเชิงลึก เพื่อให้ทราบปัญหาที่แท้จริงได้มากขึ้น จากนั้นทำการออกแบบและพัฒนาแนวทางเพื่อการส่งเสริมความสามารถของครูในการกิจกรรมวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของครู

2. ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยผ่านหลักสูตรการฝึกอบรม และการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2566. จาก http://academic.obec.go.th/images/document/1590998426_d_1.pdf
- จุฑามาศ คำผัด. (2560). ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบ PLC ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 6. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีระพร รัตนาเกียรติ และกนกวรรณ ศรีวาปี. (2563). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ PLC เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- พัทธนันท์ ไตรทามา. (2563). การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยด้วยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 11(3), 179-191.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิก.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์และเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว และฉัตรชยา รอดระหงส์. (2563). การเสริมสร้างสมรรถนะครูปฐมวัยโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการจัดประสบการณ์ภาษาและการรู้หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสงขลา. วารสารครุศาสตร์, 48(4), 352-368.
- Abd-El-Khalick, F., & Akerson, V. L. (2004). Learning as conceptual change: Factors mediating the development of preservice elementary teachers' views of nature of science. *Science Education*, 88(5), 785-810.
- Ullman. E. (2009). How to create a professional learning community. Retrieved on 5 January 2022, from <http://www.edutopaia.org/professional-learning-communities-Collaboration-how-to>.

การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหา
การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)
ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

THE USE OF BUDDHIST LEADERSHIP IN MANAGEMENT TO SOLVE
THE OUTBREAK OF THE CORONAVIRUS DISEASE 2019 (COVID-19) IN
LAK CHANG SUBDISTRICT MUNICIPALITY, CHANG KLANG DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

สุปรียา ชำนาญพุฒิพร*

Supreecha Chamnanphuttiophon*

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศโคราช
Mahamakut Buddhist University Srithammasokraj Campus, Thailand

*Corresponding Author E-mail: Supreecha28@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) และ 2) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) เป็นการศึกษาแบบผสม (Mixed Method) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 105 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สกิดิ โดยใช้สกิดิเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงจากสูงที่สุดไปหาน้อยสุด ดังนี้ ด้านอำนาจของผู้นำ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ และด้านโครงสร้างของงาน ตามลำดับ
2. แนวทางการส่งเสริมการใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) 1) ด้านอำนาจของผู้นำ ปฏิบัติตนให้มีความ

* Received January 19, 2024; Revised November 30, 2024; Accepted December 6, 2024

เชื่อมั่นในความเป็นผู้นำ สั่งการอย่างถูกต้อง 2) ด้านโครงสร้างของงาน ปฏิบัติงานตามสายงาน บังคับบัญชาตามโครงสร้าง 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำมีความรู้เกี่ยวกับโรค ตัดสินใจที่ดี สั่งการเพื่อยับยั้งเชื้อโรคและป้องกันการแพร่ระบาดได้ ผู้ตามปฏิบัติตามคำสั่ง ส่วนกลางพร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติที่กำหนดได้อย่างถูกต้องและดำเนินการป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำวิถีพุทธ, การบริหารจัดการ, การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)

ABSTRACT

This research aims 1) to analyze the use of Buddhist leadership in management to solve the spread of the coronavirus 2019 (Covid-19) and 2) to provide suggestions on guidelines for promoting the use of Buddhist leadership in management to solve the spread of the coronavirus 2019 (Covid-19). It is a mixed method research, both quantitative and qualitative. The population used in the research is 105 people. There are 5 key informants. The research tools are questionnaires and interviews. Statistics using descriptive statistics and content analysis.

The research results found that:

1. The use of Buddhist leadership in management to solve the problem of the spread of the coronavirus 2019 (Covid-19) was at a high level overall. Considering each aspect, it was found to be at a high level, ranked from highest to lowest as follows: leader power, leader relationships, and work structure, respectively.

2. Guidelines for promoting the use of Buddhist leadership in management to solve the problem of the spread of the coronavirus 2019 (Covid-19) 1) In terms of the power of leaders, behave in a way that has confidence in leadership. Give orders correctly 2) In terms of work structure, perform work according to the chain of command according to the structure 3) In terms of the relationship between leaders and followers, leaders have knowledge of the disease, make good decisions, give orders to suppress germs and prevent the spread of disease. Followers follow central orders along with the specified guidelines correctly and carry out disease prevention effectively.

Keywords: Buddhist Leadership, Management, Coronavirus Disease 2019 (Covid-19) Outbreak

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างกว้างขวางและรุนแรง แม้ว่าที่ผ่านมาประเทศไทย จะประสบความสำเร็จ ในการป้องกันและควบคุมโรค แต่มีการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงและต่อเนื่องได้ส่งผลกระทบ ทางเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) มีจำนวน ผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและกระจายสู่วงกว้างในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ กระทบต่อการ ดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตามปกติของประชาชนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จำเป็นต้องให้ ความสำคัญและเพิ่มความเข้มข้นในการดำเนินมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง (กระทรวงสาธารณสุข, 2564) นอกจากนี้สภาพแวดล้อม ของโลกและองค์กรจะเพิ่มลักษณะความเป็น VUCA (ผันผวนไม่แน่นอนสลับซับซ้อนคลุมเครือ ไม่ชัดเจน) สูงมากขึ้นไปอีกจะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “วิถีปกติถัดไป (Next normal)” ที่หมายถึงการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ที่ต้องมองไปข้างหน้า องค์กร ที่ต้องการอยู่รอด และประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ต้องเตรียมแผนฟื้นฟูองค์กรด้วยการสร้าง ฉากทัศน์อนาคต (Future scenario)ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นหลังการแพร่ระบาด (Post covid-19) แล้วพยายามปรับแนวคิด ปรับตัว ปรับกระบวนการปฏิบัติงาน เร่งฟื้นฟูองค์กร (ระบอบของโควิด-19, 2560)

ดังนั้น ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญ คือ “ผู้นำ” เพราะเป็น บุคคลที่สำคัญในองค์กรมีบทบาทที่ต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกในทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ในเรื่อง “ภาวะ ผู้นำ” นั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกองค์กร ดังนั้น “ภาวะผู้นำวิถีพุทธ” จึงหมายถึง ผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ที่ยังก่อให้เกิดอำนาจทางใจหรืออำนาจแห่งธรรมที่จะทำให้ ผู้อื่นรักศรัทธา และเชื่อถือด้วยความจริงใจ ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง และสามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจการบังคับหรือการ ให้อำนาจ การให้คุณค่าและโทษ ตามระเบียบแบบแผนตามธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น หลักพุทธ ปรัชญา จึงมีคุณค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำ (สุวิน สุขสมกิจ, 2549) ผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบไปด้วยการเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ มีความสามารถ มีความรับผิดชอบในการทำงานและมีทักษะด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล มองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดี มีความยุติธรรม มีหัวใจพระพรหม รู้รักสามัคคี มีความเสียสละ ไม่ มีมานะ ทิฐิ ปราศจากอคติ ซึ่งคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องมีอยู่ในตัวของผู้นำที่จะทำให้เกิด ประโยชน์ และประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงานด้วยการบริหารตน การบริหารคน และการ

บริหารงานในองค์กร (พระเทพปริยัติเมธี (สฤษดิ์ สิริธโร), 2553) ผู้นำวิถีพุทธต้องมีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหารบุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ 2 ประการ คือ อุดมคติ สมบัติ หมายถึง ความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และปรหิต ปฏิบัติ หมายถึง ความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน ผู้บริหารต้องยึดหลักธรรมมาธิปไตยในการบริหารงาน ผู้บริหารต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหารงาน

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ซึ่งกระทบทุกพื้นที่ในประเทศไทย เทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้รับผลกระทบไม่ต่างจากพื้นที่อื่น โดยที่สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ปัจจุบันได้คลี่คลายและมีแนวโน้มในทางที่ดีขึ้น จากการดำเนินมาตรการทางสาธารณสุขของเทศบาลตำบลหลักช้างอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตจากโรคดังกล่าวลดลงเป็นลำดับ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการกับสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด คือนักการเมืองท้องถิ่นที่ประชาชนเลือกตั้งเข้าไปบริหารและพัฒนาท้องถิ่น ถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชน รู้จักพื้นที่และเข้าใจบริบทของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วนักการเมืองท้องถิ่นจะเป็นผู้ที่จะนำพาประชาชนผ่านภาวะวิกฤติและหากดำเนินการได้อย่างเหมาะสมถือว่าการสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะในแง่ของการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนซึ่งมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น ภาวะผู้นำวิถีพุทธจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ภายในพื้นที่ได้รับการบริหารจัดการที่ดี สามารถแบ่งเบาภาระจากส่วนกลางและสามารถตอบสนองความเดือดร้อนของประชาชนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) เป็นการนำวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาใช้ในการวิจัยเรื่องเดียวกันเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่รอบคอบ

รัดกุม โดยใช้จุดแข็งของงานวิจัยเชิงปริมาณมาแก้ไขจุดอ่อนของงานวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้จุดแข็งของงานวิจัยเชิงคุณภาพมาแก้ไขจุดอ่อนของงานวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เชิงปริมาณ ได้แก่ พนักงานเทศบาล เจ้าหน้าที่ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 105 คน (สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลหลักช้าง ข้อมูล ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2565)

เชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยราชการ นิติกร เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน และเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล รวม 5 คน

เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานเทศบาล เจ้าหน้าที่เทศบาลในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 105 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันทั้งหมด

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยราชการ นิติกร เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน และเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล รวม 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยโดยใช้ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Inadept Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ซึ่งได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) ประกอบด้วย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ด้านโครงสร้างของงานและด้านอำนาจของผู้นำ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Inadept Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรงตามประเด็นการวิจัย สำหรับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 47.60 มีการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 29.50 มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 66.70

ตารางที่ 1 การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธในการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้าน

(n = 105)

ข้อ	การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธในการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา (โควิด 19)	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม	3.78	1.29	มาก
2.	ด้านโครงสร้างของงาน	3.78	1.30	มาก
3.	ด้านอำนาจของผู้นำ	3.83	1.32	มาก
โดยรวม		3.80	1.30	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธในการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทุกด้าน ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปหาน้อยสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านอำนาจของผู้นำที่มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามที่มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=3.78$, S.D.=1.29) อยู่ในระดับมาก และด้านโครงสร้างของงาน ที่มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=3.78$, S.D.=1.30) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ประกอบด้วย 1) ด้านอำนาจของผู้นำควรปฏิบัติตนให้มีความเชื่อมั่นในความเป็นผู้นำและใช้อำนาจสั่งการอย่างถูกต้อง 2) ด้านโครงสร้างของงาน ควรปฏิบัติงานตามสายงานบังคับบัญชา หน้าที่แต่ละด้านตามโครงสร้างของงาน 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรค มีการตัดสินใจที่ดี สั่งการเพื่อยับยั้งเชื้อโรคและป้องกันการแพร่ระบาดได้ ผู้ตามควรปฏิบัติตามคำสั่งของส่วนกลางพร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติที่กำหนดได้อย่างถูกต้องและดำเนินการป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านอำนาจของผู้นำ ด้านโครงสร้างของงาน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากภาวะผู้นำ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย ด้านแบบมุ่งเกณฑ์ ควรมีการปฏิบัติงานโดยยึดระเบียบกฎเกณฑ์เป็นหลักในการทำงานอย่างเคร่งครัดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มีการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย ทิศทางในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ พระอริการณิต ธรรมสาโร (รามโพ) และคณะ ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตำบลห้วยร่วม อำเภอคงเจริญ จังหวัดพิจิตร สรุปไว้ว่าการทำงานตามขั้นตอนแบบแผนที่ได้วางไว้ และปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบระมัดระวังเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ด้านแบบมุ่งงาน ควรมีการกำหนดวางแผนการปฏิบัติงานล่วงหน้า ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ มีการลำดับความสำคัญของงานที่ทำและมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ ด้านแบบมุ่งสัมพันธ์ ควรมีการปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความสุภาพ เอาใจใส่ในทุกข์สุขของประชาชน โดยเท่าเทียมกัน ปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานทุกคนเหมือนญาติพี่น้อง มีลักษณะเป็นมิตรกับทุกคน มีลักษณะเป็นนักประสานงานที่ดี และด้านแบบมุ่งประสาน ควรสร้างความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันทำงาน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน มีส่วนร่วมทางความคิด ไม่มีการแบ่งแยก มีความยืดหยุ่นในการตัดสินใจ มีวิธีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้าน และเป็นประชาธิปไตย (พระอริการณิต ธรรมสาโร (รามโพ) และคณะ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อเนก ญ เชียงใหม่ และคณะ เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ หมายถึง องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบการพัฒนาที่ส่งผล ได้แก่ ด้านความดีงาม ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเหมาะสม ปฏิบัติงานด้วยความเหมาะสมมีส่วนร่วมทางการเมืองและด้านความถูกต้อง ปฏิบัติตนตามกฎหมายแก้ปัญหาด้วยความโปร่งใสเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (อเนก ญ เชียงใหม่ และคณะ, 2566)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอำนาจของผู้นำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 เป็นการติดเชื้อที่ระบบทางเดินหายใจ และยังเป็นโรคติดต่ออุบัติใหม่ ที่สำคัญทางสาธารณสุขโรคหนึ่ง ที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับ วรชมน จันทรเบญจกุล ที่ได้แนะนำการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไว้ว่าเมื่อเกิดขึ้นแล้วใช้ ไอ คัดจมูก มีเสมหะ เจ็บคอ ปวดศีรษะ หายใจถี่ ครั่นเนื้อครั่นตัว อ่อนเพลีย ปวดข้อ หนาวสั่น วิงเวียน อาเจียน ท้องเสียและหายใจลำบาก ในกรณีที่รุนแรงมากขึ้น อาจพบอาการปอดอักเสบโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง ไตวายจนถึงขั้นเสียชีวิต ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งการทำงานตาม

โครงสร้างของงานอาจจะไม่ทันการณ์และผู้นำจำเป็นจะต้องสั่งการโดยเร่งด่วน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาคล่องและลดความเสี่ยงที่จะแพร่ระบาดไปยังคนกลุ่มอื่นเป็นวงกว้าง (วรรณมน จันทรเบญจกุล, 2563)

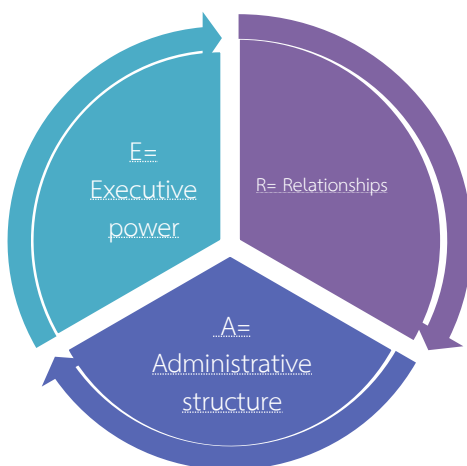
2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ประกอบด้วย 1) ด้านอำนาจของผู้นำ ผู้นำควรปฏิบัติตนให้ทุกคนมีความเชื่อมั่นในความเป็นผู้นำของตนและใช้อำนาจสั่งการอย่างถูกต้อง 2) ด้านโครงสร้างของงาน ทุกคนควรปฏิบัติตามสายงานบังคับบัญชา ปฏิบัติหน้าที่แต่ละด้านตามโครงสร้างของงาน 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรค มีการตัดสินใจที่ดี สั่งการเพื่อยับยั้งเชื้อโรค และป้องกันการแพร่ระบาดได้ และผู้ตามควรปฏิบัติตามคำสั่งของส่วนกลาง พร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง และ ดำเนินการป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา คำจตุ ใต้วิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกรุงเทพมหานคร มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความทันสมัยทางวัตถุ กรุงเทพมหานคร จึงต้องส่งเสริมโดยการให้การยอมรับ ให้โอกาสให้ความสำคัญ ให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนโดยนำหลักการบริหารนิยธรรมมาบูรณาการ ในรูปแบบที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วม คือ MBB Model ที่สามารถประยุกต์ใช้โดยการ M (Meeting) การร่วมประชุม เพื่อเป็นการให้การยอมรับ ให้โอกาส ให้ความสำคัญ ให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน ได้ร่วมกันประชุมให้เป็นประจำภายในชุมชนและระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของกรุงเทพมหานครกับผู้นำชุมชน เพื่อรับฟังปัญหาหารือข้อตกลงเงื่อนไขต่าง ๆ คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ B (Board) ร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ให้การยอมรับในการเข้าร่วมกิจกรรม ให้โอกาสในการนำเสนอความเห็นปัญหาความต้องการของชุมชน ให้ความสำคัญในการรับฟัง หาแนวทางป้องกันแก้ไขให้ความรู้แก่ชุมชน B (Benefits) ร่วมรักษาผลประโยชน์ ซึ่งเป็นผลจากการร่วมตั้งแต่กิจกรรมการตัดสินใจ ดำเนินการรับผลประโยชน์และประเมินผลไม่ให้เกิดความเสื่อมในเรื่องของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสิ่งที่ดีงามเป็นเอกลักษณ์ เช่น วัฒนธรรมอาชีพ เฉพาะชุมชน หรือบุคคลที่มีคุณประโยชน์มีภูมิรู้ในชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้ชุมชนเข้มแข็ง ทั้งในด้านการศึกษา ปัญหายาเสพติด สุขภาพ และสวัสดิการชุมชนทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ เป็นการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองและบริหารจัดการได้โดยคนในชุมชน (กาญจนา คำจตุ, 2557) 4) ข้อเสนอแนะกรุงเทพมหานคร ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับนโยบาย คือ 1) นโยบายการให้ความรู้โดย

การฝึกอบรม/สัมมนา/ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ 2) นโยบายส่งเสริมงบประมาณ โดยการเพิ่มเบี้ยประชุมค่าใช้จ่ายกิจกรรมของชุมชน จัดตั้งเงินกองทุนชุมชนให้คณะกรรมการและชุมชนร่วมกันเป็นผู้รับผิดชอบ 3) นโยบายเกี่ยวกับการสื่อสาร เปิด Website ชุมชน ให้ชุมชนมีการเปิดรับข้อมูลจากสำนักงานเขต แลกเปลี่ยนข้อมูลของชุมชนอื่น อบรมให้ความรู้ในการสื่อสาร หรือการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อสื่อสารระหว่างกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต สถานีตำรวจ หรือระหว่างชุมชนด้วยกัน

องค์ความรู้ใหม่

การใช้ภาวะผู้นำวิถีพุทธกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ในเขตเทศบาลตำบลหลักช้าง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบองค์ความรู้ใหม่ ได้แบบจำลองหรือโมเดล (Model) ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดง RAE MODEL

1. R= Relationships แปลว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้บริหารควรพัฒนาตนเอง ให้มีทักษะในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการบริหารการสั่งการ
2. A= Administrative structure แปลว่า โครงสร้างของงาน ผู้บริหารควรแบ่งหน้าที่ และมอบหมายงานให้บุคลากรตามความรู้ความสามารถ
3. E= Executive power แปลว่า อำนาจของผู้นำ ผู้บริหารควรใช้อำนาจในการจัดซื้อจัดจ้าง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ตามแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง

สรุป

การใช้ภาวะผู้นำวิฤตกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ด้านอำนาจของผู้นำ ด้านโครงสร้างของงาน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแสดงให้เห็นว่า

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้บริหารมีใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง เป็นนักสื่อสารที่ดี สื่อสารได้ตรงประเด็น แม่นยำ ไม่อ้อมค้อมในการใช้ภาวะผู้นำวิฤตกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)

ด้านโครงสร้างของงาน ผู้บริหารมีการแบ่งโครงสร้างของการใช้ภาวะผู้นำวิฤตกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ชัดเจน คือ เปิดโอกาสให้ได้เสนอรูปแบบโครงสร้างสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา (โควิด 19) มีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบในงานให้บุคลากร

ด้านอำนาจของผู้นำ ผู้บริหารใช้อำนาจในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรจากสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา (โควิด 19) เหมาะสม คือใช้อำนาจในการจัดซื้อจัดจ้างสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาวะผู้นำวิฤตกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ชัดเจน

ด้านโครงสร้างของงาน ทุกคนควรปฏิบัติงานตามสายงานบังคับบัญชา ปฏิบัติหน้าที่แต่ละด้าน ตามโครงสร้างของงาน

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรค มีการตัดสินใจที่ดี สั่งการเพื่อยับยั้งเชื้อโรค และป้องกันการแพร่ระบาดได้และผู้ตามควรปฏิบัติตามคำสั่งของส่วนกลาง พร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง และดำเนินการป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้บริหารเทศบาลตำบลหลักช้าง ควรพัฒนาตนเองให้มีทักษะในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการบริหารสั่งการเพื่อลดการแพร่ระบาด ควรแบ่งหน้าที่และมอบหมายงานให้บุคลากรตามความรู้ความสามารถ รวมถึงเต็มใจในปฏิบัติงานของบุคลากร ใช้อำนาจในการจัดซื้อจัดจ้าง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาวะผู้นำวิฤตกับการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ตามแนวปฏิบัติที่ถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบที่กำหนด ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารเพื่อลดการแพร่เชื้อระบาดของไวรัส และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลกับประสิทธิภาพการบริหารเพื่อลดการแพร่เชื้อระบาดของไวรัส

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาปัจจัยและการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาให้กับชุมชนอื่น ๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น
2. การศึกษาพฤติกรรมการปรับตัวบนชีวิตวิถีใหม่ หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนในชุมชนอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ดำจิติ. (2557). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). แนวทางการให้วัคซีนโควิด 19 ในสถานการณ์การระบาดปี 64 ของประเทศไทย. (ปรับปรุงครั้งที่ 2). นนทบุรี: กรมควบคุมโรค.
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2560). การระบาดของโควิด-19. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2565. จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia>.
- พระเทพปริยัติเมธี (สฤณีสิริโร). (2553). ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการณิต ธมฺสาโร (รามโพ) และคณะ. (2563). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลห้วยร่วม อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร. วารสารวิจัยวิชาการ, 3(2), 15-26.
- วรรมน จันทรเบญจกุล. (2563). การป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). เอกสารประกอบการบรรยายเวทีจุฬาเสวนาครั้งที่ 23 เรื่อง ตระหนักดีกว่าตระหนักเรียนรู้และป้องกันโคโรนาไวรัส 2019. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แนวทางการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 เขตเมืองด้วยกลไกอาสาสมัครชุมชน (อสช.). กรุงเทพมหานคร: สถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง (สปคม.) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- สุวิน สุขสมกิจ. (2549). พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนก ญ เชียงใหม่ และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อความคาดหวังของประชาชนในจังหวัดชลบุรี. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 6(6), 212-225.

การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ
เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน
เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*

DEVELOPING A LEARNING MANAGEMENT MODEL ACCORDING TO
THE BUDDHIST WAY TO PROMOTE LIFE SKILLS AND PUBLIC
CONSCIOUSNESS TOGETHER WITH LEARNING MATERIALS ON
THE TOPIC OF BUDDHA, DHAMMA,
AND SANGHA FOR GRADE 6 STUDENTS

เทพนารี เจริญศรี*

Thepnaree Charoensri*

โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) สังกัดเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา

Tesaban 4 School (Ban Laem Sai), Under the Songkhla Municipality, Thailand

*Corresponding Author E-mail: tapenaree@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ 2) พัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 4) ประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) จำนวน 25 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เอกสารประกอบการเรียน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบประเมินทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ และแบบสำรวจความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-test แล้วนำเสนอแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ด้านผลการวิเคราะห์หลักสูตร ควรจัดให้ผู้เรียนเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

* Received February 1, 2024; Revised September 25, 2024; Accepted September 26, 2024

ด้านสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครูไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ขาดจิตสาธารณะ นักเรียนเรียนรู้โดยเน้นการจดจำ ไม่มีจิตอาสา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ต้องให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ผ่านการเผชิญสถานการณ์และสร้างองค์ความรู้ จึงจะให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พบว่า ประสิทธิภาพ 84.29/81.77

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

4. ผลการประเมินทักษะชีวิตและจิตสาธารณะของนักเรียน และความพึงพอใจของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับดีขึ้นไป

คำสำคัญ: การเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ, ทักษะชีวิต, จิตสาธารณะ

ABSTRACT

The development of a learning management model under the Buddhist ways to promote life skills and public consciousness, with learning materials on the Buddha, the Dharma, and the Sangha, aimed to 1) study the conditions and problems of learning management, 2) develop a learning management model, 3) test the learning management model, and 4) evaluate the learning management model. The sample group consisted of 25 grade 6 students at Tesaban School 4 (Ban Lamsai), selected by cluster sampling. The research instruments were interviews, learning management models, learning materials, achievement tests, life skills and public consciousness assessments, and satisfaction surveys. Data were analyzed using Percentage, Mean, Standard Deviation, and a T-test and presented in a descriptive format.

The research showed that:

1. Study Results of the conditions and problems of learning management for Social Studies Subject on the curriculum revealed that students should be taught about the Buddha, the Dharma, and the Sangha. Regarding conditions and problems of teachers' learning management, they were not connected to real life and lacked public consciousness. Students learned by focusing on memorization without the public mind. Therefore, learning management must

allow students to practice and have the opportunity to learn together with their friends through facing situations and creating knowledge. This will enable students to develop life skills and public consciousness.

2. The results of developing a learning management model based on the Buddhist ways to promote life skills and public consciousness with learning materials on the Buddha, the Dharma, and the Sangha, had the efficiency at 84.29/81.77.

3. The experiment's results, using a learning management model based on Buddhist ways to promote life skills and public consciousness with learning materials on the Buddha, the Dharma, and the Sangha, found that students had higher academic achievement after studying than before.

4. Overall, the evaluation results of students' life skills, public consciousness, and satisfaction were at a good level or higher.

Keywords: Learning based on the Buddhist ways, Life skills, Public consciousness

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของข้อมูล ข่าวสารไร้พรมแดน และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก มนุษย์ในยุคศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นจะต้องมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยจากความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากสาเหตุที่สังคมมนุษย์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทักษะชีวิตที่ได้รับการพัฒนาจากระดับที่มนุษย์สามารถพึ่งพาตนเองได้ จนกระทั่งสามารถทำให้เป็นที่พึ่งพาต่อสังคมได้จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาในยุคนี้ (วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี, 2553) การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรซึ่งตรงกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ได้กำหนดไว้ในการศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 ว่า คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรมจิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน รวมทั้งรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2558)

จากการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายหรือมีปัญหา เนื่องจากในการสอนวิชาสังคมศึกษาครูจะเน้น เนื้อหามากเกินไป เน้นการสอนแบบบรรยาย นักเรียนไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทำให้นักเรียนขาดการมีส่วนร่วมและกระบวนการคิด ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครสงขลา รายวิชาสังคมศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2564-2565 (หน่วยศึกษานิเทศก์ เทศบาลนครสงขลา, 2565) พบว่า มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เฉลี่ยร้อยละ 53.70 และ 54.14 ตามลำดับ และมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา เฉลี่ยร้อยละ 52.45 และ 53.12 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า ทั้งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และในรายวิชาสังคมศึกษาคะแนนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) ปีการศึกษา 2564-2565 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2564 และปีการศึกษา 2565 ได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 61.30 และร้อยละ 62.50 ตามลำดับ จากผลการทดสอบทำให้เห็นได้ว่า นักเรียนโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) มีผลการเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนดไว้คือ ร้อยละ 70 (งานวัดและประเมินผล โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย), 2565) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนยังไม่มีคุณลักษณะในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน โรงเรียนมีสื่อในการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ครูขาดสื่อที่มีประสิทธิภาพและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สุดท้ายจึงทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย นักเรียนขาด ความสนใจตลอดจนขาดการฝึกฝน จึงเป็นสาเหตุทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่ดีเท่าที่ควร (วรรณทิพา รอดแรงคำ, 2552) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารการวัดผลประเมินผลและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) ปีการศึกษา 2564-2565 และได้ข้อค้นพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยเฉพาะในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม เป็นประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ และยังต้องพัฒนาเทคนิคการสอน พัฒนาเทคนิคการประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียน และพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตลอดจนปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ สามารถนำความรู้และหลักธรรมคำสอนในศาสนา

ไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนได้ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จากแนวคิดของเพียร์เจต์ กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่ดีว่าการเจริญงอกงามทางสติปัญญาเป็นผลมาจากการสัมพันธ์ปะทะกับสิ่งแวดล้อมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้น่าสนใจ โดยการจัดหาสื่อที่หลากหลายและวิธีการสอนที่เหมาะสมใช้ประกอบการเรียน เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาในระดับสูงต่อไป จากปัญหาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมองเห็นข้อบกพร่องและต้องการปรับปรุงพัฒนาสื่อการสอนและวิธีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ สามารถปฏิบัติกิจกรรมค้นหาคำตอบด้วยตนเอง จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบวิธีการสอนและจัดทำสื่อและนวัตกรรมที่หลากหลาย พบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คือ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเลือกทำงานที่ตนสนใจวางแผนในการทำงานร่วมกัน ศึกษาหาข้อมูลความรู้ที่จำเป็น และลงมือปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้จนได้ข้อค้นพบหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ แล้วจึงเขียนรายงานและนำเสนอต่อสาธารณะชน เก็บข้อมูลและนำผลงานและประสบการณ์ทั้งหมดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดค้น และสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมด (ทิตินา แหมมณี, 2555) โดยนำมาใช้ประกอบเอกสารประกอบการเรียนที่เป็นสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นอกจากจะเน้นผลด้านการพัฒนาสมองแล้ว ยังเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในวัยรุ่นที่มีพลังมาก ต้องแสดงออกอยู่เสมอ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ จึงเป็นวิธีการใช้พลังงานของวัยรุ่นไปในทางที่ดี เกิดการเรียนรู้ที่ดี เมื่อพลังส่วนใหญ่ถูกใช้ไปในงานแล้ว เยาวชนวัยรุ่นก็จะเหลือพลังอยู่น้อย โอกาสที่จะใช้พลังไปในทางที่ไม่ควรก็ต้องน้อยลง การสอนโดยเข้าชั้นเรียนธรรมดา ฟังครูบรรยาย ทำแบบฝึกหัด เตรียมสอบ สอนได้แล้วจบเลยจะทำให้ผู้เรียนมีพลังเหลือใช้อยู่มาก

ด้วยสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม เพราะวิธีการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนจะได้โอกาสมมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น และสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ตรง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ มีความสามารถในการถ้อยแถลงการเรียนรู้ กระบวนการแก้ปัญหาของตนเองและผู้อื่น อีกทั้งมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพชีวิตจริงได้ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
2. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
4. ประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁): การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.1 แหล่งข้อมูล/กลุ่มเป้าหมาย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) วิเคราะห์นโยบาย จุดมุ่งหมาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 2) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) 3) หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 4) เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครสงขลา จำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive

Sampling) และ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) จำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2 เนื้อหา

- วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
- วิเคราะห์ข้อมูลสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

ที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565

1.4 เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในระยะที่ 1 ประกอบด้วย 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร และ 2) แบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁): การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.1 แหล่งข้อมูล/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ร่างรูปแบบและตรวจสอบคุณภาพร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

- สร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

- ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) ที่ใช้ในการทดลอง 3 ครั้ง คือ 1) แบบเดี่ยว จำนวน 3 คน 2) แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 9 คน และ 3) ภาคสนาม จำนวน 30 คน

2.2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ใช้ระยะเวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 11 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565

2.4 เครื่องมือในการใช้รูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ และเอกสารประกอบการเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂): การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่กำลังศึกษาวิชาสังคมศึกษา ส16101 อยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 61 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) สังกัดเทศบาลนครสงขลา จำนวน 1 ห้องเรียน ที่กำลังศึกษาวิชาสังคมศึกษา ส16101 อยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 25 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

- ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.3 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เนื้อหากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) จากการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาสังคมศึกษา รหัส ส16101 เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย โดยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยใช้เวลาเรียนในช่วงโมงเรียนตามปกติ

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂): การประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่กำลังศึกษาวิชาสังคมศึกษา ส16101 อยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 61 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) สังกัดเทศบาลนครสงขลา จำนวน 1 ห้องเรียน ที่กำลังศึกษาวิชาสังคมศึกษา ส16101 อยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 25 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

4.2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ 1) ทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ และ 2) ความพึงพอใจ

4.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565

4.4 เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจ

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาเรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ วิชาสังคมศึกษา เวลา 21 ชั่วโมง และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีขั้นตอนต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 (ทุกข์) กำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 (สมุทัย) สาเหตุ หรือตั้งสมมติฐาน ขั้นที่ 3 (นิโรธ) ผล หรือผลการทดลอง ขั้นที่ 4 (มรรค) วิธีแก้ปัญหา หรือวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นที่ 5 ขึ้นประเมินผลและสรุปผล ส่วนด้านสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครู ไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ขาดจิตสาธารณะ นักเรียนเรียนรู้โดยเน้นการจดจำ ไม่มีจิตอาสา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ต้องให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ผ่านการเผชิญสถานการณ์และสร้างองค์ความรู้ จึงจะให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการทดสอบระหว่างเรียน (E_1) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.29 และผล การทดสอบหลังเรียน (E_2) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 81.77 แสดงว่า ประสิทธิภาพ 84.29/81.77 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การคำนวณหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การทดสอบ	จำนวน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ประสิทธิภาพ
กระบวนการ (E_1)	30	356	300.07	84.29	84.29/81.77
ผลลัพธ์ (E_2)	30	30	24.53	81.77	

จากตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการทดสอบระหว่างเรียน (E_1) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.29 และผลการทดสอบหลังเรียน (E_2) มีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 81.77 แสดงว่าการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 84.29/81.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t-test	p
ก่อนเรียน	25 คน	30	10.40	3.42		
หลังเรียน	25 คน	30	24.76	2.76	42.731**	.000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{X}$ =24.76, S.D.=2.76) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ =10.40, S.D.=3.42)

4. ผลการประเมินด้านทักษะชีวิตของนักเรียนในการเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพดีขึ้นไป ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน ด้านจิตสาธารณะพบว่า นักเรียนมีผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพดีขึ้นไป และผลการศึกษาความพึงพอใจพบว่า ความพึงพอใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาเรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ วิชาสังคมศึกษา เวลา 21 ชั่วโมง และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีขั้นตอนต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 (ทักข) กำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 (สมุทัย) สาเหตุหรือตั้งสมมติฐาน ขั้นที่ 3 (นิโรธ) ผล หรือผลการทดลอง ขั้นที่ 4 (มรรค) วิธีแก้ปัญหา หรือวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นที่ 5 ขึ้นประเมินผลและสรุปผล ส่วนด้านสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครูไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ขาดจิตสาธารณะ นักเรียนเรียนรู้โดยเน้นการจดจำ ไม่มีจิตอาสา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ต้องให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ผ่านการเผชิญสถานการณ์และสร้างองค์ความรู้ จึงจะทำให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้อยู่ตามแนววิถีพุทธ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน จะส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ และเป็นเรื่องที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่จะพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับทิตินา แคมมณี ได้ให้กล่าวว่ารูปแบบการสอนเป็นสภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความจริงต่าง ๆ โดยประกอบด้วย กระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ยึดถือรูปแบบการสอนจะต้องได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ อีกทั้งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน

เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่พัฒนาขึ้นนั้นบูรณาการกับเอกสารประกอบการเรียน ซึ่งจะช่วยให้ให้นักเรียนมีคู่มือในการเรียนรู้ (ทิตินา แคมมณี, 2555) สอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ ประชุมชนะ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเอกสารประกอบการเรียนว่าทำให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนเกี่ยวกับการศึกษาหลักสูตรรายวิชา กำหนดขอบเขตของเนื้อหาวิชา การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การค้นคว้าเนื้อหาอย่างละเอียด การเขียนกิจกรรม การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ตลอดจนการจัดทำหนังสือและตำราอ่านประกอบ และทำให้มีคู่มือสอนที่สะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียน บรรลุผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อครูอาจารย์ที่สอนแทน สามารถ ดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอนได้ หรือประโยชน์ต่อครูอาจารย์หรือผู้ที่สนใจนำไปเป็น แนวทางหรือปรับปรุง ประยุกต์ให้เหมาะสม การประยุกต์ใช้ภาษาในบริบทใหม่ ผู้เรียนสามารถ นำความรู้และทักษะการใช้ภาษาในห้องเรียน ไปปรับใช้ได้จริงในบริบทที่ใกล้เคียง หรือ เชื่อมโยงไปใช้ในบริบทใหม่ (สมศักดิ์ ประชุมชนะ, 2552) และรัตน์ บัวสนธ์ ได้กล่าวถึงข้อดี ของเอกสารประกอบการเรียนไว้ดังนี้ 1) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ประหยัดเวลาและ งบประมาณ สำหรับผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ 2) เพื่อให้การจัดการเรียน การสอนเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ 3) เป็นการจัดการ เรียนรู้ที่มีลักษณะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนหรือกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน ทั้งที่เป็นการปฏิสัมพันธ์แบบโต้ตอบกลับในทันที เช่น การสนทนาผ่านคอมพิวเตอร์และการ ออกอากาศสด และปฏิสัมพันธ์แบบในช่วงเวลาที่ต่างกัน ได้แก่ การฝากข้อความ คำถามไว้บน กระดานข่าว หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ผู้เรียนจะได้รับเนื้อหาสาระที่จะเรียนรู้อย่างถูกต้อง ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเข้าใช้เมื่อไร เพราะเนื้อหาสาระนั้นได้จัดเตรียมไว้แล้วอย่างเป็น ระบบ ซึ่งต่างจากการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่ได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลที่อาจจะมีการแปร เปลี่ยนไปตามตัวผู้เรียนแต่ละคน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (รัตน์ บัวสนธ์, 2552)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและ จิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพ 84.29/81.77 สูงกว่าเกณฑ์ มาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริม ทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และยังเป็น เครื่องมือชนิดหนึ่งที่ครูสามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผล เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมายและสมรรถนะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียน เทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในการ

พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพราะแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ จะเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) เกี่ยวกับกฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) ว่าถ้าบุคคลได้กระทำ หรือฝึกฝน ทบทวนบ่อย ๆ ก็จะกระทำได้ดีและเกิดความชำนาญ แต่ถ้าไม่ได้ฝึกฝนหรือทบทวนบ่อย ๆ ก็จะกระทำสิ่งนั้นได้ไม่ดีและไม่เกิดความชำนาญ นอกจากนี้ ทฤษฎีการวางเงื่อนไข และการเสริมแรงของสกินเนอร์ เน้นที่ปฏิกิริยาตอบสนอง คือ พฤติกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจและสิ่งทีกระทำทำให้ปฏิกิริยาตอบสนอง คือ ตัวเสริมแรง ทฤษฎีของสกินเนอร์สนับสนุนให้ใช้เครื่องช่วยสอน คือ เอกสารการเรียนรู้ ให้ความสำคัญของการเสริมแรง ควรทำอย่างสม่ำเสมอ จัดสิ่งเร้าให้กับผู้เรียนจนผู้เรียนค้นพบตัวเองในที่สุด และด้วยการพัฒนา เพื่อการสื่อสาร เป็นวิธีการสอนที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกที่ ทุกเวลา ดังคำกล่าวของสคูนส์ สินธพานนท์ (2560) ได้กล่าวประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ว่าเป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีบทบาท มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ปฏิบัติจริง ทำเองอย่างละเอียดรอบคอบอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนรู้จักวิธีแสวงหาข้อมูล สร้างองค์ความรู้และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง มีทักษะในการแก้ปัญหา มีทักษะกระบวนการเคลื่อนไหวร่างกาย ผู้เรียนได้ฝึกความเป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการยอมรับในความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน รู้จักทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ฝึกลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียนในการทำงาน เช่น การสังเกต ความรับผิดชอบ ความซื่อตรง ความเอาใจใส่ ความขยันหมั่นเพียร เป็นคนมีเหตุผล รู้จักพึ่งพาตนเอง ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และนำความรู้ ความคิด หรือแนวทางที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต หรือในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ สอดคล้องกับประคองศรี สายทอง ได้กล่าวถึงประโยชน์เอกสารประกอบการเรียน ว่าเป็นผลงานทางวิชาการที่เปิดโอกาสให้ผู้สอนได้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ที่จะช่วยในการเรียนการสอน เป็นแนวทางให้ผู้สอนจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยแก้ปัญหาคาใจที่คาใจ ตำราของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีเอกสารสำหรับศึกษาทำความเข้าใจบทเรียนและฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียน ช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีความสนใจใคร่รู้และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (ประคองศรี สายทอง, 2555) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษมณี โสพัฒน ได้รายงานการใช้เอกสารประกอบการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา รหัสวิชา ส21102 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (STAD) ผลการวิจัยพบว่า เอกสารประกอบการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา รหัสวิชา ส21102 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัย

สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 83.39/84.07 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ (เกษมณี โสพัฒน, 2559) และบัญชา วงศ์เสนา รายงานการใช้เอกสารประกอบการเรียน ชุด ภูมิปัญญาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม ผลการศึกษาพบว่า 1) ประสิทธิภาพของ เรื่อง เอกสารประกอบการเรียน ชุดภูมิปัญญาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 85.95/89.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ (บัญชา วงศ์เสนา, 2560)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต และจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 25 คน จากการทดสอบ มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 (ทุกข์) กำหนดปัญหา ชั้นที่ 2 (สมุทัย) สาเหตุหรือตั้งสมมติฐาน ชั้นที่ 3 (นิโรธ) ผล หรือผลการทดลอง ชั้นที่ 4 (มรรค) วิธีแก้ปัญหา หรือวิเคราะห์ข้อมูล และชั้นที่ 5 ชั้นประเมินผลและสรุปผล เป็นวิธีที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต และจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้น จะเป็นบันไดเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน จากการระบucำถามนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือการสรุปผล โดยเป็นการนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาบูรณาการ โดยชี้ให้เห็นถึงกระบวนการคิดที่ประกอบด้วยขั้นตอนให้เห็นอย่างชัดเจนอีกทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถที่จะนำเสนอการเขียนสื่อความการรายงาน รวมถึงการวิเคราะห์ออกมาส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ของนักเรียนได้ อีกทั้งรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่พัฒนาขึ้นช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น มีเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียน ความรู้ที่ได้นั้นมาจากการหาความรู้จากเอกสารประกอบการเรียนและได้ปฏิบัติกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนอย่างมีความสุข สนุกกับการเรียนทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภณ กิ่งนอก ได้พัฒนาเอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประทาย ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จากการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประทาย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .01 (โสภณ กิ่งนอก, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของภาสุดา ภาคาผล ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในวิชาสังคมศึกษาโดยใช้กิจกรรมการบริการสังคมที่มีต่อมโนทัศน์และพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในวิชาสังคมศึกษา โดยใช้กิจกรรมบริการสังคม มีมโนทัศน์จิตสาธารณะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในวิชาสังคมศึกษา โดยใช้กิจกรรมบริการสังคม มีมโนทัศน์จิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในวิชาสังคมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการบริการสังคมมีพฤติกรรม จิตสาธารณะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในวิชาสังคมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการบริการสังคม มีพฤติกรรมจิตสาธารณะหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ภาสุดา ภาคาผล, 2560)

4. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการประเมินทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ นักเรียนมีผลการประเมิน อยู่ในระดับคุณภาพดีขึ้นไปผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำมาสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีทักษะชีวิต และร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี โดยในการจัดการเรียนรู้ทั้ง 5 ขั้นตอน มีฐานแนวคิดมาจากหลักการแนวคิดที่เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา หลักการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ หลักการจัดการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียน และหลักการส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ มีหลักการในการจัดการเรียนรู้ที่ว่า นักเรียนต้องลงมือเรียนรู้และคิดด้วยตัวเอง มีบทบาทการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (Active) นักเรียนจะต้องเป็นผู้จัดการกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และจะต้องสร้างความหมายจากสิ่งนั้นด้วยตนเอง ส่วนบทบาทของครูคือ จะต้องทำหน้าที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดแก่นักเรียน จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของนักเรียน ดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปในทางส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ให้คำปรึกษาแนะนำ ทั้งด้านวิชาการ และด้านสังคมแก่เด็ก ดูแลให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีปัญหา นอกจากนี้ครูยังต้องมีความเป็นประชาธิปไตย และมีเหตุผลด้วย กระบวนการศึกษาธิการ และทิศนา ขัมมณี ซึ่งในการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการ

เรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 (ทุกข์) กำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 (สมุทัย) สาเหตุ หรือตั้งสมมติฐาน ขั้นที่ 3 (นิโรธ) ผล หรือผลการทดลอง ขั้นที่ 4 (มรรค) วิธีแก้ปัญหา หรือวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผลและสรุปผล โดยครูจะประเมินความเข้าใจของนักเรียนโดยการใช้คำถาม ถามถึงความเข้าใจว่านักเรียนสามารถวิเคราะห์ว่าสิ่งสำคัญคืออะไร มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน ด้วยหลักการใดที่มาสนับสนุน เหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ในขั้นนี้นักเรียนจะได้รับการฝึกบุคลิกภาพในการนำเสนอหน้าชั้นเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นการสร้างจิตสาธารณะ และจิตอาสาให้กับผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557; ทิศนา ขัมมณี, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รณณภัทร กตตน์วงศกร ได้ทำการศึกษาผลการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบางจาก (โกลประเสริฐอุทิศ) สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการอารมณ์ และความเครียดและด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตอยู่ในระดับดีทุกด้าน ส่วนผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความพึงพอใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจ และจดจำเนื้อหาสาระวิชาที่เรียนได้ง่ายขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้มีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งทำให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน รวมถึงฝึกให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง ซึ่งเป็นการฝึกการคิดและการตัดสินใจของนักเรียนมีการอภิปรายความรู้ร่วมกันในกลุ่มและเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมทั้งบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้กับนักเรียนได้ทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ โดยมีครูเป็นเพียงผู้แนะนำเท่านั้น ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน และเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข รวมถึงการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาช่วยให้นักเรียนทำงานได้ อย่างเป็นระบบและรอบคอบ สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และที่สำคัญทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนอยู่ในระดับมาก (รณณภัทร กตตน์วงศกร, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชา วงศ์เสนา รายงานการใช้เอกสารประกอบการเรียน ชุดภูมิปัญญาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เอกสาร

ประกอบการเรียน ชุดภูมิปัญญาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อยู่ในระดับมาก (บัญชา วงศ์เสนา, 2560)

สรุป

จากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งองค์ประกอบของรูปแบบสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ 1) คู่มือการใช้รูปแบบ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย สาระ/มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ (โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 (ทักข) กำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 (สมุทัย) สาเหตุ หรือตั้งสมมติฐาน ขั้นที่ 3 (นิโรธ) ผล หรือผลการทดลอง ขั้นที่ 4 (มรรค) วิธีแก้ปัญหา หรือวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผลและสรุปผล) สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ความคิดเห็นผู้อำนวยกาฯ บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ และภาคผนวก (แบบสังเกตและแบบประเมินผลงานนักเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์) และ 2) เอกสารประกอบการเรียน โดยมีขั้นตอนในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ 2) พัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ และการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ขั้นตอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตาม แนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครูควรอธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ ทั้ง 5 ขั้นตอนและวิธีเข้าใจเอกสารประกอบการเรียนอย่างละเอียดและชัดเจน เพื่อ ความถูกต้องในการเรียนรู้

2. จากผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริม ทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน แสดงว่านักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ได้มากขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับ เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไปใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อ ส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน ในเนื้อหาบทอื่น รายวิชาอื่น ๆ และในระดับชั้นอื่นอีก

2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอนรูปแบบอื่นร่วมกับรูปแบบการ จัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสาร ประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เช่น การเรียนรู้แบบบูรณาการ การ เรียนรู้แบบสืบเสาะ ฯลฯ

3. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตาม แนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ ร่วมกับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ร่วมกับสื่อหรือนวัตกรรมอื่น ๆ เช่น แบบฝึกทักษะ คอมพิวเตอร์ ช่วยสอน (CAI) ฯลฯ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). โครงการงาน เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เกษมณี โสพัฒน. (2559). รายงานการใช้เอกสารประกอบการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา รหัสวิชา ส21102 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (STAD). โรงเรียนสายธารวิทยา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ.
- งานวัดและประเมินผล, โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย). (2565). สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประจำปีการศึกษา 2565. โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) เทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเพอร์เฟกชัน.
- ทิตินา แคมมณี. (2555). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญชา วงศ์เสนา. (2560). รายงานการใช้เอกสารประกอบการเรียน ชุด ภูมิปัญญาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม. โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จังหวัดร้อยเอ็ด.
- ประคองศรี สายทอง. (2555). การพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนภาษาอังกฤษเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภาสุตา ภาคผล. (2556). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงการในวิชาสังคมศึกษาโดยใช้กิจกรรมการบริการสังคมที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตน์ บัวสนธ์. (2552). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครสวรรค์: ห้างหุ้นส่วนจำกัดริมปีงการพิมพ์.
- รณภทร กตตน์วงศ์กร. (2557). การศึกษาผลการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โรงเรียนบางจาก (โกลประเสริฐอุทิศ) สำนักงานเขตภาษีเจริญ. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วนิดา ขาวมงคล เอกแสงสี. (2553). หลักการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรรณทิพา รอดแรงคำ. (2552). การสอนวิทยาศาสตร์ที่เน้นทักษะกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- สมศักดิ์ ประชุมชนะ. (2552). การสร้างเอกสารประกอบการสอนรายวิชา ส 031: การปกครองของไทยเรื่อง รัฐธรรมนูญไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุคนธ์ สีนธพานนท์ และคณะ. (2560). พัฒนาทักษะการคิดตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินติ้ง.
- โสภณ กิ่งนอก. (2559). การพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. โรงเรียนประทาย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ เทศบาลนครสงขลา. (2565). รายงานการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียน ในสังกัดเทศบาลนครสงขลา ประจำปี 2564-2565. เทศบาลนครสงขลา.

การพัฒนาแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาตามแนวคิดของกลิคแมน โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย*

THE DEVELOPMENT OF AN INTERNAL SUPERVISORY MODEL BASED ON GLICKMAN TONKAEWPHADUNGPIITAYALAI SCHOOL

ศิริยุญา นวะระโต*, พระมหาสกุณ มหาวิโร และฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์
Sirinya Nawato*, Phramaha Sakun Mahaviro and Chatchai Sirikulapan
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University Lanna Campus, Thailand
*Corresponding Author E-mail: na.sirinya9@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย 2) พัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน 3) ทดลองประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศภายใน และ 4) ประเมินผลการใช้รูปแบบการนิเทศภายใน เป็นวิจัยกึ่งทดลอง ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลัง (One Group Pre-Test Post-Test Design) ประชากรครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามดัชนีชี้ความต้องการจำเป็น แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้วยเดลฟายเทคนิคเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ด้วยฉันทามติ ของผู้เชี่ยวชาญด้วยด้วยค่าสถิติ Medium และค่าสถิติ IQR ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าความเชื่อมั่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ Paired-Sample T-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันด้วยเทคนิคดัชนีชี้ความต้องการจำเป็น PNI ความต้องการอันดับที่ 1 คือ การนิเทศภายในมีค่าคะแนน = 0.95
2. การพัฒนารูปแบบด้วยเทคนิคเดลฟายมีค่าสถิติวิเคราะห์การกระจายตัวภาพรวม IQR มีค่าเท่ากับ 0 ทุกข้อ แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นที่เป็นฉันทามติ และยืนยันว่ารูปแบบ มีความถูกต้อง

* Received December 13, 2023; Revised October 15, 2024; Accepted November 21, 2024

3. การทดลองรูปแบบก่อนและหลังการทดลอง พบว่าผลต่างของค่าเฉลี่ยหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบในภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.35$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.58) ค่า $t=9.21$

4. ผลการประเมิน พบว่าหลังการใช้รูปแบบมีประสิทธิภาพสูงกว่าก่อนใช้ ครูผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=3.72$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.67) ค่า $t=10.94$

คำสำคัญ: การพัฒนา, รูปแบบ, การนิเทศภายในสถานศึกษา, แนวคิดของกลิคแมน

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the current status of internal supervision at Tonkaew Phudung Pittayalai School, 2) develop an internal supervision model, 3) test the effectiveness of the internal supervision model, and 4) evaluate the use of the internal supervision model. This was quasi-experimental research using a One Group Pre-Test and Post-Test Design. The population was 21 teachers in grades 1-3. The research instruments were the Needs Index and Expert Questionnaire, which used the Delphi technique to develop an internal supervision model at Tonkaew Phudung Pittayalai School. The experts agreed with the Medium and the IQR statistics. The quality of the instruments was checked by finding the content validity and reliability. The statistic used for data analysis was Paired - Sample T-Test.

Research results found that:

1. The study of the current situation using the PNI needs index technique revealed that the first-ranked need was internal supervision, with a score of 0.95.

2. The model developed using the Delphi technique had a statistical value of 0 for the overall distribution of the IQR for all items, indicating that experts had a consensus opinion and confirmed that the model was correct.

3. The before and after the experiment of the model found that the difference in the mean after using the model was higher than before using the model in the overall mean ($\bar{X}=4.35$), standard deviation (S.D.=0.58, $t=9.21$)

4. The evaluation results found that the model was more effective after it was used. Teachers were very satisfied with the mean value equal to the mean ($\bar{X}=3.72$), standard deviation (S.D.=0.67), and $t=10.94$

Keywords: Development, Model, Internal supervision in educational institutions, Glickman's concept

บทนำ

การศึกษามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของมนุษย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งอนาคต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่ได้มีการบริหารงานในสถานศึกษาได้จัดรูปแบบการบริหารออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ บริหารวิชาการ บริหารงบประมาณ บริหารบุคคล และบริหารทั่วไป และการที่ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จทางด้านการเรียนรู้หรือไม่นั้น การบริหารวิชาการจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การบริหารวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนที่ดำเนินตามนโยบายของสถานศึกษา โดยเฉพาะการนิเทศภายใน ดังนั้นการบริหารวิชาการจะก้าวหน้าจะต้องใช้การนิเทศภายในเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการด้านวิชาการและบริหารสถานศึกษา ในการพัฒนาการศึกษาทุกระดับชั้น ต้องมีการนิเทศเป็นหลักของการจัดกิจกรรมบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยเฉพาะผู้นิเทศต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะต่าง ๆ ในการนิเทศให้มาก และต้องการการสนับสนุน ต้องการขวัญและกำลังใจ ต้องการความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ขณะเดียวกัน ผู้รับการนิเทศก็ต้องการการดูแลเอาใจใส่ ต้องการขวัญและกำลังใจและการสนับสนุน การนิเทศการสอนนับว่าเป็นงานสำคัญที่จะช่วยในการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน เพื่อนำมาสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอันเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

นอกจากนี้ การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้คุณภาพของสถานศึกษาและของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้ได้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอนและบุคลากรในสถานศึกษาทุกคน (Glickman Carl D., 1990) จากแนวคิดของ Glickman นี้ สิริชัย มะเวชะ ได้นำแนวคิดมาทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดบ่อมแก้ว พบว่า จากการจัดลำดับจากมากไปน้อย สามลำดับแรก คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการพัฒนาทักษะ 3) การทำงานกลุ่มและด้านการสร้างเสริมประสบการณ์ทางวิชาชีพ ผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดบ่อมแก้ว พบว่า รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน

การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (สิริชัย มะเวชะ, 2562) กล่าวได้ว่าการใช้แนวคิดของ Glickman ดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะพัฒนาสถานศึกษาได้มาก

โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ประสบปัญหาด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนจากรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2563 จากผลการสอบ O-net มีผลการสอบต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (ผลการสอบ O-net ปีพ.ศ. 2563 และผลจากการประเมินภายในมีข้อเสนอแนะจากการประเมิน ควรมีการพัฒนากระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตาม ที่ยังไม่เป็นรูปธรรม และขาดความต่อเนื่อง (รายงานประเมินตนเองปีการศึกษา (2563) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาด้านการนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนของนักเรียนโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย หากไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหานี้จะส่งผลเสียต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายร้อยละ 80% ตามเป้าหมายของโรงเรียน หากสามารถพัฒนารูปแบบการนิเทศได้จะส่งผลดีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อทดลองประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อประเมินผลและพัฒนการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา R&D และการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ดำเนินการทดลองแบบแผนการวิจัย One Group Pretest-posttest Design ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากคณะครูและผู้บริหารจำนวน 20 คนโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sample) และรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาโดยใช้การศึกษาเอกสารและผลการประเมินตนเอง (SAR) โดยได้จัดทำแบบสอบถามความต้องการและจัดลำดับความต้องการในการพัฒนาโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้สูตรดัชนี ความต้องการจำเป็น (PNI) Modified Priority

Needs Index (สุมิล ว่องวานิช, 2550) เพื่อหาความต้องการจริง ๆ ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการที่จะพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ โดยใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการของคณะครูและบุคลากรของโรงเรียน จากนั้นนำเครื่องมือหาค่าความสอดคล้องของเนื้อหาส่งให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบหาค่า IOC (พิศิษฐ์ ตัณทวนิช และพนา จินดาศรี, 2561) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้คือ ค่าเฉลี่ย 0.66-1.00 นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค Cronbach, Lee J. (1990) และยืนยันรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) (น้ำผึ้ง มีศิลป์, 2559) โดยกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 ท่านตอบแบบสอบถาม 3 รอบ รอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีคุณสมบัติคือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา มีประสบการณ์ในการบริหารอย่างน้อย 5 ปี 2) ครูผู้สอนมีประสบการณ์อย่างน้อย 5 ปี ศึกษานิเทศก์ระดับชำนาญการพิเศษ เป็นผู้ตอบคำถามของผู้ศึกษา โดยผู้วิจัยส่งคำถามครั้งที่ 1 ด้วยจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Google From) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตอบกลับมาแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำแบบสอบถามแบบ Rating Scale เพื่อสอบถามในรอบที่ 2 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ Medium (ค่ามัธยฐาน) IR (Inter Quartiles) หากมีข้อคำถามที่ยังไม่เป็นฉันทามติ IR (Inter Quartiles) .00-.50 จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ผู้วิจัยจึงส่งแบบสอบถามไปในรอบที่ 3 สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่มีความเห็นแตกต่างเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความคิดเห็นแตกต่างได้แก้ไขคำตอบ เพื่อยืนยันรูปแบบและดำเนินการทดลองรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และวิเคราะห์ผลการทดลองเพื่อทดสอบประสิทธิภาพและสรุปประสิทธิภาพรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัยด้วย สถิติ Paired-Sample T-Test. Ferguson, G.A. (1976)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ความต้องการที่จะพัฒนาของบุคลากรอันดับที่ 1 คือ การนิเทศภายในมีค่าคะแนน =0.956 รองลงมา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา =0.566 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้/สื่ออุปกรณ์งานธุรการในโรงเรียน =0.566 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้/สื่ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ =0.433 การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ =0.366 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาที่เป็น Active Learning 0.323 แผนการและส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ 0.272 การประสานและพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา 0.131 และด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ/ด้านหลักสูตรสถานศึกษา 0.128 ตามลำดับ

2. การสร้างรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ค่าสถิติวิเคราะห์ภาพรวมค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ IQR (Inter Quartile Range) มีค่าเท่ากับ 0 ทุกข้อ แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นที่เป็นฉันทามติ (Consensus) ในทุกข้อคำถามและพัฒนาารูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย มีความถูกต้องในด้านหลักการ แนวคิด ทฤษฎีสามารถนำไปใช้ในการทดลองได้

3. การทดลองประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย โดยใช้แบบแผนการวิจัย One Group Pretest-posttest Design ในภาพรวมคะแนนทดสอบก่อนการทดลองค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =2.70) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.419) ภาพรวมคะแนนทดสอบหลังการทดลองค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.35) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.581) ผลต่างของค่าเฉลี่ย $t=9.821$ $p\text{-value}.000$ แสดงว่า หลังการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัยตามแนวคิดของกลิคแมนมีค่าคะแนนสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัยตามแนวคิดของกลิคแมนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.01

4. ผลการประเมินและพัฒนาารูปแบบ พบว่าหลังการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศภายในตามแนวคิดของกลิคแมน มีประสิทธิภาพจากการประเมินระดับความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัยมีค่าคะแนน อยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.72) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.67) และการประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียน อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.65) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.61) แสดงว่า รูปแบบการนิเทศภายในตามแนวคิดของกลิคแมนของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ได้

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการที่จะพัฒนาของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย จะเห็นได้ว่าความต้องการที่จะพัฒนาของบุคลากรจากการศึกษาด้วยดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) อันดับที่ 1 คือ การนิเทศภายในมีค่าคะแนน =0.956 รองลงมาการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา =0.566 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้/สื่ออุปกรณ์งานธุรการในโรงเรียน =0.566 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้/สื่ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ =0.433 การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ =0.366 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาที่เป็น Active Learning 0.323 แผนการและส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาด้านการ

จัดการเรียนรู้ 0.272 การประสานและพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา 0.131 และด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ/หลักสูตรสถานศึกษา 0.128 ตามลำดับ ตรงกับผลการประเมินภายในที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำดั่งนั้นจากการศึกษาความต้องการของบุคลากรในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาล สิ่งทีทุกคนต้องการพัฒนาคือ ด้านการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะรวมทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรมตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับงานวิจัยของอัญชัน ขุนนาแก้ว ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาเอกชน ขนาดใหญ่ประเภทสามัญ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันและความต้องการการนิเทศภายในสถานศึกษาเอกชนขนาดใหญ่ประเภทสามัญมีระดับการปฏิบัติการโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม (อัญชัน ขุนนาแก้ว, 2559)

2. ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technic) ค่าสถิติวิเคราะห์ภาพรวมค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ IQR (Inter Quartile Range) มีค่าเท่ากับ 0 ทุกข้อ แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่เป็นฉันทามติ (Consensus) และยืนยันว่ารูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย มีความถูกต้องในด้านหลักการ แนวคิด ทฤษฎีสามารถนำไปใช้ในการทดลองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริชัย มะเวชะ ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดป้อมแก้ว (อัครพงศ์ขุนปัทมภ์) พบว่า รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง 2) ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 3) ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร และ 5) ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ 1) การวางแผนร่วมกับครูก่อนให้ความช่วยเหลือ 2) ระหว่างที่ให้ความช่วยเหลือผู้นิเทศ เน้นการมีส่วนร่วมในการวางแผนที่จะสรุปผลการตรวจสอบความช่วยเหลือ 3) การประชุมผลการวิเคราะห์ผลการช่วยเหลือร่วมกับครู และ 4) การประชุมสรุปและวิเคราะห์กระบวนการช่วยเหลือครูทุกขั้นตอนเพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของกระบวนการช่วยเหลือ (สิริชัย มะเวชะ, 2562)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นำรูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มาทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยนำรูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อทดสอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ (Professional Development) และด้านการ

พัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) ด้วยการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ก่อนใช้รูปแบบการนิเทศและหลังใช้รูปแบบการนิเทศ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ผลการทดลองเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย การใช้รูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่โดยวัดจากประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ paired t-test ผลการวิเคราะห์สถิติด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพภาพรวม มีค่าเท่ากับ ($\bar{X}=4.19$, $SD.=0.512$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และด้านการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) พบว่าผลต่างของค่าเฉลี่ยหลังการใช้ของรูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบในภาพรวม ($\bar{X}=4.35$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.=0.581$, $p\text{-value}=.05$) แสดงว่าประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวิจัยของสิริชัย มะเวชะ ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดป้อมแก้ว (อัครพงศ์ชนูปถัมภ์) พบว่ารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดป้อมแก้ว อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 1) ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง 2) ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 3) ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร และ 5) ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ 1) การวางแผนร่วมกับครูก่อนให้ความช่วยเหลือ 2) ระหว่างที่ให้ความช่วยเหลือผู้นิเทศ เน้นการมีส่วนร่วมในการวางแผนที่จะสรุปผลการตรวจสอบความช่วยเหลือ 3) การประชุมผลการวิเคราะห์ผลการช่วยเหลือร่วมกับครู และ 4) การประชุมสรุปและวิเคราะห์กระบวนการช่วยเหลือครูทุกขั้นตอน เพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของกระบวนการช่วยเหลือ สำหรับด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานคือ 1) การพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการ 2) การสร้างวินัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในทีมงาน 3) การกำหนดปัญหาและเป้าหมายของการแก้ปัญหาาร่วมกันของทีมงาน 4) การวางแผนและดำเนินงานตามแผน แก้ปัญหาของทีมงาน 5) การสร้างแรงจูงใจ การเสริมแรงและสร้างขวัญกำลังใจ ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพให้ประสบ ความสำเร็จนั้น ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) การสำรวจความจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) การพัฒนาความสามารถในการสอนโดยใช้เทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ 3) การจัดกิจกรรมสัมมนาผลการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ 4) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตาม มาตรฐานวิชาชีพครู ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาในการนิเทศภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยขั้นตอนคือ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร 4) การดำเนินการบริหารหลักสูตร 5) การนิเทศ ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร 6) การ

สรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการ หลักสูตรของสถานศึกษา 7) การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดปัญหาหรือเป้าหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน 2) การกำหนดวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนหรือวิธีหาคำตอบหรือวิธีการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางาน 3) การรวบรวมข้อมูลตามวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน 4) การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน 5) การสรุปผลและเขียนรายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (สิริชัย มะเวชะ, 2562)

4. จากวัตถุประสงค์ในข้อที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครู ที่ได้รับการนิเทศจากรูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัยอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมครูมีความพึงพอใจในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ ได้แก่ ครูได้จัดทำสื่อเทคโนโลยีที่ตอบสนองผู้เรียน ครูสร้างหลักสูตรสถานศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนชุมชน และสังคมได้ ครูได้ออกแบบการจัดการเรียนที่หลากหลาย รองลงมาได้แก่ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น รูปแบบการนิเทศนำไปใช้ได้จริง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากันและน้อยที่สุด 2 ข้อ คือครูสามารถปรับใช้ได้หลายวิชา และมีประโยชน์ต่อผู้เรียน ตามลำดับตอบสมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 2

สรุป

รูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารมีการบริหารงานวิชาการด้วยการจัดกิจกรรมโดยการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ร่วมกันในการแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การส่งเสริมให้ครูมีบทบาทในการจัดประสบการณ์และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตร และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนท้องถิ่น สรุปได้ว่าองค์ความรู้จากการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในที่ดีและมีประสิทธิภาพคือการพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมีสมรรถนะตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการนิเทศติดตามเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน กับสถานศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงได้

2. ควรนำการศึกษาด้านการนิเทศครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการบริหารนิเทศติดตามงานด้านอื่น ๆ ของทางโรงเรียนเช่นด้านการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป เพราะจะทำให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบครบทุกด้านในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการนำรูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย อำเภอดงจังหวัดเชียงใหม่ ไปดำเนินการนิเทศในช่วงชั้นอื่น ๆ เช่น ในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายที่มีจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรชั้นพื้นฐานเหมือนกัน

เอกสารอ้างอิง

- น้ำผึ้ง มีศิล. (2559). การวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย: การหลีกเลี่ยงมโนทัศน์ที่ไม่ถูกต้อง. วารสารสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 9(1), 1256-1267.
- พิศิษฐ์ ตัณทวนิช และพนา จินดาศรี. (2561). ความหมายที่แท้จริงของค่า IOC. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 24(2), 3-12.
- โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย. (2563). รายงานประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR). องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ กระทรวงมหาดไทย. โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย.
- สิริชัย มะवेशะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดบ่อแก้ว (อัครพงศ์ชนูปถัมภ์). วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2), 186-195.
- สุวิมล ร่องวานิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชัน ชุมนแก้ว. (2559). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาเอกชนขนาดใหญ่ประเภทสามัญ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในจังหวัดชลบุรี. ในวิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Cronbach, Lee J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Ferguson, G.A. (1976). Statistical analysis in psychology & education. 4th ed. Tokyo: McGraw-Hill Kogakucha
- Glickman, Carl D. (1990). Supervision of Instruction. New York: Allyn and Bacon.
- Macmillan, T.T. (1971). The delphi technique. Paper Presented at the annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development. Monterey: California. (May 1971): 3-5

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ*

THE APPLICATION OF BUDDHADHAMMA PRINCIPLES TO ENHANCE THE ETHICS OF LOCAL POLITICIANS IN NOEN SA-NGA DISTRICT CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหาธนากร ฐิตธมโม*, พระครูสุตภัทรบัณฑิต และอภิวัฒน์ จำตา

Phramahathanakorn Titathammo*, Phrakrusutapattarabandit and Apiwat Jata

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus, Thailand

*Corresponding Author E-mail: joybenyapajoy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่น 3) นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 393 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

- ระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ รองลงมา คือ การสร้างความตระหนักในจริยธรรม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจ
- ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.861^{**}$)

* Received June 5, 2024; Revised November 12, 2024; Accepted November 21, 2024

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยนักการเมืองท้องถิ่นประยุกต์ใช้ความมีเมตตาคอยช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ มีความกรุณาช่วยเหลือเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ร่วมแสดงความยินดีกับเพื่อนร่วมงานและประชาชนอยู่เสมอ มีความเห็นอกเห็นใจกันและทำให้เกิดความร่วมมือกัน มีใจเป็นกลาง ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก

คำสำคัญ: พุทธธรรม, จริยธรรม, นักการเมืองท้องถิ่น

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the level of opinions on the ethics of local politicians, 2) study the relationship between the ethics of local politicians and the four divine states of mind of local politicians, and 3) propose the application of Buddhist principles to enhance the ethics of local politicians. The research was a mixed-methods research. The quantitative research used a questionnaire as a data collection tool. The sample group consisted of 393 eligible voters in Noen Sangha District, Chaiyaphum Province. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis was tested using Pearson's correlation coefficient. The qualitative research used in-depth interviews with nine informants divided into four groups. The data were analyzed using descriptive content analysis.

The research results were as follows:

1. Overall, the level of opinions on the ethics of local politicians was high. The aspect with the highest mean was creating pride in the profession, followed by creating awareness of ethics. The aspect with the lowest mean was creating knowledge and understanding.

2. Overall, the relationship between the ethics of local politicians and the four divine states of mind was highly positive ($r = 0.861^{**}$).

3. Buddhist principles were applied to enhance the ethics of local politicians under the principle of the Four Divine Abodes: Local politicians apply loving-kindness to help people escape from suffering. They have the compassion to help people live better lives. They always congratulate their colleagues and the people. They have empathy and cooperation, are impartial, and do not take sides.

Keywords: Buddhadhamma, Ethics, Local Politician

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทาง การเมืองการปกครอง โดยเฉพาะชุมชนที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลซึ่งเป็น กลไกในการปกครองประเทศย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากมายในการบริหารประเทศ จริยธรรม และจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานให้ประชาชนได้รับความสุข แต่ย่อมเป็นไปได้ที่รัฐบาล จะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศได้ เพราะอาจเกิดปัญหา ความล่าช้าในการดำเนินงาน อาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละชุมชนได้ สภาพ สังคมในปัจจุบัน ผลสืบเนื่องมาจากการรับเอาความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีของตะวันตก เข้ามาอย่างขาดการกลั่นกรองแล้วไม่มีขีดจำกัด (มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์, 2560) ทำให้วัตถุนิยมแผ่ขยายความเจริญรุดหน้าอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว แต่ในทางตรงกันข้ามสภาวะทางจิตใจของประชาชนในชาติกลับเสื่อมถอยและตกต่ำลงอย่าง น่าเป็นห่วงเพราะขาดความเจริญก้าวหน้าทางจิตใจ หรือขาดศีลธรรมประจำใจนั่นเอง ในยุค ที่โลกเปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ ยุคโลกาภิวัตน์ สังคมก็ยังมีปัญหาในเรื่องการปกครองต่าง ๆ และ ในท้องถิ่นก็เช่นเดียวกันทำให้นักการเมืองในสังคมไทยยังขาดบทบาทสำคัญในการสร้างและ พิทักษ์ความเห็นธรรมในสังคมด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ อันเป็น ประโยชน์ให้สาธารณชนได้รับรู้ จริยธรรม เป็น หลักความประพฤติ หรือ แนวทางในการปฏิบัติ ตน ที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรม และศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ (โกวิท พวงงาม, 2553)

จริยธรรม เป็นธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติในการบริหารงานราชการ เช่น บริหารงาน ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต บริสุทธ์ใจ เสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีเมตตา เป็นต้น ในสภาพ ความเป็นจริง ปัญหาในการบริหารราชการของหน่วยงานของรัฐบางแห่ง เกิดจากการขาด จริยธรรมของฝ่ายการเมืองและ/ หรือฝ่ายประจำการปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่ซื่อสัตย์สุจริต และ ไม่บริสุทธ์ใจ ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์ แสวงหาผลประโยชน์ ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง และปัญหาการทำลายความเป็นธรรมในสังคมแนวคิดเกี่ยวกับ จริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ จริยธรรมของข้าราชการมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่การบริหารราชการไม่อาจเกิดประสิทธิภาพที่เอื้ออำนวย ประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนได้ หากข้าราชการซึ่งเป็นกลไกของทางราชการที่สำคัญ “ขาดจริยธรรมของข้าราชการ” ซึ่งครอบคลุมถึงการขาดจิตสำนึก จิตวิญญาณ หรืออุดมการณ์ ที่ดีงามเพื่อส่วนรวม การขาดจริยธรรมของข้าราชการมีส่วนสำคัญทำให้ ข้าราชการเป็นจำนวน มากประพฤติมิชอบในวงราชการ การกระทำหรือผลงานที่ปรากฏออกมา ก็จะขาดประสิทธิภาพ และไม่มีประสิทธิภาพ (นิตย สัมมาพันธ์, 2556)

ข้าราชการเป็นกลไกสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินนับแต่อดีตถึงปัจจุบันและ ยังคงมีความสำคัญต่อไปในอนาคตหากข้าราชการขาดจริยธรรมย่อมส่งผลเสียต่อประเทศชาติ

และประชาชนจริยธรรมของข้าราชการเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพราะจริยธรรมเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมหรือการปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าราชการซึ่งส่งผลต่อการให้บริการสาธารณะและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในส่วนของปัญหาของข้าราชการอาจแบ่งเป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากระบบราชการและมาจากตัวข้าราชการปัญหา ดังกล่าวนี้น่าจะยิ่งเพิ่มมากขึ้นหากข้าราชการ ขาดจริยธรรมหรือขาดจิตสำนึกในการเป็นข้าราชการที่ดีดังนั้นก็ยิ่งจำเป็นที่จะต้องพัฒนาจริยธรรมโดยรัฐบาลหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาข้าราชการ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2559)

นักการเมืองที่ทำงานการเมืองด้วยความมีจริยธรรมอยู่อีกเป็นจำนวนมาก และยังคงมีนักการเมืองที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมอยู่จำนวนไม่น้อย และก็ยังมีบางคนที่ไม่ได้รับการลงโทษตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ การฉ้อราษฎร์บังหลวงยังคงมีอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประเทศชาติไม่สามารถบรรลุผลโดยเต็มที่ มีรายงานระหว่างปี พ.ศ. 2555-2559 พบว่านักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีข้อกล่าวหา ร้องเรียน การทุจริตจำนวน 471 เรื่อง หน่วยงานที่ถูกร้องเรียนมากที่สุด 4 ลำดับแรก คือ องค์การบริหารส่วนตำบล 175 เรื่อง เทศบาล 165 เรื่อง หน่วยงานทางการศึกษา 45 เรื่อง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 20 เรื่อง จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่ถูกร้องเรียนจะเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของนักการเมืองท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นแนวทางที่จะป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน การใช้อำนาจบทบาทหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบต่าง ๆ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักการเมืองท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักจริยธรรมของนักการเมือง ควบคู่ไปกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (สถาบันพระปกเกล้า, 2553)

จริยธรรมของนักการเมืองในอำเภอเนินสง่า เช่นเดียวกับในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย มีรากฐานมาจากค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น และหลักการทางศาสนาที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ประชาชนในท้องถิ่นมีความคาดหวังให้นักการเมืองเป็นผู้นำที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบันนักการเมืองในอำเภอเนินสง่าก็ต้องเผชิญกับความท้าทายด้านจริยธรรมหลายประการ เช่น การแข่งขันทางการเมืองที่รุนแรง การแข่งขันทางการเมืองที่เข้มข้นอาจนำไปสู่การใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น การใส่ร้ายป้ายสี การซื้อเสียง หรือการใช้อำนาจในทางที่ไม่ชอบ อิทธิพลของกลุ่มทุน กลุ่มทุนขนาดใหญ่มีอิทธิพลต่อการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้นักการเมืองบางคนอาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทุนเหล่านี้ และละทิ้งผลประโยชน์ของประชาชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่รวดเร็ว ทำให้นักการเมืองต้องเผชิญกับปัญหาและความท้าทายใหม่ ๆ ที่ซับซ้อนมากขึ้น การขาดความโปร่งใส การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังขาดความโปร่งใส ทำให้ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นควรควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านวัตถุด้วย ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมคำสอนหรือบทบัญญัติในทางพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหรือความจริงอันสูงสุดที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อกำกับความประพฤติทางกาย วาจา และทางใจให้อยู่ในขอบข่ายของความดีงาม เพื่อยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตนเองและสังคมโดยรวม คือ ความสุขอันเป็นผลมาจากการกระทำความดี ละเว้นการกระทำความชั่ว โดยใช้จริยธรรมเป็นหลักสำหรับการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามเพื่อบรรลุถึงความสงบสุขของชีวิตและสังคม แนวการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจริยธรรม เช่น ศีลธรรมทางศาสนา นำหลักธรรมพรหมวิหารธรรม 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขามาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองอีกทั้งยังสามารถใช้ในการพัฒนาประยุกต์หลักจริยธรรมให้พัฒนาควบคู่กับนักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองจึงจำเป็นต้องมีการบริหารแบบบูรณาการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน รวมถึงความซื่อสัตย์ต่ออาชีพหรือองค์กรที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถและเป็นตัวขับเคลื่อนให้องค์กรและประเทศมีการพัฒนาต่อไปได้ไม่สิ้นสุดอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งเป็นฝ่ายบริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องของแนวคิด ทฤษฎี หลักการและหลักธรรมคำสอนทางจริยธรรมด้านปรัชญาและศาสนาจากเอกสาร ตำราและคัมภีร์ทางศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาคือหลักธรรมที่เรียกว่า “พรหมวิหาร 4” และการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการเสริมสร้างหลักจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การได้หลักธรรมในการเสริมสร้างจริยธรรมที่เหมาะสมที่นักการเมืองท้องถิ่นที่ควรมีหรือควรประพฤติปฏิบัติ และประยุกต์หลักธรรมการเสริมสร้างในจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นที่ดีและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 20,824 คน (สำนักงานทะเบียนอำเภอเนินสง่า, 2566)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 393 คน โดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป 2) ตัวแทนนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน 3) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 4) ตัวแทนประชาชน จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80-1.00 และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายในตามแนวคิดของครอนบาค (Cronbach) (สมนึก ภัททิยธนี, 2549) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.940

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือแนะนำตัวจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อดำเนินการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยขอประสานความร่วมมือกับนายอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 393 คน และเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนัดหมายเวลาและขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องในภายหลัง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ และหลักพรหมวิหาร 4 และ 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงและจัดกลุ่ม เพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ มีผลวิจัยดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ รองลงมาได้แก่ การสร้างความตระหนักในจริยธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างความร่วมมือในชุมชน และการสร้างความรู้ความเข้าใจ ตามลำดับดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม

จริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ	4.13	0.48	มาก
2. การสร้างความตระหนักในจริยธรรม	4.10	0.44	มาก
3. การสร้างความร่วมมือในชุมชน	4.04	0.48	มาก
4. การสร้างความรู้ความเข้าใจ	4.04	0.47	มาก
รวมเฉลี่ย	4.08	0.39	มาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r=0.861^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r=0.731^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างความตระหนักในจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.699^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างความร่วมมือในชุมชน มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r=0.723^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r=0.725^{**}$)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 พบว่า 1) ด้านเมตตา ความมีเมตตาของนักรการเมืองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเกิดการพัฒนาดได้เป็นอย่างดี เพราะทำให้เป็นคนที่ย่อยช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เมตตาช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ ความมีเมตตาทำให้จิตใจของนักรการเมืองท้องถิ่นมีความปรารถนาที่จะสร้างความสุขให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น เป็นหลักการพัฒนาตนและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์และเกิดความสุขในสังคม 2) ด้านกรุณา นักรการเมืองท้องถิ่นมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้มีการให้การช่วยเหลือเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเป็นสิ่งที่นักรการเมืองท้องถิ่นให้ความสำคัญเป็นการสงเคราะห์ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อสังคม ทำให้ประชาชนเกิดความประทับใจในตัวของนักรการเมือง ทำให้ได้รับความนิยชมชอบในการทำงานของนักรการเมืองท้องถิ่น ในการสงเคราะห์ให้การช่วยเหลือประชาชนนั้นเป็นคุณธรรมที่ทำให้นักรการเมืองท้องถิ่นได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ให้มาทำหน้าที่ เป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ 3) ด้านมุทิตา การแสดงความยินดีแก่ผู้อื่นเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรักเคารพซึ่งกันและกันขึ้นในสังคม นักรการเมืองท้องถิ่นก็เช่นเดียวกันมีการแสดงความยินดีกับเพื่อนร่วมงานและประชาชนอยู่เสมอ เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีขึ้นในสังคม ทำให้สังคมเกิดความสุขได้ ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปด้วยความสุข ไม่เกิดความอิจฉากันไม่แตกแยกกัน มีความเห็นอกเห็นใจกันและทำให้เกิดความร่วมมือกัน 4) ด้านอุเบกขา นักรการเมืองท้องถิ่นที่ดีคือเป็นคนที่มีใจเป็นกลาง ไม่แบ่งพรรคแบ่ง

พวก เป็นคุณธรรมประจำใจที่ดีในการทำงานรับใช้สังคม นักการเมืองที่มีคุณธรรมเป็นที่รักและเคารพของเพื่อร่วมงานในองค์กร และประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้เกิดความเจริญอย่างทั่วถึง ทำให้ประชาชนอยู่ดีมีความสุขมีความเสมอภาพในสังคม คุณธรรมในข้อนี้ทำให้เกิดความเที่ยงธรรมในการบริหารงานได้อย่างมีคุณภาพ

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ รองลงมาได้แก่ การสร้างความตระหนักในจริยธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างความร่วมมือในชุมชน และการสร้างความรู้ความเข้าใจ ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ เป็นนักการเมืองที่มีจริยธรรมของนักการเมือง ทำให้ประชาชนเกิดความยอมรับนับถือ เป็นที่รักและเคารพของประชาชน เกิดจากนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ใช้เหตุและผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ และหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ (ปล้องชัน) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านโครงการ/กิจกรรม) รองลงมา คือ ด้านกฎหมาย/นโยบาย และต่ำที่สุด คือ ด้านผลการดำเนินงาน/ตัวชี้วัด ซึ่งในอยู่ในระดับมากทุกด้าน (พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ (ปล้องชัน), (2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย แสงดาว ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมตามหลักฆราวาสธรรมของนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3 พบว่า นักเรียนนายสิบตำรวจมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านจริยธรรมต่อประชาชน ด้านจริยธรรมต่อกฎหมาย และด้านจริยธรรมต่อตนเองตามลำดับ (สมชาย แสงดาว, 2566)

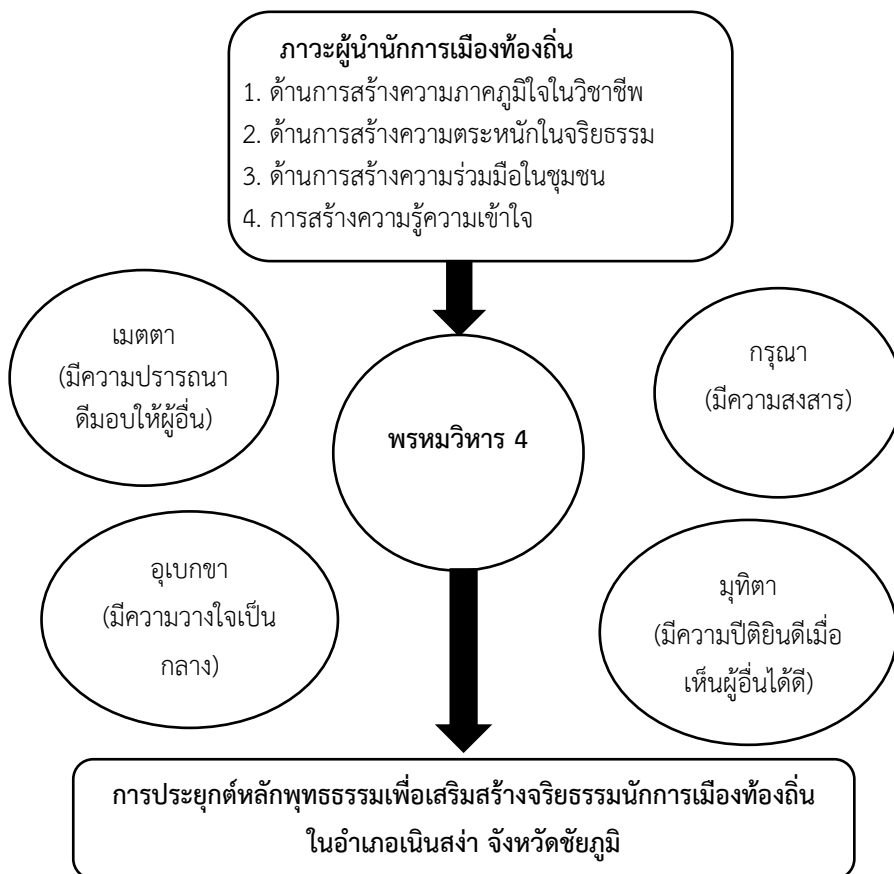
2. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.861^{**}$) เมื่อนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ทำให้เกิดเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และเชื่อมั่นในตัวของนักการเมืองท้องถิ่น เพราะพรหมวิหารธรรมเป็น

ธรรมของผู้ใหญ่ เมื่อผู้นำมีพรหมวิหารธรรมแล้วเปรียบเสมือนผู้ที่คอยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน พร้อมทั้งทำงานเพื่อสังคมอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทธิพงษ์ กุลศิริ ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อจริยธรรมทางการเมือง ของเยาวชนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านกลุ่มเพื่อน ด้านสถาบันศาสนา สถาบันทางการเมือง และด้านสถาบันครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อจริยธรรมทางการเมืองของเยาวชนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง ($r=.498^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (สุทธิพงษ์ กุลศิริ, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ โสภา และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า คุณลักษณะพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.887$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการส่งเสริมพุทธจริยธรรมตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.928$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (สุภาภรณ์ โสภา และคณะ, 2560)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอนีนสง่า จังหวัดชัยภูมิ ตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประกอบด้วย เมตตา (มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น) กรุณา (มีความสงสาร) มุทิตา (มีความปิติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี) อุเบกขา (มีความวางใจเป็นกลาง) หลักพรหมวิหารธรรม 4 สำหรับการประยุกต์หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอนีนสง่า จังหวัดชัยภูมิ แสดงให้เห็นว่านักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอนีนสง่า จังหวัดนครราชสีมาได้นำหลักพรหมวิหารธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ในการทำงานเพื่อพัฒนาประชาชนและชุมชน ในอำเภอนีนสง่า จังหวัดชัยภูมิ เป็นผู้นำที่วิสัยทัศน์ที่ดี มีความปรารถนาดีต่อประชาชน มีความสงสารในเวลาประชาชนเกิดความเดือดร้อน มีความปิติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี มีความวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรม เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาส ด้านเมตตา เจ้าอาวาสเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนร่วมงาน บุคลากรภายในวัด ช่วยแนะนำแต่ สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดรองลงมาคือ ด้านมุทิตา เจ้าอาวาสปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม ไม่อิจฉาริษยาต่อผู้ร่วมงาน และอันดับสุดท้ายคือ ด้านกรุณา เจ้าอาวาสมีความเสียสละ รู้จักแบ่งปัน มีจิตใจที่โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือในโอกาสอันควร (พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับ อภิชาติ พานสุวรรณ ได้วิจัยเรื่อง หลักพุทธ

บูรณาการเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่ ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมที่ผู้บริหารนำมาปฏิบัติก่อให้เกิดคุณธรรมซึ่งผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กรเกิดการยอมรับในตัวผู้บริหารและมีความเชื่อมั่นว่าเป็นผู้ใหญ่ขององค์กร คือ พรหมวิหาร 4 การครองใจคน คุณสมบัติที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของผู้บริหารที่จะสร้างความเชื่อถือ และความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาการคุณสมบัติเช่นนี้ให้เกิดขึ้นได้นั้นผู้บังคับบัญชาต้องใช้เวลาพิสูจน์ความจริงและความดีงามให้ปรากฏและประจักษ์ชัดแก่ผู้อื่น โดยอาศัยหลักธรรมที่เหมาะสมกับการวางตนเองให้มีความเป็นผู้ใหญ่ในองค์กร ไม่มีอคติต่อ ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติงาน จิตใจไม่คิดเบียดเบียนผู้ใด คุณสมบัติของผู้บริหารแบบนี้ตรงกับคุณสมบัติของพรหมผู้เป็นใหญ่ที่มนุษย์ทั้งหลายให้ความเคารพนับถือ ผู้บริหารต้องการการยอมรับนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา ควรทำความเข้าใจกับพรหมวิหาร 4 ดังนี้ “ภิกษุในธรรมวินัย มีเมตตาจิต มีกรุณาจิต มีมุทิตาจิต มีอุเบกขาจิต เป็นผู้เข้าถึงความเป็นผู้ร่วมกับพรหม” (อภิชาติ ปานสุวรรณ, 2560)

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม นักการเมืองท้องถิ่น ควรประกอบด้วย การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพการทำงานด้วยความสุจริต การสร้างความตระหนักในจริยธรรมเป็นการยึดคุณธรรมเป็นหลักในการบริหาร การสร้างความร่วมมือในชุมชนทำให้เกิดความสามัคคี การสร้างความรู้ความเข้าใจทำให้รู้และเข้าใจต่อระบบการบริหารงาน ด้วยการประยุกต์หลักธรรมอันก่อให้เกิดการเสริมสร้างจริยธรรม นักการเมืองท้องถิ่น คือ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา (มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น) กรุณา (มีความสงสาร) มุทิตา (มีความปีติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี) อุเบกขา (มีความวางใจเป็นกลาง)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานของรัฐควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรม นักการเมืองท้องถิ่นและหลักพรหมวิหารธรรม 4 จะได้นำความรู้ที่ได้ ไปพัฒนาต่อยอดได้
2. นักการเมืองท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ควรนำรูปแบบการเสริมสร้างจริยธรรม นักการเมืองท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปจัดทำแผนอบรมสัมมนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้นักการเมืองมีจริยธรรมนักการเมืองเพิ่มขึ้น
3. นักการเมืองท้องถิ่นควรหมั่นประชุมปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนรับทราบปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมือง เพื่อนำมาแก้ไข

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความต้องการในการส่งเสริมจริยธรรมนักการเมือง ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาล ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
3. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นตามพรหมวิหารธรรม 4 สำหรับนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ตำบล อำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2553). ธรรมนูญท้องถิ่น ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- นิตย สัมมาพันธ์. (2556). ภาวะผู้นำ: พลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร: ซีไอเดียเคชั่น.
- พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ปล้องขัน). (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน. วารสาร มจร ตรีภุมขัยปริทรรศน์, 7(2), 133-145.

- พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) และคณะ. (2563). การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรม เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(3), 244-258.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (2560). สารสำคัญของรัฐธรรมนูญไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2560. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2559). ปรัชญาการเป็นข้าราชการ มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2553). ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น.
- สมชาย แสงดาว. (2566). การส่งเสริมจริยธรรมตามหลักธรรมาภิบาลของนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา รัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2549). การวัดผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานทะเบียนอำเภอเนินสง่า. (2566). จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเนินสง่า ปีพ.ศ. 2566. ชัยภูมิ: สำนักงานทะเบียนอำเภอเนินสง่า.
- สุทธิพงษ์ กุลศิริ. (2567). การเสริมสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อจริยธรรมทางการเมืองของเยาวชนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 7(2), 126-141.
- สุภาภรณ์ โสภา และคณะ. (2560). การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 291-305.
- อภิชาติ พานสุวรรณ. (2560). หลักพุทธบูรณาการเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(4), 100-111.
- Yamane. T. (1973). Statistic: An Introductory Analysis. New York: Harper and Row.

การศึกษาภาษาบาลีเพื่อสร้างศาสนทายาทกับการดำรงอยู่
ของพระพุทธศาสนา*

THE STUDY OF PALI LANGUAGE TO CREATE RELIGIOUS HEIRS
AND MAINTAIN BUDDHISM

สุทธิพงษ์ เสมสูงเนิน*

Sutthipong Samsungnoen*

สมาคมพุทธบริษัทใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร

The Association of Buddhists under the umbrella of the Buddha, Thailand

*Corresponding Author E-mail: Spt.office63@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาของการศึกษาภาษาบาลี 2) ศึกษาความสำคัญของการศึกษาภาษาบาลี และ 3) เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาผ่านภาษาบาลี โดยผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ประโยชน์และความสำคัญของการศึกษาภาษาบาลีเพื่อสร้างศาสนทายาทกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา โดยกล่าวถึงความเป็นมาของประวัติการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ความหมายของคำว่า การศึกษา และภาษาบาลี คืออะไรทำไมคณะสงฆ์ไทยถึงให้ความสำคัญของการศึกษาภาษาบาลี และท้ายที่สุดเพราะเหตุใดภาษาบาลีจึงเป็นภาษาในการสร้างศาสนทายาทที่ดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ภาษามคธ เป็นที่นิยมหรือรู้จักกันในหมู่คนไทยเรียกว่า ภาษาบาลี เป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงเลือกใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นภาษาที่สาวกจาริกร้อยกรองเรียบร้อยเป็นพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พระไตรปิฎก แต่ภาษาบาลีไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเองจึงยากที่จะศึกษา เมื่อเข้าไปหรืออยู่ในภาษาใดก็ใช้ภาษานั้น ในปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยมีสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบหลักได้เปิดสอบบาลีสนามหลวงเป็นประจำทุกปีถือเป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์ไทย ด้านคันถธุระ トラบโดที่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ยังให้ความสำคัญกับการศึกษาพระบาลี トラบนั้นพระศาสนายังมั่นคงอยู่ และยังสามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดแก่มหาชนได้เป็นจำนวนมาก การศึกษาเล่าเรียนพระบาลีคือปริยัตินั้น ถือว่าเป็นรากเหง้าที่สำคัญของการดำรงอยู่แห่งพระศาสนา โดยมีศาสนทายาทผู้เล่าเรียนเขียนอ่านที่แตกฉานในภาษาบาลีเป็นกำลังหลัก

คำสำคัญ: การศึกษา, ภาษาบาลี, ศาสนทายาท, พระพุทธศาสนา

* Received June 14, 2024; Revised December 18, 2024; Accepted December 12, 2024

ABSTRACT

This article aimed to study 1) the history of Pali language studies, 2) the importance of studying the Pali language, and 3) the existence of Buddhism through the Pali language. The author analyzed the benefits and importance of studying the Pali language to establish religious successors and maintain the presence of Buddhism. The article discussed the history of studying the Pali Dharma texts and explored what "education" means and the Pali language. It also examined why the Thai Sangha emphasizes and values the study of Pali and why Pali is a language associated with developing successors to sustain Buddhism. Magadhi, commonly known among the Thai people as the Pali language, is the language the Buddha chose to use to propagate Buddhism. It is also the language in which the disciples inscribed and compiled the Buddhist scriptures, known as the Tripitaka. However, Pali does not have its own unique script, making it challenging to study. When it accesses any language, it only has to use the script of that language to study. Currently, the study of the Pali language in the Dharma schools, overseen by the Pali Sanam Luang Headquarters Office, involves holding the Pali Exam each year. This is one of the main objectives of the Thai Sangha in terms of scriptural study (Ganthadhura). As long as monks, novices, laymen, and laywomen continue to focus on studying the Pali texts, the religion will remain stable and can bring great happiness to many people. The study of Pali is considered a crucial foundation for the existence of Buddhism, with successors who are well-versed in reading and writing the Pali language being the main force.

Keywords: Education, Pali language, Religious successors, Buddhism

บทนำ

ภาษาบาลี หรือที่รู้จักในชื่อภาษามาคธี มีต้นกำเนิดมาจากชนชาวแคว้นมคธ หรือชาวอารยัน (อริยกะ) เข้ามาก่อตั้งถิ่นฐานขึ้นในชมพูทวีป ซึ่งเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมของชาวอารยัน จึงมีอิทธิพลต่อชนชาวพื้นเมือง (มิลักขะ) และมีบทบาทเป็นอันมาก คือ เรื่องของภาษา เพราะภาษาถือว่าเป็นวัจนภาษาทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารติดต่อซึ่งกันและกัน ภาษาบาลีจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงเลือกใช้สำหรับเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ให้ได้บรรลุมรรคผลสุนิพพาน และเป็นภาษาที่พระมหากัสสปะใช้ทรงจำเพื่อก่ายทอดพระพุทธพจน์ คือ พระไตรปิฎก และเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุปบัติขึ้นในชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย ท่ามกลางเจ้าลัทธิทั้งหลาย

ในสมัยนั้น หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ดังคำบาลีว่า สาทัง สะพัญชนะนัง เภชะละ ประปิณณัง ประสิฐธัง พรัหมะจะริยง ปะกาเสสิ ทรงประกาศพรหมจรรย์ คือแบบแห่งการปฏิบัติอันประเสริฐ บริสุทธิ บริบูรณ์ สิ้นเชิง พร้อมทั้งอรรถะ (คำอธิบาย) พร้อมทั้งพยัญชนะ (หัวข้อ) ในประเทศอินเดียด้วยภาษาบาลี ด้วยเหตุนี้ภาษาบาลีจึงได้รับเกียรติและได้รับการยกย่อง โดยเฉพาะการศึกษาพระสัทธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จำต้องศึกษาใน 3 ประการ เช่น ปริยัติสัทธรรม หมายถึง สัทธรรม คือ คำสั่งสอนจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์ เป็นการศึกษาทางทฤษฎี คือ การศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้เป็นพื้นฐานโดยแจ่มแจ้งเสียก่อนว่า คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอะไรบ้าง ถ้าจะนำมาปฏิบัติจะอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผลอย่างไร (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2531)

การศึกษาภาษาบาลีจึงเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยมีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่มีความสามารถในการเข้าใจ และตีความคำสอนจากต้นฉบับได้อย่างถูกต้อง การมีความรู้ในภาษาบาลีจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป ดังนั้น ภาษาบาลีจึงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารและจารึกคำสอนในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันคำสอนเหล่านี้ได้รวบรวมเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนที่สำคัญยิ่งสำหรับพุทธศาสนิกชนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องสร้างปราชญ์ทางภาษาบาลีทำหน้าที่อบรม สั่งสอน และเผยแผ่พุทธวจนะแก่เวไนยสัตว์ให้เข้าถึงในพระสัทธรรมนั้น ทั้งนี้ ภาษาใด ย่อมรักษาไว้ ซึ่งพระพุทธพจน์ เหตุนี้ภาษานั้นชื่อว่า บาลี ด้วยเหตุปัจจัยเป็นเช่นนี้การศึกษาภาษาบาลีเพื่อสร้างศาสนทายาทกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ประวัติความเป็นมาของการศึกษาภาษาบาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในภาคภาษาบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีมาแต่โบราณ เนื่องด้วยว่า พระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในโบราณนั้นนิยมจารึกด้วยภาษาบาลี คณะสงฆ์จึงจัดให้มีการเรียนการสอนในภาคภาษาบาลี เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร มีความรู้ ความเข้าใจภาษาบาลี อย่างถ่องแท้ กว้างขวางและลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และก่อกำเนิดว่าในยุคสมัยต้น ๆ ที่คณะสงฆ์จัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรม ยังไม่ได้กำหนดหนังสือเรียนที่เป็นภาษาไทย อีกทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาไทยก็ยังไม่แพร่หลาย จึงปรากฏว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยนั้น มีเฉพาะแผนกบาลี โดยกำหนดระดับการศึกษาไว้ 3 ชั้น คือ ชั้นบาเรียนตรี ชั้นบาเรียนโท และชั้นบาเรียนเอก และการสอบความรู้อันเป็นการวัดผลการเรียนเพื่อเลื่อนชั้นประโยค ที่เรียกว่า “สอบความรู้บาลีสนาทหลวง” ก็ใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่าต่อหน้า คณะกรรมการ เมื่อพระภิกษุ สามเณรรูปใด สามารถแปลสอบผ่านประโยคบาลีได้ในระดับ

ชั้นที่คณะกรรมการกำหนดก็จะได้เป็นบาเรียนตามภูมิรู้ในชั้นนั้น ๆ โดยการสอบความรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลียังคงใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่า เป็นลำดับมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2459 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468) จึงได้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วย

ในปี พ.ศ. 2506 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายได้จัดการศึกษาบาลีศึกษาขึ้น โดยจัดให้กลุ่มเป้าหมาย คือ แม่ชี มีทั้งหมด 9 ชั้น ใช้หลักสูตรเดียวกับพระสงฆ์ และสามารถเรียนร่วมกับพระสงฆ์ได้ มหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นเพียงสถานที่จัดสอบและรับรองผลการศึกษาบาลีของแม่ชีเท่านั้น ไม่ได้อยู่ในกำกับของแม่กองบาลีของมหาเถรสมาคมเหมือนการศึกษาของคณะสงฆ์ ดังนั้นแม่ชีจึงไม่ได้สอบรวมกับพระสงฆ์ แม่ชีที่เรียนบาลีรุ่นแรกมีจำนวน 12 รูป ใน 12 รูปนั้น ไม่มีแม่ชีที่เรียนสำเร็จตามหลักสูตรบาลีชั้นที่ 9 มีเพียงแม่ชีที่สอบผ่านบาลีชั้นที่ 6 เท่านั้น ในปี พ.ศ. 2529 มีแม่ชีสำเร็จบาลี ชั้นที่ 9 เพียง 1 รูปเท่านั้น นับเป็นเวลา 23 ปีจึงมีแม่ชีสำเร็จการศึกษา หลังจากนั้นแม่ชีสำเร็จบาลีศึกษา 9 ประโยค อย่างมากที่สุดปีละ 2 รูปเท่านั้นตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ถึง 2554 รวมเวลา 49 ปี ปัจจุบันมีแม่ชีสำเร็จบาลีศึกษา 9 ประโยค ในประเทศไทยรวมทั้งหมด 20 รูป

มหามกุฏราชวิทยาลัยรับรองการศึกษาบาลีของแม่ชีด้วยการออกประกาศนียบัตรและพัดเกียรติยศให้เป็นไปตามแบบคณะสงฆ์ แต่การมอบประกาศนียบัตรและพัดเกียรติยศของแม่ชี มีความแตกต่างกัน มีรายละเอียดดังนี้ บาลีศึกษา 3 บาลีศึกษา 6 และบาลีศึกษา 9 ได้รับพัดเกียรติยศ พร้อมประกาศนียบัตร ใน 3 ประเภทนี้ มีส่วนแตกต่างคือ บาลีศึกษา 3 และ 6 นั้น รับประกาศนียบัตรและพัดเกียรติยศจากสมเด็จพระสังฆราช สำหรับบาลีศึกษา 9 ได้รับพัดเกียรติยศจากพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชทินนิตตามาตุ พระองค์เสด็จประทานพัดเกียรติยศแก่แม่ชีที่สำเร็จบาลีศึกษา 9 ประโยค ครั้งแรกในประวัติศาสตร์แห่งการศึกษาภาษาบาลีของแม่ชีไทยใน พ.ศ. 2529 ที่ตึกสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในส่วนของบาลีศึกษา 1-2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 รับเฉพาะประกาศนียบัตรจากสมเด็จพระสังฆราชหรือผู้แทนสมเด็จพระสังฆราช ถึงแม่แม่ชีจะได้รับการศึกษาภาษาบาลีเหมือนพระภิกษุสามเณร แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่ไม่เหมือนกันคือ ภิกษุสามเณรที่เรียนจบประโยค 9 นั้น ได้รับนิยัตยภัตร (เงินเดือน) จากรัฐบาลโดยผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำหรับแม่ชีที่จบบาลีศึกษา 9 ประโยค ไม่ได้รับนิยัตยภัตรเช่นนั้น ทั้งนี้ เพราะการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ได้รับการรับรองโดยมีพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2527 ในมาตรา 3 ว่า “วิชาการพระพุทธศาสนาหมายความว่า วิชาการซึ่งจัดให้พระภิกษุสามเณรศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีสันามหลวง” ในช่วงที่มีพระราชบัญญัติรับรองการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น แม่ชีได้รวมกันก่อตั้งมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยแล้ว

ใน พ.ศ. 2543 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับรองการศึกษภาษาบาลีของแม่ชี เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรของมหาวิทยาลัยให้ผู้เรียนมีวุฒิสอดคล้องกับการศึกษา

ภาษาบาลีของคณะสงฆ์ ผู้สำเร็จการศึกษาบาลี 5 ประโยค เข้าเรียนต่อในระดับปริญญาตรี ผู้สำเร็จการศึกษาภาษาบาลี 9 ประโยค เข้าเรียนต่อในระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้งสองแห่ง คือมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง ได้สนับสนุนการเรียนการสอนภาษาบาลีให้แก่แม่ชีโดยใช้หลักสูตรเหมือนของพระสงฆ์ทุกประการ ให้ใช้อักษรย่อ บ.ศ. ซึ่งมาจากคำเต็มว่า “บาลีศึกษา” เช่น “บาลีศึกษา 3” เป็นต้น การศึกษาภาษาบาลีของแม่ชีไทยนั้น เรียนสำนักเรียนเดียวกับพระสงฆ์ แม่ชีอยู่ในจังหวัดใดก็เรียนร่วมกับพระสงฆ์ อาจารย์สอนเป็นพระสงฆ์ หลักสูตรเดียวกับพระสงฆ์ เพียงแต่สอบคนละแห่งเท่านั้น (กองพุทธศาสนศึกษา, 2564)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี เป็นพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ ทรงจัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนตามกำลังสติปัญญา สืบเนื่องเป็นพระราชกรณียกิจมา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนับแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงรับพระราชภาระอยู่โดยสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในรัชกาลที่ 2 คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นอกจากพระองค์จะทรงมีพระราชดำริให้สมเด็จพระสังฆราช (มี) วัดพระเชตุพนฯ จัดพิธีวิสาขบูชาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2360 แล้ว ยังทรงโปรดให้สมเด็จพระสังฆราช ขยายหลักสูตรบาลีจากบาลีเรียนตรี โท เอก ซึ่งสืบเนื่องมาจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเปรียญ 9 ประโยค ยังคงสืบเนื่องมาจนบัดนี้ สมเด็จพระสังฆราช (มี) สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. 2362 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย พระองค์ทรงปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ ทรงจัดตั้ง กระทรวง ทบวง กรม ในส่วนกลาง ตลอดถึงมณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านในส่วนภูมิภาคแล้ว พระองค์ทรงปรึกษากับคณะสงฆ์ขอให้แบ่งพระราชภารกิจในการจัดการศึกษาโดยตลอด โดยทรงพระกรุณามอบหมายให้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำเนินการ

ก่อน พ.ศ. 2469 การสอบพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี ผู้ที่เข้าสอบต้องเข้าสอบต่อหน้า คณะกรรมการภายในพระบรมมหาราชวัง ต่อหน้าพระที่นั่ง ด้วยการจับสลากและเข้าไปแปลด้วยปากเปล่าทีละรูป ซึ่งเรียกกันติดปากจนทุกวันนี้ว่า “สมัยแปลด้วยปาก” จะสอบได้หรือไม่ได้ คณะกรรมการตัดสินให้คะแนนรู้ผลกันในวันนั้น ผู้ที่สอบได้จะได้รับพระราชทานรางวัลไตรจักรพรร ซึ่งเดิมของมีค่ามากในสมัยนั้น นับเป็นเกียรติประวัติแก่ผู้ที่สอบได้เป็นอย่างดี

ในระหว่าง พ.ศ. 2454 ถึง พ.ศ. 2468 มีผู้สอบได้ ป.ธ.9 หลายรูป แต่ยังไม่พบหลักฐานเลยว่าผู้ใดสอบได้เมื่อ พ.ศ. ไต่บ้าง นับแต่ พ.ศ. 2469 เป็นต้นมา ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดวิธีการสอบขึ้นใหม่ โดยใช้วิธีสอบแบบข้อเขียนแทนการแปลด้วยปากเปล่าและเพิ่มเป็น 3 วิชาคือ

1. วิชาเขียนไทยเป็นมคอ ออกข้อสอบเป็นภาษาไทยล้วน สดแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้ นักเรียนเขียนตอบเป็นภาษามคอ
2. วิชาแปลไทยเป็นมคอ ข้อสอบแปลมาจากภาษามคอเป็นภาษาไทย ให้ตอบเป็นภาษามคอ

3. วิชาวปลมครเป็นไทย ออกข้อสอบเป็นภาษามคร ให้ตอบเป็นภาษาไทย ทั้งสามวิชานี้ยังคงใช้อยู่ตลอดมาจนทุกวันนี้

นับแต่สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2451) เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2502 นับเป็นเวลาถึง 51 ปี ในระหว่างนี้ไม่ปรากฏว่าสามเณรรูปใดสอบได้ ป.ธ.9 เลย มาปรากฏเมื่อ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา มีผู้สอบได้ ป.ธ.9 แต่ครั้งยังเป็นสามเณรหลายรูป ในสมัยการสอบด้วยข้อเขียนระยะต้น ๆ ผู้ที่สอบได้ตั้งแต่เปรียญธรรม 3 ประโยคถึง 9 ประโยค ยังคงเข้ารับพระราชทานประกาศนียบัตร พดยศเปรียญ และไตรจีวร ในพระบรมมหาราชวัง โดยกำหนดวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 หรือก่อนวันวิสาขบูชา 1 วัน เป็นประจำทุกปี เรียกว่า “วันทรงตั้งพระเปรียญ” ซึ่งยังคงถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้ พระภิกษุที่สอบได้ประโยค ป.ธ.3 แล้ว ถ้ายังไม่ผ่านพ้นวันทรงตั้งพระเปรียญจะใช้คำนำหน้าชื่อตัวเองว่า “พระมหา” ยังไม่ได้ ต่อเมื่อผ่านพ้นวันนั้นไปแล้ว แม้จะไม่ได้เข้ารับการทรงตั้งโดยตรงก็ย่อมมีสิทธิ์จะใช้คำว่า “พระมหา” นำหน้าชื่อได้ ในขณะที่ยังไม่ถึงวันทรงตั้งนั้นให้คงใช้เช่นเดียวกับสามเณร คือ ใช้คำว่า “เปรียญ” ตามหลังชื่อของตนไปก่อนนั้น เช่น พระภิกษุ ก. เปรียญ เป็นต้น ครั้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ พ.ศ. 2488 เป็นต้นมา มีพระภิกษุสามเณรเข้ารับการศึกษาและสอบได้มากขึ้น ทรงมีพระราชภาระมากขึ้น จึงทรงมอบหมายพระราชภาระการทรงตั้งพระเปรียญถวายสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ให้ทรงดำเนินการแทนพระองค์ ยกเว้นเฉพาะผู้ที่สอบได้ ป.ธ.6 และ ป.ธ.9 ยังโปรดให้เข้ารับพระราชทานประกาศนียบัตรและปริญญาบัตร พดยศเปรียญ และผ้าไตรจีวร ในพระบรมมหาราชวังเหมือนดังเดิมทุกประการ และยังคงอุปถัมภ์โปรดให้รถหลวงนำส่งเฉพาะผู้ที่สอบได้ ป.ธ.9 มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ (วิจิตร สมบัติบริบูรณ์, ม.ป.ป)

ความสำคัญของการศึกษาภาษาบาลี

เจ้าประคุณ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ประธานกรรมการอบรมประชาชนกลาง (อ.ป.ก.) ในฐานะเจ้าสำนักเรียนวัดพระเชตุพนฯ เมตตาปรารภธรรม เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณของการศึกษาพระบาลี ในการเปิดสอบบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ป.ธ.5 (ส่วนภูมิภาค) และบาลีศึกษาชั้นประโยค บ.ศ.4 ณ สนามสอบวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ความตอนหนึ่งว่า

“งานการศึกษาเป็นงานหลักของคณะสงฆ์ไทย มี 2 ประการ คือ คันถธุระ และ วิปัสสนาธุระ トラバใดพระภิกษุสามเณรยังให้ความสำคัญงานหลักทั้ง 2 ประการนี้ トラバนั้นพระศาสนายังมั่นคงอยู่ และยังสามรถถ่านวยประโยชน์สุขให้เกิดแก่หมู่ชนได้ การศึกษาเล่าเรียนพระบาลีคือปริยัตินั้น ถือว่าเป็นรากเหง้าที่สำคัญของการดำรงอยู่แห่งพระศาสนา ดังข้อความที่ปรากฏในอรรถกถาอังคุตตรนิกายว่า “เมื่อปริยัติ คือการศึกษาเล่าเรียนพระบาลีไม่มี ปฏิเวธ คือผลของการปฏิบัติก็ไม่มี เมื่อปริยัติคือการศึกษาเล่าเรียนพระบาลี ยังมีอยู่ ปฏิเวธผลของการปฏิบัติ จะไม่มีก็ไม่ได้”

พระบาลีจึงเป็นภาษาพระพุทธศาสนา ที่มีความพิเศษ 3 ประการ

ประการที่ 1 ความศักดิ์สิทธิ์ ความขลัง ความมีพลังส่งเสริมชีวิตให้มีความศักดิ์สิทธิ์

ประการที่ 2 บาลีเป็นอุปกรณ์ในการเรียนศาสตร์อื่น ๆ ได้ดี ให้เกิดความแตกฉานและสร้างความเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์กว่าบัณฑิตที่จบการศึกษาสาขาอื่น ๆ ความรู้ภาษาบาลีที่ลึกซึ้งเมื่อศึกษาเนื้อหาของศาสตร์ใด ๆ ย่อมเกิดความรู้และเข้าใจลึกซึ้งจนถึงขั้นแตกฉาน

ประการที่ 3 การสอบได้บาลีแต่ละชั้นก่อให้เกิดปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ และสุข สร้างคุณภาพชีวิต เสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

คณะสงฆ์ไทยจึงมีถือหลักว่า สร้างศาสนทายาทด้วยบาลีปริยัติ ได้ศาสนทายาทสมบูรณ์ อารมณ์เป็นสมณะสมบูรณ์ ประชาชนด้านพระพุทธศาสนาเกิดจากการเรียนบาลีปริยัติ การใช้บาลีปริยัติสร้างศาสนทายาท จึงเป็นนโยบายอันสำคัญของคณะสงฆ์ไทย

ความเป็นระบบและลุ่มลึกซับซ้อนของหลักบาลีไวยากรณ์ ทำให้ภาษาบาลีมีความศักดิ์สิทธิ์ สละสลวย ให้ความหมายดีงามเป็นสิริมงคล ก่อให้เกิดศรัทธาทั้งแก่ผู้เรียนและผู้อ่านที่สำคัญช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่คู่ชาติไทย สืบต่อมา การที่พระภิกษุสามเณรยังให้ความสนใจการศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่ การสอบเป็นเครื่องแสดงออกถึงการวัดผลทางการศึกษา การสอบผ่านหรือไม่ผ่านย่อมเป็นเครื่องแสดงผลการศึกษาวิธีหนึ่ง (พระสุธีวรปริภาณ, 2565)

ความหมายของคำว่า การศึกษา คืออะไร

คำว่า “ศึกษา” รากศัพท์มาจากภาษาบาลีสันสกฤตว่า “ศึกษา” ส่วนภาษาบาลีใช้คำว่า “สิกขา” เมื่อแยกศัพท์ออกมาจากคำว่า สิกขา ประกอบด้วย สะ + อิกขะ + อา สะ ในภาษาบาลี แปลว่า ตัวเอง อิกขะ แปลว่า มอง พิจารณา เห็น คำว่า สิกขา มีรูปวิเคราะห์ตามหลักบาลีไวยากรณ์ 5 รูป (อบรม สนิภิบาล และคณะ, 2522) ต่อไปนี้

1. สห ปญญา ย อิกขติติ สิกขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นพร้อมด้วยปัญญาธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา

2. สย อิกขติติ สิกขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นเอง ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา

3. สก อิกขติติ สิกขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นซึ่งตนเอง ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา

4. สม อิกขติติ สิกขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นเท่าทัน ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา

5. สนต อิกขติติ สิกขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นซึ่งสิ่งที่มีอยู่ ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา

คำว่า “การศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

สรุปได้ว่า การศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบโดยการฝึกฝนให้เห็นตามความเป็นจริง

ความหมายของคำว่า ภาษาบาลี คืออะไร

คำว่า “บาลี” ที่ใช้ในภาษาไทย ตรงกับภาษาบาลีคำว่า “ปาฬิ” (อักษรโรมัน: Pali) “ปาฬิ” สำเร็จรูปมาจากศัพท์ว่า “पाल” ธาตุ แปลว่า “รักษา” ลง ณี ปัจจัยในนามกิตก์ ปัจจัยที่เนื่องด้วย ณ ให้ลบ ณ ทิ้งเสีย เมื่อประกอบกันจึงมีรูปเป็น “ปาฬิ หรือคำไทย เรียกว่า บาลี” หมายถึง ภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์เอาไว้ ซึ่งมีรูปวิเคราะห์ว่า “พุทธวจน ปาเลตติ ปาฬิ” แปลว่า “ภาษาใด ย่อมรักษาไว้ ซึ่งพระพุทธพจน์ เหตุนั้นภาษานั้นชื่อว่า ปาฬิ ๆ แปลว่า ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ พระพุทธโฆสะ พระอรธกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท นำคำว่า “บาลี” มาใช้เป็นชื่อภาษาหนึ่งโดยเห็นว่าเป็นภาษาที่รักษาพุทธพจน์ ซึ่งปัจจุบัน เมื่อใช้คำว่า “บาลี” จะหมายถึงตัวพระพุทธพจน์ ส่วนนักปราชญ์ทางภาษาบาลีจะใช้คำว่า “ปาลิภาษา” เมื่อต้องการเน้นในตัวภาษา (พระมหาปฐมพงษ์ งามล้วน, 2534)

สรุปได้ว่า ภาษาบาลี คือ ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ กล่าวคือ หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งถูกรวบรวมเรียบเรียงแต่งไว้เป็นชั้นคัมภีร์ เรียกว่า พระไตรปิฎก ที่ปรากฏในปัจจุบันนี้

ความหมายของคำว่า ศาสนทายาท คืออะไร

ศาสนทายาท มาจากคำว่า ศาสน + ทายาท ได้เป็นศาสนทายาท คำว่า ศาสน แปลว่า คำสอน หรือศาสนาในความหมายทั่วไป ส่วนคำว่า ทายาท แปลว่า ผู้สืบทอด ผู้สืบทอด ดังนั้น ศาสนทายาท จึงหมายถึง ผู้สืบทอด หรือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

ศาสนทายาท หมายถึง วัยรุ่นชายที่เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา เถรวาทมีอายุยังไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ ซึ่งจะต้องศึกษาเล่าเรียนตามหลักไตรสิกขา (บัญญัติพุทธ นาค มุจลินท์ และคณะ, 2557)

ศาสนทายาท หมายถึง ผู้รับภาระหน้าที่ด้านพระศาสนาจะต้องบริหารกิจการพระศาสนาให้ดำเนินต่อไป ภิกษุและสามเณรในพระศาสนานี้มีกิจธุระอันใดที่จำต้องปฏิบัติ ผู้ได้ชื่อว่า “ศาสนทายาท” จำต้องปฏิบัติกิจอันนั้น (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, 2567)

สรุปได้ว่า ศาสนทายาท คือ ผู้ธำรงรักษาพระพุทธศาสนาด้วยการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย และสั่งสอนสืบต่อกันมา โดยการปฏิบัติตามปฏิปทาขององค์สมเด็จพระบรมศาสดา ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนา

เพราะเหตุใดบาลีจึงเป็นภาษาสร้างศาสนทายาทที่ดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา

ประการที่ 1 พระธรรมวินัยขององค์พระศาสดาบันทึกเป็นภาษาบาลี

โย โว อานนท มยา ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปญญตโต โส โว มมจฺเจยน สตถา ตุก่อน อานนท ธรรมและวินัยอันใดที่เราตถาคตแสดงแล้ว และบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย เมื่อเราตถาคตล่วงลับไปแล้ว (มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น ชาวพุทธจึงถือเอาพระธรรมวินัยเป็นเสมือนตัวแทนพระศาสดา แต่เนื่องจากพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้สมัยยังทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้นไม่ได้รับการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรจึงเป็นไปได้ที่พระธรรมวินัยบางส่วนจะสูญหายไปภายหลังปริณิพพานของพระพุทธเจ้าถ้าไม่มีมาตรการเก็บรักษาที่ดี จึงเกิดการทำสังคายนาขึ้นถือเป็นการดำเนินการในการเก็บรักษาพระธรรมวินัย เรียกว่า พระไตรปิฎก ในสมัยนั้นยังไม่มีจารึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษร การเก็บบันทึกพระไตรปิฎกต้องอาศัยความจำเป็นเครื่องมือสำคัญ อาจารย์ท่องจำพระไตรปิฎกแล้วบอกปากเปล่าแก่ศิษย์ซึ่งจะต้องรับภาระท่องจำกันต่อไป และเมื่อท่องจำได้ก็มาสวดซ้ำซ้อมพร้อมกัน ทำให้เกิดประเพณีสวดมนต์ การท่องจำและการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาเช่นนี้ เรียกว่า การศึกษาระบบ มุขปาฐะ หมายถึง การเรียนโดยอาศัยคำบอกเล่าจากปากของอาจารย์ พระไตรปิฎกถูกเก็บรักษาและถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาด้วยระบบการศึกษาแบบมุขปาฐะนี้จนกระทั่งได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในการสังคายนาครั้งที่ 4 ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศลังกาใน พ.ศ. 450 ภาษาที่บันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า ภาษาบาลี บาลี แปลว่า “ภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์” สันนิษฐานว่าบาลีเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในแคว้นมคธในครั้งพุทธกาล เมื่อมีการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นครั้งแรก ท่านใช้อักษรสิงหลเขียนภาษาบาลีของพระไตรปิฎกประเทศอื่น ๆ ก็ได้จารึกภาษาบาลีลงในใบลานโดยใช้อักษรของประเทศนั้น ในปัจจุบันเมื่อการพิมพ์หนังสือเจริญขึ้น พระไตรปิฎกถูกจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มหนังสือทำให้มีพระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ เช่น ฉบับอักษรสิงหลของลังกา แบบอักษรเทวนาครีของอินเดีย ฉบับอักษรของรพม่า ฉบับอักษรไทย และแบบอักษรโรมันของสมาคมบาลีปกรณ์ที่อังกฤษ (พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ม.ป.ป)

สรุปได้ว่า ไตรปิฎก แปลว่า สามคัมภีร์ หมายความว่า พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้นั้นแบ่งออกเป็น 3 ปิฎก หรือคัมภีร์ นั่นคือ พระวินัยปิฎก ว่าด้วยศีล หรือวินัย กฎระเบียบของภิกษุ ภิกษุณี เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ มี 21,000 พระธรรมขันธ์ พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระธรรมเทศนาทั่วไป ตัวอย่าง หรือนิทาน ประวัติศาสตร์ ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน และทรงสนทนากับบุคคลทั้งหลายอันเกี่ยวกับชาดกต่าง ๆ ที่ทรงสั่งสอนทรงเปรียบเทียบเป็นอุปมาอุปไมย มี 21,000 พระธรรมขันธ์ และพระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยหลักธรรมล้วน ๆ ที่เป็นแก่นเป็นปรมัตถ์เน้นหนักในเรื่องจิตวิทยา และอภิปรายมี 42,000 พระธรรมขันธ์ รวมเป็น 84,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่า “ธรรมวินัย” การมีบุคคลที่ทรงภูมิรู้ทางด้านภาษาบาลีจะช่วยเผยแผ่พระพุทธพจน์ขององค์พระศาสดาได้ถูกหลัก และถูกต้องตามพระคัมภีร์ทั้ง 3 ปิฎก พระพุทธศาสนาก็จะมั่นคงเจริญไพบูลย์ต่อไป

ประการที่ 2 การศึกษาภาษาบาลีเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา

เมื่อไม่มีคนเรียนไม่มีคนสืบทอดนั้น คือ ความล่มสลายของศาสนาใน 100 คน เอาใน 100 คน ก็แล้วกันเราจะมองเห็นง่ายคนที่ประสบความสำเร็จด้านภาษาบาลีถึงเปรียญธรรมสามประโยคมีประมาณ 70 คน ๆ ที่จะสำเร็จเปรียญธรรมหกประโยคอาจจะมีประมาณ 50 คน ๆ

ที่จบเปรียญธรรมเก้าประโยคอาจจะมีประมาณ 10 คน เพราะฉะนั้นการเรียนของพระจึงไม่เหมือนทางโลกข้อแตกต่างที่ไม่เหมือนทางโลก คือ เป้าหมายหนึ่งคือเป้าหมายทางโลกเรียนเพื่อให้มันจบตามขั้นนั้น ๆ แล้วก็ไปเรียนต่อส่วนเป้าหมายของพระไม่ใช่ให้จบในขั้นนั้น ๆ แต่ให้สอบได้ในขั้นนั้น ๆ พระภิกษุ สามเณร มีสอบได้กับสอบตกเท่านั้นโยมมีสอบได้อย่างเดียวสอบตกไม่มีเพราะฉะนั้นทำยังไงก็ได้ให้เด็กสอบผ่านแต่ของพระหากคุณไม่มีความสามารถคุณก็ต้องสอบตกต้องยอมรับสภาพตัวเองอันนี้บางคนอาจจะมองว่าเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษา เพราะมันเสียเวลาแต่ในทำนองเดียวกันเรามองกลับไปถึงวัตถุประสงค์ของพระ เราต้องการให้พระภิกษุ สามเณร เหล่านั้นมาสืบทอดศาสนาทุกยุคทุกสมัยต้องเรียนบาลีเพราะอะไรถึงต้องเรียนบาลีไม่จำเป็นต้องเป็น พ.ศ. 2567 ทุกยุคทุกสมัยต้องเรียนบาลีเพราะบาลีนั้นเป็นภาษาที่เขียนพระธรรมวินัยพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ๆ ได้ฝากพระธรรมกับพระวินัยไว้เป็นตัวแทนของพระองค์เมื่อก่อนปริณิพพานไม่ได้ฝากคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แทนศาสนาฝากพระธรรมวินัยเป็นผู้แทนพระศาสนาเพราะฉะนั้นคนที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระวินัย หรือสอนถูกต้องตามพระวินัยต้องเรียนพระธรรมวินัยผ่านภาษาบาลีเพราะการส่งคายนาก็คือการร้อยกรองพระธรรมวินัยนั้นใช้ภาษาบาลีเป็นหลักใช้ภาษาบาลีฉะนั้นเมื่อใช้ภาษาบาลีคนจะรู้พระธรรมวินัยได้ต้องเรียนภาษาบาลีจึงมีความจำเป็นทุกยุคทุกสมัย การเรียนภาษาบาลีนั้น เป็นการสืบทอด สืบสาน และสืบทอดปณิธานของพระพุทธเจ้านำธรรมะนำวินัยไปสู่มหาชนเป็นหน้าที่ของพระเพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของพระ ๆ จะต้องศึกษาเล่าเรียนเพียรปฏิบัติด้วยตนเองแล้วก็เผยแผ่พระพุทธศาสนาพระศาสนาจะอยู่มั่นคงไม่ได้เลยถ้าไม่มีในประเด็น ดังนี้ 1) การศึกษาพระธรรมวินัยที่ชัดเจน 2) เรียนรู้พระธรรมวินัยไม่ชัดเจนไม่ปฏิบัติไม่นำพระธรรมวินัยมาปฏิบัติ 3) ไม่นำพระวินัยมาพิจารณาให้ถ่องแท้และเผยแผ่พระธรรมวินัยแก่ผู้อื่น

เพราะฉะนั้นการเผยแผ่ที่ถูกต้องย่อมมาจากการเรียนที่ถูกต้องทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่สมัยพุทธกาลมาแล้วจนถึง พ.ศ. 2567 ก็ต้องเรียน และอีกพันปีต้องเรียนเหมือนกันโดยปกติการเรียนพระธรรมวินัยนั้นเรียนตามวัดบ้าง เรียนด้วยตนเองบ้าง ปัจจุบันนี้มีการเรียนทั้งรูปแบบ online และ onsite ก็คือตามสำนักเรียนต่าง ๆ จะมีเป็นสำนักเรียนวัดบางวัดท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นสำนักเรียนก็มีการเรียน การสอนภาษาบาลีเป็นกิจลักษณะมีพระภิกษุสามเณรเรียนและมีคฤหัสถ์ไปเรียนในปัจจุบันด้วยซึ่งใช้หลักสูตรเดียวกันส่วนผู้เรียนที่สุดแต่ละวัด ซึ่งบางวัดก็มีจำนวนน้อยบางวัดก็มีจำนวนเยอะบางวัดก็มีจำนวนปานกลาง เช่น วัดโมลีโลกยารามมีผู้เรียนประมาณ 300 ถึง 400 รูป ภาษาบาลีนั้นเรียนเป็นขั้น ๆ ที่เรียกว่า onsite ก็เฉพาะสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามได้เปิดการเรียนทาง online อุปกรณ์การเรียนทาง online และสอนทาง online ด้วยตั้งแต่ชั้นประโยคหนึ่งสองจนถึงชั้นประโยค ป.ธ.6 ซึ่งในปี พ.ศ. 2567 คาดว่าจะเปิดถึงชั้นประโยค ป.ธ.9 กล่าวคือการเรียน online และ onsite และที่มีจำนวนมากก็เพราะว่าผู้เรียนมาศึกษาเป็นจำนวนมาก หมายถึง พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม สำหรับพระภิกษุสามเณร นี้มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 2 ประการ คือ 1) ต้องการเรียนรู้พระพุทธพจน์ คือ พระธรรม

วินัยเพื่อที่จะพัฒนาตนเอง และเพื่อที่จะเผยแผ่แก่คนอื่น 2) เรียนเพื่อพัฒนาวิถียุทธศาสตร์ของตนเอง กล่าวคือขั้นต่าง ๆ การสอบได้บาลีขั้นต่าง ๆ เป็นการเพิ่มวิถียุทธศาสตร์ในปัจจุบันเรามีพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ได้กำหนดวิถียุทธศาสตร์ อาทิ เปรียญธรรม 3 ประโยค มีวิถียุทธศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เปรียญธรรม 9 ประโยค มีวิถียุทธศาสตร์ชั้นปริญญาตรี ดังนั้น จึงเป็นการพัฒนาวิถียุทธศาสตร์สามารถไปเรียนต่อในทางโลกก็ได้พัฒนาวิถียุทธศาสตร์ไปเรื่อย ๆ จนถึงปริญญาเอก และสามารถเรียนได้ทุกมหาวิทยาลัย เป้าหมายของการเรียนบาลีดังที่ได้ปรารถนาไปแล้วประกอบด้วย 1) เพื่อเรียนรู้สืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้า 2) เพื่อทรงจำกล่าวบอกพระพุทธพจน์นั้นแก่บุคคลทั่วไป 3) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการเรียนที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง คือ การฝึกคน หรือเรียกว่าฝึกบารมีแล้วกันการเรียนพระบาลีเป็นการสร้างบารมีอย่างน้อย 4 บารมี ๆ ที่ 1 คือ อธิษฐานบารมี คือ ความตั้งใจคนไม่ตั้งใจไม่สามารถจะเรียนบาลีได้เพราะมีความตั้งใจเราเรียกว่ากุศลฉันทะ หรือกัตตุกเมตตามันหะ มีความตั้งใจเสียก่อน และทำให้สำเร็จด้วยคำว่าอธิษฐานวันนี้ คำว่า อธิษฐาน คืออะไร อธิษฐาน คือ ความตั้งใจมั่นที่จะทำอะไรตั้งใจที่จะได้ ส่วนใหญ่อธิษฐานเพื่อตั้งใจอยากจะได้ เช่น อยากได้ยศ ตำแหน่ง เงินทอง รถใหม่ บ้านใหม่หรือได้อะไรต่าง ๆ แต่ความจริงแล้วอธิษฐาน หมายถึงตั้งใจที่จะทำเหมือนกับเราสตาร์ทที่จะทำ คือ บารมีอย่างที่ 1 บารมีอย่างที่ 2 ที่จะทำให้สำเร็จคือ วิริยะบารมีมีความตั้งใจมาเรียนภาษาบาลีไม่มีความพากเพียรพยายามไม่มีความขยันหมั่นเพียรไม่ประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้นวิริยะบารมีจึงต้องทำอย่างต่อเนื่อง และบารมีอย่างที่ 3 ที่จะสนับสนุนความเพียรต่อเนื่อง คือ ขันติบารมี ความอดทน ๆ นั้นเป็นธรรมที่ประคับประคองให้ความพากเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่ขยันชั่วครั้งชั่วคราวจบต้องขยันอย่างต่อเนื่องจึงจะประสบความสำเร็จ บารมีอย่างที่ 4 ปัญญาบารมีผู้ที่เรียนบาลีให้ประสบความสำเร็จเป็นมหาเปรียญไม่ใช่ปัญญาน้อยปัญญาต้องมีพอสมควรอาจจะมีไม่มาก แต่ว่าเมื่อเราทำบ่อย ๆ เมื่อเราพัฒนางานบ่อย ๆ ความรู้มันเกิดขึ้นเองเพราะว่าความรู้มันมันเกิดจากหลายแหล่ง เช่น การฟัง การคิดพิจารณา และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง แม้เราสมองไม่ดีเรียนก็ไม่ค่อยเก่งแต่เราทำบ่อย ๆ พิจารณาบ่อย ๆ เขียนบ่อย ๆ ท่องบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญขึ้นมาเองบารมี 4 ประการนี้เป็นแนวทางของการพัฒนานักปกครองผู้ที่จะไปเป็นนักปกครองถ้าผ่านกระบวนการการเรียนการสอนภาษาบาลีมีความรักแบบนี้ไหนเลยจะเป็นนักปกครองที่ดีไม่ได้ต้องเป็นนักปกครองที่ดีได้เพราะเขาเพียบพร้อมด้วยความตั้งใจเพียบพร้อมด้วยความอดทนเพียบพร้อมด้วยความขยันหมั่นงานสำเร็จ เพราะฉะนั้นภาษาบาลีจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ คือ การรักษาพระพุทธศาสนา และเป้าหมายที่อยู่เบื้องหลัง คือ การสร้างคนให้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นสิ่งที่อาตมาเป็นกังวลเมื่อเวลาผ่านไป 10 ถึง 20 ปีจำนวนพระภิกษุ สามเณร มีอัตราลดลงไปจากเดิมจึงได้พยายามบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อสร้างคนมาศึกษาภาษาบาลีเพื่อให้เกิดการศึกษาภาษาบาลีคงอยู่ และเพื่อให้มีผู้เรียนเมื่อไม่มี

ผู้เรียน หมายถึง ไม่มีผู้ที่จะสืบทอดพระพุทธศาสนา คือ ความล่มสลายของศาสนา (พระธรรมราชาวัตร (สุทัศน์ วรทสสี), 2567)

สรุปได้ว่า การศึกษาภาษาบาลีมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการสร้างศาสนทายาท คือ บุคคล กล่าวคือ พระภิกษุ สามเณร หรือญาติโยม ผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรม และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาบาลีตามคำสัมภาษณ์ของพระเดชพระคุณฯ จะเห็นได้ว่าสถิติผู้สอบได้ชั้นเปรียญธรรม 9 ประโยค มีทุกปีการมีบุคคลที่ยังสนใจศึกษาเล่าเรียนพระบาลีจึงทำให้พระพุทธศาสนามีความสภาพมั่นคงต่อไป

สรุป

หลักสูตรการศึกษาภาษาบาลีในฐานะเครื่องมือสำคัญสำหรับสร้างศาสนทายาทและการดำรงเรียนภาษาบาลีหรือที่รู้จักกันในชื่อ "ภาษามาคธี" ภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงเลือกใช้ในการเผยแผ่คำสอน และพุทธศาสนิกชนเชื่อกันว่าเป็นผลสำเร็จของพระไตรปิฎกที่ถูกจารึกเมื่อครั้งปฐมสังคายนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคำสอนของพุทธศาสนา การศึกษาภาษาบาลีในประเทศไทยมีการควบคุมอย่างเป็นระบบ โดยมีสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงดูแลควบคุมเป็นประจำทุกปี ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาบาลีที่มีความรู้และทักษะ หรือความเชี่ยวชาญในหลักภาษาศาสตร์ การศึกษาภาษาบาลีมีพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญา คุณธรรมของผู้ที่จะศึกษาและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้บาลียังเปิดโอกาสทางวิชาการโดยสามารถต่อยอดระดับปริญญาในสาขาการศึกษาได้ทั้งในและต่างประเทศ บาลีจึงเป็นภาษาที่มีส่วนสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ภาษาบาลีเปรียบประดุจดังเลือดในร่างกาย เลือดของพระพุทธศาสนา คือ ภาษาบาลีถ้าพระพุทธศาสนาขาดซึ่งภาษาบาลี หรือชาวพุทธไม่รู้ภาษาบาลีดีเพียงพอก็ยากที่พระพุทธศาสนาจะอยู่ต่อไปได้ บาลีจึงไม่ใช่เพียงผลทางวิชาการที่เป็นระบบควบคุมในการสร้างศาสนทายาทเท่านั้น แต่ความมั่นคงของบาลีถือเป็นภาษาที่มีพลังในการสื่อสารธรรมะ และช่วยให้พระพุทธศาสนายังคงยึดมั่นในสังคมไทย การเรียนรู้และการศึกษาภาษาบาลีเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยรักษาอายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวและดำรงอยู่คู่กับประเทศชาติ

ดังนั้น ภาษาบาลี คือ การรักษาพระพุทธศาสนา เหตุที่กล่าวเช่นนี้สมดังคำบาลีที่ว่า “พุทธวจน ปาเลตติ ปาลี” แปลว่า “ภาษาใด ย่อมรักษาไว้ ซึ่งพระพุทธพจน์ เหตุนั้น ภาษานั้นชื่อว่า บาลี ฯ” จึงแปลว่า ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระศาสดา กล่าวคือพระธรรมวินัยที่จารึกไว้ในพระไตรปิฎกปรากฏเป็นภาษาบาลี และการสร้างศาสนทายาทที่ศึกษาเล่าเรียนพระบาลีเพื่อสั่งสอน ชี้แนะ พระสัทธรรมขององค์พระศาสดาให้เป็นไปได้อย่างถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อนจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาหลักภาษาบาลี เพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาคัมภีร์ต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: ศุภสมาคมประชาชาติ.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2564). ประวัติการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤษภาคม 2567 จาก <https://deb.onab.go.th/th/content/page/index/id/6116>
- บัญชายุทธ นาคมจลินท์ และคณะ. (2557). แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา. วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 3(1), 137-156.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2531). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมราชานุวัตร (สุทัศน์ วรทสฺสี). (2567). เรียน (ทำไม) ภาษาบาลี. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=LD9q9kQub9g>
- พระมหาปฐมพงษ์ งามล้วน. 2534. ประวัติภาษาบาลีความเป็นมาและที่สัมพันธ์กับภาษาปรากฤตและสันสกฤต (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: มุลินิมิตามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระสุธีวรปฏิภาณ. (2565). เกียรติคุณการศึกษาพระบาลี. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567 จาก <https://www.dailynews.co.th/news/819680/>
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (ม.ป.ป). ความเป็นมาของพระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤษภาคม 2567 จาก http://oldweb.mcu.ac.th/mcutrai/menu1/menu1_1.htm
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 10 (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจิตร สมบัติบริบูรณ์. (ม.ป.ป). ประวัติย่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกภาษาบาลี สมัยกรุงรัตนโกสินทร์. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567 จาก https://www.navedu.navy.mi.th/parien9phayok/index_vijit_his.html
- สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน. (18 ธันวาคม 2567). ความหมายศาสนทายาท. (ธนา คำวงษา, ผู้สัมภาษณ์) อบรม สันนิบาต และชาญชัย ศรีไสยเพชร. (2522). พื้นฐานการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน
อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี*
LAND AND WATER MANAGEMENT PROCESSES OF
BAN WANG TAKHIAN COMMUNITY KABIN BURI DISTRICT
PRACHINBURI PROVINCE

ดนัย ทองบุญมา*, พรภิรมย์ ยอดบุญ, พระพรหมพิริยะ ถาวโร (มัลลย์รักษ์),
พระครูปริยัติวรณารักษ์ และจตุพล พรหมมี

Danai Tongboonma*, Pornpirom Yodboon, Phra Phompiriya Thavaro (Malairak),
Phrakhru Pariyatwannaporn and Jatupon Phrommee

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: danai-1987@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการจัดการที่ดินและน้ำ 2) วิเคราะห์กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำ และ 3) นำเสนอกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชนในเขตตำบลวังตะเคียน 98 ครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 8 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม 1 กลุ่ม 9 รูป/คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการรักษาที่ดินไว้ให้ลูกหลานและใช้ในการประกอบอาชีพ โดยมีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกัน รวมถึงการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เกษตร
2. การวิเคราะห์กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน พบว่า มีการใช้ที่ดินในการเพาะปลูกพืชตามฤดูกาล ขณะที่การบริหารจัดการน้ำประสบปัญหาในฤดูแล้งเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้เพียงพอตลอดปี

* Received November 28, 2023; Revised December 15, 2024; Accepted December 17, 2024

3. การนำเสนอกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน พบว่า แนวทางการจัดการที่ดินและน้ำแบบบูรณาการเน้นการสร้างความรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการจัดตั้งเครือข่ายชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กระบวนการจัดการ, ที่ดิน, น้ำ

ABSTRACT

This research aims to study the land and water management processes, analyze these processes, and propose land and water management strategies for Wang Takhian community in Kabin Buri District, Prachin Buri Province. The study employs a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative research. The sample consists of 98 households in Wang Takhian Sub-district, 8 key informants, and 1 focus group comprising 9 participants. Research tools include questionnaires, interviews, and focus group discussions. Data were analyzed using basic statistics and descriptive analysis.

The findings reveal that:

1. The land and water management processes in the Wang Takhian community indicate that most farmers aim to preserve land for future generations and for sustaining their livelihoods. Farmers commonly use both chemical and organic fertilizers and implement soil and water conservation practices in agricultural areas.

2. The analysis of land and water management shows that land is utilized for seasonal crop cultivation. However, water management faces challenges during the dry season due to the predominantly sandy loam soil, which is unable to retain sufficient water for year-round agricultural use.

3. The proposed integrated land and water management strategy emphasizes knowledge sharing, public participation, and the establishment of community networks for sustainable resource management.

Keywords: Management Process, Land, Water

บทนำ

การพัฒนาของประเทศไทยที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการจัดการที่ดินและน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของประชาชนและการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับประเทศ (UNDP, 2019) ในช่วงหลายทศวรรษ

ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหลายด้าน โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในอัตราที่สูงและไม่สามารถควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนเกิดปัญหาการเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ การขาดแคลนน้ำ การสูญเสียความหลากหลาย ทางชีวภาพ และการเพิ่มขึ้นของมลพิษทางน้ำ (TDRI, 2021)

ปัญหาด้านการจัดการน้ำในประเทศไทยมีความซับซ้อนและหลากหลาย โดยเฉพาะ ในพื้นที่ที่ต้องพึ่งพาน้ำฝน เช่น พื้นที่การเกษตรที่ไม่ได้รับการจัดสรรน้ำอย่างเพียงพอในช่วงฤดู แล้ง (FAO, 2020) ชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นหนึ่งในพื้นที่ ที่ประสบปัญหาน้ำขาดแคลน โดยพื้นที่นี้มีการพึ่งพาน้ำฝนในการทำเกษตร เช่น การปลูก ข้าวและพืชไร่ ซึ่งมีความเสี่ยงสูงจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน รวมถึงปัญหาฝนทิ้งช่วงและ น้ำท่วมที่เกิดขึ้นในบางปี การขาดแคลนน้ำสำหรับการเกษตรนั้นส่งผลกระทบต่อการผลิตและ ความเป็นอยู่ของเกษตรกร รวมทั้งการมีน้ำเสียที่เกิดจากการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ในพื้นที่ (Pongpattananan et al., 2019)

การจัดการที่ดินและน้ำที่เหมาะสมในพื้นที่ต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการวางแผนและดำเนินการ ในรูปแบบที่บูรณาการ ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์ การบริหารจัดการน้ำและที่ดิน ในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยบรรเทาปัญหาความขาดแคลนทรัพยากร แต่ยังต้องคำนึงถึง การพัฒนาอย่างยั่งยืนของระบบนิเวศน์ (IWRM, 2018) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบ ผสมผสาน (Integrated Water Resources Management: IWRM) เป็นแนวทางหนึ่งที่เน้น การผสมผสานการจัดการทรัพยากรน้ำในทุกมิติทั้งทางด้านอุปทานและอุปสงค์ รวมทั้งการ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนา ที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและรักษาความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

ในบริบทของชุมชนบ้านวังตะเคียน การพัฒนากระบวนการจัดการที่ดินและน้ำอย่างมี ประสิทธิภาพถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ การศึกษาในครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี โดยพิจารณาถึงการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรม การ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการบูรณาการการจัดการทรัพยากรทั้งในระดับชุมชนและ ระดับท้องถิ่น เพื่อพัฒนาแนวทางที่สามารถช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงด้านน้ำและการเกษตร ในระยะยาว

การศึกษาระบบการจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่นี้จะช่วยให้สามารถพัฒนาระบบการ จัดการที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ รวมถึงสามารถนำไปสู่การ พัฒนาแนวทางที่เป็นรูปธรรมสำหรับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีสภาพคล้ายคลึงกัน การใช้ศาสตร์พระราชาในการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียนจะเป็นตัวอย่างของ

การพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรที่สอดคล้องกับหลักการของการพัฒนายั่งยืนและ
ตอบโจทยการแก้ไขปัญหาความขาดแคลนน้ำในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 3,640 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวนตัวอย่างจากการคำนวณโดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับ 0.10 ได้จำนวน 98 ครัวเรือน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหาอัตราส่วนของประชากร (Proportional to Size) เพื่อหากกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม การสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยสุ่มครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน จากนั้นจึงสุ่มครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้าน โดยคิดตามสัดส่วนของครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้าน ได้ครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 98 ครัวเรือน โดยเกณฑ์การคัดเลือกเข้าการวิจัย ได้แก่ ครัวเรือนที่อยู่ในตำบลวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมในการทำวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เอกสารรับรองเลขที่ ว.114/2566) และประชาชนลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรตามความสมัครใจ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้หลักการอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling Technique) โดยสัมภาษณ์ผู้บริหาร/นักวิชาการ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 8 ท่าน ประกอบไปด้วยตัวแทนชุมชน (หมู่บ้าน) โดยคัดเลือกบุคคลที่เป็นที่เคารพเชื่อถือของสมาชิกในชุมชนและมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน เพื่อตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งตัวแทนดังกล่าวต้องเป็นคนในพื้นที่และ

อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลานานตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสภาพทั่วไปของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติความเป็นมาของชุมชนมีความรู้ เกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินและน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึง ปัจจุบัน โดยทำการคัดเลือกจากบุคคล ดังต่อไปนี้ คือ 1) ผู้แทนชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน 2) ผู้แทนจากสถานศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ ครู อาจารย์ จำนวน 2 คน 3) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน 4) พระสงฆ์ จำนวน 1 รูป 5) ผู้ประกอบการในพื้นที่ จำนวน 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากนั้นทำการคัดเลือกตัวแทนชุมชน จำนวน 2 คน จากจำนวนทั้งสิ้น 98 คน เพื่อเป็นตัวแทน เข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้แทนเกษตรกร จำนวน 4 คน ผู้แทนจาก สถานศึกษา จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน เพื่อเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามสำหรับเกษตรกร เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากหลักการการจัดการ ที่ดินเพื่อการเกษตร เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการใช้ที่ดินและน้ำอย่างยั่งยืน โดยมี วัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ 1) คงที่ดินและน้ำไว้เพื่อการผลิตทางการเกษตรรวมทั้งเพิ่มผลผลิต 2) มีความมั่นคงในการผลิตโดยลดความเสี่ยงลง 3) ป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินและน้ำ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม 4) มีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนการผลิต และ 5) สร้างความเป็นธรรม ต่อสังคม มีลักษณะคำถามเป็นทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิด

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่าง กว้างในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวัง ตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

แบบสนทนากลุ่ม (Group Discussion) เพื่อหาข้อสรุป และความชัดเจนเกี่ยวกับการ นำเสนอกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัด ปราจีนบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ทำหนังสือขออนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมในการทำวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

2. ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย พร้อมทั้งแบบสอบถาม จำนวน 98 ฉบับ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ด้วยวิธีการไปแจก ด้วยตนเองและรับกลับคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 82 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 83.67

3. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบสัมภาษณ์มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ พร้อมแบบสัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการให้สัมภาษณ์ พร้อมนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

2. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้

3. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ ตามที่นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์ โดยมีการบันทึกเทป จดบันทึก และถ่ายภาพนิ่งระหว่างการสัมภาษณ์

4. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

1. ขั้นตอนการเตรียมการ ประกอบด้วย การกำหนดวันสนทนากลุ่ม การจัดทำกำหนดการ สนทนากลุ่ม การประสานงานเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ การขออนุมัติใช้สถานที่พร้อมวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดสนทนากลุ่ม และการจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยแบบ คำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2. ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย การนำเสนอผลการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการใช้ที่ดินและน้ำอย่างยั่งยืน ทั้ง 5 ประการ คือ 1) คงที่ดินและ น้ำไว้เพื่อการผลิตทางการเกษตรรวมทั้งเพิ่มผลผลิต 2) มีความมั่นคงในการผลิตโดยลดความ เสี่ยงลง 3) ป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินและน้ำรวมทั้งสิ่งแวดล้อม 4) มีผลตอบแทน ที่คุ้มค่าต่อการลงทุนการผลิต และ 5) สร้างความเป็นธรรมต่อสังคม ร่วมกันวิเคราะห์กระบวนการ จัดการที่ดินและน้ำของชุมชน และนำเสนอกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้าน วังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี การดำเนินการอภิปราย และจดบันทึกข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งทำการบันทึกเทป บันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถามสำหรับเกษตรกร มีการสรุปผลการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ ร้อยละ ซึ่งเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบการวิเคราะห์

2. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้แทนชุมชน ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูก สัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญ และคุณลักษณะของข้อมูล

2.2 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล

2.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการสนทนากลุ่ม และการสร้างข้อมูล เพื่อได้กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (Interview Research) ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลออกมาในลักษณะของการพรรณนาซึ่งนำไปสู่คำตอบในการวิจัยและสรุปผลตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงานเพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรีต่อไป

ผลการวิจัย

กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการเก็บรักษาที่ดินไว้ให้ลูกหลาน และเก็บเอาไว้ประกอบสัมมาชีพ อย่างไรก็ตามปัจจัยที่อาจมีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในอนาคต คือ ราคาที่ดินที่สูงขึ้น ผลผลิตพืชราคาตกต่ำมาก และสภาพหนี้สินที่เกษตรกรที่ทำการสำรวจมีอยู่สูงถึงร้อยละ 73.2 ผลการศึกษาในครั้งนี้จะสรุปได้ว่า พื้นที่เกษตรกรรมภายหลังการขายที่ดินของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรมเช่นเดิม และอาจมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินไปเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย ฯลฯ

2. เกษตรกรส่วนใหญ่ยินยอมเข้าร่วมโครงการปลูกพืชแปลงใหญ่ของรัฐบาลโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อลดรายจ่ายด้านการเตรียมดินและปัจจัยการผลิตรวมทั้งความเสี่ยงด้านการตลาดลง จำนวน 73 ราย หรือร้อยละ 89.0 ในด้านการเปลี่ยนพืชที่ปลูกนั้นก็เช่นเดียวกัน มีการเปลี่ยนพืชที่ปลูกให้หลากหลายมากขึ้นเพียงร้อยละ 26.8 เท่านั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมโครงการ

3. เกษตรกรส่วนใหญ่มีการป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดิน โดยเฉพาะการใช้ปุ๋ย ซึ่งมีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร แต่ยังไม่มีการปลูกแฝก และพืชคลุมดินเพียงร้อยละ 7.3 ส่วนใหญ่ยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำ

4. ด้านผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนของเกษตรกรยังคงมีปัญหา โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพืชที่ปลูก ยังคงปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ทำนา มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงพืชที่ปลูกจึงมีเพียงร้อยละ 26.8 เท่านั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จะต้องเข้ามาช่วยยกระดับราคาสินค้าเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น

5. ด้านความเป็นธรรมนั้น การสร้างความเป็นธรรมต่อสังคมจึงเป็นหน้าที่หลักของภาครัฐที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นจากการสำรวจครั้งนี้พบว่า มีเกษตรกรที่เช่าที่ทำการเกษตรจำนวน 29 ราย หรือร้อยละ 35.4

สรุปภาพรวมกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำ มีการอนุรักษ์ที่ดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืนโดยเพิ่มความหลากหลายของพืชปลูก การลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตผ่านโครงการแปลงใหญ่ การสร้างความยุติธรรมทางเศรษฐกิจและสิทธิในที่ดินแก่เกษตรกร และการสนับสนุนราคาผลผลิตและเพิ่มโอกาสการตลาด

การวิเคราะห์กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

กระบวนการบริหารจัดการดินในเขตตำบลวังตะเคียน มีทั้งพื้นที่สูงและต่ำ มีลักษณะเป็นดินร่วนปนดินทรายเป็นส่วนใหญ่ การใช้ประโยชน์ในที่ดิน ส่วนใหญ่พื้นที่ลุ่มเป็นที่ทำนา และพืชไร่ เพาะปลูกพืชตามฤดูกาล เพราะใช้น้ำน้อย ส่วนพื้นที่ดอน มีการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ยูคาลิปตัส การบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ตำบลวังตะเคียน เป็นพื้นที่กลางน้ำรับน้ำจากบริเวณตำบลใกล้เคียง เมื่อถึงฤดูฝน จะมีน้ำไหลผ่านตำบลวังตะเคียนจำนวนมาก และไหลลงสู่คลองห้วยไคร้ และแควหนุมาน และไหลเข้าสู่แม่น้ำบางปะกง เนื่องจากสภาพดินเป็นมีลักษณะเป็นดินร่วนปนดินทรายเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี เมื่อถึงฤดูแล้ง น้ำจึงไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ดังนั้น จึงต้องมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เพื่อกักเก็บน้ำในฤดูฝน และเชื่อมโยงด้วยระบบท่อเพื่อกระจายน้ำไปยังพื้นที่ต่าง ๆ พร้อมทั้งลอกคลองให้มากขึ้น เพื่อกักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่

การนำเสนอกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ควรมีการจัดการแบบบูรณาการระหว่างดิน น้ำ และทรัพยากรมนุษย์ เข้าด้วยกัน โดยมุ่งเน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรดินและน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณ มีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีทรัพยากรดินและน้ำให้มีความยั่งยืน โดยการบูรณาการร่วมกัน ดังนี้

1. สร้างความรู้ความเข้าใจ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการดิน และน้ำให้แก่ประชาชนในพื้นที่ว่า น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ควรใช้อย่างประหยัด และทุกคนสามารถเข้าถึงได้ เพราะเป็นสมบัติของส่วนรวม เพื่อให้เกิดความตระหนัก สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่น้ำแล้ง และน้ำหลาก ที่สำคัญคือ พัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อเป็นพื้นที่กักเก็บน้ำเวลาน้ำหลาก หรือน้ำฝน และเป็นแหล่งสำรองน้ำไว้ใช้ในเวลาน้ำแล้ง การพัฒนาแหล่งน้ำ ทำได้หลายวิธี ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสนับสนุนจากหน่วยงาน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการดินและน้ำ การบริหารจัดการดินและน้ำแบบมีส่วนร่วม โดย 1) ร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาทรัพยากรดินและน้ำ 2) ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อแก้ไขและลดปัญหาเรื่องน้ำของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน 3) ร่วมดำเนินงาน โดยการเข้าร่วมกิจกรรม สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ช่วยประสานงาน 4) ร่วมติดตามประเมินผลความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือปรับปรุงการบริหารงานจัดการดินและน้ำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. การสร้างเครือข่ายหรือกลุ่มในการบริหารจัดการดินและน้ำชุมชน การสร้างเครือข่ายโดยการร่วมกลุ่มสมาชิกในชุมชน สร้างข้อตกลง วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแผนการบริหารจัดการดินและน้ำร่วมมือ โดยการประสานงานและการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เอกชน และประชาชนในชุมชน ในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรดินและน้ำ โดยมุ่งเน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรดินและน้ำ ใช้ทรัพยากรดินและน้ำอย่างสมเหตุสมผล

อภิปรายผล

จากศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการเก็บรักษาที่ดินไว้ให้ลูกหลาน และเก็บเอาไว้ประกอบสัมมาชีพ ยินยอมเข้าร่วมโครงการปลูกพืชแปลงใหญ่ของรัฐบาลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดรายจ่ายด้านการเตรียมดินและปัจจัยการผลิตรวมทั้งความเสี่ยงด้านการตลาดลง เกษตรกรมีการป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดิน โดยเฉพาะการใช้ปุ๋ย ซึ่งมีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร ด้านผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนของเกษตรกรยังคงมีปัญหา โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพืชที่ปลูก ยังคงปลูกพืชเชิงเดี่ยว และด้านการสร้างความเป็นธรรมต่อสังคมจากการสำรวจครั้งนี้พบว่า มีเกษตรกรที่เช่าที่ทำการเกษตร จำนวน 29 ราย หรือร้อยละ 35.4 ซึ่งสอดคล้องกับ โสภณ ชมชาญ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการที่ดินเกษตรไทย: จากวิกฤติ

สู่ยั่งยืน เอกสารประกอบเล่มที่ 4 การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความประสงค์จะรักษาที่ดินที่ทำกินอยู่ในปัจจุบัน โดยจะเก็บรักษาไว้ให้ลูกหลานและเป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง ถึงแม้ว่าในท้องที่ที่ทำการสำรวจยังคงมีการขายที่ดินโดยเกษตรกรทั่วไปอยู่จำนวนมากก็ตาม อย่างไรก็ตามปัจจัยที่อาจมีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในอนาคตก็คือราคาที่ดินที่สูงขึ้น ผลผลิตพืชราคาตกต่ำมาก และสภาพหนี้สินที่เกษตรกรที่ทำการสำรวจมีอยู่สูงถึงร้อยละ 81.7 ผลการศึกษาในครั้งนี้จะสรุปได้ว่า ยังคงมีแนวโน้มการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมอย่างถาวรภายหลังการขายที่ดินของเกษตรกรโดยทั่วไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินไปเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย บ้านจัดสรร ฯลฯ 2) เกษตรกรส่วนหนึ่งได้พยายามลดความเสี่ยงในการผลิตทั้งจากปัญหาย้ายพิบัติและราคาผลผลิตพืชที่ตกต่ำ ในการแก้ปัญหาย้ายพิบัติ โดยเฉพาะภัยแล้งนั้น เกษตรกรได้ลงทุนร่วมกับภาครัฐในการก่อสร้างบ่อน้ำในไร่-นา เป็นแหล่งน้ำสำรอง แต่ยังคงมีจำนวนเพียงร้อยละ 32.0 ในด้านการเปลี่ยนพืชที่ปลูกนั้นก็เช่นเดียวกัน มีการเปลี่ยนพืชที่ปลูกให้หลากหลายมากขึ้นเพียงร้อยละ 20.2 เท่านั้น แม้แต่การเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ของภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุนปัจจัยการผลิต เกษตรกรซึ่งทำให้รายจ่ายของเกษตรกรลดลงจำนวน 131 แห่งนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมโครงการ แต่ยังมีส่วนหนึ่งที่ไม่เข้าร่วมโครงการจึงสรุปได้ว่า “เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงในการผลิตอยู่ในปัจจุบัน” 3) เกษตรกรมีความตื่นตัวในการป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินโดยเฉพาะการใช้ปุ๋ย ซึ่งมีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร โดยมีการปลูกแฝกสูงถึงร้อยละ 51 ส่วนใหญ่นิยมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำ อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรอีกจำนวนหนึ่งที่ยังมิได้ดำเนินการทั้งการใช้ปุ๋ยและการอนุรักษ์ดินและน้ำ 4) กรณีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนของเกษตรกรในขณะนี้ยังคงมีปัญหา โดยเกษตรกรมิได้มีการปรับเปลี่ยนพืชที่ปลูกและยังคงปลูกพืชเชิงเดี่ยวในที่ดินของตนเองมีทั้งหมด เช่น ทำนากุ้ง พารา หรือปาล์มน้ำมันอย่างเดียว การเปลี่ยนแปลงพืชที่ปลูกจึงมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น จะด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีความรู้ในการปลูกพืชชนิดใหม่หรือไม่แน่ใจด้านราคาหลังการเปลี่ยนพืชแล้วก็ตาม กรณีนี้จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่รัฐบาลจะต้องศึกษาและพัฒนาที่เป็นระบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยเร็ว หากรัฐบาลต้องการแก้ปัญหาหาค่าสินค้าเกษตรตกต่ำและลดปัญหาการจัดหางบประมาณของรัฐบาลขาดดุลโดยการรับจำนำหรือประกันราคาคงที่ปรากฏมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน 5) กรณีความเป็นธรรมนั้นเนื่องจากเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องช่วยเหลือเกษตรกร ปัญหาที่รัฐกำลังแก้ไขอยู่ก็คือ การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรที่อัตราค่าเช่าของภาคเอกชนสูงกว่าของภาครัฐ และยังคงมีแนวคิดอยู่ 2 แนวคิดว่า การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรนั้นเกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน อีกแนวคิดหนึ่งเห็นว่า การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นหนทางที่เข้าสู่ที่ดินทำกินได้เร็วที่สุด เพื่อหาข้อยุติในเรื่องนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบ

การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรที่มีลักษณะทั้งเจ้าของที่ดินและเกษตรกรผู้เช่าที่ดินพอใจทั้ง 2 ฝ่าย (Win-Win situation) ขึ้นโดยเร็ว (โสภณ ชมชาญ และคณะ, 2561)

2. การวิเคราะห์กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า กระบวนการจัดการที่ดินในเขตตำบลวังตะเคียน มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินในการทำนา และพืชไร่ เพาะปลูกพืชตามฤดูกาล ส่วนการบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ตำบลวังตะเคียน เมื่อถึงฤดูฝนจะมีน้ำไหลผ่านเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสภาพดินเป็นลักษณะเป็นดินร่วนปนดินทรายเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี เมื่อถึงฤดูแล้ง น้ำจึงไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับกรมพัฒนาที่ดิน ได้กล่าวถึงสถานภาพทรัพยากรดินและที่ดินของประเทศไทยว่า 1) สถานการณ์และแนวโน้มภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรดินสถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลกที่สำคัญ ในช่วง พ.ศ. 2558-2559 ยังเป็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และการเกิดภัยพิบัติที่มีความรุนแรงและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งส่งผลกระทบต่อภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำ แหล่งที่อยู่อาศัยและระบบนิเวศ โดยสามารถสรุปประเด็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในระดับโลกที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรดินได้ 2) สถานการณ์และแนวโน้มภายในส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรดินทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยและเสื่อมโทรมลง เนื่องจากการใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพในการฟื้นตัวของระบบนิเวศ ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของยรรยง อินทร์ม่วง ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการน้ำแบบบูรณาการ: กรอบการวิจัย และพัฒนาสำหรับประเทศไทย กล่าวว่า การจัดการน้ำแบบบูรณาการ (Integrated Water Resources Management: IWRM) คือกระบวนการที่เป็นระบบเพื่อการจัดหา การตรวจสอบ และการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสนองตอบวัตถุประสงค์ของสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม IWRM นับเป็นแนวคิดใหม่ในการจัดการทรัพยากรน้ำที่สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำตั้งแต่ในระดับท้องถิ่นถึงระดับภูมิภาค ซึ่งเดิมการจัดการทรัพยากรน้ำทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยใช้แนวคิดจัดการน้ำเน้นด้านอุปทานสนองตอบต่อแผนงานหรือโครงการพัฒนารายสาขา เช่น การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร อุปโภคบริโภคอุตสาหกรรม การพลังงาน เป็นต้น จากการใช้แนวคิดการจัดการน้ำดังกล่าว จึงมีการตั้งหน่วยงานจัดการน้ำรายสาขาการพัฒนาเฉพาะด้านเหล่านั้นขึ้นมา เช่น กรมชลประทานมีหน้าที่จัดการน้ำเพื่อการเกษตร การประปานครหลวงและการประปาภูมิภาค ซึ่งมีหน้าที่จัดการน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคของประชาชน เป็นต้น (ยรรยง อินทร์ม่วง, 2550)

3. การนำเสนอกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำสามารถดำเนินการได้โดยมีการจัดการแบบบูรณาการระหว่างดิน น้ำ และทรัพยากรมนุษย์ เข้าด้วยกัน โดยมุ่งเน้นให้

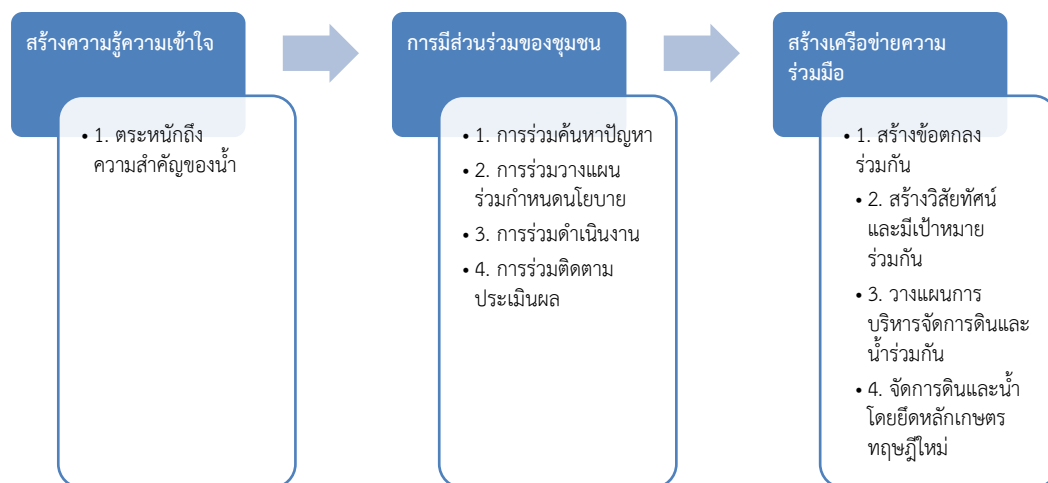
ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรดินและน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณ มีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีทรัพยากรดินและน้ำให้มีความยั่งยืน โดยการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการที่ดินและน้ำการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างเครือข่ายหรือกลุ่มในการบริหารจัดการดินและน้ำชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ชลธร ทิพย์สุวรรณ ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง ได้อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และกระบวนการเจรจาต่อรองระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำทั้ง 6 กลุ่ม โดยผลของกระบวนการนำไปสู่การกำหนดนโยบายและพิจารณาแนวทางการบริหารจัดการและแก้ปัญหาพร้อมกันเพื่อให้การแก้ปัญหาตรงกับความต้องการที่แท้จริงในพื้นที่ลุ่มน้ำ กำหนดแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งเป็นการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำได้เข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จากนั้นนำเสนอความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ลุ่มน้ำไปยังภาครัฐ (Bottom-up) โดยองค์กรหลักที่จัดตั้งขึ้นจะทำหน้าที่เป็นองค์กรที่บูรณาการทรัพยากรการบริหารจัดการและเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนให้เกิดความสอดคล้องประกอบกับการสร้างระบบเครือข่ายการ จัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชน (Community Network System) ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ยั่งยืน โดยระบบเครือข่ายนี้จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เห็นผลชัดเจน เป็นรูปธรรมและสามารถแก้ปัญหาชุมชนได้ในทุกมิติ ทั้งในมิติค่านิยม วัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและค่านิยมทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำ โดยจะสามารถเชื่อมโยงความสำเร็จและความยั่งยืนในระดับบุคคลรวมถึงระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ได้อย่างเหนียวแน่นและยั่งยืน เกิดเป็นเครือข่ายที่คอยขยายใหญ่ขึ้นและครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำได้ในที่สุด ตามระบบเครือข่ายที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาค่านิยมทรัพยากรน้ำ ตอบสนองความต้องการของประชาชน นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขงและลุ่มน้ำอื่น ๆ ต่อไป (ชลธร ทิพย์สุวรรณ, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษากระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. สร้างความรู้ความเข้าใจ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการดินและน้ำให้แก่ประชาชนในพื้นที่ว่า น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ควรใช้อย่างประหยัด และทุกคนสามารถเข้าถึงได้ เพราะเป็นสมบัติของส่วนรวม เพื่อให้เกิดความตระหนัก สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่น้ำแล้ง และน้ำหลาก ที่สำคัญคือ พัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อเป็นพื้นที่กักเก็บน้ำเวลาน้ำหลาก หรือน้ำฝน และเป็นแหล่งสำรองน้ำไว้ใช้ในเวลาน้ำแล้ง การพัฒนาแหล่งน้ำ ทำได้หลายวิธี ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสนับสนุนจากหน่วยงาน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการดินและน้ำ การบริหารจัดการดินและน้ำแบบมีส่วนร่วม โดย 1) ร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาทรัพยากรดินและน้ำ 2) ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อแก้ไขและลดปัญหาเรื่องน้ำของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน 3) ร่วมดำเนินงาน โดยการเข้าร่วมกิจกรรม สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ช่วยประสานงาน 4) ร่วมติดตามประเมินผลความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือปรับปรุงการบริหารงานจัดการดินและน้ำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. การสร้างเครือข่ายหรือกลุ่มในการบริหารจัดการดินและน้ำชุมชน การสร้างเครือข่ายโดยการร่วมกลุ่มสมาชิกในชุมชน สร้างข้อตกลง วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแผนการบริหารจัดการดินและน้ำร่วมมือ โดยการประสานงานและการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เอกชน และประชาชนในชุมชน ในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรดินและน้ำ โดยมุ่งเน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรดินและน้ำ ใช้ทรัพยากรดินและน้ำอย่างสมเหตุสมผล

สรุป

1. กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการเก็บรักษาที่ดินไว้ให้ลูกหลาน และเก็บเอาไว้ประกอบสัมมาชีพ ยินยอมเข้าร่วมโครงการปลูกพืชแปลงใหญ่ของรัฐบาลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดรายจ่ายด้านการเตรียมดินและปัจจัยการผลิตรวมทั้งความเสี่ยงด้านการตลาดลง เกษตรกรมีการป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดิน โดยเฉพาะการใช้ปุ๋ย ซึ่งมีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร ด้านผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนของเกษตรกรยังคงมีปัญหา โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพืชที่ปลูก ยังคงปลูกพืชเชิงเดี่ยว และด้านความเป็นธรรม เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องช่วยเหลือเกษตรกร

2. การวิเคราะห์กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า กระบวนการจัดการที่ดินในเขตตำบลวังตะเคียน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำนา และพืชไร่ เพาะปลูกพืชตามฤดูกาล ส่วนการบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ตำบลวังตะเคียน เมื่อถึงฤดูฝนจะมีน้ำไหลผ่านเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสภาพดินเป็นมีลักษณะเป็นดินร่วนปนดินทรายเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี เมื่อถึงฤดูแล้ง น้ำจึงไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร

3. การนำเสนอกระบวนการจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า กระบวนการจัดการที่ดินและน้ำสามารถดำเนินการได้โดยมีการจัดการแบบบูรณาการระหว่างดิน น้ำ และทรัพยากรมนุษย์ เข้าด้วยกัน โดยมุ่งเน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรดินและน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณ มีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีทรัพยากรดินและน้ำให้มีความยั่งยืน โดยการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการที่ดินและน้ำ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างเครือข่ายหรือกลุ่มในการบริหารจัดการดินและน้ำชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรดินและน้ำแก่ประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของการใช้ทรัพยากรดินและน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ควรใช้อย่างประหยัด และทุกคนสามารถเข้าถึงได้

2. ควรขุดบ่อกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ภายในชุมชน ขุดลอกและขยายบ่อแหล่งน้ำสาธารณะให้มากขึ้น และขุดสระเก็บน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร เพื่อกักเก็บน้ำให้เพียงพอให้ถึงฤดูแล้ง

3. ควรส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดินและน้ำ โดยร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาทรัพยากรดินและน้ำ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมดำเนินงาน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกัน และร่วมติดตามประเมินผลความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

4. ควรสร้างเครือข่ายหรือจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรดินและน้ำ โดยการร่วมกลุ่มสมาชิกในชุมชน สร้างข้อตกลง วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแผนการบริหารจัดการดินและน้ำ ร่วมมือ โดยการประสานงานและการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เอกชน และประชาชนในชุมชน ในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรดินและน้ำ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

2. ควรศึกษาการพัฒนาที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรโดยใช้โคกหนองนาโมเดลของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

3. ควรศึกษาการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้การจัดการที่ดินและน้ำของชุมชนบ้านวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2558). สถานภาพทรัพยากรดินและที่ดินของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชลธร ทิพย์สุวรรณ. (2557). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2562). นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2570. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ยรรยง อินทร์ม่วง. (2550). การจัดการน้ำแบบบูรณาการ: กรอบการวิจัย และพัฒนาสำหรับประเทศไทย. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 26(1), 98-110.
- ศูนย์ความรู้กลาง กรมชลประทาน. (2564). การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน. เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2565 จาก http://kmcenter.rid.go.th/kmc08/km_53/book/man_water.pdf
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร. (2560). คู่มือการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ ด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

- โสภณ ชมชาญ และคณะ. (2561). การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรไทย. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- FAO. (2020). The state of the world's land and water resources for food and agriculture. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- IWRM. (2018). Integrated Water Resources Management: A Practical Guide. United Nations Environment Programme.
- Pongpattananan, R., Kittipongvises, P., & Srisurich, S. (2019). Water scarcity in Thailand: Challenges and solutions. *Environmental Management*, 34(1), 67-78.
- TDRI. (2021). Thailand Development Research Institute. Water Scarcity and Management in Thailand: Policy Recommendations. *TDRI Quarterly Review*, 36(1), 21-29.
- UNDP. (2019). Sustainable Development Goals and Integrated Natural Resource Management. United Nations Development Programme: New York.

การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย*

DEVELOPMENT OF PUBLIC WELFARE WORK OF THE THAI SANGHA

พระครูโพธิวรคุณ (ศุภเดช แสงพิทักษ์)*, พระครูธรรมธะไพรัช สิริจนโท
และพระสมุห์ประจักษ์ มหาปณฺโญ

Phrakhru Phothiworakun (Supphadet Saengpithak)*, Phrakhrudhammadhorn Phirach Siricando
and Phrasamu Prajurak Mahapanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: phrakruphothiworakhun@gmail.com

บทคัดย่อ

การสาธารณสงเคราะห์เป็นกิจกรรมที่สำคัญและมีความสำคัญในวัด และในชุมชนทั่วไป เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ยากไร้และชุมชนทั้งในด้านวัดและด้านชุมชน โดยภิกษุสงฆ์บริหารการสาธารณสงเคราะห์เพื่อให้สาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งอาจมีการช่วยเหลือบุคคล การส่งเสริมการพัฒนาชุมชน การสาธารณสงเคราะห์สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป การพัฒนาทางสงเคราะห์เป็นไปตามหลักการของพุทธศาสนา ซึ่งเน้นที่การพัฒนาจิตใจและการแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ โดยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งในด้านจิตใจและวัตถุ และให้ความรู้และความเข้าใจในศิลปะวิทยาการต่าง ๆ พระสงฆ์มีบทบาทมากมาในการพัฒนาชุมชน และช่วยเหลือเกื้อกูลในการแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยการให้คำแนะนำทางจิตใจ และการเป็นตัวอย่างที่ดีให้คำปรึกษาและคำแนะนำในด้านทั้งทางวิชาการและสังคม โดยให้คำปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความคิดเห็นเพื่อที่จะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม การพัฒนาการสาธารณสงเคราะห์เป็นไปตามหลักธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งเน้นที่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางจิตใจและวัตถุ โดยการสนับสนุนการพัฒนาทั้งในด้านสังคม ทุน การเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมทางสาธารณสงเคราะห์ ในทางเดียวกันพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยการเป็นตัวอย่างให้คำแนะนำในด้านทั้งวิชาการและสังคม และช่วยเหลือเกื้อกูลในการแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยการให้คำปรึกษาและคำแนะนำในด้านทางวิชาการและสังคม คำนึงถึงการพัฒนาสังคมที่สาธารณประโยชน์และยังมีบทบาทสำคัญในการสาธารณสงเคราะห์ที่สามารถช่วยเข้าทำงานเพื่อช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด

* Received April 19, 2024; Revised November 14, 2024; Accepted November 21, 2024

คำสำคัญ: การพัฒนา, งานสาธารณสงเคราะห์, คณะสงฆ์ไทย

ABSTRACT

Public welfare is an important and essential activity in temples and general communities. Monks manage public welfare to benefit society by assisting the less fortunate and communities, promoting community development, caring for public assets, and helping the general public. Developing public welfare aligns with the principles of Buddhism, emphasizing mental development and problem-solving, promoting a good quality of life in both spiritual and material aspects, and providing knowledge and understanding of various arts and sciences. Monks play a significant role in community development and in helping to solve social problems by providing spiritual guidance, being good examples, and offering advice and guidance in both academic and social aspects. They provide advice to residents for the benefit of the community. Public welfare development has been operating under the Buddhist principles, emphasizing finding solutions and improving the quality of life, both physical and mental. The monks support the social, financial, and industrial development of public welfare. Furthermore, monks play a crucial role in developing society by giving advice and suggestions in academic and social aspects. They also consider public welfare for social development and activities that can eventually help individuals become self-reliant.

Keywords: Development, Public welfare work, Thai Sangha

บทนำ

"สาธารณสงเคราะห์" ตามแนวพระพุทธศาสนาหมายถึงการบำเพ็ญประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยการให้กำลังใจให้กำลังใจสติปัญญา ใช้ทักษะความถนัดความเชี่ยวชาญหรือความสามารถเพื่อดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยที่ความหมายนี้วิเคราะห์และตีความจากแนวคิดหลักการสำคัญทั้งจากหลักธรรมและระบบแห่งพระวินัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาว่าด้วยการให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์ (พินิจ ลาภธนานนท์ และวุฒินันท์ กันทะเตียน, 2563) ในขณะที่คณะสงฆ์ไทยก็ได้มีการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ภายใต้ชื่อที่ว่า งานสาธารณสงเคราะห์ คำว่า สาธารณสงเคราะห์นั้น เป็นคำที่ประดิษฐ์มาภายหลังซึ่งไม่ปรากฏจากศัพท์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แต่เมื่อพิจารณาจากรากศัพท์ของคำว่าสงเคราะห์แล้ว ย่อมสื่อไปถึงเรื่องการสงเคราะห์ที่เป็นสาธารณะ (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2562) คำนี้ปรากฏ

เป็นทางการในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นลำดับที่ 5 ของภารกิจของวัดและพระสงฆ์ 6 ด้าน คือ 1) ภารกิจด้านการปกครอง 2) ภารกิจด้านการศาสนศึกษา 3) ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 5) ภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ และ 6) ภารกิจด้านสาธารณูปการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) การสาธารณสงเคราะห์เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุโดยไม่ละเมิดพระธรรมวินัย เช่น การใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการให้บริการสังคม ซึ่งรวมถึงการจัดฝึกอบรมในอาชีพต่าง ๆ การสนับสนุนในการก่อสร้างโรงพยาบาล โรงเรียน ห้องสมุด ถนน และสะพาน เพื่อสร้างสังคมที่แข็งแรงและยั่งยืน การช่วยเหลือและสงเคราะห์ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนี้ด้วย

ความหมายเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์หมายถึงการให้ความช่วยเหลือแก่สังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่ละเมิดพระธรรมวินัย เช่น โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์สามเณร ภาคฤดูร้อน หรือโครงการสงเคราะห์พระสงฆ์สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน ในการทำโครงการเหล่านี้ พระสงฆ์จะเป็นผู้นำในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น การจัดสถานที่สำหรับการประชุมและอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน และระบบประปาสำหรับหมู่บ้าน รวมถึงการช่วยเหลือผู้ยากไร้ เพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีความเป็นอิสระอย่างมีความเห็นอกเห็นใจ และมีความเชื่อมั่นในความสามัคคีและความการสาธารณสงเคราะห์เป็นการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุเพื่อสร้างประโยชน์สาธารณะในด้านสังคมสงเคราะห์ โดยแบ่งเป็น 4 ประการดังนี้

1. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การจัดกิจกรรมโดยวัดหรือคณะสงฆ์เพื่อสร้างประโยชน์สาธารณะ เช่น การอบรมทักษะสำหรับประชาชนในชุมชนหรือการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่
2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์: การสนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาและสร้างประโยชน์สาธารณะ เช่น การพัฒนาพื้นที่ชุมชนหรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่สาธารณสมบัติ: เน้นการสร้างและพัฒนาสิ่งสถานที่สาธารณสมบัติเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น การสร้างถนนหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป
4. การช่วยเหลือประชาชนที่ต้องการในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากภัยพิบัติหรือการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะในชุมชน (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงบุญโญ), 2555)

การสงเคราะห์สงเคราะห์คือการให้บริการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างประโยชน์สาธารณะ เช่น การก่อสร้างถนน ทำสะพาน หรือศาลาพักร้อน ในงานนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนคณะสงฆ์มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคม เช่น ให้ความช่วยเหลือกับผู้ยากไร้ที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น ไฟไหม้บ้าน หรือการจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัย และบริการฟรีในพิธีงานศพ โดยไม่เรียกค่าบริการ เพื่อให้เขาทำบุญตามความศรัทธาของเขา การช่วยเหลือนี้ช่วยบรรเทาทุกข์ให้แก่ชาวบ้านที่เป็นศาสนิกชนได้ไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือภายในวัดหรือนอกวัด ในวัด เช่น ให้ความสะดวกสบายแก่ผู้มาทำบุญที่วัด ภายนอกวัด เช่น ช่วยเหลือชาวบ้านที่เผชิญกับความทุกข์เหลือเกินในการแสวงหาความช่วยเหลือ (พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสสธมโม), 2558)

การสงเคราะห์ หมายถึง การยึดเหนี่ยวจิตใจ ประสานหมู่ชนให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือการให้สังคมรวมกลุ่มกัน อยู่เป็นอันหนึ่งไม่แตกกระจัดกระจาย และท่านยังกล่าวต่อไปอีกว่า การสงเคราะห์ไม่ใช่เป็นเพียงการนำสิ่งของไปแจกหรือไปให้เท่านั้น เพราะการทำอย่างนั้นไม่สามารถทำให้เขาช่วยตัวเองได้ ในขณะที่ปรัชญาของงานสังคมสงเคราะห์ที่เป็นงานในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทั้งผู้ที่เดือดร้อนและไม่เดือดร้อนให้สามารถช่วยตนเองได้เข้ากับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือหลักของสังคหธรรม 4 ประการ ได้แก่

1. ทาน การให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทานหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจในศิลปะวิทยาการต่าง ๆ

2. ปิยวาจา การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน พูดอย่างรักกันคือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะน่าฟัง ชี้แจงนำสิ่งที่ประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจสมานสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3. อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ ทำประโยชน์แก่เขา คือช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนชวนช่วยกิจกรรมต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ปัญหา และช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

4. สมานัตตา การวางตนให้เข้ากับผู้ที่มารับการสงเคราะห์ได้คือ ไม่ไว้ตัวจนเกินไป จนใครใคร่เข้าไม่ติด ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุข ทุกข์ คือร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ร่วมแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน (พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2521)

งานสงเคราะห์ควรจะมีหลักใหญ่ๆ สงเคราะห์เพื่อให้เขาช่วยตัวเองได้ คือทำให้เขารู้ และสามารถที่จะช่วยตัวเองได้ จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยืนยาวและมีผลจริง ถ้าจะสงเคราะห์แต่เพียงแต่จะพาให้คนอ่อนแอ ด้วยวัตถุมากเกินไปก็ทำให้โง่งม จะต้องสงเคราะห์ให้เขาฉลาดขึ้น ให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ชีวิตเป็นอย่างไร เกิดมาทำไม จะต้องทำอะไร จะต้องให้เขาตั้งหน้าช่วยตนเองก่อน เราจะต้องช่วยให้ถูกในการที่จะมีชีวิตอยู่ในโลกให้สมกับที่เป็นมนุษย์ที่ดีในโลก

แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่ใช่สิ่งที่พอใจแก่ผู้ถูกสงเคราะห์ก็ตาม มันก็ยังเป็นการสงเคราะห์อยู่นั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าเอง พระองค์ก็ทรงสงเคราะห์ภิกษุด้วยการชี้โทษ ตักเตือนในเรื่องต่าง ๆ ขนาดภิกษุประพฤติไม่ดี ไม่อยู่ในกรอบแห่งพระวินัย ซึ่งทรงตรัสไว้ว่า เราจะไม่ทำแก่พวกเธออย่างทะนุถนอม เหมือนช่างหม้อกระทำแก่หม้อที่ยังดิบยังเปียกอยู่ เราจะขนาบแล้วขนาบอีก ชี้โทษแล้วชี้โทษอีก ผู้ใดมีแก่นผู้นั้นจะทนอยู่ได้ นี่คือวิธีการของพระพุทธเจ้าที่สงเคราะห์สัตว์โลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ภิกษุทั้งหลายชี้โทษแล้วชี้โทษอีก ขนาบแล้วขนาบอีกอย่างตรงกันกับช่างหม้อที่กระทำแก่หม้อที่ยังดิบยังเปียกอยู่ (พุทธทาสภิกขุ, 2525)

สรุป การสาธารณสงเคราะห์โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมีเส้นทางการดำเนินการแบ่งเป็น 4 ประการหลัก ๆ คือ

1. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอบรมวิชาชีพ การจัดห้องสมุด เป็นต้น
2. การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การสร้างโรงพยาบาล
3. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนน การสร้างโรงพยาบาล
4. การช่วยเหลือประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย

นอกจากนี้ยังมีการสรุปเกี่ยวกับปรัชญาของการสงเคราะห์ในทางพระพุทธศาสนา โดยแบ่งเป็น 4 ประการหลัก คือ ทาน (การให้ปัน), ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน), อตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์), สมานัตตา (การวางตนให้เข้ากับผู้ที่มารับการสงเคราะห์) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือและสงเคราะห์อย่างเหมาะสมตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และยังเสนอเส้นทางการสงเคราะห์ที่เน้นให้ผู้รับการช่วยเหลือสามารถช่วยตนเองได้ด้วยโดยให้ความรู้และทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาจิตใจช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน

การพัฒนาจิตใจ เป็นงานที่สำคัญมาก คือ เป็นการฝึกอบรมให้จิตเป็นสมาธิมั่นคงไม่หวั่นไหวฟุ้งซ่าน มีความตื่นตัวในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี และมีความฉลาดรู้ และเข้าใจเรื่องราวปัญหา รวมถึงวิธีแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของประชาชน และชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จักต้องมีการพัฒนาจิตวิญญาณของประชาชนและชุมชนให้มีสภาพจิตที่มั่นคง มีสมรรถภาพในการที่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองในชีวิตประจำวันได้ สำหรับหลักการที่พัฒนาจิตใจทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ภาวนา” หรือ “กรรมฐาน” พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นธรรมควรเจริญ มีอยู่ 2 อย่าง คือ

1. สมถภาวนา คือ การฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ (ละราคะ)
2. วิปัสสนาภาวนา คือการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง (ละอวิชชา)

พุทธทาสภิกขุ ได้เสนอแนวคิดเรื่องธัมมิกสังคมนิยมเพื่อการแก้ปัญหาทางจิตใจและการพัฒนาว่าคือ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความยากจน และปัญหายาเสพติด เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน ความเห็นแก่ตัวทำให้คนเราต้องสนองความยากของตนเองจนปราศจากการคำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น และปฏิเสธหน้าที่อันพึงปฏิบัติของตนเอง เช่น ความเห็นแก่ตัวของพ่อค้าที่ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้า ความเห็นแก่ตัวของนักการเมือง ท่านพุทธทาสได้เสนอแนวคิดธัมมิกสังคมนิยม อันเป็นหลักการในการสร้างความเจริญแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติบนพื้นฐานของพุทธธรรม ในธรรมนี้สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องเพื่อส่วนรวมเพื่อชาติ ความเห็นแก่ตัวให้ใช้ส่วนเกินให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ให้ทุกคนเจียดประโยชน์ของตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมไม่หวงกับสิ่งที่เกินมาควรแบ่งปันแก่ส่วนรวมให้เป็นประโยชน์มากที่สุด (พุทธทาสภิกขุ, 2521)

สอดคล้องกับพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิ ได้กล่าวถึงหลักการพึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ: สร้างความเข้มแข็งและเป็นที่พึ่งของตนเองด้วยจิตใจสำนึกที่ดี และการสร้างสรรค์ให้แก่ตนเองและชาติโดยรวม โดยมีจิตเอื้ออาทรและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นศูนย์กลาง
2. ด้านสังคม: การช่วยเหลือกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นอิสระ แต่ละชุมชนต้องเชื่อมโยงและช่วยเหลือกันเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีมั่นคง
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: การใช้และจัดการทรัพยากรอย่างฉลาดเพื่อความยั่งยืน และการเพิ่มมูลค่าโดยยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี: การแยกแยะและเลือกใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างมีสติ โดยยึดภูมิปัญญาชาวบ้านและคำนึงถึงสภาพแวดล้อม
5. ด้านเศรษฐกิจ: การปรับทิศทางใหม่ในการลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและการยึดหลัก "พออยู่ พอกิน" เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนและเสถียร (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2534)

การพัฒนาตามหลักพุทธบัญญัติมุ่งเน้นทั้งทางความคิดและทางวัตถุ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจเพื่อพ้นทุกข์และการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และในส่วนของ การช่วยเหลือชาวบ้าน พระสงฆ์จะมีบทบาทในการอนุเคราะห์ แต่ต้องรักษาพระธรรมวินัยและไม่คลุกคลีกับชาวบ้านโดยฝ่าฝืนวินัยหลักธรรมพุทธศาสนาถือว่าการแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตทุกระดับต้องเริ่มที่จิตใจเป็นพื้นฐาน หากจิตใจยังไม่พัฒนายังมีความหลงผิด และยังเป็นอกุศล ย่อมไม่อาจนำไปสู่การพัฒนาทางวัตถุและการสร้างสรรค์งานภายนอกให้บรรลุเป้าหมายได้ ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไปว่าเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์

จึงควรพัฒนาให้ได้ก่อนเข้าไปพัฒนาชุมชน มีจิตใจที่พัฒนาที่อิสระจากกิเลสตัณหา ทำให้สามารถนำคุณธรรมและแนวทางอันดีงามมาสู่ชุมชนได้ และสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2535) และการพัฒนาการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่ควรดำเนินบทบาทด้านการสงเคราะห์ไว้ดังต่อไปนี้

1. การให้คำแนะนำทางจิตใจเป็นการปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ
2. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจโดยการประพาสเป็นตัวอย่างและการให้บริการในสถานที่สงบและร่มรื่น
3. การให้คำปรึกษาแนะนำด้านอื่น ๆ เพื่อสร้างความสะดวกใจและความเข้าใจ
4. การเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาในสังคมชนบท โดยเป็นผู้ปิดช่องว่างและนำทางในการท้องถิ่น
5. การสงเคราะห์ทางจิตใจโดยเป็นเครื่องปลอบประโลมใจและบำรุงขวัญผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2534)

อาจกล่าวได้ว่า หน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชน เพื่อนำไปประพฤติ ปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันงาม ยิ่งไปกว่านี้พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบ พิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นศิษย์วัด หรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชา เลขคณิตอย่างง่าย ๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรม และหลักธรรมของศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2529) ประกอบกับกิจกรรมที่พระสงฆ์ ได้ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาไปพัฒนาประยุกต์กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน และเสนอสาระสังเขปไว้ว่า

1. การปลูกธรรมะในจิตใจ หมายถึง การปรับเปลี่ยนความคิดและทัศนคติให้เป็นไปตามหลักธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า หลักธรรมสอนให้เห็นว่าทุกสิ่งไม่อยู่โดดเดี่ยวแต่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน และเมื่อต้องการผลลัพธ์ใด ๆ จะต้องสร้างเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยที่เหมาะสม เช่น เพื่อพ้นจากความยากจนจะต้องพยายามและแก้ไขสาเหตุของความยากจน เพื่อให้พืชผลเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์และอื่น ๆ
2. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและการเดินทางสายกลาง หมายถึง การประกอบการทำเกษตรแบบผสมผสานเพื่อใช้ในการเลี้ยงตนเอง ซึ่งการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจแบบนี้จะเป็นไปได้ด้วยการเดินทางสายกลางตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการมีเป้าหมายในการเลี้ยงตนเองเท่านั้นตามหลักกินอยู่แต่พอดี และมีความพอใจในความเป็นอยู่ เป็นการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและไม่ลำบากยากจน

การพัฒนาที่จำเป็นจะต้องเน้นการพัฒนาจิตใจและคุณธรรม เพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยไม่ต้องขยายขนาดของกิจการเกินความจำเป็นในการดำรงชีวิต (พิสิฐ เจริญสุข, 2541)

1. พัฒนาจิตใจเพื่อสร้างคนดีที่มีวินัยและคุณธรรม เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับการเจริญเศรษฐกิจและสังคม
2. สร้างสถาบันครอบครัวที่มั่นคงและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม
3. ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยให้สวัสดิการสังคมและบริการสุขภาพพื้นฐาน
4. เสริมสร้างความสงบสุขในสังคมและเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และให้บริการด้านยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพต่อประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ที่เรียกว่า สิกขาอาชีพ หน้าที่สำคัญของพระผู้ให้การศึกษา มีดังนี้ (สนิท ศรีสำแดง, 2534)
 - 4.1 ต้องให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้เรียน ทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ และแนะแนว
 - 4.2 ต้องอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้เรียนที่ขาดแคลนปัจจัย 4
 - 4.3 ต้องช่วยรักษาพยาบาลผู้เรียนที่ได้รับความเจ็บป่วย จนทุเลาและหายขาด
 - 4.4 สงเคราะห์ด้วยหน้าที่การงาน รับผิดชอบถึงขั้นฝากงาน หางานให้ทำ
 - 4.5 สงเคราะห์และปฏิบัติต่างผู้เรียนทุกคนด้วยความเมตตาเสมอกัน

อย่างไรก็ตาม บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาจิตใจของสังคมมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในฐานะศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดและผู้นำทางจิตใจของประชาชน ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชนไว้ด้วยกัน สิ่งสำคัญที่สุดคือความรู้สึกรักของประชาชนต่อพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ที่มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ สามารถเป็นที่ปรึกษาและเครื่องรักษาความเคารพได้อย่างมั่นคง ปัจจัยทั้ง 3 อย่างที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคมคือความบริสุทธิ์ ทำให้เขาเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นแรงบันดาลใจให้กับสังคมทั้งในด้านจิตใจและพฤติกรรม

และสถาบันศาสนาในชนบทไทยมีบทบาทสำคัญโดดเด่น เนื่องจากภายในวัดไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์การศึกษาสำหรับชุมชนด้วย ท่านพระสงฆ์มักเป็นครูที่ดีและให้ความสำคัญกับการสอนอย่างเฉพาะเจาะจง มีความเข้าใจในปัญหาของชุมชนอย่างลึกซึ้ง บางครั้งยังมีการใช้ทักษะแพทย์หรือจิตแพทย์เพื่อรักษาโรคของชาวบ้าน โดยใช้เวทย์มนต์หรือพรหมน้ำมนต์ ที่ชาวบ้านเคารพนับถืออย่างมาก เชื่อว่าโรคจะหายไปเมื่อพระสงฆ์ใช้เวทย์มนต์หรือพรหมน้ำมนต์ สิ่งนี้เป็นการนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้งานในชุมชนอย่างมี

ประสิทธิภาพ ดังนั้น พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านศาสนาและการส่งเสริมสุขภาพทางจิตของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัด มีความสำคัญเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของชาวชนบทในท้องถิ่น จึงเป็นหลักแห่งการยึดเหนี่ยวและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นชนบท เช่น การสร้างโรงเรียน ศาลาประชาชน หรือการสร้างบ่อน้ำสาธารณะ (อำนาจ บัวศิริ, 2528)

ดังนั้น การพัฒนาจิตใจของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่พระสงฆ์ต้องดำเนินการก่อนเสมอ โดยเฉพาะเป็นงานที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขสงเคราะห์ชาวบ้านโดยตรง โดยการน้อมนำหลักการประพฤติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ประชาชนมีความสุขจิตด้วยกาย วาจา ใจ มี สติสัมปชัญญะ ให้มีพลังไปใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันได้ เป็นการพัฒนาคุณภาพจิตและ เสริมสร้างคุณภาพจิตให้ประชาชนและสังคมมีความสุขสงบและเจริญรุ่งเรืองต่อไป

การพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

งานสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมโดยพระสงฆ์ไทยต้องใช้หลักการของความจำเป็นของชุมชนเป็นหลัก พร้อมยึดถือพระพุทธศาสนาว่า "ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นจำนวนมาก" เพื่อสร้างความเข้าใจและความสามัคคีในชุมชน สร้างเครือข่ายและพันธมิตรกับทุกฝ่ายในชุมชน และมุ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความสุขของทั้งชุมชนและมนุษย์ทั้งหลายอย่างเท่าทัน

สิงคาลกสูตร มีใจความตอนหนึ่งกล่าวถึง หน้าที่/บทบาทของพระสงฆ์ต่อการสงเคราะห์ประชาชนไว้ดังนี้คือ พระสงฆ์สอนประชาชน ให้เว้นจากการกระทำความชั่ว แนะนำให้ทำความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม สอนในสิ่งที่ยังไม่ได้สดับเล่าเรียนให้ได้สดับเล่าเรียน ชี้แจงให้เข้าใจ ในสิ่งที่ได้เล่าเรียน และบอกทางสวรรค์

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสงเคราะห์และชี้นำสังคมเพื่อประโยชน์ของชุมชน บทบาทในการเป็นผู้นำอาจมีการลดลงไปในปัจจุบัน แต่ในด้านศีลธรรม พระสงฆ์ยังมีความสำคัญและได้รับเคารพอย่างสูง ไม่ว่าจะเป็นที่พึงใจหรือเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านบริการสังคมอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปช่วยให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อเป็นการสร้างบูรณาการภายในชุมชน ในเรื่องนี้มีพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิทรงความรู้ และนักวิชาการหรือแหล่งข้อมูลผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ได้ให้การอธิบายขยายความไว้ดังนี้

กล่าวได้ว่า หน้าที่บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไว้ว่า

1. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งลูกบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในแต่ละยุคสมัย
2. เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิต และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ

3. เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์
4. เป็นที่พักของคนเดินทาง
5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม
6. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและงานมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน
7. เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิต ครอบครัว และความทุกข์ต่าง ๆ
8. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น

9. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือ ยืมไปใช้เมื่อตนจัดงานขึ้น

10. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมา ประชุมกัน เพื่อแจ้งข่าวทางราชการต่าง ๆ

11. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของคน ในระยะเวลาต่าง ๆ (พระราชมณเฑียร (ประยูร ปยุตโต), 2537)

และพระสงฆ์ควรตระหนักมันอยู่เสมอในหน้าที่เดิมแท้ของตนตามพระธรรมวินัย และ จาการากฐานนี้จึงเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาพ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แทนที่จะตั้งหรือหวงแหนหน่วยงานบทบาทเดิมไว้ และเท่าที่มองเห็น ในปัจจุบัน

พระสงฆ์ก็นิยมเอียงไปในทางที่จะกระทำเช่นนั้น ส่วนที่จะเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุง บทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบใหม่อย่างไรบ้างนั้น ก็รวมอยู่ในหลักการเดิม 3 อย่าง คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ แล้วตั้งตนอยู่ในคุณสมบัติ 3 ประการ คือ ความบริสุทธิ์ ความ เสียสละ และความมีความรู้ มีสติปัญญา (พระราชมณเฑียร (ประยูร ปยุตโต), 2537) กล่าวได้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือ สังคม เช่น

1. อำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็น ส่วนตัวและส่วนรวม

2. อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดทั้งที่เป็นประจำและเป็นการจร

3. อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ที่ขอบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและ ความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

4. สร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักรับ หรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2555)

และหน่วย อ.ป.ต. เป็นชื่อย่อมาจากหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นความคิด ริเริ่มของคณะสงฆ์ ซึ่งมีเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธรมหาเถร ป.ธ. 9)

วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงได้ก่อตั้งขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 5 ประการคือ

1. เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนตั้งอยู่ เพื่อให้ชุมชนได้ช่วยเหลือตนเองและพัฒนาตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยราชการ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าทุกด้าน โดยช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ และป้องกันการอพยพหรือขายแรงงานที่อื่น
3. เพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรือง และเป็นที่น่าเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน
4. เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันสันติสุขของหมู่บ้าน และช่วยกันรักษาชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย
5. เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเข้าใจสถานการณ์ของชุมชนและเมืองให้ถูกต้อง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546)

เพื่อให้วัตถุประสงค์หลักทั้ง 5 ประการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนอย่างแท้จริง หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำเป็นต้องปรับบทบาทของหน่วยให้มีความคล่องตัวโดยการจัดตั้งองค์กรในรูปของคณะกรรมการ ตามระเบียบว่า ด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พุทธศักราช 2546 หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2546) มีจำนวน 5,401 แห่งทั่วประเทศ บางหน่วยไม่สามารถจะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้เนื่องจากขาดปัจจัยหลายประการ เช่น บุคลากรและอุปกรณ์ที่จะมาสนับสนุนในการดำเนินงาน จึงเห็นควรประสานกับองค์กรและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีเครือข่ายโยงใยทั่วประเทศ ช่วยวางแผนในการทำงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาด้านการศึกษาดังนี้

1. ประชาชนต้องได้รับการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม เข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยมีการเผยแผ่หลักธรรมไปสู่ประชาชนในรูปแบบที่หลากหลายกว้างขวางและต่อเนื่อง
2. การศึกษาของคณะสงฆ์ต้องยกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้นรวมทั้งขยายผลออกไปให้กว้างขวางทั่วถึงทุกวัด

3. ศาสนสถานสำหรับพระพุทธศาสนาคือวัดต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแผ่หลักธรรมและให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุก ๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย

4. ระดมสรรพกำลังจากศาสนิกชนและองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ให้มีส่วนร่วมทำนุบำรุงอุปถัมภ์ในกิจการพระศาสนาซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนรวมทั้งการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างองค์กรทางพุทธศาสนาด้วยกันและองค์กรอื่น ๆ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่ง สันติภาพที่ยั่งยืน

5. เร่งรัดพัฒนาการด้านบริหารงานพระศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพระศาสนาและเพื่อให้บุคลากรทางพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546)

สอดคล้องกับการพัฒนางานการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ว่าวัดเป็นของชาวบ้าน การบำเพ็ญกุศลในโอกาสต่าง ๆ ทางวัดจะต้องอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือพร้อมให้คำแนะนำทั้งที่บ้านและที่วัด การทำบุญกุศลตามประเพณีชีวิตและสังคมของหมู่บ้าน ได้แก่ การเก็บศพ ตั้งศพ บำเพ็ญกุศล ฌาปนกิจศพและที่เก็บกระดูก เจ้าอาวาสเป็นผู้นำของฝ่ายสงฆ์จะให้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่อาวุโสในหมู่บ้านหรือตำบลที่เป็นผู้นำชาวบ้าน จะขอความร่วมมือเจ้าอาวาสจัดงานรีนเริงของหมู่บ้านในสถานที่ของวัดดีกว่าที่อื่น เพราะจะมีคนมาทำบุญ ทำกิจกรรมประกอบความดีเว้นความชั่วและอบายมุขต่าง ๆ

นอกจากนี้ ยังได้แสดงทัศนะว่า พระสงฆ์ควรมีหน้าที่/บทบาทด้านการสงเคราะห์ดังนี้

1. เมื่อวัดมีที่ดินเหลือ ควรจัดตั้งโรงเรียน หรือสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัด ไม่ควรกั้นเขตตัดขาดจากบ้าน วัด โรงเรียน ควรให้มีความใกล้ชิดกับวัด อุบาสก อุบาสิกา ที่ศรัทธาวัดควรทำบุญบำเพ็ญกุศล สมาทานศีล ฟังเทศน์ที่วัดเป็นประจำ และทำหน้าที่บำรุงวัดร่วมกับประชาชนในชุมชนอื่น ๆ ด้วย

2. พระสงฆ์ควรตั้งสุศาลา สถานือนามัย หรือโรงพยาบาล ภายในวัดหรือในเขตวัด

3. ควรสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ์ในวัด อาจเกิดจากความร่วมมือจากทางวัดเองหรือจากประชาชนชาวบ้าน แม้แต่ทางราชการ จัดสร้างขึ้นให้วัดดูแลได้ อาจให้ใช้สถานที่แล้วมีพระภิกษุ สามเณร เป็นผู้ดูแลรักษาให้บริการแก่ประชาชน

4. ควรตั้งสภาตำบล ใช้เป็นที่ประชุมราษฎรของหน่วยราชการในกิจการด้านการพัฒนา หมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น วัดอาจให้ใช้สถานที่ เช่น ศาลาการเปรียญ หรือบริเวณวัดได้

5. ควรสร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำประปาหมู่บ้าน น้ำใช้ในด้านการเกษตร ทางวัดอาจเป็นผู้ดำเนินงาน นอกจากนั้นให้ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษา โดยอาจแต่งตั้งคณะกรรมการและมีทางวัดเข้าไปช่วยดูแล

6. กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือกิจการอื่น ๆ ของหมู่บ้าน ควรให้ใช้ สถานที่วัด โดยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสามเณรช่วยดูแลให้ความสะดวกภายในขอบเขต

ความสามารถ ซึ่งต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย ไม่ทำให้เสียสมณสารูป เช่น การจัดตั้งธนากรข้าว ธนากรพืชพันธุ์ ธนากรโคกระบือ กองทุน มูลนิธิ สหกรณ์ต่าง ๆ ศูนย์บริการสาธารณะ ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ประสานงานของประชาชนในกิจการต่าง ๆ

7. กิจกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พระสงฆ์ควรจัดการชวนชวายเป็น โดยพระเป็นผู้นำให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การเกิดภัยธรรมชาติต่าง ๆ (ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, 2546)

ดังนั้น การพัฒนาสงเคราะห์ชุมชนจึงมีแนวความคิดที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนนั้นเป็นสำคัญยิ่ง การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ พัฒนาคคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุก ๆ ขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชน เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็น แนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชน

3. การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน และชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศีลธรรม และสุขภาพ

4. การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้นนอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้วต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองเช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน แต่มักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ต้องใช้ทรัพยากรมากเป็นแผนและโครงการที่รัฐดำเนินผ่านหน่วยงานราชการ ไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

5. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดย

ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงาน พัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้ ความสามารถในการระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิธีการ แก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

6. ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคน และทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีชีตความสามารถจำกัดทั้งบุคลากร งบประมาณ หรือทรัพยากร ระบบการบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีชีตความสามารถจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนา ไม่เพียงพอ ดังนั้น การจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใด จึงต้องคำนึงถึงชีตความสามารถของชุมชนรัฐบาลกล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งชีตความสามารถของตนเองมาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อยรัฐก็เข้าไปให้ความสนับสนุนมากขึ้น ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐนี้จะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

7. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชนไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีชีตความสามารถที่จำกัดไม่สามารถดำเนินงาน พัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและ แนวคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

8. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหลายด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ต้องใช้การประสานงานที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จชุมชน เพราะชุมชนอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง เช่นเดียวกันในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน แต่มักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ต้องใช้ทรัพยากรมากเป็นแผนและโครงการที่รัฐดำเนินผ่านหน่วยงานราชการไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

9. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชนโดยประชาชน เป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน

การดำเนินงาน พัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้ความสามารถในระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

10. การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชน มีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็นกระบวนการเป็นวิธีการ เป็นโครงการ และเป็นกระบวนการทางสังคม ดังนี้

10.1 การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องของปฏิกิริยาโต้ตอบของคนในชุมชน ดังนั้น การดำเนินงานต้องเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง โดยไม่ขาดขั้นตอนใด ๆ เพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ

10.2 การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล และความต้องการของประชาชนในชุมชน

10.3 การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการที่ประกอบด้วยเนื้อหาและแผนงานย่อยที่เน้นความคิดริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมความก้าวหน้าของคนในชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการสนับสนุนจากรัฐบาลและการประสานงานกันระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

10.4 การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดทางอารมณ์ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องใช้แรงจูงใจในการกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาโดยไม่หยุดชะงัก (ประเวศ วะสี, 2541)

อย่างไรก็ดีการสาธารณสุขสงเคราะห์ในการพัฒนาชุมชนควรมีหลักการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ยึดถือประชาชนเป็นหลัก โดยยึดเอาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชน และความร่วมมือร่วมใจของประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่จะเป็นไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ในบั้นปลาย

2. ยึดทรัพยากรของชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาทั้งคน วัตถุ และสถาบันทางสังคม

3. ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน คือแผนหรือโครงการพัฒนาชุมชนจะต้องมาจากประชาชนในชุมชนจะต้องไม่เป็นการบังคับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม แต่ต้องให้ประชาชนเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ

4. หลักการปกครองตนเอง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเองในรูปของสถาบันทางสังคมตามกลุ่มอาชีพ วัย เพศ โดยที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง

5. หลักการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยทำหน้าที่เป็นกลางในการประสานงานที่จะนำบริการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนไปสู่ชุมชน

6. การพัฒนาจะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ทำได้ง่ายก่อนแล้วจึงค่อย ๆ ไปสู่งานที่ทำได้ยากขึ้นเป็นลำดับ

7. การเปลี่ยนแปลงในชุมชนต้องคำนึงถึงสิ่งง่าย ๆ ในชีวิตคน เช่น ให้เริ่มต้นในกลุ่มคนที่ยอมรับ หรือแนะนำได้ง่ายก่อนไปสู่ด้านอื่น ๆ ต้องอาศัยอ้างอิงในสิ่งที่ชาวบ้านรู้และเคยชินอยู่แล้ว

8. ยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลัก การพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น จึงจะทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้ (พัฒน์ สุจางง และคณะ, 2525)

การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้น พระสงฆ์ควรดำเนินการพัฒนาประชาชน โดยเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก โดยการจัดตั้งโครงการรณรงค์ลดละเลิกอบายมุข และโครงการเสริมเพื่อพัฒนาสภาพเป็นอยู่ของประชาชน เช่น โครงการศูนย์เด็กเล็ก ฯลฯ พระสงฆ์ต้องมีบทบาทภาวะผู้นำสำคัญในการชักชวนให้ประชาชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการ โดยลักษณะการมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานและได้รับแบ่งปันผลประโยชน์เท่าเทียมกัน และมีการพัฒนาจิตใจของ ประชาชนควบคู่กันไป (พรประภา กิจโกศล, 2534) และปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมาจากหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของ มนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งทางรูปร่าง มั่นสมอง และจิตใจ มนุษย์จึงไม่มีความเท่าเทียมกัน แต่โดยข้อเท็จจริงมนุษย์ทุกคนจะมีสิทธิและความเสมอภาคในการมีโอกาสที่จะกระทำการสิ่งต่าง ๆ สิทธิและโอกาสที่จะก้าวหน้า แสดงความรู้ ความสามารถ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้พัฒนาขึ้น เป็นต้น แต่โอกาสเหล่านี้ขึ้นอยู่กับภาวะธรรมชาติและภาวะกายภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้น มนุษย์จึงย่อมไม่มีสิทธิและเสมอภาคในความสำเร็จของชีวิตโดยเท่าเทียมกัน

ความหมายของชุมชนออกเป็น 2 ด้าน คือการพัฒนาชุมชนใน ความหมายของงาน และในความหมายของหลักและวิธีการทำงานโดยได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “งาน” ก็คือการกระทำให้เกิดสิ่งของต่าง ๆ หมายถึงการกระทำใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้และที่สังเกตได้ เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบ เขื่อนฝาย สร้างโรงเรียน สถานือนามัย ไฟฟ้า ประปา ให้มีขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของคนในชุมชน จนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรที่แน่นแฟ้น โดยไม่คำนึงว่าประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วม ดำเนินการหรือไม่

2. การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “หลักและวิธีการทำงาน” หมายถึง การที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้าง “งาน” หรือสิ่งของถาวรวัตถุและองค์ประกอบต่าง ๆ ของประชาชนขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ดังนั้นในความหมายนี้การพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะเป็นงานที่มีความคิดริเริ่มของประชาชน กระทำโดยประชาชนและเพื่อประชาชน

ซึ่งหัวใจของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยมีได้มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็นเงินทอง แต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้นเป็นสำคัญ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534)

ปรัชญาองค์การพัฒนาชุมชนเกิดจากการผสมผสานหลักการดังกล่าวเข้ากับความหมายของการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและโอกาสในการประสบความสำเร็จในชีวิตของคน มี 5 ประการ คือ

1. บุคคลแต่ละคนมีความสำคัญถึงแม้บุคคลจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนมีสิทธิที่พึงได้รับความยุติธรรมและอย่างมีเกียรติในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง
2. บุคคลแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพในการกำหนดวิถีการดำรงชีวิตตามความต้องการของตนโดยไม่ถูกบีบบังคับจากบุคคลอื่น
3. บุคคลแต่ละคนมีศักยภาพหรือพลังความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เปิดเผยและแฝงเร้น ศักยภาพเหล่านี้มีประโยชน์ต่อบุคคลและชุมชนเป็นอย่างมาก ถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างถูกวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังที่แฝงเร้นอยู่ในบุคคล ซึ่งไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากนัก
4. การพัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และสังคม โดยสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการให้การศึกษาและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
5. ถ้ามีโอกาสเมื่อไรบุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพ หรือพลังความสามารถของตนได้

งานการสาธารณสุขสงเคราะห์ชุมชนและท้องถิ่นไว้ว่า การพัฒนาชุมชนในความหมายกว้าง คือการพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาที่แท้จริงนั้นจะต้องทำทั้งสังคม ไม่ใช่ทำเฉพาะชุมชนในชุมชนหนึ่งและการพัฒนาที่แท้จริงหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้วประชาชนยังต้องการพัฒนาทางการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณธรรมของชีวิตเพื่อที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความ พอใจความสุขของประชาชนมากกว่า (วิทยากร เชียงกุล, 2527) สิ่งสำคัญของงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในการพัฒนาชุมชน ต้องใช้หลักการประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จะต้องมีการร่วมมือและประสานงานกัน ทุกฝ่าย โดยเฉพาะการประสานงานระหว่างหน่วยราชการต่าง ๆ การประสานงานระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชน การประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชนที่เรียกว่า บวร (สมพร เทพสิทธิ์า, 2538)

หน้าที่ทางสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์เกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์เริ่มต้องเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์ในเรื่องปัจจัย 4
2. สภาวะและเหตุการณ์ในสังคม เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น
3. คุณธรรม เมตตาธรรม กรุณาธรรม ของพระสงฆ์ที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

ในขณะเดียวกันได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ทางสาธารณสงเคราะห์ที่ทำได้ดีที่สุด คือ บทบาทหน้าที่ทางด้านการศึกษา การสาธารณสุข การพัฒนาจิตใจประชาชน การสงเคราะห์ทาง จิต และการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1. บทบาทด้านการศึกษา: พระสงฆ์เป็นผู้สอนและอบรมเยาวชนให้รู้หนังสือและเป็นผู้มีศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนวัยเรียนและชักชวนชาวบ้านให้สนับสนุนด้วยทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียน

2. บทบาทด้านการสาธารณสุข: พระสงฆ์ให้การรักษายาบาลแก่ชาวบ้านในทุกระดับความเจ็บป่วย โดยให้ความสำคัญกับการแพทย์แผนไทยและการรักษาด้วยแรงศรัทธา

3. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจประชาชน: พระสงฆ์ให้ธรรมทางแก่ประชาชนเพื่อพัฒนาจิตใจและส่งเสริมความสุขสงบใจ โดยการสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและช่วยเหลือให้เกิดสุขสงบทางจิตใจ

4. บทบาทด้านการสงเคราะห์ทางจิต: พระสงฆ์มีบทบาทในการช่วยสุขภาพจิตของประชาชน โดยการให้การสงเคราะห์ทางจิตใจและการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ

5. บทบาทด้านการพัฒนาท้องถิ่น: พระสงฆ์มีบทบาทในการเสนอความคิดริเริ่มและระดมความร่วมมือของชาวบ้านในการพัฒนาต่าง ๆ โดยเป็นผู้นำชุมชนในงานพัฒนาต่าง ๆ และช่วยให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด (สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, 2513)

ดังนั้น งานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์เพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและหลักการสำคัญคือการยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพราะการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนเอง โดยมีพระสงฆ์และวัดแกนนำเป็นเครื่องสนับสนุนส่งเสริมในสิ่งที่เหมาะสม โดยควรยึดหลักที่ว่าประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดี มีความสามัคคี และสามารถแก้ไขปัญหาของสังคมในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนั้นงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เจริญยั่งยืน จึงต้องมีการบริหารจัดการและลงมือปฏิบัติอย่างรอบคอบ ระมัดระวังด้วย การคำนึงถึงประโยชน์ของพระสงฆ์ วัด ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเป็นที่ตั้งเสมอ

สรุป

การสาธารณสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของภิกษุสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ในการสาธารณสงเคราะห์ ภิกษุสงฆ์มีบทบาทหลายประการ

เช่น การให้คำแนะนำทางจิตใจ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำตามความพึงพอใจปัญหาชีวิตต่าง ๆ ของประชาชน นอกจากนี้ เขายังช่วยเหลือเกื้อกูลทางวัตถุเช่น การสงเคราะห์สถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างโรงพยาบาล หรือที่ปลูกต้นไม้ เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชน การสร้างถนนเข้าหมู่บ้านและอื่น ๆ นอกจากนั้น ภิคุสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาจิตใจและการสงเคราะห์ของประชาชนภายนอกวัด โดยให้คำปรึกษาแนะนำด้านต่าง ๆ เท่าที่ทำได้ และได้เป็นตัวอย่างในการพึ่งตัวเองและให้การสนับสนุนทางจิตใจ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการทำหน้าที่และการพึ่งตนเองของประชาชน โดยการสงเคราะห์ที่ทำได้ตามความเป็นจริงของชีวิตความเป็นอยู่ บทบาทนี้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเจริญแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพื่อการพัฒนาตามหลักพุทธบัญญัติว่า หลักการพัฒนาตามพุทธบัญญัติ คำนึงถึงการพัฒนาทั้งทางความคิดจิตใจและทางวัตถุ โดยให้พัฒนาการทางจิตใจนำพัฒนาการทางวัตถุ และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุเคราะห์ชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ให้รักษาพระธรรมวินัย ไม่ช่วยเหลือชาวบ้านโดยฝ่าฝืนวินัย และไม่คลุกคลีกับชาวบ้านจนเกิดอุปสรรคในการแสวงหาความรู้ พันทุข์ของตน นอกจากนี้หลักการพัฒนาตามพุทธอาจสรุปได้ดังนี้ การพัฒนาจิตใจเป็นพื้นฐาน การพัฒนาเพื่อพันทุข์ การทำลายกิเลสตัณหา การส่งเสริมการทำหน้าที่และการส่งเสริมการพึ่งตนเอง ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไปว่าเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์จึงควรพัฒนาให้ได้ก่อนเข้าไปพัฒนาชุมชน มีจิตใจที่พัฒนาที่อิสระจากกิเลสตัณหา ทำให้สามารถนำคุณธรรมและแนวทางอันดีงามมาสู่ชุมชนได้ และสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ ในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตัวเองในการพัฒนานั้นได้ พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ผู้นำในท้องถิ่นอยู่แต่เดิมแล้ว หากได้ท่านเป็นศูนย์กลางและท่านได้มีโอกาสเตรียมตัวพร้อม ก็อาจจะเป็นผู้ปิดช่องว่างที่มีอยู่ในงานพัฒนา และจะเป็นผู้นำชี้ช่องทางในการท้องถิ่น จะรับความเจริญใหม่ ๆ ได้ บทบาทนี้อาจประกอบด้วยข้อเสนอแนะความคิดริเริ่มว่า ในถิ่นนั้นมีอะไร ที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้วเป็นศูนย์รวมประชาชนมาทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความคิดเห็นว่าจะทำสิ่งนั้น สิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่นจะควรหรือไม่ควรถ้าพระมีความรู้ก็แนะนำได้ เป็นการให้ความอุ่นใจแก่ประชาชน การสงเคราะห์ทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเจริญแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการสาธารณสงเคราะห์ภิคุสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาจิตใจและการสงเคราะห์ของประชาชน ภายนอกวัด โดยให้คำปรึกษาแนะนำด้านต่าง ๆ เท่าที่ทำได้ และได้เป็นตัวอย่างในการพึ่งตัวเองและให้การสนับสนุนทางจิตใจ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการทำหน้าที่และการพึ่งตนเองของประชาชน โดยการสงเคราะห์ที่ทำได้ตามความเป็นจริงของชีวิตความเป็นอยู่ บทบาทนี้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเจริญแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2550). คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์. (2546). การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ทินพันธ์ นาคะตะ (2529). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ประเวศ วะสี. (2541). ประชาคมตำบล (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- พรประภา กิจโกศล. (2534). บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโนนเมือง จังหวัดนครราชสีมา. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2555). เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). พระกับป่ามีปัญหอะไร (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: ภาพพิมพ์.
- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสสธมโม). (2548). สารภาค 15. กาญจนบุรี: ธรรมเมธี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2534). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระราชวรมนู (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2521). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- _____. (2527). ลักษณะของสังคมพุทธ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลนคิมทอง.
- _____. (2537). สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พัฒน์ สุจำนง และคณะ. (2525). การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- พินิจ ลาภานานนท์ และวุฒินันท์ กันทะเตียน. (2563). สาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- พิสิฐ เจริญสุข. (2541). คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2521). รากฐานที่มั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2525). วิสาขบูชา เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). การพัฒนาชุมชน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: หจก. บางกอกบลิ๊ก.
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สนธิ ศรีสำแดง. (2534). พระพุทธศาสนากับหลักการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: นีลนารการพิมพ์.

- สมพร เทพสิทธา. (2538). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สภาอุรวพุทธิก
สมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรม
ประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- อำนาจ บัวศิริ. (2528). รวบรวมความคิดเห็นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องบทบาทของ
พระสงฆ์ ด้านการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

อุปมานิทศน์: จากนามธรรมสู่รูปธรรมด้วยวิพากษ์วิธี*

ALLEGORY: FROM THE ABSTRACT TO THE CONCRETE WITH A CRITICAL APPROACH

ภุริทัต ศรีอร่าม*, พระครูปลัดวิมลปรียัตติวัฒน์, พระครูโอภาสธราธิคุณ,
เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และพรภิรมย์ ยอดบุญ

Phurithat Sri-aram*, Phrakruparadwimonpariyattiwat, Phrakhru Ophassarathikhun,
Chetniphath Phithiyawanwat and Pornpirom Yodboon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhasothorn Buddhist College, Thailand
*Corresponding Author E-mail: phurithat2007@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จัดทำฐานข้อมูลอุปมานิทศน์ในพระไตรปิฎก 2) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์อุปมานิทศน์ในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี และ 3) พัฒนารูปแบบการใช้อุปมานิทศน์ในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี ศึกษาข้อมูลอุปมาอุปไมยในคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นวิจัยเอกสารเป็นหลักและประกอบการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 13 รูป/คน

ผลการศึกษาพบว่า

- พระวินัยปิฎกกล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง 18 แห่ง พระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง 66 แห่ง พระอภิธรรมปิฎกกล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง 13 แห่ง
- วิเคราะห์อุปมานิทศน์ในพระวินัยปิฎก ส่วนมากเป็นลักษณะพระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงธรรมข้อหนึ่ง ด้วยพระบัญญัติทั้งหลายมีอย่างต่าง ๆ ชื่อว่า ปัญญาตติหาระ วิเคราะห์อุปมานิทศน์ในพระสุตตันตปิฎก ส่วนมากเป็นการพิจารณาคำถาม พิจารณาคำตอบ พิจารณาการกล่าวที่สมควรกับคำถามของพระสูตร พิจารณาอัสสาทะเป็นต้นของพระสูตร ชื่อว่า วิจัยหาระ วิเคราะห์อุปมานิทศน์ในพระอภิธรรมปิฎก ส่วนมากเป็นลักษณะตั้งเป็นคำถามขึ้นมา แล้วอธิบายตอบคำถามอย่างละเอียด ธรรมเหล่าใด ยังธรรมใดให้เกิด โดยเป็นปัจจัย โดยสืบต่อกันมา ชื่อว่า ปริกขารหาระ
- รูปแบบการใช้อุปมานิทศน์ในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี เป็นการใช้นำเชิงตรรกะมีความรู้ในเรื่องของภาษา มีความรู้เรื่องคำและความหมายของคำศัพท์ มีความเข้าใจในหัวข้อหลักธรรมและความหมายของหลักธรรม ซึ่งตรงกับปฏิสัมพันธ์ 4 คือ ธรรมปฏิสัมพันธ์ ความ

* Received March 17, 2024; Revised December 4, 2024; Accepted December 12, 2024

เข้าใจในหลักธรรม อรรถปฏิสัมพันธ์ความเข้าใจในความหมายของหลักธรรม และความเข้าใจในภาษาซึ่งเป็นนิรุตติปฏิสัมพันธ์ รวมทั้งกับปฏิสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ 3 ข้อข้างต้น ผสมผสานกับความรู้ในบริบททางสังคมเพื่อยกคำศัพท์ที่เป็นรูปธรรมให้เข้าใจอย่างสมเหตุสมผล

คำสำคัญ: อุปมานิทัศน์, นามธรรมสู่รูปธรรม, วิพากษ์วิธี

ABSTRACT

This research aimed to 1) create a database of allegories in the Tripitaka, 2) create a database for analyzing the allegories in the Tipitaka by using critical methods, and 3) develop a model for using allegories in the Tripitaka through critical methods. The study was documented research, mainly studying information about similes and metaphors in the Tripitaka and interviewing 13 key informants (monks/persons).

The results found that:

1. The Vinaya Pitaka mentioned 18 examples of metaphors and similes, while the Suttanta Pitaka Mentioned 66 examples, and Abhidhamma Pitaka stated 13 examples.

2. Most of the allegory analysis in the Vinaya Pitaka was in the manner of the Lord Buddha teaching dharma. With all the commandments, there were various things called Paññattihara. For analyzing the Suttantapitaka, most of them were considered questions, answers, and statements appropriate to the Sutrapitaka questions. Assatha consideration is the origin of the Sutta called Vijyahara. Most of the questions in the analysis of the Abhidhamma Pitaka were in the form of questions. Then explain and answer the question: which Dhamma will cause which Dhamma to arise? It is a factor passed down from generation to generation, called Parikkaharahara.

3. Patterns of using allegories in the Tipitaka through critical methods used logical words, with having knowledge of the following topics: language, words, and their meanings. It had the understanding of the principles and their meaning, which corresponds to the four Patisambhid: Dhamma Patisambhidā (understanding of principles), Attha Patisambhidā (understanding of the meaning of the Dhamma principles), Nirutti Patisambhida (understanding of language),

combined with the three mentioned points of Patibhānapatisambhidā and Patisambhidā, mixed with knowledge of the social context to raise concrete vocabulary to be understood reasonably.

Keywords: Allegory, Abstract to the Concrete, Critical approach

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเมืองศรีประจักษ์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือบุคคลผู้เผยแผ่พระธรรมคำสอน จะต้องมีความสัมพันธ์ของผู้เผยแผ่หรือองค์แห่งธรรมกถีกอยู่ 5 ประการ คือ 1) แสดงธรรมไปตามลำดับไม่ตัดลัดให้สับสนหรือขาดความ 2) ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้ผู้ฟังเข้าใจ 3) สอนเขาด้วยเมตตา ตั้งจิตปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ 5) ไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น คือ ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น (อง.ปญจก. (ไทย) /22/33/86-88) สอดคล้องกับแบบอย่างแห่งเทคนิควิธีการสอนของพระพุทธองค์ที่บุคคลผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้ได้มี 4 ประการ คือ 1) สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไร ต้องชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา 2) สมาทปนา ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือห้าทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เราใจให้อาจารย์แก่กล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจ แข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งาน ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก 4) สัมปหังสนา ปลอบขวัญใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ (ที.สี. (ไทย) /9/198/161)

พระบรมศาสดาทรงให้ความสำคัญกับความสามารถของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะสาวกฝ่ายบรรพชิต เพราะเป็นผู้สอนหรือแสดงธรรมที่ต้องสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ฟังธรรมให้เกิดความสนใจใคร่สดับเนื้อหาในพระธรรม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอน ให้เห็นคุณค่าควรแก่การนำไปปฏิบัติ มีความตั้งใจจะทำให้สำเร็จไม่ย่อท้อ ด้วยเห็นคุณประโยชน์และความสุขที่จะได้รับ จึงทำให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่หลายบทบาท ได้แก่ การเผยแผ่ประชาสัมพันธ์ วิทยากร ครู อาจารย์ นักเทศน์ นักเขียน นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าอาวาส พระธรรมทูต นักบริหาร นักวิชาการ เป็นต้น และวิธีที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบัน ได้แก่ 1) การเทศนา 2) ปาฐกถาธรรม 3) อภิปรายธรรม 4) สนทนาธรรม 5) การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน 6) การใช้สื่อและอุปกรณ์

ประกอบการสอนธรรมะ 7) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่ ในระบบสัญญาณดาวเทียมที่สามารถถ่ายทอดสดไปได้ทั่วโลก (พระครูปลัดบุญยัง ทูลโลภ (สุนทรวิภาต) และพระมหาสมบัติ ธนปญโญ, 2558)

สมรรถนะของผู้สอนทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความแตกฉานในภาษา มีความรู้ในศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติและภาษาต่างๆ มีความสามารถใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้ เรียกว่า นิรุติบัญญัติสัมภิตา (ขุ.ปฎิ. (ไทย) /31/268/175) เป็นความสามารถในการสื่อสารด้วยทักษะความรู้ด้านภาษา เพื่อแสดงความรู้ความเข้าใจให้ความหมายหรืออรรถอันเป็นลักษณะของผลและหลักธรรมอันเป็นลักษณะของเหตุ เป็นสิ่งที่น่าสนใจนำมาศึกษาเพื่อหาวิธีการสร้างหรือพัฒนาความสามารถในการสื่อสารความเข้าใจเหตุผลที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน โดยเฉพาะการส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 มีทักษะด้านการสื่อสารเป็นต้น

การอธิบายธรรมะด้วยวิธียกอุปมาอุปไมยมีปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น ในพระวินัยปิฎกทรงตอบคำถามเวรัญชพรหมณ์ที่ไม่ทรงไหวพริบพริบผู้แก่กว่าเพราะทรงละกิเลสได้ก่อน โดยยกอุปมาอุปไมยว่าลูกไก่ที่เกิดก่อนควรจะเรียกว่าพี่ เป็นต้น อุปมาอุปไมยในพระไตรปิฎกมีตัวอย่างหลากหลายรูปแบบ ซึ่งยังไม่มีกรรวบรวมมาเป็นฐานข้อมูลและวิเคราะห์ให้เข้าใจประเด็นความหมายที่ชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องการนำฐานข้อมูลอุปมาอุปไมยไปใช้ประกอบการอธิบายธรรมะที่เหมาะสมกับวิธีการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน

จากข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้นคณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการรวบรวมอุปมาอุปไมยเพื่อจัดทำฐานข้อมูลอุปมานิทศนในพระไตรปิฎก แล้วนำมาวิเคราะห์อุปมานิทศนในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี และพัฒนารูปแบบการนำอุปมานิทศนในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธีมาเป็นแนวทางในการใช้ประกอบการอธิบายธรรมะและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลอุปมานิทศนในพระไตรปิฎก
2. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์อุปมานิทศนในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการนำอุปมานิทศนในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) รวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์และจัดทำเป็นฐานข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากบุคคลซึ่งเป็นผู้รอบรู้และมีประสบการณ์ในประเด็นที่สัมภาษณ์ หรือเป็นบุคคลที่รู้รายละเอียดในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็น

ข้อเท็จจริงคือเป็น (Key Informants) เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อให้ได้ผลการวิจัยเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนด

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 13 รูป/คน คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์ จำนวน 2 รูป/คน 2) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 6 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษากับการสื่อสาร จำนวน 5 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลอุปมานิตชนในพระไตรปิฎก จำนวน 97 ประเด็น ดังนี้

1. ดำเนินการวิเคราะห์ประเด็นอุปมานิตชนในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี โดยวิเคราะห์พระวินัยปิฎก ตัวอย่างจำนวน 18 แห่ง พระสุตตันตปิฎก ตัวอย่างจำนวน 66 แห่ง และพระอภิธรรมปิฎก ตัวอย่างจำนวน 13 แห่ง
2. รวบรวมจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์ประเด็นอุปมานิตชนในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี จำนวน 97 ประเด็น
3. นำเสนอรูปแบบการใช้อุปมานิตชนด้วยวิพากษ์วิธี

ผลการวิจัย

การศึกษาอุปมานิตชนในพระไตรปิฎกได้ฐานข้อมูลอุปมานิตชนในพระไตรปิฎกได้ฐานข้อมูลอุปมานิตชนในพระวินัยปิฎกซึ่งว่าด้วยหมวดสิกขาบทของภิกษุและภิกษุณีกล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง จำนวน 18 แห่ง ได้ฐานข้อมูลอุปมานิตชนในพระสุตตันตปิฎกเกี่ยวข้องกับหลักธรรมและเทศนาที่ทรงแสดงแก่บุคคลหลากหลายลักษณะ กล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง จำนวน 66 แห่ง ได้ฐานข้อมูลอุปมานิตชนในพระอภิธรรมปิฎกเกี่ยวข้องกับหลักปรมัตถธรรม กล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง จำนวน 13 แห่ง

การศึกษฐานข้อมูลวิเคราะห์อุปมานิตชนในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี ได้ฐานข้อมูลวิเคราะห์อุปมานิตชนในพระวินัยปิฎก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 พระพุทธองค์ทรงจำแนกการทำลายกิเลสแล้วหลุดพ้นด้วยการเปรียบเทียบการทำลายออกจากกะเปาะฟองแห่งลูกไก่ เมื่อทรงละกิเลสได้ก่อนผู้อื่นจึงควรเรียกว่าพี่และเป็นพี่เคาของผู้ที่ละกิเลสได้ทีหลัง เป็นลักษณะคำถามตามภาษาโลกหรือภาษาสมมติ ทรงตอบตามภาษาปรมาตม์ และแบบแห่งการอธิบายที่เป็นเหตุหมุนเทศนาเข้าไปในธรรมอันเป็นปฏิบัติ (ฝ่ายตรงกันข้าม) (อวัญญุหาระ)

ตัวอย่างที่ 2 ท้าวสหมบดีพรหมกราบทูลว่า เมื่อก่อนคนมีมลทินกล่าวธรรมไม่บริสุทธิ์ขอพระองค์ทรงแสดงธรรมอันหมดมลทิน เปรียบเหมือนบุรุษผู้ยืนอยู่บนยอดภูเขาเห็นได้รอบฉันใด ขอพระองค์ผู้มีปัญญาตีทรงพิจารณาชุมชนผู้มีความโศกอันชาติและชราครอบงำแล้วเกิดการพิจารณาคำถาม พิจารณาคำตอบ พิจารณาการกล่าวที่สมควรกับคำถามของสูตร พิจารณาอัสสาทะ (ความยินดี) เป็นต้นของสูตร (วิจยหาระ)

ฐานข้อมูลวิเคราะห์อุปมานิต์สนในพระสูตรต้นตปิฎก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 มหาหัตถิปโทปมสูตรเป็นลักษณะเปรียบเทียบขนาดรอยเท้ากับความสำเร็จของหลักธรรม เมื่อท่านกล่าวธรรมอย่างหนึ่ง ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีลักษณะเหมือนกัน ธรรมเหล่านั้นทั้งปวง ย่อมเป็นอันถูกกล่าวทั้งหมด แบบแห่งการอธิบายที่เป็นเหตุนำเอาธรรมที่ไม่ได้กล่าวไว้มากกล่าว (ลักขณหาระ)

ตัวอย่างที่ 2 สิงคาลกสูตรเป็นลักษณะแสดงวิธีปฏิบัติตามหน้าที่ที่ติดต่อกันที่เกี่ยวข้องกันในสังคัม จัดเป็นแบบการอธิบายที่เป็นเหตุจำแนกธรรม ปฏฐฐาน (เหตุใกล้) และภูมิที่เป็นสาธารณะและอสาธารณะ (วิภัตติหาระ)

ฐานข้อมูลวิเคราะห์อุปมานิต์สนในพระอภิธรรมปิฎก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 ในจิตตวงศ์ 1 บทภาษณีย์เป็นลักษณะตั้งคำถาม แล้วอธิบายตอบอย่างละเอียด ธรรมเหล่าใด ยังธรรมใดให้เกิด โดยเป็นปัจจัย โดยสืบต่อกันมา แบบแห่งการอธิบายที่ชักเอาเหตุแห่งผลแห่งธรรมเหล่านั้นมาขยายความ (ปริกขารหาระ)

ตัวอย่างที่ 2 บุคคลถา นิคหะที่ 1 เป็นการตั้งคำถามเฉพาะเรื่อง ถามต่อเนื่องอ้างอิงสภาวะความจริง และถามย้อนกลับ ตัวอย่างวิธีการถามตอบ เช่น อนุโลมปัญจกะ ถามความเห็นเรื่องบุคคลว่าเป็นอตฺตา ถามต่อเนื่องโดยยกสภาวะปรมาตฺตะในเชิงนามธรรมมาอ้างอิงว่ามีอตฺตาหรือไม่ เป็นลักษณะการพิจารณาคำถาม พิจารณาคำตอบ พิจารณาการกล่าวที่สมควรกับคำถามของสูตร พิจารณาอัสสาทะ (ความยินดี) เป็นต้นของสูตร ท่านเรียกว่า วิจยหาระ เป็นต้น

รูปแบบการใช้อุปมานิต์สนในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี เป็นลักษณะการรู้จักใช้คำเชิงตรรกะ มีความรู้ในเรื่องของภาษาที่จะใช้สื่อสารได้ชัดเจน มีความรู้เรื่องคำและความหมายของคำศัพท์ที่จะใช้อย่างลึกซึ้ง ประกอบกับการรู้จักใช้คำศัพท์อธิบายหลักเหตุผลได้ชัดเจน ซึ่งตรงกันกับวิพากษ์วิธีในเนติปกรณ์มีปรากฏในวิจยหารวิภังค์ (มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ, 2548) เป็นการพิจารณาคำถาม และการพิจารณาคำตอบ เป็นต้น ชื่อว่า วิจยหาระ เป็นการ

พิจารณา บท, คำถาม, คำตอบ, คำนำกับคำหลัง, อัสสาทะ, อาทีนวะ, นิสสรณะ, ผลแห่งเทศนา, อุบาย, อาณัตติ, อนุกีติ (การกล่าวโดยสมควร) และพระสูตร 9 ประการมี สุตตะ เคยยะ เป็นต้นทั้งปวง

การมีความเข้าใจในเหตุตั้งต้นหรือหัวข้อหลักธรรม มีความเข้าใจในผลหรือความหมายของหลักธรรมและมีความรู้ในเรื่องของภาษา นำมาประกอบกันเพื่อใช้ชี้แจงอธิบายให้เข้าใจชัดเจน ซึ่งตรงกับหลักปฏิสัมภิทา 4 คือ มีธรรมปฏิสัมภิทา ความเข้าใจในเหตุหรือหลักธรรม มีอรรถปฏิสัมภิทาความเข้าใจในผลหรือความหมายของหลักธรรม และมีความเข้าใจในภาษาหรือคำศัพท์ที่จะใช้ประกอบกับหลักเชิงตรรกะซึ่งเป็นนิรุตติปฏิสัมภิทา รวมกับธรรมปฏิสัมภิทาและอรรถปฏิสัมภิทาเป็นปฏิสัมภิทา 3 ข้อข้างต้น ผสมผสานกับความรู้ในบริบททางสังคมเพื่อยกคำศัพท์ที่เป็นรูปธรรมให้เข้าใจอย่างสมเหตุสมผล รู้จักใช้ภาษาสมมติทางโลกธรรมและภาษาปรมาตมทางหลักธรรมมาประกอบการอธิบายให้เข้าใจด้วยการใช้ปฏิภาณปฏิสัมภิทาเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรืออธิบายให้เข้าใจได้ง่ายตามบริบททางสังคมในสมัยนั้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ อุปมานิทัศน์: จากนามธรรมสู่รูปธรรมด้วยวิพากษ์วิธี ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ฐานข้อมูลอุปมานิทัศน์ในพระไตรปิฎก พบว่า เมื่อย่อใจความลงจะสอดคล้องกับไตรสิกขา ผู้วิจัยจึงแบ่งเนื้อหาอุปมาอุปไมยในคัมภีร์เป็นพระวินัย พระสูตรและพระอภิธรรม โดยหลักการอธิบายเนื้อหาในพระไตรปิฎก รูปแบบเป็นการยกหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักหัวข้อธรรมตั้งต้นแล้วอธิบายขยายความหมายของหลักธรรมหรืออรรถะให้เข้าใจเป็นต้น ด้วยการใช้ความรู้เรื่องภาษาสื่อสารเป็นสื่อกลางให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายที่ผู้แต่งต้องการอธิบายความ ประกอบกับการใช้ปฏิภาณสื่อสารเป็นเหตุผลเชิงตรรกะ ใช้ความรู้ในบริบทสังคมที่เข้าใจเป็นพื้นฐานตามสภาวะธรรมชาติมาประกอบการยกอุปมาอุปไมยในระดับต่าง ๆ ที่ละเอียดลึกซึ้ง เป็นการเรียบเรียงให้ผู้อ่านเข้าใจตั้งแต่ระดับง่ายไปหาระดับที่ยากขึ้นตามลำดับด้วยหลักไตรสิกขา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาคภูมิ ศรีถาวร ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ในปฏิสัมภิทามรรค: มิติไตรสิกขา พบว่า ปฏิสัมภิทา หมายถึง ความรู้แตกฉาน มี 4 ประการ คือ 1) อรรถปฏิสัมภิทาญาณ (อรรถปฏิสัมภิทา) ความรู้แตกฉานในอรรถ 2) ธรรมปฏิสัมภิทาญาณ (ธรรมปฏิสัมภิทา) ความรู้แตกฉานในธรรม 3) นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ (นิรุตติปฏิสัมภิทา) ความรู้แตกฉานในนิรุตติ 4) ปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ (ปฏิภาณปฏิสัมภิทา) ความรู้แตกฉานในปฏิภาณ (ภาคภูมิ ศรีถาวร, 2561)

ด้านการปฏิบัติก็มัญฐานถือกันว่า คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคเป็นคัมภีร์คู่มือผู้ปฏิบัติก็มัญฐานเล่มแรก และเป็นต้นแบบของคัมภีร์อื่น ๆ ในสมัยต่อมา เช่น คัมภีร์วิมุตติมรรคของพระอุปัชฌายะ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ของพระพุทธโฆสะ เพราะทั้งคัมภีร์วิมุตติมรรค และ

วิสุทธิมรรคต่างใช้วิธีดำเนินการแบบเดียวกับปฏิสัมภิทามรรค คือ ยกพระพุทธานิเทศ เถรภาษิต หรือธรรมภาษิตที่เกี่ยวกับไตรสิกขา และหลักปฏิบัติก็มีพื้นฐานมาตั้งเป็นบทอุเทศแล้วอธิบายขยายความตามความเห็นของตนโดยมีพระพุทธานิเทศ เถรภาษิต หรือธรรมภาษิตอื่น ๆ รับรองความถูกต้อง ในวิมุตติมรรคท่านผู้รจนานิเทศไว้อย่างกะทัดรัด แต่ในวิสุทธิมรรคท่านผู้รจนานิเทศไว้อย่างวิจิตรพิสดาร ในวิมุตติมรรค ผู้รจนานิเทศได้ยกหลักธรรมจำนวนมากจากปฏิสัมภิทามรรคมาตั้งแล้วอธิบายขยายความบ้าง ยกมาสนับสนุนคำอธิบายของตนบ้าง แต่ไม่ได้อ้างไว้โดยตรง ซึ่งต่างกับท่านผู้รจนาวินัยปิฎกที่กล่าวอ้างไว้ทุกตอน

2. ฐานข้อมูลวิเคราะห์อุปมาอุปไมยในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี พบว่า การใช้อุปมาอุปไมยอธิบายหลักธรรมในคัมภีร์พระไตรปิฎก รูปแบบการนำไปใช้เริ่มด้วยการรู้จักใช้คำเชิงตรรกะ มีความรู้ในเรื่องของภาษาที่จะใช้สื่อสารได้ชัดเจน มีความรู้เรื่องคำและความหมายของคำศัพท์ที่จะใช้อย่างลึกซึ้ง ประกอบกับการรู้จักใช้คำศัพท์อธิบายหลักเหตุผลได้ชัดเจน มีความเข้าใจในเหตุตั้งต้นหรือหัวข้อหลักธรรมและมีความเข้าใจให้ผลหรือความหมายของหลักธรรม ซึ่งตรงกับหลักปฏิสัมภิทา 4 คือ มีธรรมปฏิสัมภิทา ความเข้าใจในเหตุหรือหลักธรรม มีอรรถปฏิสัมภิทาความเข้าใจในผลหรือความหมายของหลักธรรม และมีความเข้าใจในภาษาหรือคำศัพท์ที่จะใช้ประกอบกับหลักเชิงตรรกะซึ่งเป็นนิรูปปฏิสัมภิทา รวมกับธรรมปฏิสัมภิทาและอรรถปฏิสัมภิทาเป็นปฏิสัมภิทา 3 ข้อข้างต้น ผสมผสานกับความรู้ในบริบททางสังคมเพื่อยกคำศัพท์ที่เป็นรูปธรรมให้เข้าใจอย่างสมเหตุสมผล รู้จักใช้ภาษาสมมติทางโลกธรรมและภาษาปริมาตถ์ทางหลักธรรมมาประกอบการอธิบายให้เข้าใจด้วยการใช้ปฏิภาณปฏิสัมภิทาเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรืออธิบายให้เข้าใจได้ง่ายตามบริบททางสังคมในสมัยนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพันธ์ ศุภษร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการแห่งการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า องค์ความรู้ใหม่อีกหลายอย่าง คือ 1) ความสัมพันธ์ ความสอดคล้องในการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตา ทั้ง 3 สมัยคือสมัยพุทธกาล สมัยหลังพุทธกาลคือยุคอรธกถา และสมัยภิกขา โดยทั้ง 3 สมัยใช้ชั้น 5 เป็นหลักสำหรับตอบปัญหา จำแนกตามหลักไตรลักษณ์และปัจจุสมุปบาท โยงเข้าหาวิสุทธิ 7 เสมอ 2) สมัยพุทธกาลถือว่าเป็นยุคบุกเบิกและปักหลักสร้างฐานพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง ปัญหาในช่วงนี้เป็นการถามด้วยความไม่เข้าใจ สงสัยหลักกรรมกับอนัตตา และเป็นการตอบเพื่อให้เข้าใจให้หายสงสัยหลักกรรมกับอนัตตา และเป็นการตอบเพื่อให้เข้าใจหายสงสัยหลักกรรมกับอนัตตาแนวการตอบที่มีอิทธิพลต่อยุคหลังพุทธกาลนอกจากแนวของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็มีวิธีการอธิบายธรรมของพระสาวกในปฏิสัมภิทามรรคหานิทเทศและจุนนิเทศ และพระสูตรอื่น ๆ ส่วนยุคอรธกถาเป็นยุคที่พระพุทธศาสนามีการเคลื่อนไหวและปรับตัวต่อบริบทสังคมมากตั้งแต่ตติยสังคายนาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 10 (พ.ศ. 300-900) โดยยุคนี้มีความพยายามตอบปัญหาเรื่องอัตตา อนัตตามากที่สุด จนเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งของการแตกแนวคิดและนิกายถึง 18 นิกาย พระอรธกถาจารย์ผู้โดดเด่นในยุคมี พระโมคคัลลสูตร

โดดเด่นด้านตรรกะน้อย พระนาคเสน โดดเด่นด้านอัมมสันตติ และพระพุทโธชาจารย์ โดดเด่นด้านปฏิจจสมุปบาทแบบภวจักร ส่วนสมัยสุโขทัยมีการพัฒนาทางภาษาศาสตร์โดยขยายความขึ้น 5 ออกอย่างละเอียดทำให้เกิดมรดกธรรมคือคัมภีร์ฎีกาอนุฎีกาและไวยากรณ์ต่าง ๆ ทางสายพระอภิธรรมมากมาย (ประพันธ์ ศุภสร, 2550)

3. พัฒนารูปแบบการใช้อุปมานิทัศน์ในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี พบว่า รูปแบบการใช้เป็นลักษณะการรู้จักใช้คำเชิงตรรกะ มีความรู้ในเรื่องของภาษาที่จะใช้สื่อสารได้ชัดเจน มีความรู้เรื่องคำและความหมายของคำศัพท์ที่จะใช้อย่างลึกซึ้ง ประกอบกับการรู้จักใช้คำศัพท์อธิบายหลักเหตุผลได้ชัดเจน มีความเข้าใจในเหตุตั้งต้นหรือหัวข้อหลักธรรมและมีความเข้าใจในผลหรือความหมายของหลักธรรม ซึ่งตรงกับหลักปฏิสัมภิตา 4 คือ มีธรรมปฏิสัมภิตา ความเข้าใจในเหตุหรือหลักธรรม มีอรรถปฏิสัมภิตา ความเข้าใจในผลหรือความหมายของหลักธรรม และมีความเข้าใจในภาษาหรือคำศัพท์ที่จะใช้ประกอบกับหลักเชิงตรรกะซึ่งเป็นนิรุตติปฏิสัมภิตา รวมกับธรรมปฏิสัมภิตาและอรรถปฏิสัมภิตาเป็นปฏิสัมภิตา 3 ข้อข้างต้น ผสมผสานกับความรู้ในบริบททางสังคมเพื่อยกคำศัพท์ที่เป็นรูปธรรมให้เข้าใจอย่างสมเหตุสมผล รู้จักใช้ภาษาสมมติทางโลกธรรมและภาษาปรมาตมทางหลักธรรมมาประกอบการอธิบายให้เข้าใจด้วยการใช้ปฏิภาณปฏิสัมภิตา เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรืออธิบายให้เข้าใจได้ง่ายตามบริบททางสังคมในสมัยนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระชาติ นิมอนงค์ ได้ศึกษา การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวถึงหลักอรรถปริวรรตศาสตร์หรือการตีความในคัมภีร์มีลทินปัญหา เห็นว่าคัมภีร์มีลทินปัญหามีลักษณะพิเศษคือ ความสามารถในการวินิจฉัยและกระบวนการวิชันาพระธรรมวินัยให้เข้าใจด้วยวิธีการยกอุปมาอุปไมย ภิกขุปิสาละ (Bhikkhu Pesala) ให้ทัศนะว่า ลีลาการตอบปัญหาในคัมภีร์มีลทินปัญหาคล้ายกับตำราสนทนาของเพลโต (Platonic Dialogue) พระนาคเสนแสดงบทบาทเช่นเดียวกับโสเครตีสและมีชัยชนะเหนือพระยามิลินท์ ด้วยเหตุผลอันหลักแหลมผ่านอุปมาอันเหมาะสมของท่านในการแสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนา (วีระชาติ นิมอนงค์, 2552)

สรุป

การศึกษาวิเคราะห์อุปมานิทัศน์: จากนามธรรมสู่รูปธรรมด้วยวิพากษ์วิธี ได้ฐานข้อมูลอุปมานิทัศน์ในพระไตรปิฎก คือ พระวินัยปิฎกกล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง 18 แห่ง พระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง 66 แห่ง พระอภิธรรมปิฎกกล่าวถึงอุปมาอุปไมยตัวอย่าง 13 แห่ง วิเคราะห์อุปมานิทัศน์ในพระวินัยปิฎก ส่วนมากเป็นลักษณะพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมข้อหนึ่ง ด้วยพระบัญญัติทั้งหลายมีอย่างต่าง ๆ ชื่อว่า ปัญญาติหาระ วิเคราะห์อุปมานิทัศน์ในพระสุตตันตปิฎก ส่วนมากจัดเป็นการพิจารณาคำถาม พิจารณาคำตอบ พิจารณาการกล่าวที่สมควรกับคำถามของสูตร พิจารณาอัสสาทะเป็นต้นของสูตร ชื่อว่า วิจัยหาระ วิเคราะห์อุปมานิทัศน์ในพระอภิธรรมปิฎก ส่วนมากเป็นลักษณะตั้งเป็นคำถามขึ้นมา แล้วอธิบายตอบ

คำถามอย่างละเอียด ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ย่อมยังธรรมใดให้เกิด โดยความเป็นปัจจัย โดยสืบต่อกันมา ชื่อว่า ปริกขารหาระ รูปแบบการใช้อุปมาที่ค้นในพระไตรปิฎกด้วยวิพากษ์วิธี เป็นการรู้จักใช้คำเชิงตรรกะ มีความรู้ในเรื่องของภาษา มีความรู้เรื่องคำและความหมายของคำศัพท์ มีความเข้าใจในหัวข้อหลักธรรมและความหมายของหลักธรรม ซึ่งตรงกับปฏิสัมพันธ์ 4 คือ มีธรรมปฏิสัมพันธ์ ความเข้าใจในหลักธรรม มีอัตตปฏิสัมพันธ์ความเข้าใจในความหมายของหลักธรรม และมีความเข้าใจในภาษาซึ่งเป็นนิรุติบัญญัติปฏิสัมพันธ์ รวมกับปฏิสัมพันธ์ปฏิสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ 3 ข้อ ผสมผสานกับความรู้ในบริบททางสังคมเพื่อยกคำศัพท์ที่เป็นรูปธรรมให้เข้าใจอย่างสมเหตุสมผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก ควรศึกษามิตถ์ด้านไตรสิกขาเพื่อเรียบเรียงให้เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับแนวทางการนำไปปฏิบัติตามหลักมรรคมีองค์ 8 ได้ เป็นต้น
2. การศึกษาอุปมาอุปไมยในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ควรศึกษามิตถ์ด้านการใช้ภาษาสื่อสารเชิงนิรุกติศาสตร์หรือนิรุติบัญญัติปฏิสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา จะทำให้ได้แนวทางในการสื่อสารธรรมะที่ละเอียดลึกซึ้งให้เข้าใจง่ายมากขึ้น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิเคราะห์การอธิบายเรื่องไตรสิกขาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน
2. ควรศึกษาสมณะและวิปัสสนาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการฝึกปฏิบัติของผู้เริ่มต้นศึกษาวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ประพันธ์ ศุภสร. (2550). การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการแห่งการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดบุญยัง ทุลลโก (สุนทรวิภาต) และพระมหาสมบัติ ธนปญโญ. (2558). บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ยุคปัจจุบัน. วารสารครุศาสตรปริทรรศน์, 2(3), 135-137.
- พระเอกสิทธิ์ มณีศรี และประภาส เพ็งพุ่ม. (2561). ลักษณะของอุปมาที่ค้น. การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 4(1), 1-8.
- ภาคภูมิ ศรีถาวร. (2561). การจัดการความรู้ในปฏิสัมพันธ์มรรค: มิตถ์ไตรสิกขา. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ. (2548). เนติติปกรณ (บาลี-ไทย). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ.
- วีรชาติ นิมนงค์. (2552). การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สัปเหร่อผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นและคนตาย*

THE UNDERTAKER: A SPIRITUAL GUIDE BETWEEN THE LIVING AND THE DEAD

สุทธิพงษ์ เสมสูงเนิน*

Sutthipong Semsungnoen*

สมาคมพุทธบริษัทใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร

The Association of Buddhists under the umbrella of the Buddha, Thailand

*Corresponding Author E-mail: samsungnoen14@gmail.com

บทคัดย่อ

มนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ หรือกฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง ไตรลักษณ์ คือ การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปทุกสิ่งในโลกนี้ ล้วนแล้วอยู่ในกฎไตรลักษณ์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือเป็นที่รู้จักและเข้าใจกันง่าย ๆ ว่าทุกคนล้วนแล้วต้องตายและตายแล้วไปไหนในทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถพิสูจน์และตอบประเด็นนี้ได้อย่างแท้จริง ทว่ายังมีอีกอาชีพหนึ่งในสังคมไทยที่อยู่เบื้องหลังในการเชื่อมโยงระหว่างคนเป็นและคนตาย บ้างเรียก “นายป่าช้า” บ้างเรียก “ผู้ประกอบพิธีการศพ” หรือปัจจุบันเรารู้จักผู้ทำหน้าที่นี้ว่า “สัปเหร่อ” ผู้มีหน้าที่จัดการซากศพ เพราะมีประวัติศาสตร์มายาวนาน ในด้านศาสนาและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่ามี ความเกี่ยวพันกับปลายทางของชีวิตคือ “ความตาย” แม้ปัจจุบันผู้ที่ประกอบอาชีพนี้จะลดลงไปอย่างมาก เนื่องจากความหวาดกลัว ความเชื่อ ผิดตอบแทน หรือเทรนด์ใหม่ ๆ ฯลฯ แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่า สัปเหร่อถือเป็นหน้าที่หนึ่งที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ในสังคมไทย เพราะในทุก ๆ วันจะมีคนตายอยู่ตลอดเวลา และบุคคลที่จะเข้ามาเชื่อมโยงระหว่างคนเป็นกับคนตาย ก็คือ “สัปเหร่อ” ซึ่งในทุกขั้นตอน กระทำด้วยใจอันบริสุทธิ์ เพื่อคนเป็นและคนตาย และเพื่อการจากไปครั้งสุดท้ายให้ดีที่สุด เพราะทุกคนคงหนีไม่พ้น สัปเหร่อ ตัวสัปเหร่อเองก็ไม่พ้นสัปเหร่อเช่นกันนั่นเอง เพราะตายไปสัปเหร่อต้องเผาหรือฝัง ผู้ที่อยู่กับเราจนวินาทีสุดท้ายจนเรากลายเป็นเถ้าถ่านก็คือ สัปเหร่อ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย ประวัติความเป็นมา ที่เกี่ยวข้อง กับสัปเหร่อ และความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายของชาวพุทธ รวมถึงการจัดการความตายแบบทางเลือกใหม่

คำสำคัญ: คนเป็น, คนตาย, จิตวิญญาณ, สัปเหร่อ

* Received November 11, 2023; Revised October 12, 2024; Accepted December 12, 2024

ABSTRACT

All humans are subject to the law of the Three Marks of Existence (Tilakkhaṇa) or the natural law governing all things. The Three Marks refer to the arising, existing, and ceasing of everything in the world, as taught in Buddhism. In simpler terms, it is understood that everyone must die, but where one goes after death is still a mystery that science has yet to fully explain or answer. However, there is one profession in Thai society that remains connected between the living and the dead. Some refer to these individuals as “graveyard masters,” while others call them “funeral ritualists,” though today, we know them as “undertakers”. Their role is to handle the bodies of the deceased, and this role has deep historical roots in religion and culture, particularly tied to the inevitable end of life: death. Despite the significant decline in those pursuing this profession due to fear, beliefs, compensation, or modern trends, the role of the undertaker remains vital and irreplaceable in Thai society. Every day, people die, and the person responsible for bridging the gap between the living and the dead is the undertaker. With every step of their work, they act with pure intentions for both the living and the dead, ensuring that the final departure is as dignified as possible. No one can escape the undertaker-not even the undertaker themselves-since, upon death, it is another undertaker who will cremate or bury them. The person who remains with us until our very last moment, until we are reduced to ashes, is the undertaker. This article aims to explore the concepts, meaning, and history related to undertakers, as well as Buddhist beliefs about the afterlife. It also examines new alternative approaches to handling death.

Keywords: The living, The dead, Spirituality, Undertaker

บทนำ

สมัยรัชกาลที่ 5 คือยุคที่รัฐสยามพยายามอย่างหนักในการนำพาราชาอาณาจักรไปสู่ความศิวิไลซ์ ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อกำจัดสัญลักษณ์หรือสิ่งแสดงออกถึงความ “ป่าเถื่อน” หรือ “ไม่ศิวิไลซ์” ซึ่งสภาพบ้านเมืองในสมัยนั้นมี “ทัศนอุจาด” หลัก ๆ อย่างหนึ่งในเขตพระนคร คือ ซากศพที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น ศพไร้ญาติ ศพจากการวิวาท ศพจากฆาตกรรม อำพราง ศพที่อุทิศให้กับแร้งกา หรือแม้แต่ศพที่ราษฎรปลงโดยทิ้งไว้ข้ามวันข้ามคืน เป็นภาพที่ชวนสยดสยองแก่ผู้พบเห็น โดยเฉพาะชาวต่างชาติและชนชั้นผู้ปกครอง ขณะที่ราษฎรชาว

สยามกลับว่ามองเป็นสิ่งปกติธรรมดาแต่ชนชั้นผู้ปกครองของสยามมองวิธีการปลงศพและจัดการศพของชนชั้นล่างว่าเป็นสิ่งไม่เหมาะสม เป็นความ “อับมงคล” น่ารังเกียจ และไม่ต้องการพบเห็น โดยเฉพาะการปลงศพทั้งค้ำคินจนเน่าเปื่อยและส่งกลิ่นเหม็น จึงมีการออกกฎและนโยบายเพื่อพยายามควบคุมการปลงศพของราษฎร เริ่มจากการนำศพของนักโทษไปเผาตามขนบธรรมเนียม ไม่ปลงศพประจานหรือเผาศพให้ฝูงแร้ง กา และสุนัขกิน รวมถึงการรักษาความสะอาดของป่าช้า ไม่ให้เป็นแหล่งบ่มารุงหรือกำเนิดเชื้อโรค

ราชการจึงแต่งตั้งให้ “ขุนกะเขวราก” หรือ “นายป่าช้า” ในปัจจุบันต่างรู้จักผู้ทำหน้าที่นี้ว่า “สัปเหร่อ” บุคคลผู้ทำหน้าที่จัดการศพเป็นผู้ดูแลและควบคุมการปลงศพด้วยการฝังหรือเผาแล้วแต่ที่ราษฎรนำมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึง ศพไร้ญาติ ไม่มีผู้รับผิดชอบปลงศพ ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไป คำว่า “กะเขวราก” ที่มักใช้คู่ “ซากศพ” โดยรวมคำเป็น “กะเขวราก ซากศพ” คำทั้งสองมีความหมายเดียวกัน แม้บางครั้งเราจะใช้ กะเขวราก เป็นคำต่ำ เชิงรังเกียจดูแคลน แต่ “กะเขวราก” (คำเดียวกัน) เคยเป็นชื่อเรียกตำแหน่งนายป่าช้าในสมัยก่อนด้วยแล้ว นับว่าบุคคลผู้ทำหน้าที่อยู่ในตำแหน่งนี้มีอุปการคุณต่อศพและญาติพี่น้องของศพก็ว่าได้ เพราะต้องทำหน้าที่ร่วมกับกองตระเวนสยามในการปลงศพศพคนไร้ญาติ หรือซากศพที่พบเกลื่อนกลาดอยู่ตามพื้นที่สาธารณะเพื่อกำจัดความสกปรกและความอูจาดให้แก่บ้านเมือง ถึงแม้ว่าคำจ้างและรางวัลยังไม่ปรากฏอย่างเป็นทางการกระทั่งปัจจุบันนี้

เนื้อหา

ยอมรับเลยว่ายังมีคนอีกหลายกลุ่มที่อาจยังไม่เข้าใจถึงความเป็นสัปเหร่อที่เกี่ยวข้องกับปลายทางของชีวิตอย่างความตายว่าอาชีพนี้กลับเป็นอาชีพสำคัญที่ขาดไม่ได้ในสังคมไทย เพราะมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ทั้งยังเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนทุกชั้นชน วรรณคดีในหน้าที่นี้มีมีความสำคัญและความเป็นมาอย่างไรซึ่งมีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับสัปเหร่อ

สัปเหร่อ “เขมรออกเสียงคำว่าสัปบุรุษว่า สัปเรอ คำเดียวกันกระมัง ถ้าใช้ก็เป็นเกียรติแก่สัปเหร่ออยู่เพราะปลงตก” หรือแปลความหมายได้ ว่า สัปเหร่อนี้น่าจะมีรากศัพท์มาจากภาษาเขมร คือ สัปเรอ ซึ่งคำนี้ก็รับมาจากภาษาบาลีอีกทีหนึ่ง (ยง เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน), 2508)

สัปเหร่อ คำนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ คาดเดาว่ามาจากคำว่า “สัปบุรุษ” เมื่อวันเวลาผ่านไปจาก สัปบุรุษ ก็กลายเป็น สัปบุระ และเป็น เรอะ ในที่สุด ดังที่ปรากฏว่า คำ สัปเหร่อ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ เดว่า คือ สัปบุรุษ ทางเขมรอ่านออกเสียงคำที่มีตัว ส ข้างท้ายเพี้ยนวิญญูชนี เช่น สัปบุรุษ ก็เพี้ยน สัปบุระ แล้ว ระบุ อาจเพี้ยน เรอะ ไปได้โดยง่าย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2521)

ราชการกำหนดให้มีหน้าที่ สัปเหร่อ เป็นงานประเภทที่ 5 คือพนักงานบริการ คือเป็นพนักงานให้บริการในเรื่องส่วนบุคคลและบริการด้านการป้องกันภัยกำหนดเป็น “สัปเหร่อและเจ้าหน้าที่ฉีดยาศพ” ทำหน้าที่จัดการเผาและฝัง รักษาไม่ให้เน่าเปื่อยด้วยการฉีดสารเคมีในร่าง รวมถึงการทำพิธีต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการร่างผู้วายชนม์ (ทวีศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร, 2548)

ในภาษาบาลีมีคำที่ใช้เรียกสัปเหร่อเช่นกันคือคำว่า “ฉวทาหหรือ ฉวทาห” สัปเหร่อจึงเป็นอาชีพที่จัดการเกี่ยวกับศพหรือทำพิธีศพทั้งพิธีเผาและฝัง ถ้าจะกล่าวว่าสัปเหร่อเลี้ยงชีพด้วยการเผาศพ ก็น่าจะหมายถึงอาชีพหนึ่งได้เช่นกันในสมัยพุทธกาลได้ปรากฏว่า มีอาชีพสัปเหร่อแล้ว ดังปรากฏหลักฐานในพระวินัยคัมภีร์มหาวรรคที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุผู้ที่ไม่มีการจำพรรษาห้ามจำพรรษาในกระท่อมผี และทรงปรับอาบัติทุกกฏภิกษุรูปนั้น สาเหตุเนื่องจากมีชาวบ้านเข้าไปพบเห็นและได้ตีเตือนไปต่าง ๆ นานา เพราะเป็นภาพที่ไม่สวยงามดูคล้าย สัปเหร่อ (พระมหาสาธัญ สิริปัญโญ, 2553)

สรุปได้ว่า สัปเหร่อ ตามแนวคิด คือ ผู้จัดการเกี่ยวกับศพหรือทำพิธีศพทั้งปวงหรือพิธีเผาและฝัง มีคำเรียกในหลายภาษาแต่มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี คือ ฉวทาห และภาษาเขมร คือ สัปบุรุษ ออกเสียงมาตลอดจนกลายเป็นสัปเหร่อ

ความหมายเกี่ยวกับสัปเหร่อ

สัปเหร่อ หมายถึง ผู้มีหน้าที่เผาศพให้ไหม้ คือ คนเผาศพ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สัปเหร่อ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่แปรสภาพสังขารร่างกายของคนตายไปแล้วให้สูญสลายไปจากโลกอย่างสิ้นเชิง (ทวีศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร, 2548)

สัปเหร่อ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศพตั้งแต่ทำพิธีมัตตราสัง จนกระทั่งนำศพไปฝังหรือเผา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

สัปเหร่อ คือ ผู้ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาร่างกายผู้ตายตลอดจนประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของศพจนเสร็จกาล หรือผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับผู้ตายตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จตามที่เจ้าภาพต้องการ (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, 2567)

สรุปได้ว่า สัปเหร่อ หมายถึง ผู้มีหน้าที่ดูแลและจัดการศพ ตั้งแต่การทำพิธีต่าง ๆ เช่น มัตตราสัง จนถึงการนำศพไปฝังหรือเผา รวมถึงการรักษาร่างกายผู้ตายและประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา เพื่อให้กระบวนการเสร็จสมบูรณ์ตามที่เจ้าภาพต้องการ

ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสัปเหร่อ

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏตำแหน่ง “ขุนกะเขวราก” หรือบางคนเรียกว่า “นายป่าช้า” หรือเป็นที่รู้จักกันว่า “สัปเหร่อ” ผู้มีหน้าที่ปลงศพ และจัดการความสยดสยองของบุคคลเมื่อสิ้นลมหายใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น โดยขุนกะเขวรากจะเป็นผู้ดูแลและควบคุมการปลงซากศพที่ราษฎรนำมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมไปถึงซากศพของคนไร้ญาติที่พี่น้องที่วางกระดูกกระจายอยู่ทั่วไปในพระนครด้วย หลังจากสยามเริ่มทำการปฏิรูปบ้านเมือง

เข้าสู่ความทันสมัยอย่างต่างชาติดี เหล่าเจ้านายต่างปรับตัวและรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา ยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตัว อาหาร รวมไปถึงจัดการความเรียบร้อยในเรื่องศพ และมีทัศนคติความเชื่อที่ต่างออกไปคือ “ความมูจาด” ทำให้จากเดิมที่มีกะทั่งซากศพไว้ไม่เป็นที่ทาง โยนให้เหล่านก กา หมา กัดกินได้ตามใจชอบ ก็มีบุคคลหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เข้ามาจัดการปลงซากศพ ทว่าราษฎรทั่วไปต่างยังมองว่า การวางศพไร้ญาติหรือบุคคลที่เสียชีวิตไว้ตามถนนหนทางถือเป็นเรื่องปกติและไม่ใช่ว่าเรื่องน่ากลัวแต่อย่างใด ดังนั้นราษฎรจึงร้องเรียนไปยังทางการเป็นจำนวนมาก เมื่อได้รับจดหมายร้องเรียนแล้วทางการจะส่งเจ้าพนักงานกองตระเวนทำการชันสูตรพลิกศพเพื่อค้นหาสาเหตุแห่งการตายเมื่อเสร็จสิ้นแล้วซากศพนั้นไม่มีผู้ใดกล่าวขานว่าเป็นญาติพี่น้องมาอ้างรับศพ เจ้าพนักงานกองตระเวนก็จะมีคำสั่งมอบหมายให้ขุนกะเพรวรaken นำศพคนไร้ญาติไปปลงเสียให้เรียบร้อย จึงแสดงให้เห็นได้ว่าขุนกะเพรวรaken หรือบางคนเรียกว่านายป้าช้า ก็คือสัปเหร่อ เป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการปลงศพไร้ญาติที่พบอยู่มากมายทั่วเขตแดนนั้น ดังหลักฐานปรากฏในรายงานการรับแจ้งความของ หมื่นพินิจรักษา และ หมื่นพิมลภักดี ที่ได้พบเห็นซากศพหญิงชราขอทานหน้าประตูวัดราชบพิตรมาแจ้งแก่กองตระเวนจาก ความว่า

“วันที่ 28 พฤษภาคม ร.ศ. 115 เวลาเช้า 5 โมงเศษ หมื่นพินิจตรวจตามท้องที่ เห็นศพยายชำคนขอทานนอนตายอยู่ที่ประตูวัดราชบพิตร หมื่นพินิจ หมื่นพิมล ได้ชันสูตรศพยายชำผู้ตายอายุประมาณ 80 ปี ไม่มีบาดแผลสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ สืบถามนายพลอย นายพูน บ้านใกล้เคียงบอกว่าไม่มีญาติพี่น้อง ป่วยเป็นโรคชราลูกไม่ไหว ป่วยมาได้ 5 วัน ชาดใจตาย หมื่นพินิจชันสูตรพลิกศพยายชำ ผอมแห้งเห็นว่าเป็นโรคชรา หมื่นพินิจ หมื่นพิมล ได้เอาศพยายชำไปวัดสระเกษ” (ภทรนิษฐ์ สุรังสรรค์, 2566)

ศพไร้ญาติที่ระเกะระกะไปมานี้ เรียกได้ว่าเป็นปัญหาให้แก่รัฐสยามอย่างมาก เพราะชาวต่างชาติซึ่งเข้ามาค้าขายหรืออยู่อาศัยต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า คือความมูจาดและสยดสยองของสยาม ทั้งยังออกข่าวอีกทีก็ครึกโครมตามหน้าหนังสือพิมพ์ เพื่อให้บ้านเมืองเจริญหูเจริญตามากยิ่งขึ้น จึงทำให้ขุนกะเพรวรaken ต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดการความสยดสยองนี้ โดยขุนกะเพรวรaken มีหน้าที่หลักคือ เป็นผู้ดูแลและควบคุมการปลงศพไร้ญาติ ซึ่งได้รับข้อมูลมาจากกองตระเวนที่เข้าไปพบและทางราษฎรร้องเรียนมา รวมไปถึงจัดการปลงศพให้กับราษฎรที่ไม่ค่อยมีฐานะมากนัก ซึ่งชาวบ้านจะต้องนำศพญาติตนเองมาไว้ที่วัดสระเกษ และรัฐบาลจะออกเงินค่าธรรมเนียมปลงซากศพให้ทั้งหมดเพราะรัฐต้องการจัดระเบียบสังคมและสุขอนามัย ขุนกะเพรวรaken จึงเป็นฟันเฟืองหนึ่งของกระบวนการของรัฐ ที่ช่วยจัดการซากศพ ด้วยการนำมาเก็บซ่อน หรือกักขังในสถานที่ลับตาอย่างป่าช้า ที่ออกห่างจากการรับรู้ของสาธารณะ เพื่อให้ความสยดสยองนั้นห่างไกลกับสาธาณชนทั่วไป และเพื่อให้บ้านเมืองดูมีความศิวิไลซ์ ปราศจากสิ่งโสโครกที่ก่อให้เกิดความรู้สึกมูจาดแม้ว่าหน้าที่การปลงศพจะเป็นของขุนกะเพรวรaken ทั้งหมด ทว่ายังมีบางหน้าที่ที่นายป้าช้าไม่สามารถจัดการได้อย่างในบางกรณีการที่ขุนกะเพรวรaken จะปลงศพได้จะต้องผ่านการพิจารณาและต้องได้รับใบอนุญาตจากมรรคทายกของวัดเสียก่อน หากซากศพ

ใดปราศจากใบอนุญาตแล้ว ขุนกะเพวราจะไม่ยอมปลงซากศพให้โดยเด็ดขาด ดังความที่กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ แจ้งว่า

“ด้วยกระทรวงธรรมการมีหนังสือแจ้งความมาว่า วัดมหาพฤฒาราม แต่เดิมได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกำหนดห้ามไม่ให้ทำการเผาศพ เพราะมีสถานราชทูตอยู่ใกล้เคียง บัดนี้สถานราชทูตนั้นได้ย้ายไปแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผาได้แต่คนบางจำพวก ซึ่งพระเจ้านองยาเธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ผู้เป็นมรรคนายกของวัดนั้นจะทรงวินิจฉัยแลประทานพระอนุญาตให้เผา ให้หลวงนรพรคกฤตศิกรสงฆ์ขุนกะเพวราทราบเหตุนี้ ถ้าจะมีผู้ใดนำศพมาเผาในที่ป่าช้าวัดมหาพฤฒาราม แม้ว่าพระเจ้านองยาเธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดาผู้เป็นมรรคนายกได้ประทานพระอนุญาตแล้ว ก็เป็นอันยอมให้ศพนั้นเผาได้ แต่ถ้าศพใดไม่ให้ประทานพระอนุญาตจะเผาในที่ป่าช้าวัดนั้นไม่ได้” (ภัทรนิษฐ์ สุรังสรรค์, 2566)

ทั้งนี้ ขุนผู้มีชื่อก็ไม่อาจทำการปลงซากศพได้โดยพลการ เนื่องจากสยามยังบังคับใช้กฎหมายตราสามดวงอยู่ ที่ห้ามราษฎรขนย้ายซากศพข้ามภูมิลำเนา ดังความปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะโจร มาตรา 164 ความว่า “ผู้ใดทะนงองอาจหาญฝืน ข้ามแขวง ข้ามด่าน ข้ามแดน ไปฝั่งไปเผาก็ดี ฝืนนอกพระนครเอาเข้าไปในพระนครก็ดี ผู้ใดทำดังนี้ละเมิดให้ไหม้ทั้งพวกจ่งทุกคน” กระนั้น การทำหน้าที่ของขุนกะเพวรากียังไม่มีลักษณะเป็นทางการหรือการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากความไม่ชัดเจนในตำแหน่งหน้าที่โดยไม่มีกฎ ระเบียบ หรือกฎหมายรองรับ จึงกลายเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้รัฐและชนชั้นผู้ปกครองเกิดความตระหนักถึงเรื่องการจัดซากศพ จึงเป็นที่มาของการประกาศใช้ “กฎกระทรวงนครบาลว่าด้วยป่าช้าและนายป่าช้า” ลงวันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2460 อันเป็นกฎหมายที่รัฐสยามแต่งตั้งให้ “นายป่าช้า” มีหน้าที่ในการจัดการศพอย่างเป็นทางการ โดยสังกัดอยู่ภายใต้อำนาจของกระทรวงนครบาล ทั้งนี้ เสนาบดีกระทรวงนครบาลยังมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการกำหนดว่า ในท้องที่ตำบลหรืออำเภอหนึ่ง ๆ ราษฎรสามารถนำซากศพไปฝากหรือฝังได้ที่ป่าช้าใดบ้าง รวมทั้งอำนาจในการออกใบอนุญาตฝากศพหรือฝังศพที่ป่าช้าใดบ้าง โดยสถานที่ที่ราษฎรสามารถปลงซากศพได้จะต้องอยู่ในการตรวจตราของเจ้าพนักงานสุขาภิบาลและท้องที่ เพื่อเป็นการรักษาความสะอาดและป้องกันความเดือดร้อนรำคาญของสาธารณชน นอกจากนี้ นายอำเภอท้องที่ยังมีอำนาจในการกำหนดเวลาปล่อยไฟได้ตามสมควร เพื่อป้องกันมิให้ราษฎรผู้อื่นได้รับผลกระทบ นอกจากการปลงซากศพของราษฎรอย่างเข้มงวดแล้ว รัฐยังมีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืน หากราษฎรปลงซากศพโดยปราศจากใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานแล้ว นายอำเภอจะทำการสืบสวนถึงสาเหตุการตายและฟ้องร้องราษฎรผู้นั้นต่อไป ถ้าหากขุนกะเพวราหรือนายป่าช้าปล่อยปลงละเลยต่อหน้าที่ของตนไม่ตรวจตราใบอนุญาตก่อนทำการปลงศพ ก็จะต้องได้รับบทลงโทษตั้งแต่การถูกปรับเงิน ถอนใบอนุญาต หรือกรณีร้ายแรงที่สุด คือ การลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา จึงกล่าวได้ว่า

สัปเหร่อ มีส่วนสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทยมาตั้งแต่สร้างบ้านแปลงเมืองที่มีส่วนร่วมทำให้บ้านเมืองหรือประเทศชาติมีความศิวิไลซ์เจริญหู เจริญตา ยังประโยชน์ต่อวงการศาสนา วงการสาธารณสุข และญาติพี่น้องของผู้ล่วงลับไปนั้น (ภัทรนิษฐ์ สุรังสรรค์, 2566)

ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ล้นเกล้ารัชกาล ที่ 8 โดยคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้มีประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480 โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรควบคุมสุสานและฌาปนสถาน เพื่อความปลอดภัยของประชาชน จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481 ประกาศลงราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 55 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม 2481 ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือ พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี จึงส่งผลให้กฎกระทรวงนครบาลว่าด้วยป่าช้าและนายป่าช้า ลงวันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2460 เป็นอันยกเลิกตามมาตรา 3 และในมาตรา 8 บุคคลใดจะทำการเผา หรือฝังศพในที่แห่งใดเป็นพิเศษ นอกจากสุสานและฌาปนสถานที่ได้รับอนุญาตแล้วนั้น ให้ยื่นคำร้องขอรับใบอนุญาตจากพนักงานท้องถิ่น (มาตรา 4) โดยกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาตเป็นผู้จัดการสุสานและฌาปนสถานโดยมีอัตราไม่เกินฉบับละ 2 บาท ทั้งนี้ ผู้ใดละเมิดบทบัญญัติแห่งมาตรา 8 ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินร้อยบาท แห่งพระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481 เมื่อพิจารณาจากกฎหมายฉบับดังกล่าวสถานะของนายป่าช้าในอดีตถูกเปลี่ยนแปลงเป็นผู้จัดการสุสานและฌาปนสถาน หรือเป็นที่รู้จักในสังคมไทยว่า สัปเหร่อ (พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481, 2481)

สมัยต่อมาพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศว่าโดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 ประกาศลงราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 2528 ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือ พลเอก ป.ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่องด้วยกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถานที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้ประกาศใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ปัจจุบันการดำเนินกิจการสุสานและฌาปนสถานบางแห่งมีลักษณะที่อาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศ การสาธารณสุข หรืออนามัยของประชาชนเพิ่มขึ้น สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถานเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ส่งผลให้พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481 และพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช

2484 เป็นอันยกเลิกตามมาตรา 3 และในมาตรา 7 กำหนดให้การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ประกอบกับ มาตรา 8 ผู้ขอรับใบอนุญาตต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ (1) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ (2) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี (3) ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ (4) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ (5) ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับ

ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ โดยกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาตเป็นผู้ดำเนินการสุสานและฌาปนสถานสาธารณะหรือสุสานและฌาปนสถานเอกชน ไม่เกินฉบับละ 500 บาท ออกตามความในมาตรา 11(1) ทั้งนี้ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 6 วรรคหนึ่ง มาตรา 7 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 10 ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท แห่งพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 อนึ่ง รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2550 ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ ไหยกเล็ก (5) ของวรรคหนึ่ง ของมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 ซึ่งมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับความคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่บทบัญญัติมาตรา 8 วรรคหนึ่ง (5) แห่งพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 เป็นบทบัญญัติที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล ทั้งยังเป็นบทบัญญัติที่ปิดกั้นโอกาสของผู้เคยถูกจำคุกที่จะกลับตัวเป็นคนดีและประกอบการทำงานโดยสุจริตเกินความจำเป็น สมควรแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้สอดคล้องกับหลักการห้ามมิให้เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลที่เคยได้รับความคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้บุคคลผู้เคยถูกจำคุกมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมและประกอบการทำงานสุจริตได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ เมื่อพิจารณาจากกฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวสถานะของผู้จัดการถูกเปลี่ยนเป็นผู้ดำเนินการสุสานและฌาปนสถาน หรือเป็นที่รู้จักในสังคมไทยว่า สัปเหร่อ โดยผู้ดำเนินการสุสานและฌาปนสถาน (สัปเหร่อ) สามารถเก็บ ผัง หรือเผาศพได้ เฉพาะในสุสานและฌาปนสถานสาธารณะหรือสุสานและฌาปนสถานเอกชน หรือเก็บศพในสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล หรือเคหสถานเป็นการชั่วคราว เท่านั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ให้ดำเนินการเป็นอย่างอื่น ซึ่งในพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 มาตรา 4 กำหนดว่า สุสานและฌาปนสถาน

สาธารณะ หมายความว่า สถานที่ที่จัดไว้สำหรับเก็บ ผัง หรือเศษศพ สำหรับประชาชนทั่วไป แต่ไม่รวมถึงสถานที่ที่ใช้สำหรับเก็บชั่วคราวในสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล และสุสานและฌาปนสถานเอกชน หมายความว่า สถานที่ที่จัดไว้สำหรับเก็บ ผัง หรือเศษศพ สำหรับตระกูลหรือครอบครัว หรือมิตรของตระกูลหรือครอบครัว แต่ไม่รวมถึงสถานที่ที่ใช้สำหรับเก็บศพชั่วคราวในเคหสถาน ดังนั้น สัปเหร่อต้องดำเนินการตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ (พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528, 2528)

สรุปได้ว่า ความเป็นมาเกี่ยวกับสัปเหร่อ คือ ผู้ทำหน้าที่จัดการพิธีศพ เป็นอาชีพที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์สังคมไทยมายาวนาน ย้อนไปในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่สยามกำลังเข้าสู่กระบวนการปฏิรูปบ้านเมืองและพัฒนาไปสู่ความศิวิไลซ์ หนึ่งในปัญหาที่ต้องเผชิญคือการจัดการศพที่ถูกทิ้งไว้ตามที่สาธารณะ ซึ่งเป็นภาพที่น่าหวาดกลัวและไม่เหมาะสมในสายตาของผู้ปกครองและชาวต่างชาติ ตำแหน่ง "ขุนกะเขวราภ" หรือ "สัปเหร่อ" ถูกแต่งตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว สัปเหร่อทำหน้าที่จัดการกับศพ โดยเฉพาะศพไร้ญาติ ที่พบกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป การเผาหรือฝังศพเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ช่วยให้บ้านเมืองสะอาดและลดความสยดสยอง สัปเหร่อทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่กองตระเวนที่มีหน้าที่ตรวจสอบศพที่ถูกทิ้ง เมื่อพบว่าไม่มีญาติมาอ้างศพ ขุนกะเขวราภจะนำศพไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การทำงานของสัปเหร่อไม่ได้รับค่าจ้างที่ชัดเจนในช่วงเริ่มต้น แต่ต่อมาได้มีการออกกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศพโดยตรง เช่น พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2481 ซึ่งให้สัปเหร่อมีบทบาทในการควบคุมการจัดการศพอย่างเป็นทางการ รวมถึงดูแลสถานที่ที่ใช้ในการเก็บ ผัง หรือเศษศพ บทบาทของสัปเหร่อไม่ได้จำกัดเพียงแค่การจัดการศพเท่านั้น แต่ยังมีมีความสำคัญในแง่ของการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงระหว่างคนเป็นและคนตาย บุคคลเหล่านี้ช่วยทำพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อให้ผู้ล่วงลับได้จากไปอย่างสงบและมีเกียรติ แม้ว่าในปัจจุบันอาชีพนี้จะลดน้อยลง แต่สัปเหร่อยังคงมีความสำคัญในสังคมไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและศาสนาที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความตายและการจากไปของมนุษย์

ผู้นำทางจิตวิญญาณคืออะไร

ผู้นำทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความเป็นผู้นำ ในอุดมการณ์บนพื้นฐานแห่งความเชื่อ ความศรัทธาในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ และดำรงชีวิตตามความเป็นจริงทำให้มีบุคลิกภาพพิเศษ หรือมีพลังอำนาจจากภายในโดยลักษณะของความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ผู้อื่นสามารถสัมผัสหรือรับรู้ได้ จากการได้รับความไว้วางใจ ด้วยความกล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคนานาประการ มีความสุภาพอ่อนน้อม เปี่ยมด้วยความรักและเมตตาจิตอันไพศาล (พระมหาพิชัยมรก ปริบูรณ์, 2567)

ผู้นำทางจิตวิญญาณ หรือ "Spiritual Leader" ในทางประวัติศาสตร์ หมายถึง บุคคลที่ให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นในเรื่องที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณ คุณธรรม และ ความเชื่อทางศาสนา เป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือว่าเป็นผู้มีปัญญา (Wisdom) และมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (Insight)

เกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรม ผู้นำดังกล่าวนี้มีมาหลายพันปี เช่น พระพุทธเจ้า และศาสดาของศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งนักปราชญ์ที่มีอิทธิพลทางความคิดและความเชื่อ ที่ชี้แนะหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่น ในเรื่องจิตวิญญาณ และการใช้ชีวิตในระยะต่อมา คำว่า ผู้นำทางจิตวิญญาณ ขยายรวมถึงผู้นำที่ชี้แนะให้ผู้อื่นใช้ชีวิตที่มีความหมาย ความรัก และคุณธรรม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำทางศาสนาก็ได้ (วรภัทร คัดมาคัย, 2567)

ผู้นำทางจิตวิญญาณ หมายถึง การมุ่งมั่นฝึกฝนจิตใจเพื่อความดีงาม และคุณธรรม โดยมีเป้าหมายในการเคารพและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การลดละความเห็นแก่ตัวและกิเลสตัณหา ซึ่งอาจใช้หลักการจากทางพระพุทธศาสนา หรือหลักทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมของลอว์เรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg's Stages of Moral Development) และมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ใช่การบรรลุจุดหมายเพียงครั้งเดียว แต่คือการดำเนินชีวิตด้วยความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสดงถึงคุณค่าที่สูงส่งในทุกกิจกรรม นอกจากนี้ ความประพฤติปฏิบัติทางจิตวิญญาณยังต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในชีวิตและสังคม เพื่อให้สามารถยืนหยัดในอุดมการณ์ที่มีคุณค่าได้อย่างยั่งยืน (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, 2567)

สรุปได้ว่า ผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ บุคคลที่มีอุดมการณ์ตามความเชื่อและศรัทธาในพลังเหนือธรรมชาติ ซึ่งแสดงออกถึงบุคลิกภาพที่โดดเด่นและได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นผ่านความกล้าหาญ ความสุภาพ และความเมตตา โดยทำหน้าที่คำแนะนำด้านจิตวิญญาณและคุณธรรม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำศาสนา และมุ่งมั่นในการใช้ชีวิตอย่างมีความหมายและคุณธรรม การฝึกฝนจิตใจเพื่อความดีงามและการลดละความเห็นแก่ตัวเป็นเป้าหมายสำคัญ ผู้นำเหล่านี้ต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในชีวิตและสังคม เพื่อรักษาอุดมการณ์ที่มีคุณค่าอย่างยั่งยืน

ผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นและคนตายผ่านทัศนสัปหระ

สุรเสก เนื่องน้อย หรือลุงต๋อย ประกอบอาชีพเป็นสัปหระประจำวัดสุทธาวาส (ใหม่ตาสุด) ตั้งอยู่ที่ถนนรัชดาภิเษก แขวงบุคคโล เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร หรือเป็นที่ทราบกันในชื่อผู้ควบคุมการเดินทางข้ามมิติ ผู้ที่ผ่านการเผาศพผู้ป่วยด้วยการจากไปของโรคโควิด-19 มากกว่า 70 ศพ สัปหระเป็นอาชีพที่หลายคนมองว่าไม่สะอาด น่ารังเกียจและเสี่ยงกับการติดเชื้อโรคมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันหลายคนอาจมองผ่านหรือลืมไปว่าอาชีพเดียวกันนี้เองที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านสุดท้ายของชีวิตในมนุษย์ทุกคน และมีบทบาทสำคัญท่ามกลางโรคระบาดดังกล่าว จุดเริ่มต้นของผู้ควบคุมการเดินทางข้ามมิติ ลุงต๋อยคุ้นเคยกับชีวิตการเป็นสัปหระเนื่องจากปู่และพ่อเป็นผู้ทำอาชีพนี้เช่นกัน และศพแรกที่ลุงต๋อยได้ทำหน้าที่สัปหระในการเผาคือญาติที่อยู่ต่างจังหวัด ในขณะที่ยังดำรงสมณเพศอยู่ที่วัดสุทธาวาส (ใหม่ตาสุด) ได้รับอาสาเป็นผู้ปลงศพไปในการนี้ด้วย เพราะความเมตตากรุณาและไม่มีผู้ใดหรือใครรับทำ หลังจากได้ลาสิกขาลุงต๋อยจึงได้รับหน้าที่และประกอบอาชีพเป็นสัปหระจนถึงปัจจุบันนี้ ผู้ควบคุมการ

เดินทางข้ามมิติ หรือผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นและคนตาย “ถ้าไม่ปลงจริง ไม่เสียสละจริง ๆ ทำงานแบบนี้ไม่ได้” เพราะเป็นอาชีพที่หลายคนไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก และกล่าวว่าอาชีพสัปเหร่อเป็นอาชีพที่หาคนทำได้ยากและคนไม่ยอมทำเป็นเพราะไม่อยากอยู่กับศพ “เป็นอาชีพที่ผู้คนรังเกลียดด้วยนะ คนไม่กล้ากินข้าวด้วยเพราะมือเราไปจับศพมา” สำหรับคนเป็นควรให้เกียรติผู้ทำหน้าที่สัปเหร่อ และสำคัญที่สุดสำหรับวาระสุดท้ายของร่างอันไร้วิญญาณที่คนส่วนใหญ่มองข้ามจุดนั้นไป “ชีวิตสัปเหร่อมันก็เป็นอย่างนี้ มันมีทุกอย่าง ไม่ว่าโลงจะรั่วศพจะเหม็นหรือเน่าแค่นั้นก็ต้องอยู่กับมัน คนธรรมดาจะไปอยู่กับมันยังไม่ได้หรอก บางทีเปิดโลงมาลูกหลานเห็นพ่อแม่เน่าก็วิ่งหนีกันหมดแล้ว แต่เราวิ่งหนีไม่ได้ ต้องอยู่ตรงนั้น” และหากเทียบกับงานอาชีพอื่น ๆ สัปเหร่อถือเป็นอาชีพที่แทบไม่มีรายได้ หากเป็นพระอารามหลวงจะมีเงินเดือนสำหรับผู้ทำหน้าที่สัปเหร่อทำให้คนอยากทำงานนี้อยู่บ้าง แต่วัดเล็ก ๆ ทั่วไปนั้นคนที่ทำหน้าที่สัปเหร่อมีฐานะยากจนและไม่มีการศึกษา ยิ่งพอไม่มีสวัสดิการ หรือเงินเดือนเข้ามาเป็นแรงจูงใจก็ไม่มีใครอยากทำ รายได้ส่วนใหญ่จึงมาจากเจ้าภาพของผู้วายชนม์ที่มอบให้เป็นสินน้ำใจเท่านั้น และส่วนใหญ่ก็เลือกที่จะนำเงินที่ได้รับนั้นไปทำบุญให้แก่วัดต่อ แต่สาเหตุที่ประกอบอาชีพสัปเหร่อมาตลอดก็เพราะมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือคนเป็น และสงเคราะห์คนตาย โดยเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณชี้แนะในเรื่องพิธีการศพเพื่อให้ญาติมีความสบายใจ ผู้จากไปอย่างหมดห่วง ส่วนเรื่องเงินทองไม่ใช่ปัจจัยหลักตั้งแต่เริ่มมีโรคระบาดโควิด-19 แต่ปรากฏว่าวัดหลายแห่งมีการเก็บค่าทำศพในอัตราที่สูงขึ้น การทำแบบนี้เหมือนเป็นการฉวยโอกาสในเวลาที่ผู้คนอื่นกำลังลำบากต่อให้ได้รับเงินมาก็ไม่มีความสุข ผู้ควบคุมการเดินทาง ข้ามมิติคือ ชื่อเพชบุรีปัจจุบันของลุงต๋อย โดยก่อนหน้านี้มีทั้งชื่อลุงต๋อยหายทุกร้าง และหายใจไม่ออกบอกลุงต๋อย สามารถสะท้อนถึงอาชีพได้อย่างชัดเจน ถ้าไม่มีสัปเหร่อ ใครจะเป็นคนเผาศพในช่วงโควิดที่จำนวนผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นในอัตราสูงขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงเริ่มต้นศพที่จากไปด้วยอาการป่วยจากโรคโควิดยังไม่มากนัก 2 วันจึงจะมีเพียง 1 ศพเท่านั้น แต่ในปัจจุบันต้องเผาศพทุกวัน ถึงขนาดที่บางวันต้องรอนเวลาผ่านไปถึงสามทุ่มกว่าถึงจะได้พักและรับประทานอาหาร มีท้อบ้าง หรือกำลังใจลดน้อยลง และเกิดคำถามในใจว่าประเทศไทยเดินมาถึงจุดที่มีผู้คนล้มตายมากมายขนาดนี้ได้อย่างไร นอกจากนี้สถานการณ์ที่ยากลำบาก ณ ขณะนี้เกิดปัญหาที่สำคัญมากที่สุดคือ การที่วัดต่าง ๆ ไม่ประสงค์เผาศพผู้จากไปด้วยอาการป่วยโควิด-19 กรณีตัวอย่าง มีญาติศพแรกบอกแล้วว่าได้ติดต่อสอบถามมาแล้ว 10 กว่าวัด ขอความกรุณาช่วยสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนด้วยวิธีต่าง ๆ แต่ก็ไม่สำเร็จ ด้วยความเมตตาสงสารญาติจึงได้ขออนุญาตเจ้าอาวาสให้มีการรับเผาศพแก่ผู้จากไปด้วยโรคโควิด-19 “แปลกนะที่วัดเป็นของประชาชน ไม่ได้ใช้เงินเจ้าอาวาสสร้างมา เรี่ยไรเงินจากประชาชนทั้งนั้น แต่พอเขาตายมา ขอให้ช่วยกลับไม่มีใครช่วย” จากผู้ทำหน้าที่เป็นด่านสุดท้ายส่งร่างผู้ป่วยโควิด-19 ไปสู่สัมปรายภพ และได้กล่าวต่อว่าอยากให้ทุกวัดเปิดเผาศพให้กับศพผู้ป่วยโควิด-19 เพราะโอกาสที่จะติดเชื้อจากศพที่ห่อจากโรงพยาบาลน้อยมาก แต่ก็มีความเข้าใจหลายวัดไม่กล้าเสี่ยงจึงขอฝากไว้ว่า

ให้ทุกหน่วยงานเข้ามาดูแลช่วยเหลือในช่วงปฏิบัติหน้าที่เริ่มต้นของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 มีเพียงเสื้อกันฝน ถุงมือปกผลไม้ และรองเท้าแตะเท่านั้น แม้แพทย์ พยาบาล จะเตือนว่ามันอันตรายมากแต่ก็เผาไปหลายศพแล้วนั้น ทุกวันนี้เริ่มมีอุปกรณ์ที่ช่วยให้ปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ประสงค์ดีสละสิทธิ์ให้ลงต๋อยได้สิทธิ์รับวัคซีนป้องกันภัยจากโรคดังกล่าว เนื่องจากก่อนหน้านี้ไม่มีบุคคลหรือหน่วยงานใด ๆ มาให้ความรู้หรือมาดูแลทั้งที่เป็นผู้เสี่ยงภัยในการดูแลศพผู้ป่วยโควิด-19 อย่างใกล้ชิด และการจองผ่านระบบออนไลน์ยังเป็นเรื่องไกลตัวอีกด้วยเป็นอีกเหตุผลที่ประสงค์เผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้เห็นว่าการจัดการเรื่องอาชีพสัปเหร่อกำลังพบกับปัญหาโดยอยู่ “บางทีคนก็ให้ความสำคัญกับด้านแรกคือบุคลากรทางการแพทย์ แต่ด้านสุดท้ายคือสัปเหร่ออย่างสูงไม่มีใครสนใจเลยสักนิด” ความตายเข้าถึงเราได้เสมอ เรารู้วันเกิด แต่เราไม่มีทางรู้วันตายของตัวเองว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไร เวลาใช้ชีวิตอยู่จึงควรใช้ชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท หมั่นทำความดีอย่าเห็นแก่ตัวหรือคดโกงใคร เพราะตายไปแม้แต่เสื้อผ้าสักชิ้นก็เอาไปไม่ได้ ดังนั้น สัปเหร่อจึงเป็นมากกว่าคนเผาศพ เพราะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแก่ญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ในเรื่องของความเชื่อ วัฒนธรรม พิธีกรรม และความศรัทธา เพื่อให้คนตายได้เดินทางข้ามมิติ หรือภพภูมิที่ดีตามแบบคติความเชื่อประเพณีนิยมแห่งท้องถิ่น (สุรเสก เนื่องน้อย, 2564)

ความสำคัญที่แท้จริงของ “สัปเหร่อ” คือเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในการจัดการกับศพ เพื่อแสดงถึงความรักและอาลัยให้แก่ผู้ตายและเป็นการส่งวิญญาณผู้ตายให้ไปสู่สุคติ แบ่งเบาความทุกข์ของผู้สูญเสีย ตลอดชีวิตการเป็นสัปเหร่อไม่เคยเจอไสยศาสตร์ มนต์ดำ รวมทั้งผีเฮี้ยนอาฆาต เหมือนกับสื่อบันเทิงต่างนำเสนอ รวมทั้งไม่มีการสะกดวิญญาณ ข้อเท็จจริงเมื่อวิญญาณได้ออกจากร่างไม่สามารถสะกดได้ เพียงแต่พิธีกรรมทุกขั้นตอนนั้นทำให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต คติเตือนใจแฝงอยู่ในความเชื่อ ย้ำเตือนให้ทำความดีละเว้นความชั่ว เพื่อที่จะได้เจอแต่สิ่งดี (สุเมธ พุฒิจีบ, 2566)

บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นสัปเหร่อ จึงต้องมีมนต์พระเวทเสกทำนํ้ามนต์สำหรับป้องกันสิ่งไม่ดี โดยใช้ล้งมือ หรือใช้อาบ แก่ตัวเองและผู้ที่มีมาร่วมพิธีฌาปนกิจศพเพื่อเป็นสิริมงคล และความสบายใจเนื่องในประกอบพิธีทางอวมงคล สัปเหร่อ จึงถือว่าเป็นมากคนเผาศพ คือผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นที่ยังอยู่ และเพื่อคนตาย เดินทางไปสู่ภพภูมิที่ดี สำหรับความเชื่อในการทำนํ้ามนต์ธรณีสาร คือ โองการว่าด้วยการกำจัดอุปาทว์ หรือการทำนํ้ามนต์แบบพุทธาคม ประกอบด้วย 2 แบบ คือ 1) ขึ้นด้วยบทชุมนุมเทวดา ตามด้วยบทนอบน้อมพระพุทธรเจ้า พระคาถาทำนํ้ามนต์ จบด้วยโองการธรณีสารน้อย ได้เป็นนํ้ามนต์พระธรณีสารน้อย 2) ขึ้นด้วยบทชุมนุมเทวดา ตามด้วยบทนอบน้อมพระพุทธรเจ้า พระคาถาทำนํ้ามนต์ โองการธรณีสารน้อย จบด้วยโองการธรณีสารใหญ่ ได้เป็นนํ้ามนต์พระธรณีสารใหญ่ (ยีนง มาติ และอดิพงศ์ หันภาพ, 2567) ประกอบตัวอย่าง ดังนี้

บทชุมนุมเทวดา

๐ สาธุ สักเค อยู่ในช่องฉกามาพจรสวรรค์ กาเม อยู่ในรูปภพอันจังหวัดวงศ์ คิริสีขระระตะณ อยู่ในห้วงมหรณพสิงขรเขตต์และขุนเขา จันตะลิกข เทพดาเจ้าอยู่เนืองแน่นในอากาศ วิมาน อยู่ในวิมานมาศรัตนมณฑิรทอง ที่เปรี้ยวฐ เทพดาเจ้าที่อาศัยอยู่ในราชรถแก้วและ เรือนหลวง จะ คาเม เทพดาเจ้าทั้งปวงที่อยู่ในบ้านน้อยและเรือนใหญ่ ตระวะนะคะหะเน เทพดาเจ้าที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้พฤกษาสานต์ เคหะวัดถุ มหิ เขตเต เทพดาเจ้าที่อาศัยตาม บ้านเรือนไร่และโรงนา ภูมา เทพดาเจ้าที่อาศัยอยู่บนพื้นภูมิภาค จายันตุ เทวา เทพดา เจ้าทั้งหลายเอ๋ย วันนี้ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญท่าน ให้เสด็จลงมาสมเอยประชุมช่วย ชะละณะละวิ สะเม เทพดาเจ้าที่อยู่ในห้องเหวผา ผิงน้ำและบนบกก็ได้เสมอกัน ยกขะคันธพณาคา ใช้แต่ เท่านั้น อิกคนธรรพ์และนาคราช ยกขาผู้เป็นใหญ่ ติฏฐันตา สันติเกยง เทพดาเจ้าที่มีความสุข ทุกตำบล มุนีวะระ วะจะนัง อิกทั้งฤษีมุรีนาถทุกแห่งหน ท่านที่ศักดิ์ฤทธิรินด้วยตบะเดชา สาระโว ดูก่อนเทพดาเจ้าทั้งปวง เม จงเกษมศานต์ตามลำดับ สุนันตุ จงทิพยโสธสตับวรธ อันล้ำเลิศ ธรรมสสะวะนะกาโล ซึ่งธรรมะของพระพุทธเจ้า นี่แหละประเสริฐในโลกิ อะยมมะทัน ตา วันนี้ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญท่าน ให้ลงมาช่วย อำนวยพระพรชัย ให้แก่บรรดาข้าพเจ้า ทั้งหลาย ทั้งหญิงทั้งชายที่ได้ประณมมือนั่งอยู่ในพิธิ พระองค์จงมาประจักษ์ ให้มีแต่ความ เจริญยิ่งวัฒนา ด้วยใจเป็นศรัทธา สร้างบารมีอย่าได้ผิดเคืองข้องขัด ทรัพย์สมบัติจึงมากมี อันตรายอย่าอย่ามิ โรคภัยไม่มีมาบิทา จงสมความมุ่งมาตปรารถนา ให้สูงยิ่งด้วยปัญญา ทำสิ่ง ไตนั้นหนาจงได้ผล ครั้นปฏิบัติท่องบ่นในตำรา เวทย์มนต์คาถาให้ศักดิ์สิทธิ์ ประกอบด้วยบุญ ฤทธิ์ ทุกประการ เทอญ ฯ

บทบอมน้อมพระพุทธเจ้า

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ (3 หน)

พระคาถาทำน้ามนต์

นะโมนมัสการ ข้าพเจ้าขออาราธนาพระพุทธุสันโธ พระพุทธโกนาคมโน พระพุทธกัสสป พระพุทธสิริสาทยมุนีโธ พระพุทธศรีอริยโมตริ ขอเดชะพระบารมีแห่งพระโพธิญาณ ข้าพเจ้า ขออาราธนาพระพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ จงเสด็จมาปราบมารธูลี ผุงผีปีศาจราชทูต ภูตและ ผีพราย อันกระทำโรคอันตรายสรรพาวุธทั้งหลาย ให้แคล้วคลาดทั้งอุบาทว์และจัญไร ทั้งคุณ และไสยอันเขาใช้มา ทั้งเบื้องบนและเบื้องล่าง ทั้งฝ่ายันต์และอาถรรพณ์เข้าฝังไว้ตามหนทาง กลางที่นอน เขาลองสับฝัน พระผู้เป็นเจ้าจงมาทำลาย ขอให้พ่ายแพ้ด้วยพระอิริยา ข้าพเจ้า ขออาราธนาพระสงฆ์อันทรงศรีบริสุทธิ เข้านั่งตั้งพิธิ ตักเอาน้ำในสระโบกขรณีมาสวดพระ พุทฺธมนต์ จัปด้ายมงคล และสายสิญจน์ วนขอบค้อมห่อไว้สามชั้น ข้าพเจ้าขอล้างโทษทัณฑ์ อันตราย ขอให้สูญหายด้วยเดชเดชคุณพระพุทธเจ้า 56 คุณพระธรรมเจ้า 38 คุณพระสงฆ์เจ้า 14 ขอเดชะพระบารมี สารพัดเสนียดจัญไร ขออย่ามากล้ำกรายพระพุทธองค์จักกะวาลัง พระธัมมัง

จักกะวาลัง พระสังฆังจักกะวาลัง จิงปราศหนิไปนอกขอบจักกะวาลัง นะโมพุทธิสสะ นะโมธัมมัสสะ นะโมสังฆัสสะ เสยยะถิทังหูลุสวาหะ

มนต์พระธรรมนิสารน้อย

๐ องค์กรพินทุนาถัง อุปปันนาถัง พรหมาสะหะปะตินามัง อาทิกัปปะ สุอาภักโป
ปัญจะปะทุมมัง ทิสสะวา นะโมพุททาเย วันทะนัง

๐ สีโร เม พุทธะเทวัญจะ นะลาเต พรหมะเทวะตา หะทะเว หัตถะเม สุรา ปา
เท วิสสะณุกัญจะ สัพพะกัมมา ประสิทธิ เม สัพพะพุทธานุภาวนะ สัพพะธัมมานุภาวนะ
สัพพะสังฆานุภาวนะ สัพพะโสทธิ ภาวันตุ เม สิทธิกิจจัง สิทธิกัมมัง สิทธิการิยะ ตะถาคะโต
สิทธิลาโภ นิรันดะรัง สิทธิเตโช ชะโยนิจจัง สัมพะธัมมา ประสิทธิ เม สัพพะสิทธิ ประสิทธิ เม

มนต์พระธรรมนิสารใหญ่

๐ โอมนะโมพุททาเย ด้วยเดชะทั้งหลาย แห่งข้าจะไหว้ ซึ่งพระบรมศาสดาผู้เป็นเจ้า
เสด็จลงมา ตั้งฟ้าแลดิน ตั้งสมุทรสายสิญธุอันอุดม ข้าจะไหว้พระอินทร์ และพระพรหม
ทั้งพระยม แลพระกาฬ ทั้งพระจัตุโลกบาลทั้ง 4 ทั้งพระมาตุลี พระฤๅณารอท ทั้งพระพ้อ
หมอเอก ทั้งพระพุทธรักษา ศุภกนิยา พระนารายณ์ พระกัจจายเถร พระโมคคัลลาน์
พระสารีบุตร พระพุทธ พระธรรม พระควัมบดี พระมหาโพธิ พระมหาสารีริกธาตุ แก่นจันทน์
พระศรีรัตนตรัยเจ้านั้น อันทรงอยู่บนพื้นแผ่นดินธรณี ท่านจึงให้ภูทองพระคาถา แปรหมื่น
พระธรรมชั้นธัมมจักขุเพ็ญให้ภูมาตั้งองค์การ เบิกบ้านแลเบิกป่า เบิกโขนทวาร
บานประตูคูฝัองเสมาแลชุดหัวคันทนา กันเสนียดจัญไร กันที่ชั่วทั้งหลาย ออย่าระคายมาพ้องพาน
ทั้งพระธรรมนิสารอย่าได้มาต้อง ท่านจึงให้ภูมา ตีเชือกบ่วงบาศก์คล้องรัดคน โดยมณฑลที่ท่านว่าไว้

๐ ปิดท้อแลปิดทาง ปิดบึง ปิดบาง ปิดทวารแลถมสระ บันรูปพระแลรูปเทวดา บันรูปภาพ
นานา พากย์เจรจาแลจอหนัง ขนนกมีดี กาสังผิตายโหง ต่อโลง แลโกศฝา ทำศาลาแล หน้ามุข
สีสุกไม้ไผ่ กลับกลายทางทิศตะวันตก แผลงมมุดอก หนูกกในเรือน เรียกเพื่อนตามกัน เสาเรือน
ตกมัน ไม้รังนางเรียง ที่ลาด ที่แก่ง ที่เกาะ ที่เฉลียง ที่วนที่วัง ที่พังก้าง ฝั่งต่อจับรวงรัง ไม้หัก
ทับที่ ปลวกขึ้นในแดน ตะกวดเหี้ยแล่นขึ้นบนเรือน ไก่เถื่อนเข้าบ้าน งูเหลือมขึ้นร้าน แร้งจับ
หลังคา ข้าวสารแช่น้ำออกขึ้นเป็นใบ เห็ดงอกเตาไฟ สิ่งหีสัตว์ขึ้นไข่ บนฟูกบนหมอน วัวควาย
เขาหัก เขากหักเขาคอน เขาซ้อนสลักคอก ข้างนอกพันหักประตู่ผี ฝืนร้ายมีดี เงามหัวพิกล หลึง
ชายข้าคน นอนกรนนอนคราง นอนหลับตาค้าง น้ำลายไหลนอง หม้อร้อง เป็นเสียงฆ้อง เรือ
ร้องเป็นเสียงซำง กล้วยออกปลีซำงซำง กลายเป็นดอกบัว

๐ ท่านจึงจะให้ภูการาปราบที่ทุกแดนตำบล ท่านจึงให้ภูยกพระวิหาร ตั้งพระประธาน
ฐานพระพุทธรูป ท่านจึงให้ภูไชรุธูป บันรูปเต่าเหล็กหล่อ ต่อโรงแลกระรัดผ้า ท่านจึงจะให้ภูตั้ง
ฉัตรไชยไข่น้ำพุ และประจุกำเกวียน ท่านจึงจะให้ภูเขียนรูปปราสาทแลสะกดทอรองคัตโลง
คัตข้างโขลงเข้าเพนียด ท่านจึงจะให้ภูปักเสาเฉียดประตูคอก ตอกสลักปักเสาประรำ ท่านจะให้
ภูต่อตะโกนชิงกลองชัย ท่านจึงจะให้ภูปลุกไม้ไผ่ไชรดาน ท่านจึงจะให้ภูฝังอาถรรพ์ ตั้งกระดาน

ต่อระแนงและเจาะรูภาพต่างคน ผูกสายยนต์สลักหลัง ท่านจึงจะให้กูฝังเสาศระเมรุลงโล่เขน อันปรากฏ ท่านจึงจะให้กูทอน้ำขังฝังผีทั้งหลาย ทั้งผีภูตแลผีพรายทั้งผีตายมิติ ผีฝูงมฤตยู ยักษ์และพราหมณ์ ท่านจึงจะให้กูขึงผืนปิดรับความเร่งหนียาวนาน โอมนะโมพุททายะด้วย เตชะทั้งหลายจึงประสิทธิ์โองการพระธรรมสาร ครูอาจารย์ประทานให้แก่กู ครูกูชื่อพระอิศวร พระนารายณ์ ท้าวเวสสุวรรณ ท่านจึงจะให้กูสู่สรรพเสนียดจัญไรให้บารบปราบอุปัทวันตราย เสียจงดไกล พุทธัง กันสารพัต สैनียดจัญไร วินาสสันติ สิทธิหูลู สะวาหะยะ อัมมัง กันสารพัต สैनียดจัญไร วินาสสันติ สิทธิหูลู สะวาหะยะ สังฆัง กันสารพัต สैनียดจัญไร วินาสสันติ สิทธิหูลู สะวาหะยะ

การจัดการความตายแบบทางเลือกใหม่

1. เปลี่ยนเป็นปะการังเทียม (Eternal Reefs): บริษัทรับทำศพในรัฐฟลอริดาของ สหรัฐอเมริกา มีแนวคิดสร้างสรรค์ในการจัดการกับร่างกายหรือเถ้ากระดูกที่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมได้นอกเหนือไปจากการจัดงานศพด้วยวิธีการดั้งเดิม ด้วยการแปลงสภาพร่างที่ไร้วิญญาณไปเป็นปะการังเทียมรูปโดม เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลนอก ชายฝั่ง

2. เปลี่ยนเป็นปุ๋ยอินทรีย์: เป็นการทำศพด้วยวิธีย่อยสลายตามธรรมชาติ ที่ช่วยลด การปล่อยคาร์บอนและช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย Recompose บริษัทในนครซีแอตเทิล รัฐวอชิงตัน ที่พัฒนาเทคโนโลยี ทำให้ศพย่อยสลายกลายเป็นดินปุ๋ยชั้นดี เหมาะสำหรับนำไปทำสวนและเพาะปลูก โดยมีกรรมวิธีคือ การนำศพเข้าเก็บในช่องรูปทรงกระบอกทำจาก เหล็กที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ แล้วกลบร่างของผู้เสียชีวิตด้วยเศษไม้และพืชตระกูลถั่ว ที่เรียกว่า "อัลฟัลฟา" (alfalfa) จากนั้นก็ควบคุมระดับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ไนโตรเจน ออกซิเจน ความร้อน และความชื้นในช่องเก็บศพเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการ เติบโตของจุลินทรีย์และแบคทีเรีย

3. การฝังใต้ต้นไม้ใหญ่ (Jumoke's): เป็นนวัตกรรมแนวทางการแก้ปัญหาในข้อจำกัด ของเมืองประเทศญี่ปุ่น ซึ่งในปี 1999 มีวัดชื่อ Shōunji ได้เสนอพิธีศพที่เรียกว่า Jumokusō หรือการฝังใต้ต้นไม้ คือ เมื่อทำการเผาแล้วนำเถ้ากระดูกไปฝังลงในดินพร้อมปลูกต้นไม้ขึ้นมา การฝังศพโดยมีต้นไม้และผืนป่าเป็นองค์ประกอบของการหลับครั้งสุดท้ายแทนการมีป้ายหิน หรือสิ่งประดับอื่น ๆ อย่างที่พบเห็นได้ในสุสานทั่วไป การฝังศพพร้อมกับการปลูกต้นไม้จะ สามารถช่วยพัฒนาพื้นที่ป่าจากที่ดินรกร้างได้ รวมถึงเป็นการป้องกันการพัฒนาที่รุกรานพื้นที่ ธรรมชาติได้อีกด้วย

4. การเผาด้วยน้ำ (Aquamation): คือ การนำร่างเข้าสู่กระบวนการของ อัลคาไลน์ ไฮโดรไลซิส (alkaline hydrolysis) ทดแทนการเผาเพื่อลดการปล่อยมลภาวะสู่ชั้นบรรยากาศ โดยการต้มน้ำผสมสารโปแตสเซียมไฮดรอกไซด์ ที่อุณหภูมิ 150 องศาเซลเซียส นาน 3-4 ชั่วโมง ปฏิกิริยาเคมีจะย่อยสลายเนื้อเยื่อจนเหลือแต่กระดูก

5. ส่งเข้ากระดูกขึ้นสู่อวกาศ: เป็นการพัฒนาสร้างทางเลือกใหม่ที่ไม่เหมือนใคร ด้วยบริการขนส่งทางอวกาศเป็นการส่งเข้ากระดูกของตัวเองขึ้นสู่อวกาศภายใต้การดำเนินงานกิจการของบริษัท Celestis ในประเทศสหรัฐอเมริกา จะทำการส่งเข้ากระดูกผู้เสียชีวิตไปพร้อมกับภารกิจอวกาศต่าง ๆ ขององค์การนาซา เพื่อให้สามารถนำไปปล่อยสู่วงโคจรของโลก หรือสู่อวกาศที่อยู่เหนือไปกว่านั้นได้ (อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2566)

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า แนวทางเหล่านี้สะท้อนถึงการคิดค้นวิธีใหม่ในการจัดการกับความตาย ซึ่งไม่เพียงแค่เคารพผู้ล่วงลับ แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

สรุป

ปัจจุบันมีการเรียกผู้ประกอบการพิธีศพ แทนการเรียกสัปเหร่อโดยตรง อาจมองไม่เป็นมงคลแต่เคล็ดลับในการทำศพต้องมีการถ่ายทอดภายในครอบครัว เพื่อทำเป็นอาชีพและศึกษาเพิ่มเติมให้มีความน่าเชื่อถือในการประกอบพิธี ไม่ว่าจะเป็นวัยรุ่นหรือไม่ก็ตามเหมือนกับการเป็นหมอฟราหมณ์ จะต้องมีความเชี่ยวชาญได้เป็นตัวตั้งในการจัดการศพ เพราะสุดท้ายแล้วทุกคนก็ตายเหมือนกันหมด โดยการนำพาของสัปเหร่อในการเดินทาง หากในแง่สังคมไทยไม่ได้มองว่าเป็นอาชีพเท่าไรนัก และคนไม่ค่อยให้ความเคารพนับถือ ถ้าเทียบกับอาชีพอื่น เป็นคนเท่ากัน มีรายได้ และมีหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่ถูกมองต่างกัน ทั้งนี้ การทำพิธีศพยังเป็นประเพณีวัฒนธรรม มีบางบริษัทสามารถนำมาเชื่อมโยงกับทุนวัฒนธรรม ผลักดันให้เป็นซอฟต์แวร์ ท้ามกลางโลกที่กำลังแข่งขัน กล่าวได้ว่าอาชีพสัปเหร่อ หรือผู้ประกอบการพิธีศพ จะเป็นประเด็นต่อไปเมื่อคนเปลี่ยน ชุมชนเปลี่ยน จะเกิดอะไรขึ้นกับอาชีพนี้ และถ้าไปร่วมงานศพอาจเห็นอะไรมากขึ้นเกี่ยวกับวาระสุดท้ายของชีวิตว่าเป็นอย่างไรโดยเฉพาะในแง่ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต แม้ปัจจุบันผู้คนที่ประกอบอาชีพ สัปเหร่อจะลดลงไปอย่างมาก เนื่องจากความหวาดกลัว ความเชื่อ หรือเทรนด์ ฯลฯ แต่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า สัปเหร่อยังเป็นอีกหนึ่งหน้าที่หนึ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะในทุก ๆ วันจะมีคนเสียชีวิต และคนที่เข้ามาเชื่อมโยงระหว่างคนเป็นกับคนตายก็คือ “สัปเหร่อ” นั่นเอง

ในสังคมไทย สัปเหร่อ หรือที่รู้จักในชื่อ “ขุนกะเขวราก” มีบทบาทสำคัญในการจัดการความตายและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บุคคลเหล่านี้ไม่เพียงแต่ดูแลศพ แต่ยังทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างคนเป็นและคนตายอีกด้วย สัปเหร่อเริ่มมีบทบาทตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดความจำเป็นในการจัดการศพที่ถูกทิ้งในที่สาธารณะ เพื่อให้ผู้ล่วงลับได้จากไปอย่างสงบตามหลักศาสนาพุทธ นอกจากการดูแลศพแล้ว สัปเหร่อยังต้องทำพิธีกรรมที่มีความหมายเพื่อให้ผู้ที่อยู่ข้างหลังได้รับความสบายใจ ซึ่งส่งผลให้สัปเหร่อกลายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่สำคัญในกระบวนการนี้ ปัจจุบัน สังคมเริ่มเปิดกว้างต่อการจัดการความตายแบบทางเลือกใหม่ เช่น การเปลี่ยนร่างกายให้กลายเป็นปะการังเทียม หรือการทำให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ แม้ว่า

แนวทางดั้งเดิมจะยังคงมีความสำคัญ แต่สัปเหร่อก็ยังคงทำหน้าที่สำคัญในการรักษาความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความตาย ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพนี้ไม่เพียงเป็นผู้ดูแลศพ แต่ยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ช่วยให้คนเป็นสามารถรับมือกับการสูญเสียได้อย่างมีเกียรติ

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร. (2548). สัปเหร่อกับการจัดการศพของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนมอญริมแม่น้ำแม่กลอง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาพิชัยมรกต ปรีบุญโณ. (27 กันยายน 2567). ผู้นำทางจิตวิญญาณ คืออะไร. (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาสหายัญญ์ สิริปัญโญ. (2553). สัปเหร่อ: ธรรมเนียมการบวชชิงตะกอน. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก http://oldweb.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1046&articlegroup_id=222
- พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481. (2481). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 หน้า 1037-1045. (20 มีนาคม 2481).
- พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528. (2528). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ). เล่ม 102 ตอนที่ 129. หน้า 365-371. (19 กันยายน 2528).
- ภัทรนิษฐ์ สุรังสรรค์. (2566). รัฐสวดสยอง (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยง เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน). (2508). ประเพณีเก่าของไทย ประเพณีเนื่องในการตาย (พิมพ์ครั้งที่ 1). พระนคร: ส.การพิมพ์.
- ยีนยง มาดี และอดิพงษ์ หันภาพ. (2567). คัมภีร์มหายันต์โบราณ เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: วี.ที.เอส. บุ๊คเซ็นเตอร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วรภัทร คัดมาคุย. (2567). ผู้นำทางจิตวิญญาณ ของพรรคการเมือง. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/news/news-update/1141473>
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. (2521). บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ เล่ม 3 ประทาน พระยาอนุมานราชธน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2548). หนังสืออนุสรณ์งานศพ. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.lib.ru.ac.th/miscell2/?p=2071>

- สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน. (15 มิถุนายน 2567). ความหมายของสัปเหร่อ. (ธนา คำวงษา, ผู้สัมภาษณ์).
_____. (24 กันยายน 2567). ผู้นำทางจิตวิญญาณ คืออะไร. (ธนา คำวงษา, ผู้สัมภาษณ์).
- สุรเสก เนื่องน้อย. (2564). สัปเหร่อ... อาชีพด้านสุดท้ายโรคระบาดที่ถูกทอดทิ้ง. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=387625322785019&id=109688997245321&set=a.111914013689486>
- สุเมธ พุฒิจีบ. (2566). เปิดใจสัปเหร่อมืออาชีพ รับช่วงต่อพ่อตา 30 ปี จิตอาสาเผาศพ เผย เรื่องสัปหงกหลังความตาย. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.matichon.co.th/region/news_4252260
- อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2566). ความตายกับเพื่อนคนสุดท้ายที่ชื่อว่า “สัปเหร่อ”. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.step.cmu.ac.th/view_content.php?ct_id=TVRJMw==

ศึกษาหลักวิกาลโภชนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท*

A STUDY OF VIKALAPHONCHANA PRINCIPLES IN THERAVADA BUDDHISM

พระมหาสัkkพล สกุกพโล*

PhraMaha Sakkapon Sakaphalo*

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

*Corresponding Author E-mail: Dargonwat@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักวิกาลโภชนาทางพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) วิเคราะห์หาจุดแข็งและจุดอ่อนของหลักปฏิบัติวิกาลโภชนาทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) นำเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านโภชนาการสำหรับพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน การศึกษานี้ได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร (Documentary Research) หลักวิกาลโภชนาเป็นบทบัญญัติทางพระวินัยที่มาในโภชนวรรคที่ 4 สิกขาบทที่ 7 แห่งปาจิตติยกัณฑ์ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า พระภิกษุไม่สามารถบริโภคอาหารหลังเที่ยงวัน แต่สามารถบริโภคเครื่องดื่มที่เรียกว่า "น้ำปานะ" และเภสัช 5 ชนิด (เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย) ได้ตลอดทั้งวัน จุดแข็งของหลักวิกาลโภชนา คือ ให้พิจารณาอาหารขณะบริโภคตามหลักโภชนเมตตัตถุญตา ขณะที่จุดอ่อนคือ ผู้ปฏิบัติขาดองค์ความรู้ด้านโภชนาการที่เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การบริโภคได้รับสารอาหารครบถ้วนและพอดีกับความต้องการของร่างกาย นอกจากนี้ การบริโภคน้ำปานะหลังเที่ยงวันอาจทำให้ร่างกายได้รับสารอาหารและพลังงานเกิน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความอ้วนของภิกษุสงฆ์เพิ่มขึ้นในหมู่พระภิกษุยังคงอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ภาวะน้ำหนักเกินอาจเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น การไม่ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ในเรื่องการพิจารณาอาหารตามหลักโภชนเมตตัตถุญตา การขาดความรู้ด้านโภชนาการ มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกายที่น้อยและต้องบริโภคอาหารตามที่ญาติโยมถวาย แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านโภชนาการเกินในพระภิกษุสงฆ์ ควรปฏิบัติดังนี้ 1) พิจารณาอาหารขณะที่บริโภคตามหลักโภชนเมตตัตถุญตา 2) ศึกษาหาความรู้ทางด้านโภชนาการเพิ่มเติม 3) ออกกำลังกายสม่ำเสมอ 4) นำหลักการบริโภคแบบ Intermittent Fasting มาปรับใช้ร่วมกับหลักวิกาลโภชนา

* Received July 31, 2024; Revised November 14, 2024; Accepted November 21, 2024

คำสำคัญ: หลักวิกาลโภชนา, หลักโภชนะมัตตัญญูตา, พระพุทธศาสนาเถรวาท

ABSTRACT

This study aimed to 1) examine the principles of the Vigalaphonchana in Theravada Buddhism, 2) analyze the strengths and weaknesses of the Vigalaphonchana principles in Theravada Buddhism, and 3) propose guidelines for preventing and addressing current nutritional issues among monks. This study utilized a qualitative documentary research approach. The Vigalaphonchana is a disciplinary rule in the 4th Bhojana Section, the 7thSikkhapada of the Pajittiya Kanda. The Buddha instructed that monks cannot eat after noon but may consume beverages known as "Nam Pana" and Phesach 5 (ghee, condensed butter, oil, honey, and sugarcane juice) throughout the day. The strength of the Vigalaphonchana lies in its requirement for mindfulness while eating, according to the Bhojanemattanyuta principle. However, a significant weakness is that practitioners lack the nutrition knowledge appropriate for the modern age to consume a balanced diet that meets the body's needs. Additionally, consuming beverages after noon may result in excessive intake of nutrients and calories, contributing to a high prevalence of overweight among monks. Being overweight may also arise from other factors, such as not adhering to the Buddha's teachings on mindful eating according to the Bhojanemattanyuta principle, limited nutritional knowledge, lack of physical activity, and reliance on food offered by relatives and people. The recommended guidelines for preventing and addressing issues of overnutrition or undernutrition among monks are as follows: 1) Practice mindful eating according to the Bhojanemattanyuta principle; 2) Acquire greater knowledge of nutrition; 3) Exercise regularly; and 4) Apply the principle of Intermittent Fasting consumption in combination with the principle of Vikalaphonchana.

Keywords: Vikalaphonchana principle, Bhojanemattanyuta principle, Theravada Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นนิกายที่มีความสำคัญยิ่งในศาสนาพุทธ โดยยึดถือและปฏิบัติตามคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธองค์อย่างเคร่งครัด คำสอนเหล่านี้ได้รับการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งแบ่งออกเป็นธรรมและพระวินัยอย่างชัดเจน (วิ.จุลล.9/614/505-518) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557); (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุต.โต), 2557) หนึ่งในข้อวินัยที่มีความสำคัญ คือหลักวิกาลโภชนา ที่มาในโภชนวรรคที่ 4 สิกขาบทที่ 7 แห่งปาจิตติยกัณฑ์ (วิ.มหาวิ.4/508/534) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) หลักการนี้เกี่ยวข้องกับการกำหนดเวลาบริโภคอาหารและเครื่องดื่มของพระภิกษุ ซึ่งพระภิกษุถูกห้ามไม่ให้บริโภคอาหารหลังเที่ยงวัน แต่สามารถบริโภคเครื่องดื่มที่เรียกว่า “น้ำปานะ” และเกสร 5 ชนิด (เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้งและน้ำอ้อย) ได้ตลอดทั้งวัน ปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า แม้พระภิกษุจะบริโภคภัตตาหารได้ไม่เกินเที่ยงวัน แต่พบว่าภาวะความชุกของโรคอ้วน การเป็นโรคเบาหวานและมีความดันโลหิตสูง อยู่ในระดับที่น่ากังวลซึ่งเป็นภัยเงียบที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ไม่แตกต่างจากฆราวาส จากรายงานของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2565 และ พ.ศ. 2566 พบว่า พระสงฆ์มีภาวะความชุกของโรคอ้วน ร้อยละ 37.9 (กรมการแพทย์, 2566) และร้อยละ 44.3 (Hfocus, 2567) ตามลำดับ ซึ่งใกล้เคียงกับความชุกของภาวะโรคอ้วนในฆราวาส คือร้อยละ 46.4 (Hfocus, 2566) และร้อยละ 48.35 (bangkokbiznews, 2567) ตามลำดับ เป็นต้น นอกจากนี้จากรายงานสถานการณ์ปัญหาโภชนาการในพระสงฆ์จากโครงการ “สงฆ์ไทยไกลโรค” โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับพระสงฆ์ในกัมพูชาพบว่า ทั่วประเทศพบว่า ภาวะความชุกของโรคอ้วนของพระสงฆ์ในกัมพูชามากกว่าพระสงฆ์ทั่วประเทศ คือมี ร้อยละ 48 และ 30 ตามลำดับและยังพบว่า จำนวนพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครเป็นโรคเบาหวานมากกว่าพระสงฆ์และฆราวาสทั่วประเทศสองเท่าและมีความดันโลหิตสูงกว่าพระสงฆ์ทั่วประเทศสองเท่าเช่นกัน (จงจิตร อังคทะวานิช และคณะ, 2559)

ผลกระทบที่เกิดขึ้นและปัญหาที่ตามมาในภาพรวม นายแพทย์ปิยะสกล สกลสัตยาทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้กล่าวไว้ว่า โรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิตหรือร้อยละ 75 ของการเสียชีวิตทั้งหมดหรือประมาณ 320,000 คนต่อปี โดยในทุก 1 ชั่วโมง จะมีผู้เสียชีวิต 37 ราย ทั้งนี้โรคไม่ติดต่อที่พบมากที่สุด คือโรคหลอดเลือดสมอง รองลงมา คือโรคหัวใจขาดเลือด โรคทางเดินหายใจอุดกั้น เบาหวานและความดันโลหิตสูงตามลำดับ (Hfocus, 2561) และจากรายงานของกระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2566 พบว่าคนไทยเป็นโรคเบาหวาน 5.2 ล้านคน มีผู้ป่วยเป็นโรคอ้วนมากกว่า 20 ล้านคน จากเหตุผลเชิงประจักษ์ข้างต้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักวิกาลโภชนาทางพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อวิเคราะห์หาจุดแข็งและจุดอ่อนของหลักวิกาลโภชนา 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านโภชนาการสำหรับพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน

ความหมายและหลักของวิกาลโภชนา

หลักวิกาลโภชนา นี้นำในโภชนวรรคที่ 4 สิกขาบทที่ 7 ของอาบัติปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ (วิ.มหา.4/508/534) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อวินัยที่สำคัญ มีผลกระทบต่อการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ในเรื่องการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มในแต่ละวัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาหลักว่าด้วยวิกาลโภชนา มีความสำคัญต่อด้านโภชนาการและสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ โดยหลักว่าด้วยวิกาลโภชนา มีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องคือคำว่า “วิกาล” และคำว่า “โภชนา” และมีความหมายของคำดังนี้

1. วิกาล หมายถึง ผิดเวลา โภชนา หมายถึง ของฉัน ของกิน
2. วิกาลโภชนา หมายถึง การกินอาหารในเวลาวิกาล การฉันอาหารผิดเวลา
3. หลักว่า ด้วยวิกาลโภชนา หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับช่วงเวลาในการฉันอาหารของพระภิกษุตลอดจนถึงประเภทของอาหารที่พระภิกษุจะฉันได้ในช่วงเวลาดังกล่าวภายหลังจากได้รับประเคนแล้ว โดยแบ่งตามกาลิก โดยกาลิกนี้แปลว่า เนื่องด้วยกาล ขึ้นกับกาลเวลา ในที่นี้จึงหมายถึงของอันจะกลืนกินให้ล่วงลำคอเข้าไปซึ่งพระวินัยบัญญัติให้ภิกษุรับเก็บไว้และฉันได้ภายในเวลาที่กำหนด โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ยาวกาลิก รับประเคนไว้และฉันได้ชั่วเวลาเช้าถึงเที่ยงของวันนั้น เช่น ข้าวสุก ปลาเนื้อ ผัก ผลไม้ ขนมต่าง ๆ ขยายความว่า โดยข้าวสุกใน สมณตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยได้ยกตัวอย่างว่า มาจากธัญชาติ 7 ชนิด คือข้าวสาลี ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือย และหญ้ากับแก้ว (วิ.อ.4/514) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557)

2. ยามกาลิก รับประเคนไว้และฉันได้ช่วงวันหนึ่งกลับคืนหนึ่ง คือก่อนอรุณของวันใหม่ ได้แก่ น้ำอัฐบาน คือน้ำคั้นผลไม้ที่ทรงอนุญาตไว้ 8 อย่างคือ น้ำมะม่วง (อมพพาน) น้ำชมพู หรือน้ำหว่า (ชมพูพาน) น้ำกล้วยมีเมล็ด (โจจพาน) น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด (โมจพาน) น้ำมะขาง (มธุกพาน) ต้องเจือน้ำจึงจะควร น้ำลูกจันทร์หรือองุ่น (มทุทิกพาน) น้ำเหง้าอุบล (สาธุกพาน) น้ำมะปราง หรือลิ้นจี่ (ผาสกพาน) ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า น้ำปานะ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) 2536) นอกจากนี้ยังทรงอนุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าว น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำผัก น้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะขาง และน้ำอ้อยสด (วิ.มหา.7/86/143-144) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557)

3. สัตตหาลิก รับประเคนไว้แล้วฉันได้ภายใน 7 วัน ได้แก่ เกสัชทั้ง 5 คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย โดยได้ให้ความหมายเกสัช 5 ไว้ดังนี้

ที่ชื่อว่า เนยใส ได้แก่ เนยใสที่ทำจากน้ำมันโคบัง น้ำมันแพะบ้าง น้ำมันกระบือบ้าง มังสะของสัตว์เหล่าใดเป็นของควร เนยใสที่ทำ จากน้ำมันสัตว์เหล่านั้น ก็ใช้ได้

ที่ชื่อว่า เนยข้น ได้แก่ เนยข้นที่ทำจากน้ำมันสัตว์เหล่านั้นแล

ที่ชื่อว่า น้ำมัน ได้แก่ น้ำมันอันสกัดออกจากเมล็ดงาบ้าง จากเมล็ดพันธุ์ผักกาดบ้าง จากเมล็ดมะขางบ้าง จากเมล็ดละหุ่งบ้าง จากเปลวสัตว์บ้าง ที่ชื่อว่า น้ำผึ้ง ได้แก่ รสหวานที่แมลงผึ้งทำ

ที่ชื่อว่า น้ำอ้อย ได้แก่ รสหวานที่เกิดจากอ้อย (วิ.มหาวิ.3/141/973-974) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557)

4) ยาวชีวิก รับประเคนแล้วฉันได้ตลอดไปไม่จำกัดเวลา ได้แก่ ของที่ใช้ปรุงเป็นยานอกจากกาลิกสามข้างต้น ยาวชีวิกไม่เป็นกาลิกแต่นับเข้าโดยปริยาย (พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต), 2536)

ในกรณีที่เอากาลิกต่างชนิดกันมาผสมกันภิกษุทั้งหลายเกิดความสงสัยว่า จะบริโภคนได้ หรือไม่และถ้าบริโภคได้จะมีระยะเวลาเท่าไร ซึ่งพระพุทธองค์ทรงให้หลักการไว้ว่า สามารถบริโภคได้และวิธีที่จะดูอายุของที่ผสมนั้นให้ถือหลักเอาตามอายุของกาลิกที่อายุน้อยที่สุด (วิ.มหาวิ.7/93/162) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) เพราะฉะนั้นวิธีปฏิบัติจึงควรเช็ดดูส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ให้ดี เช่น ไมโล เมื่อเช็ดให้ละเอียดปรากฏว่ามีแป้งข้าวสาลีเป็นส่วนประกอบถึงร้อยละ 24 ต่อซองจึงไม่ควรดื่มเมื่อเลยเที่ยงวันไปแล้ว นอกจากนี้ยังถือว่าของที่ผสมลงไปนั้นถ้าน้อยมากก็ถือว่าเหมือนกับไม่มี เช่น น้ำหวานดอกมะขาม ดอกมะขามถือว่า เป็นของเคี้ยวเป็นยาวกาลิก แต่เมื่อผสมกับน้ำซึ่งมีน้ำตาลอยู่จะจัดเป็นสัตตาทกาลิกเมื่อรับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ 7 วัน เพราะถือว่ากลืนดอกมะขามที่ปรากฏในน้ำหวานนั้นน้อยมาก

หลักวิกาลโภชนา สิกขาบทนี้มาในโภชนวรรคที่ 4 สิกขาบทที่ 7 ของอาบัติปาจิตตีย์ โดยพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า ก็ภิกษุใดเคี้ยวของเคี้ยวหรือฉันของฉันในเวลาวิกาลต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.มหาวิ.4/508/534) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) โดยมีการแบ่งช่วงเวลาเป็นสองช่วงคือ

1. กาล หมายถึง ช่วงเวลาอรุณขึ้นจนถึงเที่ยงตรง ในเวลานี้พระภิกษุสามารถบริโภคภัตตาหารที่เป็นของแข็งได้ เช่น ข้าวสุก ขนมสด ขนมแห้ง ปลา เนื้อ นอกจากนี้ยังรวมถึงของเคี้ยว (ขาทนียะ) ได้แก่ ผลไม้ต่าง ๆ เหง้าต่าง ๆ เช่น เผือกมันและผักต่าง ๆ เป็นต้น แต่เมื่อจัดตามกาลิกในส่วนนี้จึงหมายถึงกาลิกทั้ง 4 ประเภท

2. วิกาล หมายถึง ช่วงเวลาหลังเที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้นในเวลานี้พระภิกษุสามารถบริโภค น้ำปานะเภสัช 5 และยาได้ เมื่อจัดตามกาลิกในส่วนนี้จึงหมายถึงยามกาลิก สัตตาทกาลิกและยาวชีวิก ตามลำดับ แต่มีข้อน่าสังเกตเมื่อจัดตามกาลิก ทั้งยามกาลิก สัตตาทกาลิกและยาวชีวิกจะบริโภคได้ทั้งในกาลและวิกาลต่างกันเพียงแต่ว่า ยามกาลิก หรือน้ำปานะเมื่อรับประเคนแล้วบริโภคได้ไม่เกิน 1 วัน (ก่อนอรุณขึ้นของวันใหม่) ส่วนสัตตาทกาลิกหรือเภสัช 5 เมื่อรับประเคนแล้วบริโภคได้ไม่เกิน 7 วันและยาวชีวิกเมื่อรับประเคนแล้วบริโภคได้ตลอดอายุของยา

หลักธรรมและพระสูตรที่มีความสัมพันธ์กับหลักวิกาลโภชนา

เพื่อสามารถวิเคราะห์หาจุดแข็งและจุดอ่อนของหลักวิกาลโภชนาได้ถูกต้องจึงขอ
นำเสนอพระสูตรและหลักธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาแสดงเพิ่มเติม เช่น หลักมหาปเทศ 4, หลัก
โภชนมัตตัญญูตา, คณกโมคคัลลานสูตร, ภัททาสิสูตรและกกจูมสูตร เป็นต้น

หลักมหาปเทศ 4

ในยุคปัจจุบันพระภิกษุสามารถพิจารณาได้ว่า สิ่งใดควรฉัน สิ่งใดไม่ควรฉันในเวลาใด
หรือสิ่งใดจัดเป็นอาหาร เป็นน้ำปานะ เป็นยา ตามที่อุปัชฌาย์อาจารย์ได้อบรมสั่งสอนมา แต่ถ้า
พระภิกษุรูปนั้นจะพิจารณาวินิจฉัยเองมีหลักธรรมอะไร หรือไม่ที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้
เรื่องนี้ในยุคพุทธกาลได้มีมาแล้วหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทที่เกี่ยวกับการ
บริโภคขึ้นมา เมื่อภิกษุทั้งหลายพบอาหาร หรือพืชผักบางชนิดที่พระพุทธองค์ไม่ได้ตรัสออกชื่อ
ไว้ตรง ๆ ภิกษุทั้งหลายจึงไม่แน่ใจว่าจะบริโภคได้ หรือไม่ได้ ได้นำปัญหาดังกล่าวกราบทูลให้
พระพุทธองค์ทรงทราบ พระพุทธองค์จึงทรงประทานหลักมหาปเทศ 4 ให้เป็นหลักในการ
เปรียบเทียบไว้โดยมีเนื้อความดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควรขัดกับ
สิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับ
สิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับ
สิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับ
สิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย (วิ.มหา.7/92/152) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557)

จากหลักมหาปเทศ 4 ดังกล่าว อรรถกถาได้มีการวินิจฉัยไว้เป็นตัวอย่าง เช่น กรณี
ทรงอนุญาตน้ำปานะ 8 ชนิด หรือน้ำอัฐฐปาน แต่ไม่ได้ทรงอนุญาตน้ำแห่งผลไม้เล็ก น้ำหวาย
น้ำผลมะงั่ว น้ำผลมะขวิด และน้ำต้นเล็บเหยี่ยวไว้ อรรถกถาวินิจฉัยว่า เข้ากับหลักมหาปเทศ 4
ข้อที่ 2 จึงจัดเป็นน้ำปานะได้ ในปัจจุบันเครื่องดื่มบรรจุภัณฑ์ที่เป็นน้ำผลไม้ที่ไม่มีกาก ตลอด
จนถึงเครื่องดื่มที่เป็นชา กาแฟที่ใส่น้ำตาลจัดเป็นน้ำปานะตามหลักมหาปเทศ 4 ข้อที่ 2 เช่นกัน
แต่มีข้อน่าสังเกตว่า ปริมาณน้ำตาลในเครื่องดื่มน้ำปานะในปัจจุบันมีน้ำตาลในปริมาณที่สูง
จากรายงานของสำนักข่าวเจาะลึกระบบสุขภาพพบว่า น้ำปานะที่ภิกษุสงฆ์บริโภคมีน้ำตาลสูง
ถึง 7-20 ช้อน ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กรมอนามัยกำหนด คือ 6 ช้อนต่อวัน จากสาเหตุนี้
จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภิกษุสงฆ์ได้รับพลังงานที่มากเกินไปในแต่ละวัน เมื่อบริโภคติดต่อกัน
เป็นระยะเวลานานย่อมเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคอ้วนและเกิดโรคในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง
ตามมา เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น (Hfocus, 2560); (Hfocus, 2562)

ภัททาลิสฺสฺตร, กิฏาคริสิสฺตร, ลพฺภิโกปมฺสฺตรและกฺกจูปมฺสฺตร

ในต้นยุคพุทธกาลก่อนที่จะมีบัญญัติทางพระวินัยตามหลักวิกาลโภชนาสิกขาบทที่ 7 พระภิกษุสามารถบริโภคภัตตาหารได้เหมือนกับฆราวาสทุกประการ เมื่อทรงบัญญัติหลักวิกาลโภชนาสิกขาบทขึ้นมาในขั้นตอนแรกนี้ที่ปรากฏชัดเจนคือ จำนวนมื้ออาหารที่ลดลงเนื่องจากสามารถบริโภคได้ตั้งแต่อรุณขึ้นและไม่เกินเที่ยงวัน ธรรมเนียมของการบริโภคภัตตาหารของพระภิกษุในปัจจุบันจึงเหลือเพียง 2 มื้อ แต่จากการศึกษาวิเคราะห์จากพระสูตรต่าง ๆ เช่น ในภัททาลิสฺสฺตร (ม.ม.20/160/305-317), กิฏาคริสิสฺตร (ม.ม.20/222/395-407), ลพฺภิโกปมฺสฺตร (ม.ม. 20/176/335-336) และกฺกจูปมฺสฺตร (ม.ม. 18/265-266/242-245) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) พบว่า ทุกพระสูตรได้ทรงตรัสถึงวิธีการบริโภคของพระองค์เป็นตัวอย่างและตรัสถึงประโยชน์ที่พระองค์ทรงได้รับหลังจากการบริโภคเพียงมื้อเดียว จากหลักฐานใน 4 พระสูตรดังกล่าวในทัศนะของผู้เขียนจึงเห็นว่า พระพุทธองค์ทรงบัญญัติหลักวิกาลโภชนาโดยหลักการจริง ๆ ทรงประสงค์ให้พระภิกษุสงฆ์บริโภคเพียงมื้อเดียวในเวลาตั้งแต่อรุณขึ้นและไม่เกินเที่ยงวัน โดยขอยกเนื้อความจากกฺกจูปมฺสฺตร (ม.ม. 18/265-266/242-245) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) ขึ้นมาศึกษาเป็นกรณีตัวอย่างดังนี้

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สมัยหนึ่งพวกภิกษุได้ทำจิตของเราให้ยินดีเป็นอันมาก เราขอเตือนภิกษุทั้งหลายไว้ในที่นี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราฉันอาหารหนเดียว เมื่อเราฉันอาหารหนเดียวอยู่จะรู้สึกว่ามีอาพาธน้อย ลำบากกายน้อย กายเบา มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุก ภิกษุทั้งหลาย ถึงพวกเธอก็จงฉันอาหารหนเดียวเถิด แม้พวกเธอฉันอาหารหนเดียว ก็จะรู้สึกว่า มีอาพาธน้อย ลำบากกายน้อย เบากาย มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุก แต่ถ้าทำไม่ได้จริง ๆ ทรงผ่อนผันให้ฉันไม่อิ่มแล้วเก็บไปฉันที่อื่นได้อีกโดยที่เวลายังไม่เลยเที่ยงวัน ดังทรงแสดงในภัททาลิสฺสฺตร (ม.ม.20/160/305-317) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) พระสูตรนี้เกิดขึ้นที่วัดพระเชตุวันมหาวิหาร ในนครสาวัตถีซึ่งภายหลังที่ได้มีการบัญญัติสิกขาบทที่ว่า ด้วยการใช้บริโภคอาหารในเวลาวิกาลแก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว ยังพบว่า มีพระภิกษุบางรูปไม่ยอมปฏิบัติตาม เช่น ท่านพระภัททาลิเนื่องจากติดนิสัยเคยฉันอาหารจำนวนมาก แม้พระพุทธองค์จะทรงผ่อนผันให้ฉันไม่อิ่มแล้วเก็บไปฉันที่อื่นได้อีกโดยที่เวลายังไม่เลยเที่ยงวัน แต่ก็ยังไม่ยอมปฏิบัติตาม

โดยในอรรถกถาคัมภีร์ปปัญจสูทนี อธิบายการฉันมื้อเดียวว่า หมายถึงการฉันอาหารในเวลาตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นถึงเวลาเที่ยงวัน โดยมีธรรมเนียมการฉันอยู่ว่า เมื่อได้รับภัตตาหารและเนยใสแล้ว ท่านจะฉันส่วนหนึ่งแล้วล้างมือนำส่วนที่เหลือออกจากบาตรแล้วนำไปฉันในที่อื่น แต่ลักษณะการฉันของท่านพระภัททาลิที่ต้องการก็คือฉันให้อิ่มก่อนแล้วเก็บส่วนที่เหลือไปฉันที่อื่นต่อ ซึ่งผิดกับความหมายที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้คือให้ฉันเสียส่วนหนึ่งก่อนแต่ยังไม่อิ่มและให้เก็บส่วนที่เหลือไปฉันที่อื่นได้ (ม.ม.อ.20/319-320) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) โดยอรรถกถาอธิบายว่า ลักษณะของการฉันแบบนี้แม้ 10 ครั้งก็ถือว่า เป็นการฉัน

มือเดียว (ม.ม.อ.18/254-255) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) ในทัศนะของผู้เขียนจึงเห็นว่า พระภิกษุควรเปลี่ยนมาบริโภคภัตตาหารเพียงมือเดียว ถ้าทำไม่ได้ให้ลดปริมาณมือใด่มือหนึ่งลงเหลือเพียงบริโภคเพื่อลองท้องเท่านั้นเพราะปกติพระภิกษุมีกิจกรรมทางกายน้อยกว่าฆราวาส

คณกโมคคัลลานสูตรและหลักโภชนมัตตัญญูตา

จากการศึกษาพบว่า หลักโภชนมัตตัญญูตาปรากฏอยู่ในคณกโมคคัลลานสูตรซึ่งเป็นพระสูตรว่า ด้วยการศึกษและการปฏิบัติเป็นลำดับไป (ม.อ.22/93/137-143) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) โดยทรงตรัสให้รู้จักการบริโภคอาหารในปริมาณที่เหมาะสมตามหลักโภชนมัตตัญญูตา ซึ่งมาในลำดับที่ 3 ของการศึกษและการปฏิบัติโดยมีเนื้อความว่า

หลักโภชนมัตตัญญูตา

ความหมายของโภชนมัตตัญญูตา มีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องอยู่สองคำคือ โภชนะ หรือ โภชนะและคำว่า มัตตัญญูตา โดยแยกความหมายของคำดังนี้

โภชนะ หมายถึงของฉัน (ของพระภิกษุ) หรือของบริโภค ซึ่งมี 2 ประเภท คือ เป็น โภชนะธรรมดาและโภชนะอันประณีต โดย โภชนะธรรมดา ได้แก่ ข้าวสุก ขนมหสุก ขนมหแห้ง ปลา เนื้อ (วิ.มหาวิ.4/508/534) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557) และโภชนะอันประณีต ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย นมสด นมส้ม ปลา เนื้อ (วิ.มหาวิ.4/516/552) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557)

มัตตัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอเหมาะพอดี

โภชนมัตตัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค บริโภคแต่พอเหมาะพอดีไม่มากเกินไปจนเกิดโทษ เช่น ร่างกายเกิดความอึดอัด ง่วงซึมหลังจากบริโภคไปไม่นาน หรือในระยะยาวเข้าสู่ภาวะความเสี่ยงเป็นโรคอ้วนและไม่บริโภคน้อยเกินไปจนร่างกายถูกรบกวนด้วยความหิวและจากความหมายของโภชนะ หมายถึง โภชนะธรรมดาและโภชนะอันประณีต เมื่อกล่าวถึงประเภทของที่บริโภคจึงหมายรวมกาลิกทุกประเภทที่กล่าวมาข้างต้น เพราะฉะนั้นการที่พระภิกษุบริโภคเครื่องดื่ม น้ำผลไม้ ชา กาแฟที่มีส่วนผสมของน้ำตาลมากเกินไปในแต่ละวันถือว่า ไม่ปฏิบัติตามหลักโภชนมัตตัญญูตาที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน

ในทางปฏิบัติปัจจุบันพระภิกษุใหม่ทุกรูปจะได้รับการสอนหลักโภชนมัตตัญญูตานี้ และให้สวดก่อนบริโภคภัตตาหารเพื่อเตือนสติ ในทางปฏิบัติจึงควรมีสติและใช้ปัญญาพิจารณาทุกขณะที่บริโภคจึงเรียกตามภาษาทางการว่า บทตั้งขณิกปัจจเวกขณะ โดยตั้งขณิก แปลว่า ในขณะที่นั้น ๆ ปัจจเวกขณะ แปลว่า การพิจารณา รวมความในที่นี้จึงหมายถึง การพิจารณาอาหารในขณะที่บริโภค หรือเรียกบทสวดนี้ทั่วไปว่า บท ปฏิสังขาโย โดยเรียกตามคำเริ่มต้นของบทสวดนั้น เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักโภชนมัตตัญญูตาให้ละเอียดขึ้น ขอยกข้อความที่ปรากฏในคณกโมคคัลลานสูตรขึ้นมาแสดงเป็นภาษาบาลีและสำนวนภาษาไทย (หจจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, 2557) ซึ่งมีเนื้อความดังนี้

ความว่า “ในเมื่อภิกษุเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีฯ ทั้งหลายได้ ตถาคตย่อมแนะนำเธอให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดูก่อนภิกษุ มาเถิด เธอจะเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ มีเนื้อความว่า ปฏิสฺสขา โยนิโส ปิณฑปาตํ ปฏิเสวามิ, เราย่อมพิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันปิณฑปาต, เนว ทวาย, ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินสฺนุกสนาน, น มทาย, ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเมามัน, น มณฺทนาย, ไม่ให้เป็นไปเพื่อประดับ, น วิภูสณาย, ไม่ให้เป็นไปเพื่อตกแต่ง, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จิตฺติยา, แต่ให้เป็นไปเพียงเพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้, ยาปนาย, เพื่อความเป็นไปได้ของอรรถภาพ, วิทิสฺสปรติยา, เพื่อความสิ้นไปแห่งความลำบากทางกาย, พรหมจริยานุคฺคหยา, เพื่ออนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์, อิติ ปุราณญจ เวทนํ ปฏิหังขามิ, ด้วยการทำอย่างนี้, เราย่อมระงับเสียได้ซึ่งทุกขเวทนาเก่าคือความทิว, นวญจ เวทนํ น อุปฺปาทสฺสามิ, และไม่ทำทุกขเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น, ยาทรา จ เม ภวิสฺสติ, อนาคตา จ ผาสฺสุวิหาโร จาติ. อนึ่ง, ความเป็นไปโดยสะดวกแห่งอรรถภาพนี้ด้วย, ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วยและความเป็นอยู่โดยผาสุกด้วย, จักมีแก่เรา, ดังนี้

จากหลักโภชนมัตตัญญูตาที่ยกขึ้นมาจะพบว่า พระพุทธองค์ทรงให้พระภิกษุใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้ถึงเหตุผลที่แท้จริงของการบริโภคภัตตาหาร โดยทรงให้ใช้ปัญญากำกับขณะบริโภคจะได้ไม่บริโภคแบบสนองความอยากตามอารมณ์ แต่บริโภคเพียงให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้เพื่อที่จะนำร่างกายนี้ไปทำกิจอื่น ๆ เช่น ศึกษาเล่าเรียน บำเพ็ญสมณธรรม บำเพ็ญศีลสมาธิ ปัญญา โดยมีชีวิตอย่างผาสุกไม่ถูกความทิวรบกวนเนื่องจากบริโภคน้อยเกินไป หรือเกิดความอึดอัด, ร่วงซึมจากการบริโภคมากเกินไปและไม่มีโทษภัยไร้ข้อบกพร่องเสียหายที่พึงตำหนิติเตียนได้ ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2565) ได้สรุปไว้มี 2 ข้อคือ 1) ให้จำกัดปริมาณอาหารให้พอดีกับความต้องการของร่างกาย 2) ให้จำกัดประเภทอาหารให้พอดีที่จะได้สิ่งที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์และได้สัดส่วน

ความหมายในปัจจุบันคือพระภิกษุควรบริโภคอาหารให้ได้ปริมาณและสัดส่วนครบ 5 หมู่ ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน ผักและผลไม้ มิใช่บริโภคเพียงแต่ติดใจมัวเมาเพลิดเพลินในรสอาหาร คำนึงถึงแต่ความอร่อย ความอึดแต่เพียงอย่างเดียว และเนื่องจากรูปแบบของอาหารและเครื่องดื่มที่ญาติโยมถวายและอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในปัจจุบันรูปแบบที่ผลิออกมาไม่ว่า จะเป็นของบริโภคหรือเครื่องดื่มล้วนมีปริมาณของแป้ง น้ำตาล ไขมันอิ่มตัวและไขมันทรานส์เป็นหลัก เช่น ขนมปัง ขนมเค้ก น้ำอัดลม น้ำผลไม้ ภัตตาคาร เป็นต้น การบริโภคอาหาร หรือเครื่องดื่มรูปแบบนี้อย่างต่อเนื่องและมีปริมาณมากจะทำให้เกิดโทษต่อร่างกายได้ในระยะยาว เช่น ภาวะน้ำหนักเกิน หรือเป็นโรคอ้วน, โรคความดันโลหิตสูง, โรคเบาหวานชนิดที่สอง เป็นต้น เนื่องจากในแต่ละวันร่างกายได้รับพลังงานมากเกินไปเมื่อสะสมในระยะยาวจึงเกิดโทษขึ้น (จงจิตร อังคทะวานิช และคณะ, 2559) แต่ถ้าพระภิกษุปฏิบัติตามหลักโภชนมัตตัญญูตาที่พระพุทธองค์ทรงสอนอยู่เสมอ ๆ ขณะที่กำลังบริโภคพระภิกษุก็จะกลับมาคำนึงถึงคุณค่า หรือวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคแทนนั้นคือ พระภิกษุจะบริโภคในปริมาณที่เหมาะสมด้วยแต่ได้คุณค่าทางอาหารครบ 5 หมู่ด้วย

จุดแข็งและจุดอ่อนของหลักวิชาการโภชนา

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หลักวิชาการโภชนาที่พระพุทธองค์ทรงให้ไว้ในเรื่องการบริโภคภัตตาหารเครื่องดื่มและเภสัช 5 แก่พระภิกษุสงฆ์นั้น ทรงตรัสแนะนำเพิ่มเติมให้ใช้หลักการบริโภคแบบโภชนมัตตัญญูมาร่วมด้วยจึงถือได้ว่า หลักการดังกล่าวเป็นจุดแข็ง แต่ในยุคปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปเจริญเติบโตขึ้นเป็นอย่างมากรูปแบบของอาหารและเครื่องดื่มจึงเปลี่ยนไปจากอดีต อาหารและเครื่องดื่มที่พระภิกษุบิณฑบาตได้ หรือญาติโยมนำมาถวายจึงแตกต่างจากอดีตเป็นอย่างมาก องค์ความรู้ทางด้านโภชนาการที่ทันสมัยจึงมีความสำคัญมากขึ้น เพื่อให้พระภิกษุแยกแยะได้ว่า ควรบริโภคอาหาร หรือเครื่องดื่มในสัดส่วนหรือปริมาณเท่าใดจึงจะได้สัดส่วนของอาหารครบ 5 หมู่ตามที่ต้องการ ในทัศนะของผู้เขียนจึงเห็นว่า การขาดองค์ความรู้ด้านโภชนาการที่เหมาะสมกับยุคสมัยเป็นจุดอ่อนของหลักวิชาการโภชนา

การเกิดภาวะความชุกโรคอ้วนหรือกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในพระภิกษุสงฆ์ ในทัศนะของผู้เขียนจึงเห็นว่า น่าจะมาจากสาเหตุดังนี้

1. พระภิกษุสงฆ์ไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการโภชนาที่มีวัตถุประสงค์หลักให้พระภิกษุบริโภคเพียงมื้อเดียวภายในระยะเวลาตั้งแต่อรุณขึ้นและไม่เกินเที่ยงวัน นอกจากนี้พระภิกษุยังไม่ปฏิบัติตามหลักโภชนมัตตัญญูตามที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ให้พิจารณาอาหารในขณะที่บริโภค หรือปฏิบัติตามแต่ไม่ถูกวิธี เช่น มีการสวดหรือพิจารณาโดยใช้แต่ภาษาบาลี ซึ่งการกระทำดังกล่าวถ้าผู้สวดไม่เข้าใจ กลไกการทำงานของระบบประสาทสมองที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมย่อมไม่เกิดขึ้น

2. แม้พระภิกษุจะไม่สามารถบริโภคภัตตาหารได้หลังเที่ยงวันไปแล้ว แต่สามารถบริโภคน้ำปานะ เช่น น้ำผลไม้ที่ไม่มีกาก ชา กาแฟ ที่ใส่น้ำตาล เป็นต้น และเภสัช 5 ได้ การบริโภคในส่วนนี้ร่างกายจึงยังคงได้รับสารอาหารและพลังงานไม่ต่างจากฆราวาสที่บริโภคอาหารหลังเที่ยงวันไปแล้ว เมื่อบริโภคมกเกินไปจึงทำให้เกิดภาวะน้ำหนักเกิน หรือเกิดโรคในกลุ่ม NCDs ขึ้นได้ (Hfocus, 2560); (Hfocus, 2562)

3. เนื่องจากพระภิกษุสงฆ์ขาดองค์ความรู้ด้านโภชนาการจึงทำให้ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคอาหารให้ครบสัดส่วน 5 หมู่ รวมทั้งปริมาณของน้ำตาลและไขมันที่แฝงมากับอาหารแปรรูปและเครื่องดื่มจึงทำให้ได้รับพลังงานในปริมาณที่มากเกินไปในแต่ละวันโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้ปัจจัยเสริมที่ทำให้เกิดภาวะนี้ได้ดียิ่งขึ้นมาจากอาหารและเครื่องดื่มที่พระภิกษุบริโภคไม่ได้เกิดจากตนเองหามาหรือทำขึ้นเอง แต่ได้รับมาจากอาหารบิณฑบาตและจากญาติโยมถวายมา ซึ่งอาหารโดยส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ซื้อมา โดยเฉพาะอาหารที่ได้จากบิณฑบาตตอนเช้า ทำให้สัดส่วนของปริมาณอาหารมีไขมันที่มากเกินไป เช่น เป็นของทอดถ้าเป็นเนื้อสัตว์ก็จะเป็นเนื้อสัตว์ที่ติดมันมากเนื่องจากราคาถูกกว่าเนื้อสัตว์ที่ไม่ติดมัน ในเรื่องของรสชาติมักจะ มีรสหวาน มันและเค็มเกินไป ตลอดจนญาติโยมมักถวายขนมหวานเป็นหลัก แทนที่จะมีผักและ

ผลไม่เป็นหลัก ภาพรวมในข้อนี้รวมทั้งการที่พระภิกษุสงฆ์ไม่ปฏิบัติตามหลักโภชนาการตามหลักโภชนาการ จึงทำให้ร่างกายได้รับสัดส่วนของอาหารและเครื่องดื่มที่บริโภคมีปริมาณแบ่ง น้ำตาลและไขมัน ที่มากเกินไปในแต่ละวัน เมื่อบริโภคแบบนี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอในระยะยาว จึงทำให้เกิดโรค อ้วนและ หรือกลุ่มโรค NCDs ตามมา (จงจิตร อังคทะวานิช และคณะ, 2559)

4. ในปัจจุบันพระภิกษุมีกิจกรรมทางกายที่ลดลง เช่น ระยะทางที่บิณฑบาตที่สั้นลง ตลอดจนถึงการปิดกวาดลานวัด ดูแลความสะอาดเสนาสนะรอบบริเวณวัดก็ใช้เวลาน้อยลง บางวัดไม่ได้จัดเป็นกิจกรรมที่จะต้องทำทุกวันและ หรือบางครั้งพระที่มีพรรษามาก หรือมี ตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการก็จะยุ่งเกี่ยวกับกิจการบริหารจึงเป็นหน้าที่ของพระผู้น้อยที่จะดูแล ความสะอาดรอบบริเวณวัดแทน เมื่อลักษณะการทำงานเป็นแบบนี้จึงมีโอกาสดอกกำลังกาย ลดลง เมื่อบริโภคอาหารและเครื่องดื่มมากเกินไป พลังงานที่ร่างกายได้รับในแต่ละวันก็ย่อมมาก แต่กลับมีการเผาผลาญใช้พลังงานน้อย เนื่องจากร่างกายมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกาย ที่น้อย พลังงานที่เหลือใช้ในแต่ละวันเมื่อสะสมมากขึ้นจึงทำให้เกิดภาวะโรคอ้วนและ หรือกลุ่ม โรค NCDs ขึ้น (Hfocus, 2560); (Hfocus, 2562)

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไข

1. พระภิกษุควรเปลี่ยนมาบริโภคภัตตาหารเพียงมื้อเดียวดังเช่น สายวัดป่าทั่วไป ถ้าทำไม่ได้ ให้ลดปริมาณมื้อใดมื้อหนึ่งลงเหลือเพียงบริโภคเพื่อลองท้องเท่านั้น

2. พระภิกษุควรศึกษาการบริโภคตามหลักโภชนาการตามหลักโภชนาการให้เข้าใจถูกต้องเพื่อนำไป ปฏิบัติได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ เพราะถ้าพระภิกษุปฏิบัติตามหลัก ดังกล่าวทุก ๆ วันย่อมสามารถทำให้พระภิกษุรูปนั้นเปลี่ยนนิสัยการบริโภค จากการสนองตาม อารมณ์เป็นหลักไปสู่นิสัยการบริโภคในปริมาณที่เหมาะสมและให้ได้คุณค่าทางอาหารแทน

อธิบายตามหลักประสาทวิทยาศาสตร์และประสาทวิทยาได้ว่า เมื่อมีการสื่อสารของจิต ต่อสมองโดยการกระทำซ้ำ ๆ ในรูปแบบที่สมองรับรู้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย ทาง ความคิด การสร้างภาพจินตนาการและคำพูด อย่างต่อเนื่องย่อมมีผลต่อระบบประสาท โดยสมองจะสร้างวิถีประสาทที่แข็งแรงในส่วนนั้นขึ้น อาจเรียกได้ว่า จนเกิดเป็นโปรแกรมใหม่

ที่เอาชนะโปรแกรมเก่าได้ เปรียบเหมือนการเติมน้ำดีไล่น้ำเสียเมื่อเติมน้ำดีอย่างต่อเนื่องและไม่หยุด น้ำเสียจะเจือจางจนไม่มีผลกระทบในที่สุด ซึ่งจะทำให้เกิดความเคยชิน หรือนิสัยใหม่ขึ้นมา (ภักกร บวรณสันติกุล, 2019); (Voss et al., 2017); (ขุนเขา เขจรบุตร, 2561) เช่น จากเดิมที่บริโภคตามความชอบใจเน้นความเอร็ดอร่อยเป็นหลัก จะเปลี่ยน พฤติกรรมเป็นการบริโภคแบบเริ่มแยกแยะว่า สิ่งใดควรบริโภค สิ่งใดไม่ควรบริโภค ถ้าจะ บริโภคควรบริโภคได้มากน้อยเท่าไร การปฏิบัติตามหลักโภชนาการตามหลักโภชนาการ ดังกล่าวจึงสามารถ นำไปสู่การสร้างพฤติกรรม หรือนิสัยใหม่ในเรื่องการบริโภคที่ดีขึ้นได้ ซึ่งย่อมทำให้พระภิกษุ มีสุขภาพที่ดีจากการบริโภคในปริมาณที่เหมาะสมและเป็นไปตามหลักโภชนาการ

3. พระภิกษุสงฆ์ควรศึกษาหาความรู้ด้านการบริโภคตามหลักโภชนาการด้วยตนเอง จากช่องทางสื่อ ต่าง ๆ เช่น จากหนังสือชื่อว่า “ปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวัน สำหรับคนไทย (สำนักโภชนาการ, 2563) องค์ความรู้อาหารและโภชนาการสำหรับพระสงฆ์ และฆราวาส” (อนามัยมีเดีย, 2566) เป็นต้น เพื่อให้สามารถแยกแยะได้ว่า การบริโภคในแต่ละวันควรจะบริโภคอะไรได้บ้างและในปริมาณเท่าไรเพื่อให้ได้คุณค่าทางอาหารครบถ้วน 5 หมู่ และมีสัดส่วนที่ถูกหลัก หรือใกล้เคียงหลักโภชนาการมากที่สุด อย่างน้อยมื้ออาหารที่ได้รับมา ส่วนใหญ่จะไม่ถูกหลักโภชนาการ แต่พระภิกษุสามารถเลือกบริโภคได้ ซึ่งจะช่วยให้ลดโอกาสการเกิดภาวะโรคอ้วนและกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้ ในส่วนของคณะสงฆ์โดยเฉพาะในระดับเจ้าคณะภาค จึงควรจัดให้มีการอบรมเรื่องโภชนาการแก่พระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะควรมีภาคบังคับแก่พระภิกษุที่มีภาวะโรคอ้วน หรือเป็นโรคในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังให้เข้ารับการอบรม เพื่อสามารถนำองค์ความรู้เหล่านั้นไปปรับใช้ร่วมกับการบริโภคตามหลักโภชนาการตามมติตัญญูตา

4. ควรเพิ่มกิจกรรมเคลื่อนไหวทางกายให้มากขึ้น นอกจากการบิณฑบาตที่ทำอยู่เป็นประจำ โดยทางวัดควรจัดให้มีวัฒนธรรมการปิดกวาดลานวัด ดูแลความสะอาดของเสนาสนะ เป็นกิจวัตรทุกวัน ดังเช่น วัตรปฏิบัติของสายวัดป่าและควรปฏิบัติสมาธิในรูปแบบของการเดินจงกรมให้ได้อย่างน้อยวันละ 30 นาที นอกจากนี้สามารถออกกำลังกายในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มได้อีกตามความเหมาะสม โดยควรที่จะทำในสภาพแวดล้อมที่สามารถรักษาสมาธิของพระภิกษุได้ เช่น ในกุฏิ ซึ่งสามารถออกกำลังกายได้ทั้งในรูปแบบ แอโรบิก (Aerobic Exercise) หรือคาร์ดิโอ (Cardio) เช่น การปั่นจักรยาน แบบมีแรงต้าน (Weight Training) โดยใช้ร่างกายออกแรงต้านกับน้ำหนัก หรือแรงโน้มถ่วง ไม่ว่าจะเป็นน้ำหนักของตัวเอง เช่น การวิดพื้น (Push Up) ไปจนถึงน้ำหนักของอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น การใช้ดัมเบล ยางยืดต้านแรง แบบยืดเหยียดกล้ามเนื้อ (Stretching) เช่น โยคะและในรูปแบบของศาสตร์จีน เช่น การแกว่งแขน รำไทเก็ก และชี่กง เป็นต้น (อนามัยมีเดีย, 2566)

5. ในกรณีของพระภิกษุที่มีภาวะโรคอ้วนและเป็นโรคในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง แนะนำให้ศึกษาหลักการบริโภคแบบ Intermittent Fasting (IF) เนื่องจากเป็นหนึ่งในหลายวิธีที่สามารถช่วยในการลดน้ำหนักและยังมีผลช่วยปรับปรุงตัวชี้วัดทางด้านสุขภาพด้านอื่น ๆ เช่น ลดความเสี่ยงในการเป็นโรคเบาหวานและโรคหลอดเลือดหัวใจ ลดการอักเสบในร่างกาย ทำให้ร่างกายตอบสนองต่อฮอร์โมนอินซูลินได้ดีขึ้น และทำให้สมองทำงานได้ดีขึ้น เป็นต้น (Mark P., Mattson, 2021) โดยสามารถนำมาปรับใช้เข้ากับหลักวิกาลโภชนา ซึ่งสามารถช่วยทำให้น้ำหนักตัวและไขมันพอกตับลดลงได้ แต่ในกรณีของพระภิกษุที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง เป็นต้น ควรปรึกษาแพทย์ก่อนเริ่มลงมือทำ

ทฤษฎี หรือหลักของการทำ IF ร่างกายต้องมีการอดอาหารอย่างน้อย 12 ชม. ขึ้นไป สลับกับช่วงรับประทานอาหารปกติ (Mark P. Mattson, 2021) ในช่วงที่อดอาหารสามารถรับประทานอาหารได้ แต่น้ำเปล่า หรือเครื่องดื่มอื่น ๆ ที่ไม่มีพลังงาน เช่น ชาดำ กาแฟดำและเครื่องดื่ม

สมุนไพรมะขามและน้ำตาล เป็นต้น (พัชญา บุญชยาอนันต์, 2565) โดยกลไกของร่างกายที่เกิดขึ้นสามารถลดน้ำหนักและไขมันพอกตับได้เนื่องจากในช่วงนั้น เมื่อมีการอดอาหารนาน ๆ ระดับน้ำตาลในเลือดและฮอร์โมนอินซูลินจะลดต่ำลง ฮอร์โมนกลูคาگون (Glucagon) จะหลั่งออกมาเพื่อทำหน้าที่สลายไกลโคเจนที่สะสมไว้ที่ตับ (ทำให้ไขมันพอกตับลดลง) เพื่อเปลี่ยนเป็นน้ำตาลกลูโคสเข้าสู่กระแสเลือด รักษาระดับน้ำตาลในเลือดให้เป็นปกติ แต่ถ้ายังมีการอดอาหารอย่างต่อเนื่อง ร่างกายก็จะสลายไขมันที่สะสมไว้มาเป็นแหล่งพลังงานต่อไป เมื่อมีการบริโภคแบบนี้ในระยะยาวพอสมควรไขมันพอกตับและน้ำหนักก็จะลดลงได้ (Mark P. Mattson, 2021)

ในกรณีของพระภิกษุเมื่อนำหลักการของการบริโภคแบบ IF มาปรับใช้ร่วมด้วยกับหลักวิกาลโภชนาเรื่องการอดภัตตาหารให้ได้ต่อเนื่องเกิน 12 ชม. ขึ้นไปจึงไม่มีปัญหาในส่วนนี้ เพราะพระภิกษุบริโภคภัตตาหารได้ตั้งแต่อรุณขึ้นจนถึงเที่ยงวันเท่านั้น ประมาณว่า 7 โมงเช้า เป็นต้นไปเริ่มบริโภค เพราะช่วง 6-7 โมงเช้าพระภิกษุต้องใช้เวลาไปบิณฑบาต ช่วงเวลาบริโภคจึงอยู่ในช่วง 7 โมงเช้าถึงเที่ยง ซึ่งมีช่วงเวลาบริโภคเพียง 5 ชม. ช่วงที่อดภัตตาหาร 19 ชม. ซึ่งนานกว่า 12 ชม. ส่วนที่เป็นปัญหาคือการบริโภคน้ำปานะและเภสัช 5 ชนิดซึ่งสามารถบริโภคได้ตลอดทั้งวัน ถ้าไม่มีการกำหนดช่วงเวลาการหยุดบริโภคเอาไว้ การบริโภคแบบนี้จะทำให้ร่างกายอยู่ในภาวะอดสารอาหารและพลังงานน้อยกว่า 12 ชม. การดื่มน้ำไขมันสะสมออกมาใช้จึงมีโอกาสเกิดขึ้นน้อยมาก ในทัศนะของผู้เขียนคิดว่า เพื่อให้แน่ใจว่าร่างกายเข้าสู่ภาวะของการดื่มน้ำไขมันสะสมออกมาใช้จริง จึงควรกำหนดเวลาหยุดรับประทานน้ำปานะและเภสัช 5 ขึ้น ตามหลักของการปฏิบัติแบบ IF เช่น ใช้สูตร 14/10, 15/9 และ 16/8 เป็นต้น อธิบายได้ว่า ใน 1 วันมี 24 ชม. ตัวเลขข้างหน้าหมายถึงช่วงเวลาที่ยอดอาหารและตัวเลขข้างหลัง หมายถึงช่วงเวลาที่ยอดอาหารและเครื่องดื่มที่มีพลังงานได้ เพราะฉะนั้นในกรณีของพระภิกษุการบริโภคเครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้และชา กาแฟที่ใส่น้ำตาล ตลอดจนถึงเภสัช 5 จากเดิมที่บริโภคได้ทั้งวัน จึงต้องมีการปรับลดเวลาในการบริโภคลง โดยเมื่อจะใช้สูตร 14/10 หรือ 15/9 หรือ 16/8 ดังกล่าวแล้ว ช่วงเวลาการบริโภคภัตตาหารจึงยังคงเหมือนเดิม คืออยู่ในช่วง 7 โมงเช้าไม่เกินเที่ยงวัน โดยไปปรับลดชั่วโมงการดื่มน้ำปานะและเภสัช 5 ลงให้เป็นไม่เกิน 5 โมงเย็น 4 โมงเย็นและ 3 โมงเย็นตามลำดับเท่านั้น โดยขอแนะนำว่าในช่วงเริ่มต้นควรใช้ช่วงเวลาที่ยอดอาหารน้อยกว่า คือสูตร 14/10 เพื่อให้ร่างกายปรับตัวได้ง่ายเมื่อเริ่มชินแล้วค่อย ๆ เพิ่มชั่วโมงการอดอาหารขึ้นได้โดยสูตรที่นิยมกันมากที่สุดคือ 16/8 เพราะไม่ตึงหรือหย่อนจนเกินไป หรือจะเพิ่มชั่วโมงการอดอาหารให้มากกว่านี้ก็ทำได้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ถ้าทำได้ในระยะยาวพอสมควรร่างกายก็จะสามารถลดน้ำหนักลงได้ นอกจากนี้ตามปกติโรคความดันโลหิตสูงโดยทั่วไปสัมพันธ์กับการมีไขมันในเลือดสูง เมื่อร่างกายนำไขมันสะสมไปใช้เป็นพลังงาน ไขมันในเลือดจะลดลงทำให้อาการโรคความดันโลหิตสูงดีขึ้นได้เช่นกัน แต่จากที่กล่าวมาแล้วในกรณีของพระภิกษุที่ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง หรือโรคเบาหวาน

(ชนิดที่ 2) การนำหลักการ IF มาใช้ร่วมกับหลักวิกาลโภชนาจะต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์ เพื่อจะได้มีการปรับลดขนาดยาได้ตามความเหมาะสมของภาวะร่างกายของผู้ป่วย เช่น กรณีที่ผู้ป่วยเป็นโรคเบาหวาน ปกติภายหลังจากการบริโภคระดับน้ำตาลในเลือดจะสูงขึ้นเกินเกณฑ์มาตรฐานเนื่องจากในผู้ป่วยโรคเบาหวานจะมีภาวะดื้อต่อฮอร์โมนอินซูลิน (Insulin) ผู้ป่วยโรคเบาหวานจึงต้องได้รับยาเพื่อช่วยปรับลดระดับน้ำตาลในเลือดให้เป็นปกติ แต่เมื่อผู้ป่วยหันมาทำการบริโภคแบบ IF จะมีช่วงเวลาถืออดอาหารซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดลดลงจากเดิม เมื่อยังคงรับประทานยาเบาหวานเท่าเดิมระดับน้ำตาลในเลือดก็จะลดลงต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ซึ่งจะเป็นอันตรายได้ลักษณะดังกล่าวจึงต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิด เพื่อปรับลดขนาดยาให้เหมาะสมกับภาวะผู้ป่วย ถ้าผู้ป่วยสามารถคุมอาหารที่บริโภคได้ตามหลักโภชนาการบวกกับการใช้แนวทางการบริโภคแบบ IF ได้อย่างต่อเนื่อง ในที่สุดระบบการเผาผลาญของร่างกายจะค่อย ๆ ปรับตัวได้ดีขึ้น ภาวะดื้อต่อฮอร์โมนอินซูลินก็จะค่อย ๆ ลดลงจนกลับมาเป็นปกติ โรคเบาหวานก็จะหายได้ หรือสามารถหยุดยาได้ แต่ในทางการแพทย์จะไม่ใช้ว่าหายจากโรคเบาหวาน จะใช้คำว่า เบาหวานสงบแทนเพราะเมื่อผู้ป่วยกลับไปมีพฤติกรรมบริโภคแบบเดิม ๆ โรคเบาหวานก็จะกลับมาเป็นใหม่ได้อีก สอดคล้องกับ สุพิชชา แสงทองพราว ที่กล่าวว่า ท่านช่วยผู้ป่วยโรคเบาหวาน ทำให้เบาหวานสงบมาแล้วกว่าสองหมื่นราย โดยใช้รูปแบบการบริโภคแบบ IF ร่วมกับการบริโภคแบบโภชนาการ (สุพิชชา แสงทองพราว, 2566)

สรุป

ผลจากการศึกษาหลักวิกาลโภชนาพบว่า เป็นบทบัญญัติทางพระวินัยที่มาในโภชนวรรคที่ 4 สิกขาบทที่ 7 แห่งปาจิตติยกัณฑ์ ที่ควบคุมเกี่ยวกับประเภทของอาหารที่จัดตามกาลิกต่าง ๆ ซึ่งจำกัดทั้งในเรื่องของชนิดอาหารและเวลาที่เก็บสะสมไว้โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ ยาวกาลิก ยามกาลิก สัตตหาลิกและยาวชีวิก จากหลักการดังกล่าวทำให้พระภิกษุสามารถบริโภคภัตตาหารได้ตั้งแต่อรุณขึ้นจนถึงเที่ยงวัน แต่สามารถบริโภคน้ำปานะ เช่น น้ำผลไม้ที่กรองเอากากออกแล้ว ชา กาแฟที่ใส่น้ำตาลและเกสร 5 ได้ตลอดทั้งวัน โดยมีจุดแข็งคือทรงให้ใช้สติและปัญญาพิจารณาสิ่งของ (กาลิกทั้ง 4) ขณะที่บริโภคตามหลักโภชน มัณฺฑิตัญญุตาร่วมด้วยเสมอ ซึ่งถ้าพระภิกษุปฏิบัติตามย่อมสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคที่ไม่ดีไปสู่พฤติกรรมบริโภคที่ดีได้ กรณีจุดอ่อนเนื่องจากรูปแบบของอาหารและเครื่องดื่มต่าง ๆ ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก รายละเอียดเกี่ยวกับหลักโภชนาการ จึงต้องทันสมัยขึ้นในส่วนหลักวิกาลโภชนาจึงถือว่าจุดนี้เป็นจุดอ่อน เพราะขาดองค์ความรู้ส่วนนี้ไปจากรายงานทางด้านสาธารณสุขพบว่าพระภิกษุสงฆ์มีภาวะโรคอ้วน โรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงอยู่ในระดับที่น่าวิตกกังวล ทั้งนี้แม้ว่าพระภิกษุจะบริโภคภัตตาหารได้ไม่เกินเที่ยงวันแต่ยังสามารถบริโภคเครื่องดื่ม เช่น น้ำผลไม้ ชา กาแฟที่ใส่น้ำตาลได้ทั้งวัน การบริโภคแบบนี้

จึงไม่แตกต่างกับการบริโภคอาหารหลายมื้อ เพราะร่างกายยังคงได้รับพลังงานอยู่ เมื่อบริโภคในปริมาณที่มากเกินไปย่อมนำมาสู่ภาวะโรคดังกล่าวได้ นอกจากนี้อาจเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น การไม่ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ในเรื่องการพิจารณาอาหารตามหลักโภชนาการ 5 ประการ การขาดความรู้ด้านโภชนาการ มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกายที่น้อย และต้องบริโภคอาหารตามที่ยาติโยมถวาย แนวทางในการป้องกัน หรือการแก้ไขพระภิกษุควรปฏิบัติดังนี้ 1) พิจารณาอาหารและเครื่องดื่มขณะที่บริโภคตามหลักโภชนาการ 5 ประการ 2) ศึกษาหาความรู้ทางด้านโภชนาการเพิ่มเติม 3) มีการออกกำลังกายสม่ำเสมอ 4) นำหลักการบริโภคแบบ Intermittent Fasting มาปรับใช้ร่วมกับหลักโภชนาการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์. (2566). ข้าวเหนียวประเด็นร้อน. เรียกใช้เมื่อ 24 กรกฎาคม 2566 จาก https://www.dms.go.th/Content/Select_Landding_page?contentId=42432
- ขุนเขา เขจรบุตร. (2561). กรรมตามสมอง (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: ดีเอ็มจี.
- จงจิตร อังคทะวานิช และคณะ. (2559). สถานการณ์ปัญหาโภชนาการในพระสงฆ์จากโครงการ “สงฆ์ไทยไกลโรค”. กรุงเทพมหานคร: ปัญญามิตรการพิมพ์
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2536). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 16). นครปฐม: หอพระไตรปิฎก.
- พัชญา บุญยาอนันต์. (2565). Intermittent Fasting (IF) คืออะไร ลดน้ำหนักได้อย่างไร?. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2566 จาก <https://chulalongkornhospital.go.th/kcmh/line/intermittent-fasting-if>
- ภัคกร บุณสันติกุล. (2562). 5 เทคนิคอัพเกรดสมองพัฒนาความจำ. เรียกใช้เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://www.tpa.or.th/tpanews/upload/mag_content/152/ContentFile3077.pdf
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. (2557). พระไตรปิฎกอรรถกถาแปล ฉบับฉลอง พระชนมายุ 90 พรรษา สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (พิมพ์ครั้งที่ 8). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2565). การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น (พิมพ์ครั้งที่ 54). กรุงเทพมหานคร: สำนักนิตยสารสามย่าน.
- สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2563). ปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย พ.ศ. 2563 (พิมพ์ครั้งที่ 1). ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ.วี. โปรเกรสซิฟ เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2566 <https://nutrition2.anamai.moph.go.th/th/dri>

- สุพิชชา แสงทองพราว. (2566). ปลดล็อกเบาหวานด้วยอาหารชีวิตประจำวันคู่มือที่ผู้เป็นเบาหวานทุกคนต้องมี (พิมพ์ครั้งที่ 12). พิทู ดีไซน์ แอนด์ พรินท์.
- หจก.หมายเหตุพุทธทาส อินทปัญญา. (2557). คู่มืออุบาสก อุบาสิกา ทำวัตรเช้า-เย็น บทสวดมนต์พิเศษและศาสนพิธี แปลไทย. (ฉบับพุทธยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ตามแบบฉบับสวนโมกขพลาราม). กรุงเทพมหานคร: หจก.หมายเหตุพุทธทาส อินทปัญญา
- อนามัยมีเดีย. (2566). องค์ความรู้อาหารและโภชนาการสำหรับพระสงฆ์และฆราวาส. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน จาก https://multimedia.anamai.moph.go.th/ebooks/food_monk/
- Bangkokbiznews. (2567). คนไทยน้ำหนักเกินและอ้วน 48.35% ลดน้ำหนักภาวะอ้วนป้องกันโรค. เรียกใช้เมื่อ 17 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/well=being/1116317>
- Hfocus. (2560). พระสงฆ์ กทม.-เขตเมืองกว่าครึ่งเสี่ยงโรคอ้วน เหตุฉันทอาหารโปรตีนต่ำ ไขมันสูง. เรียกใช้เมื่อ 18 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.hfocus.org/content/2017/07/14203>
- _____. (2561). คนไทยตายด้วยโรค NCDs ชั่วโมงละ 37 คน เร่งป้องกัน-ควบคุม. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.hfocus.org/content/2018/08/16157>
- _____. (2562). สงฆ์ไทยอ้วน 48% แนะนำอาหารพระด้วยสูตร 4 เสริม 2 ลด. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.hfocus.org/content/2019/07/17374>
- _____. (2566). ผลักดันคนไทยใส่ใจสุขภาพปรับเปลี่ยนมุมมองลด “โรคอ้วน”. เรียกใช้เมื่อ 17 กรกฎาคม 2566 จาก <https://ddc.moph.go.th/brc/news.php?news=32470&deptcode=brc>
- _____. (2566). พบคนไทยเป็นโรคเบาหวาน 5.2 ล้านคน มีผู้ป่วยด้วยโรคอ้วนกว่า 20 ล้านคน. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.hfocus.org/content/2023/11/28893>
- _____. (2567). สสส.เผยพระสงฆ์ไขมันในเลือดสูง 55.4% อาพาธด้วยเบาหวาน ความดันโลหิตสูง. เรียกใช้เมื่อ 17 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.hfocus.org/content/2024/05/30576>
- Mark P. Mattson. (2021). The Intermittent Fasting Revolution. MIT.
- Voss, P. et al. (2017). Dynamic brains and the changing rules of neuroplasticity: implications for learning and recovery. *Frontiers in psychology*.

*Corresponding Author Email: nipitpon.von@mcu.ac.th

as developing relationships both within and between communities. The “Heet Sib Song” tradition is valuable for individual development in areas such as emotional well-being, intellect, and emotional intelligence. It also fosters knowledge and skills. At the societal level, it promotes confidence and faith in local culture, strengthens budget management, and instills pride. The values supporting community development include progress in the areas of economy, environment, education, governance, communication and technology, health, and the community itself.

The approach to passing down the “Heet Sib Song” tradition includes clearly defining the practices for each month in line with societal conditions, expanding communication channels to be more diverse and modern, and encouraging children, youth, and the community to actively participate in the preservation of the tradition. This fosters local pride and development in conservation, the transmission of historical and cultural values, which are key to building community strength while continuing to promote livelihoods for community members.

Keywords: Soft Power, Heet Sib Song, Economy

บทนำ

วัฒนธรรมประเพณีทางอีสานมีศักยภาพความพร้อมด้านทุนวัฒนธรรมที่มากมาย ทั้งการแสดงของภาคอีสาน มักเกิดจากกิจวัตรประจำวัน หรือประจำฤดูกาล เช่น แห่นางแมว เจ็งบั้งไฟ เจ็งสวิง ทั้งยังมีอาหารที่รสชาติเป็นที่ถูกใจของคนทุกภาคของไทย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมต่าง ๆ ของท้องถิ่น และโดยเฉพาะประเพณีงานบุญ “ฮีตสิบสอง” ของทางภูมิภาคอีสาน พื้นฐานเหล่านี้สามารถเป็นต้นทุนการสร้าง Soft Power นำความเป็นไทยสู่โลก เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางสังคมและวัฒนธรรม ทางเศรษฐกิจยุคใหม่ (พัชรา อุทิศวรรณกุล, 2558)

งานบุญประเพณี “ฮีตสิบสอง” สามารถพัฒนาต่อยอดในทางเศรษฐกิจได้ทั้งยังตอบ โจทย์สังคมไทยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากสังคมเมืองสู่สังคมชนบทเพราะ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในประเทศไทยก็สามารถต่อยอดธุรกิจลดปัญหาการช่องว่างระหว่างคนจนกับ คนรวยได้ โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการขายสินค้าและต่อยอดในธุรกิจท้องถิ่นของตัวเอง ได้ ทั้งยังอยู่ในชุมชนไม่ต้องย้ายเข้าสู่สังคมเมือง กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (สวธ.) ในฐานะ หน่วยงานหลักในการพัฒนาต่อยอด และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมไทย ถึงแนวทางในการ พัฒนาทุนทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อขับเคลื่อน Soft Power เชื่อมไทยสู่โลก

ทั้งนี้ กรมส่งเสริมวัฒนธรรมเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริม พัฒนาต่อยอด และเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยสู่ระดับนานาชาติ เพื่อผลักดัน “Soft Power” ความเป็นไทย เพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ สร้างรายได้และภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศ โดยมีกลไกสำคัญในการ ขับเคลื่อนงาน คือ การสร้างเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถาบัน บัณฑิตศึกษา ผ่านการมีส่วนร่วมของภาคทุกส่วน ด้วยการนำทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นต้นทุน สำคัญ คือ งานมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage: ICH) มาประยุกต์ ใช้เพื่อขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และกระทรวง วัฒนธรรม เพื่อผลักดันวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ 5 ด้าน หรือ 5 F ได้แก่ อาหาร (Food) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) ผ้าไทยและการออกแบบแฟชั่น (Fashion) มวยไทย (Fighting) และเทศกาลประเพณี (Festival) (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2564)

ซึ่งงานบุญประเพณี “ฮิตสิบสอง” ก็เป็นหัวใจหลักที่สามารถส่งเสริมงานบุญให้รู้จักจาก เทศกาลงานบุญประเพณีทั้ง 12 เดือน ของวิถีชีวิตภูมิภาคอีสานสู่เวทีโลกได้

Soft Power ความหมายที่แท้คืออะไร

Soft Power คืออะไร? และ Hard Power คืออะไร?

แนวคิดเรื่อง Soft Power และ Hard Power ถูกพัฒนาขึ้นโดย ศาสตราจารย์ Joseph S. Nye ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์จากสถาบันจอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดย ความหมายของทั้งสองคำนี้ ไว้ว่า

Soft Power คืออะไร?

“Soft Power” คือ การใช้อิทธิพลทางวัฒนธรรม คุณค่าทางสังคม เพื่อ “เชื้อเชิญ” ให้ ผู้คนสนใจแล้วอยากทำตาม ดังเช่น กระแสเกาหลีฟีเวอร์ ที่เกิดขึ้นทั่วโลกหลังซีรีส์ภาพยนตร์ เกาหลี รวมถึงเหล่าศิลปิน K-pop โด่งดังไปทั่วโลก พร้อมสอดแทรกวัฒนธรรมวิถีชีวิต ความ เชื่อ ค่านิยม ไปในสื่อเหล่านั้นด้วย

Hard Power คืออะไร?

ในขณะที่ “Hard Power” คือ การใช้อำนาจทางทหาร หรือ เศรษฐกิจ เพื่อ “บังคับ” ให้ผู้คนทำตามสิ่งที่ต้องการ ตัวอย่างได้ชัดเจน คือ สงครามรัสเซียยูเครน ที่รัสเซียใช้กำลังทหาร เพื่อบีบบังคับให้ยูเครนมาอยู่ใต้อาณัติของรัสเซียอีกครั้ง ในขณะที่ทั่วโลกก็พร้อมใจใช้ “การคว่ำ บาตรทางเศรษฐกิจ” ต่อรัสเซีย เพื่อกดดันให้รัสเซียถอนกำลังจากยูเครน

“Hard Power” คือ แม้จะได้ผลแต่ก็เกิดอยู่เพียงชั่วคราวและก่อให้เกิดผลลัพธ์แบบที่จับ ต้องได้เท่านั้น แต่ “Soft Power” หากทำการสื่อสารอย่างต่อเนื่องก็จะให้ผลลัพธ์ที่มั่นคงถาวร มากกว่า แล้วยังเกิดผลลัพธ์ทางอารมณ์และจิตใจต่อกลุ่มเป้าหมาย การขยายอิทธิพลด้าน ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต อาหาร สินค้า ซึ่งเป็นจุดเด่นของไทยเรา จึงควรสร้างรากฐาน “Soft Power” ให้แข็งแรง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน (รัชนิ เอื้อไพโรจน์กิจ, 2565)

สรุป Soft Power ในความหมายของบทความนี้ หมายถึง ฮีตสิบสอง เป็นประเพณี พื้นบ้านของชาวอีสานที่จัดขึ้นในแต่ละเดือนตลอดปี โดยมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ศาสนา และความเชื่อของชุมชน มีบทบาทสำคัญในการเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน รวมถึงช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมความภูมิใจในท้องถิ่น ประเพณีนี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมช่วยสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาวอีกด้วย

เราเรียนรู้อะไรจากเหตุการณ์ “Soft Power” นี้

เราสามารถสร้างการ “Soft Power” ผ่านงานบุญประเพณี “ฮีตสิบสอง” ที่เป็นสังคม และวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตและการท่องเที่ยวทางภูมิภาคอีสานเพื่อต่อยอดธุรกิจจากวิถีชีวิตท้องถิ่นสู่เวทีโลกได้ ผ่านการขาย “Soft Power” และความร่วมมือของทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น สู่ธุรกิจศิลปสากล คือ แนวทางในการพัฒนาและการสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่อย่างยั่งยืน ในการลงพื้นที่ยังได้เก็บข้อมูลบริบทสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตในพื้นที่ เพื่อใช้วิเคราะห์ถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น และนำไปสู่การต่อยอดการตลาดสร้างและพัฒนาต้นแบบตลาดสายสิ่งทอใหม่ รวมถึงการใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งผ้าทอมือของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นไปในลักษณะของการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความสามารถ ทั้งความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของชาวอีสาน (พัชชา อุทิสวรรณกุล, 2561)

สรุป จากเหตุการณ์ทำให้ได้เรียนรู้ว่า Soft Power สามารถสร้างได้ผ่านงานบุญประเพณี ฮีตสิบสอง ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต และการท่องเที่ยวในภูมิภาคอีสาน โดยการส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าทอมือ ที่มีความเชื่อและพิธีกรรมเป็นเอกลักษณ์ ช่วยต่อยอดสู่ธุรกิจระดับโลก การพัฒนานี้ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายและการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและสร้างคุณค่าใหม่ที่ผสมผสานกับความต้องการของตลาดสากล

ฮีตสิบสอง กับ “Soft Power” สู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านงานบุญประเพณี

ทั้งนี้ สามารถปฏิเสธไม่ได้ว่าเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์เป็นตัวแปรสำคัญทำให้คนทั่วโลกได้รู้จัก “ฮีตสิบสอง” จนเกิดกระแสบนอินเทอร์เน็ตมากมาย เช่นเดียวกับ ลิซ่า ศิลปิน K-pop สัญชาติไทย ที่โด่งดังในเกาหลีและทั่วโลก ได้ใส่ชุดผ้าไทยพร้อมเพื่อน ๆ เทียววัดที่อยุธยา นั้นทำให้เป็นกระแสฟรีเวอร์ไปทั่ว ทำให้ผ้าไทยต้องเปิดเป็นพรีออเดอร์ โดยชุดที่ลิซ่าใส่นั้นเป็นเสื้อผ้าฝ้ายสีขาวและผ้าถึงมัดหมี่ย้อมครามหมักโคลน จากร้านเรือนชานของคุณแม่นางเอกสาว “เดียร์น่า ฟลีโป” นั่นเอง

ในขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดความเป็นชุมชน วิถีชีวิตอันเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์ ถ่ายทอดสู่ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างมีคุณค่าต่อความรู้สึของผู้บริโภค โดยชาวอีสานก็ได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรม และอาจกล่าวได้ว่าพื้นฐานของแหล่งที่มาของ Soft power ในด้านวัฒนธรรมของไทยนั้นอาจมีคุณลักษณะที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกับอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นชนบ ประเพณี ศาสนา อาหาร นาฏศิลป์ โบราณสถานและสถาปัตยกรรม จึงเป็นที่น่าสนใจว่า อินเดียมีแนวคิดหรือแนวทางอย่างไรเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการสร้าง Soft power ของตน (รัชนี้ เอื้อไพโรจน์กิจ, 2565)

ปลูกพลัง “Soft Power” กับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้วยมิติทางวัฒนธรรม ทำหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการในมิติทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ยกระดับสถานะของงานวัฒนธรรม สร้างรายได้และคุณค่าทางสังคม สร้าง ภาพลักษณ์และความร่วมมือ ของผู้คนในประชาคมโลกบนพื้นฐานหลากหลายทางวัฒนธรรม

โดยรัฐบาลมีนโยบายผลักดัน Soft Power โดยเฉพาะอุตสาหกรรมวัฒนธรรม สร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ 5 F โดยเฉพาะเทศกาลประเพณี (Festival) สู่ระดับโลก เพื่อช่วยสร้าง รายได้และภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ชุมชน และประเทศ มีการกำหนดเป้าหมายและวางแผน กลยุทธ์ศาสตร์การพัฒนา Soft Power เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างรายได้และคุณค่า ทางสังคม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

ด้วยการจัดทำแผนการขับเคลื่อน Soft Power เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2566-2570) ได้แก่ การกำหนดจุดยืนด้าน Soft Power ของประเทศไทย การสังเคราะห์ แบรินด์ประเทศไทย และการกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ บนฐานข้อมูลเชิงสังคมและ เศรษฐกิจที่จำเป็น อาทิ การถอดรหัสอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการค้นหาทุนทาง วัฒนธรรมใหม่ ๆ การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการขับเคลื่อน Soft Power อย่างยั่งยืน การจัดทำนโยบายและมาตรการใหม่ ๆ ที่ยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการ แข่งขันของภาคศิลปวัฒนธรรมของไทยในระดับสากล การจัดทำและพัฒนาสถิติ ดัชนี ตัวชี้วัด ด้านวัฒนธรรม ทั้งในมิติสังคมและเศรษฐกิจให้มีมาตรฐาน กำกับ ติดตาม และประเมิน ประสิทธิภาพของการนำแผนและนโยบายไปปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อน Soft Power ให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

สรุป การขับเคลื่อนวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถดำเนินการผ่านกระบวนการที่ครอบคลุม ทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติจริง คือ

1. การกำหนดจุดยืนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ประเพณีฮีตสิบสอง งานเทศกาล และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและดึงดูดความสนใจ โดยการเชื่อมโยงวัฒนธรรมเข้ากับเรื่องราวที่ทุกคนเข้าถึงได้

2. การวางแผนและการสร้างแบรนด์ท้องถิ่น คือการสะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามความคิดสร้างสรรค์ และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการใช้ Soft power ในการสร้างรายได้ เสริมภาพลักษณ์ที่ดีและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ

3. การบริหารและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน คือ การสำรวจและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ เช่น งานหัตถกรรมพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น ศิลปะการแสดง และประเพณีเฉพาะถิ่น เพื่อนำมาต่อยอดในเชิงพาณิชย์ และสร้างมูลค่าเพิ่มในตลาดสากล เช่นการพัฒนาเทศกาลประเพณีในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวทั่วโลก

4. การยกระดับศักยภาพอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ โดยเฉพาะเทศกาลหรือประเพณีที่สามารถเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนและความต้องการของตลาดโลก พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมที่สร้างรายได้แก่ชุมชนและส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น

5. การกำกับติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อวัดผลกระทบในมิติเศรษฐกิจและสังคม เพื่อปรับปรุงนโยบายและแผนให้สอดคล้องกับเป้าหมายระยะยาว เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

6. การส่งเสริมความร่วมมือในระดับท้องถิ่นและนานาชาติ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของวัฒนธรรมไทย พร้อมทั้งนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นในเวทีโลกผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ประเพณีฮิตสิบสอง

การปลูกพลัง Soft power ผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถช่วยสร้างรายได้และคุณค่าทางสังคม แต่ยังสร้างความภูมิใจในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืน

พลัง Soft Power กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก

จากการที่รัฐบาลสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจฐานรากจากวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเศรษฐกิจ คือ ต้องทำวัฒนธรรมให้จับต้องได้ มีการมองหาโอกาสใหม่ ๆ ในการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรม และนวัตกรรมให้เข้ากับเศรษฐกิจดิจิทัล นำคอนเทนต์ทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปวัฒนธรรมรูปแบบดิจิทัล หรือสร้างตลาดกลางทางวัฒนธรรมในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น จะทำให้ทุนทางวัฒนธรรมได้รับการพัฒนา และเพิ่มมูลค่าทางการตลาดมากขึ้น

ประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสานซึ่งเรียกว่า งานบุญประเพณี 12 เดือน หรือ “ฮิตสิบสอง” คำว่า “ฮิต” มาจาก “จาริต” หมายถึงขนบธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นประเพณีจาริต 12 ข้อนี้ ถือกันมานานแล้ว โดยมีเงื่อนไขมาจากเวียงจันทน์ เป็นจาริตเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา แต่ละข้อมีพิธีการทางศาสนาทั้งสิ้น คือ

1. บุญเข้ากรรม เป็นพิธีออกจากอาบัติสังฆาติเสสของสงฆ์ ทำในเดือนอ้าย ชาวบ้านจะถวาย จตุปัจจัยและอาหารบิณฑบาตตลอดเวลาที่พระสงฆ์อยู่กรรม
2. บุญคุณลาน ทำในเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวมารวมไว้ที่ลานก่อนฟาด (นวดข้าว) มีการนิมนต์ พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์และฟังเทศน์ ถวายอาหารบิณฑบาต ณ บริเวณลาน แล้วประพรม ข้าวหรือสัตว์เลี้ยงด้วยน้ำมนต์ บุญนี้ทำกันในเดือนยี่
3. บุญข้าวจี คือ บุญถวายข้าวเหนียวเผาแด่พระสงฆ์ มักไปทำกันที่วัด บางทีข้าวที่เผา ทาด้วยไข่ทำให้ร่อยยิ่งขึ้น เสร็จแล้วนำไปถวายสงฆ์ กล่าวคำถวายข้าวจีเป็นส่วนหนึ่งของ อาหารที่ถวายพระสงฆ์ บุญนี้ทำกันในเดือน 3 และการทำบุญมาฆบูชาทำในเดือนนี้
4. บุญพระเวส คือ บุญเทศน์มหาชาติ ทำกันในเดือน 4
5. บุญสงน้ำ คือ บุญสงกรานตนั่นเอง มีการสงน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ มีการก่อปะทาย (พระเจดีย์ทราย) ด้วย ทำในเดือน 5 ขึ้น 15 ค่ำของทุกปี
6. บุญบั้งไฟ มูลเหตุที่ทำก็เพื่อบูชาเทพารักษ์เพื่อขอฝน มีพิธีทางศาสนาเข้าไปเกี่ยว คือ มีการบวชนาค นิมนต์พระสงฆ์ต่างบ้านมาสวดมนต์ ถวายทาน ฝ่ายชาวบ้านมีการแห่บั้งไฟ อย่างสนุกสนาน บางทีก็มีการ “แข่งกลอง” (แข่งกลอง) ด้วย บุญนี้ทำกันในเดือน 6 และเดือนนี้ ก็มีการทำบุญวิสาขบูชาด้วย
7. บุญข้าชะ (ชำระ) คือการทำความสะอาดบ้านเรือน ลานหมู่บ้านให้สะอาด โดยปลูก โรงพิธีขึ้นกลางหมู่บ้าน แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ถวายทาน ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ขับไล่เสนียดจัญไร บุญนี้ทำกันในเดือน 7
8. บุญเข้าพรรษา ทำกันเดือน 8 เช่นเดียวกับภาคอื่นทั่วไป
9. บุญข้าวประดับดิน คือ การทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษ ทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 วิธีทำโดยย่อคือ จัดอาหารคาวหวานแล้วแบ่งเป็น 4 ส่วนเลี้ยงดูกันส่วนหนึ่ง แจกญาติพี่น้อง ส่วนหนึ่ง อุทิศให้ผู้ตายส่วนหนึ่ง นำไปถวายพระสงฆ์ส่วนหนึ่ง ส่วนที่จะอุทิศให้ผู้ตายนั้น ใช้ใบ กล้ายห่อไปวางไว้ตามดิน หรือแขวนไว้ตามต้นไม้
10. บุญข้าวสาก (สลากภัต) ทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 มีวิธีการเช่นเดียวกับบุญข้าวประดับดิน แต่ส่วนที่นำไปถวายสงฆ์นั้น ถวายโดยวิธีการจับสลาก แล้วอุทิศส่วนกุศลให้ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว
11. บุญออกพรรษา ทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 วิธีทำเหมือนกับภาคอื่น บุญย่อย ๆ อื่น ๆ ที่มักทำในเดือนนี้ คือ ใต้ประทีป คือเอาธูปเทียนตั้งไว้บนเรือ หรือกาบกล้วย จุดเป็นพุทธบูชา (เหมือนลอยกระทงของภาคอื่น) ปลอยเฮือไฟ (ปลอยเรือไฟ) เหมือนลอยกระทงเช่นกัน ต้นดอกเผิง (ผาสารทเผิง-ปราสาทเผิง) เอาขี้ผึ้งแม่เป็นแผ่นติดตามกาบกล้วยซึ่งทำเป็นโครง คล้ายรูปราสาท แล้วแห่ไปถวายพระ ขี้ผึ้งใช้หล่อเป็นเทียน ส่องเฮือ (แข่งเรือ) แข่งในฤดูน้ำมาก เรือที่แข่งมักเป็นเรือวัด

12. บุญกฐิน ทำในเดือน 12 มีวิธีเช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ มีกฐินอย่างเดียวยเรียกว่า “จุลกฐิน” หรือ “กฐินด่วน” วิธีทำก็คือ ต้องทำผ้าให้เป็นจีวรให้เสร็จภายในวันเดียว เริ่มตั้งแต่เก็บดอกฝ้าย มาจากต้น จนถึงทำเป็นผืน ถือว่ากฐินเช่นนี้มีอานิสงส์มาก แต่ปัจจุบันไม่ค่อยทำกัน (พระครูสิริ วุฒิมังค์, 2550)

เสน่ห์ของเทศกาล และประเพณีอีสาน

เมื่อพูดถึงภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สิ่งแรกที่หลายคน ๆ คนนึกถึงก็คืออาหารรสจัดที่เป็นที่ชื่นชอบไปทั่วโลก เช่น ส้มตำ และลาบ แต่จริง ๆ แล้วภาคอีสานอันประกอบไปด้วย 20 จังหวัดนี้ไม่ได้มีดีแค่อาหาร และแหล่งอารยธรรมโบราณ จึงทำให้วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของคนในภาคอีสานมีความหลากหลายแตกต่างกันในแต่ท้องถิ่น และโดดเด่นจากภาคอื่น ๆ อย่างชัดเจน (Expedia Team, ม.ป.ป.) เช่น

1. ประเพณีมหาสงกรานต์อีสาน “บารมีหลวงพ่อพระใส” จังหวัดหนองคาย

เทศกาลเริ่ม: 12-16 เมษายน ของทุกปี

สำหรับงานประเพณีมหาสงกรานต์อีสานหนองคาย โดยจัดกิจกรรมมีพิธีอัญเชิญหลวงพ่อพระใสจากพระอุโบสถ แห่รอบพระอุโบสถ 3 รอบ ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้สรงน้ำขอพรองค์หลวงพ่อพระใสอย่างใกล้ชิด ก่อนจะอัญเชิญองค์หลวงพ่อพระใสแห่รอบเมืองให้ประชาชน และนักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถมาร่วมพิธีอัญเชิญได้สรงน้ำขอพร นอกจากนี้ยังมีการจัดการแสดงประกอบแสงเสียง ชุด “บารมีหลวงพ่อพระใส” การจัดนิทรรศการมีชีวิตภายใต้โครงการหนองคายเมืองแห่งการท่องเที่ยว (The City of tourism) ขึ้นเป็นครั้งแรก (MGR ONLINE, 2566)

ภาพที่ 1 ประเพณีมหาสงกรานต์อีสาน “บารมีหลวงพ่อพระใส” จังหวัดหนองคาย
ที่มา: ผู้จัดการออนไลน์

2. งานมหรหรรโปงลาง แพรวากาฬสินธุ์

เทศกาลเริ่ม: ปลายกุมภาพันธ์ - ต้นเดือนมีนาคม ของทุกปี

โปงลาง” เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของภาคอีสาน และเป็นที่นิยมอย่างมากในจังหวัดกาฬสินธุ์ จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด งานมหรหรรโปงลางประจำปีจึงถือเป็นงานที่สำคัญมากของชาวกาฬสินธุ์ ในงานจะมีการแสดงวงโปงลาง ประกอบการเต้นรำพื้นบ้าน การแข่งขันประชันวงโปงลางซึ่งเป็นที่สนใจอย่างมากของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ จึงเป็นงานที่พลาดไม่ได้ สำหรับคอดนตรี โดยเฉพาะผู้ที่ชื่นชอบดนตรีพื้นบ้าน งานนี้มักจัดควบคู่ไปกับการงานกาชาดของจังหวัด นักท่องเที่ยวจึงสามารถจับจ่ายซื้อของฝากท้องถิ่นติดไม้ติดมือกลับบ้านได้ด้วย

ภาพที่ 2 งานมหรหรรโปงลาง แพรวากาฬสินธุ์
ที่มา: FaceBook-วงโปงลางพ่อแล

3. ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

เทศกาลเริ่ม: เดือนเมษายน

ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง หรือปราสาทพนมรุ้ง สัญลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นปราสาทหินทรายที่ได้รับอิทธิพลแบบขอมโบราณ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 15-18 ตัวปราสาทตั้งอยู่บนปากปล่องภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5) จะมีประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ไฮไลต์ของงานคือการชมแสงอาทิตย์ขึ้นและตกทะเล 15 ช่องประตูของปราสาทพนมรุ้ง เป็นปรากฏการณ์ที่มีเพียงครั้งเดียวในหนึ่งปี และพลาดไม่ได้ที่จะไปเห็นสักครั้ง ในช่วงเทศกาลนี้ของแต่ละปีประชาชนและนักท่องเที่ยวจำนวนมากจึงเดินทางมาเพื่อชมปรากฏการณ์นี้ และนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทจำลองในปราสาทหิน รวมทั้งร่วมสนุกกับกิจกรรมรื่นเริงอื่น ๆ มากมาย ตลอดจนการจับจ่ายซื้อสินค้าพื้นเมือง (กริธากร สังขกุล, 2559)

ภาพที่ 3 ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง
ที่มา: expedia

4. บุญบังไฟ

เทศกาลเริ่ม: เดือนพฤษภาคม หรือมิถุนายน

ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นประเพณีที่จัดขึ้นทุกปีในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานที่มีการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักในช่วงก่อนการเริ่มทำนาเพื่อบูชาพระยาแถนที่เชื่อว่าเป็นเทพเจ้าที่ดูแลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลโดยจะมีการประดับตกแต่งบั้งไฟ (ซึ่งเป็นดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง ด้านนอกทำจากลำไม้ไผ่) อย่างสวยงาม และแห่ไปทั่วเมืองก่อนที่จะจุดขึ้นฟ้าเพื่อบูชาพระยาแถน จังหวัดยโสธรและร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงที่สุดในการเฉลิมฉลองเทศกาลบุญบั้งไฟ มีการแข่งขันประกวดบั้งไฟ และการจัดกิจกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ ที่สนุกและไม่ควรพลาดเลยทีเดียว (สุนันทา กินรีวงศ์, 2554)

ภาพที่ 4 บัญชีไฟฟ้า

ที่มา: FaceBook - ประเพณีบุญบั้งไฟทะเลล้นบ้านกุดหว้า

5. งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

เทศกาลเริ่ม: เดือนพฤษภาคม หรือมิถุนายน

งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนเป็นหนึ่งในงานประเพณีที่โดดเด่นของชาวอีสาน โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคมหรือมิถุนายนของทุกปี งานนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับวันเข้าพรรษา ซึ่งเป็นวันที่พระสงฆ์เริ่มจำพรรษาตลอด 3 เดือนในฤดูฝน และมีความสำคัญของงานประเพณี หรือ งานบุญหลวงถือเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีฮีตสิบสองของชาวอีสาน ซึ่งเป็นการทำบุญใหญ่ประจำปีที่ผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้ากับความเชื่อดั้งเดิมในท้องถิ่น งานนี้เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชน การสืบทอดวัฒนธรรม และการเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา (สุนันทา กิรินทร์, 2554) งานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนไม่เพียงแต่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิม แต่ยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเลย โดยดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาสัมผัสกับประสบการณ์ที่ไม่เหมือนใคร

ภาพที่ 5 งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

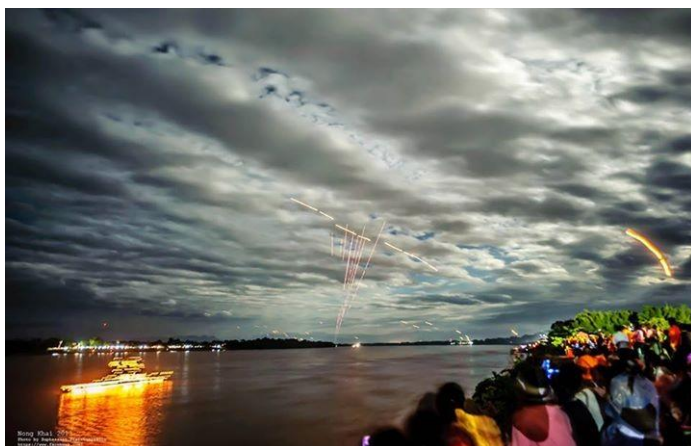
ที่มา: FaceBook – ผีนารัก ผีตาโขนด่านซ้าย

ดังนั้น งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมอีสานที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา และความสามัคคีของชุมชน เป็นการผสมผสานระหว่างความสนุกสนานและการปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างลงตัว สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชาวอีสาน และช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป.

6. บั้งไฟพญานาค จังหวัดหนองคาย

งานเทศกาลบั้งไฟพญานาคจะมีขึ้นในช่วงวันออกพรรษาของทุกปี ในจังหวัดที่ติดแม่น้ำโขง โดยเฉพาะจังหวัดหนองคาย โดยในช่วงกลางดึกถึงรุ่งเช้าของวันดังกล่าวจะมีดวงไฟ หรือ “บั้งไฟ” ไพล่ขึ้นมาจากกลางแม่น้ำโขงในบริเวณต่าง ๆ เป็นที่ตื่นตาตื่นใจของผู้ที่พบเห็นชาวบ้าน

เชื่อว่าดวงไฟดังกล่าวเกิดจากพญานาคที่อาศัยอยู่ใต้แม่น้ำโขงพ่นดวงไฟเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ส่วนบางคนก็กล่าวว่าดวงไฟเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทำขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว บ้างก็ว่าเกิดจากปฏิกิริยาเคมีของดินใต้แม่น้ำ แต่ไม่ว่าจะเกิดจากอะไร “บั้งไฟ” ก็ยังเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ควรจะได้ไปเห็นสักครั้ง นอกจากนี้นงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแต่ละบริเวณที่มักมีดวงไฟขึ้นจากน้ำโขง ก็ยังเป็นสิ่งที่พลาดไม่ได้ เพราะมักจะมีงานวัด การออกร้านแสดงสินค้าพื้นเมือง และการแสดงพื้นเมืองให้นักท่องเที่ยวได้ตื่นตาตื่นใจทั้งวันทั้งคืน (เทศบาลตำบลโพนพิสัย, 2553)

ภาพที่ 6 พิสุจน์บั้งไฟพญานาค จังหวัดหนองคาย
ที่มา: FaceBook – พิสุจน์บั้งไฟพญานาค

7. แห่เทียนพรรษา

เทศกาลเริ่ม: เดือนพฤษภาคม หรือมิถุนายน จังหวัดอุบลราชธานี

ประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นหนึ่งในกิจกรรมสำคัญที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและความศรัทธาของชาวไทยพุทธ โดยเฉพาะในวันเข้าพรรษา ซึ่งพระสงฆ์จะเริ่มจำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือนตามข้อปฏิบัติทางพุทธศาสนา วันเข้าพรรษาซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 จึงถือเป็นโอกาสที่สำคัญในการจัดงานบุญใหญ่เพื่อเฉลิมฉลองและสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา และเอกลักษณ์ของประเพณีแห่เทียนพรรษา การแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีที่พบได้ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย แต่ในภาคอีสาน งานนี้มักจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่และอลังการ โดยเฉพาะในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งมีชื่อเสียงระดับประเทศในด้านการจัดงานที่เต็มไปด้วยความสร้างสรรค์และงดงาม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2566)

ภาพที่ 7 แห่เทียนพรรษา

ที่มา: FaceBook-งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

ประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นงานบุญที่เต็มไปด้วยความงดงามและความหมาย ช่วยเชื่อมโยงความศรัทธาทางศาสนาเข้ากับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง ไม่เพียงแสดงถึงเอกลักษณ์ของภาคอีสาน แต่ยังสร้างความภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยทุกคน

พระพุทธศาสนายกย่องบุคคลผู้ที่ได้รับอบรมขัดเกลาตนเองมาดีแล้วว่าเป็นผู้ประเสริฐ เพราะกาย วาจา และใจที่ฝึกฝนอบรมมาดีแล้วย่อมจะแสดงพฤติกรรมออกมาด้วยความดีงาม การขัดเกลาทางสังคมในพระพุทธศาสนา ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามรวมทั้งการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข การอบรมขัดเกลาทางพุทธศาสนามีความจำเป็นและสำคัญต่อบุคคลในฐานะที่ต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีความสุขความเจริญ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่ตนเองและผู้อื่น เมื่อบุคคลได้มีการขัดเกลาดีแล้ว ย่อมบรรลุประโยชน์อันยิ่งใหญ่ได้อย่างเหมาะสม (สิริศรี สุทธิมน, 2566)

บทวิเคราะห์

ความสำคัญของประเพณี “ฮิตสิบสอง” ในฐานะเครื่องมือส่งเสริม Soft Power ของไทย โดยเน้นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นกับเศรษฐกิจยุคใหม่และการพัฒนาชุมชน ประเพณีนี้ไม่เพียงสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวอีสาน แต่ช่วยเสริมสร้างภาคภูมิใจในท้องถิ่นและความสัมพันธ์ของชุมชน รวมถึงสร้างโอกาสในการต่อยอดทางเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมสินค้าท้องถิ่นและการท่องเที่ยวในประเทศ และระดับนานาชาติ ในการขับเคลื่อน Soft power ผ่านฮิตสิบสองจึงต้องอาศัยการบริหารทุนทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

และการสนับสนุนเชิงนโยบายและการใช้เทคโนโลยีร่วมสมัยจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับภาพลักษณ์ของไทยในเวทีโลกอย่างยั่งยืน

สรุป

วิถีชีวิตกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยทุกคนร่วมมือกันผลักดัน Soft Power สู่เศรษฐกิจที่ยั่งยืน เนื่องจากชุมชนไม่ใช้การมุ่งเน้นที่พัฒนาเพื่อจะเอาแต่ความร่ำรวยอย่างเดียว หากแต่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้นกระทำไปเพราะมีเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมความความเป็นสังคมที่ยั่งยืน และสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ผ่าน “กิจกรรมงานบุญประเพณีฮีตสิบสอง” ให้สังคมในชุมชนมีความเข้มแข็ง ตามศักยภาพของตนเอง ให้ประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดีอย่างถ้วนหน้า รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาหาท้องถิ่นในสามารถดำรงสืบไปจนถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน ซึ่งถ้าหากแต่ละชุมชนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้แล้ว ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมก็จะหมดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2564). ข่าวประชาสัมพันธ์. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2567 จาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=6021&filename=inde.
- กริธากร สังขกุล. (2559). ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท). (2566). ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี. เรียกใช้เมื่อ 16 ธันวาคม 2567 จาก <https://thai.tourismthailand.org/Events-and-Festivals>.
- เทศบาลตำบลโพธิ์พิสัย. (2553). ตำนานและมหัศจรรย์ “บั้งไฟพญานาค” เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.phonphisai.go.th/index/?page=article3679>.
- พระครูสิริวิมวังค์. (2550). ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำบุญทอดกฐินของชาวจังหวัดเลย: กรณีศึกษาอำเภอผาขาว จังหวัดเลย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- พัชชา อุทิสวรรณกุล. (2558). รายงานดำเนินโครงการพัฒนาและรวมกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (Cluster OTOP) ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม.

- รัชนี้ เอื้อไพโรจน์กิจ. (2565). การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษา Indian Council for Cultural Relations (ICCR). ใน รายงานการศึกษาส่วนบุคคล. สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. เรียกใช้เมื่อ 16 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=developissue>
- สิริวิทย์ สุทธิมน. (2566). การขัดเกลาทางสังคมตามแนวคิดของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 8(2), 82-94.
- สุนันทา กิณรีวงศ์. (2554).ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร: กรณีศึกษางานประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลสร้างมิ่ง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. ใน ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Expedia Team. (ม.ป.ป.). เสน่ห์ของเทศกาลและประเพณีอีสาน. เรียกใช้เมื่อ 16 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.expedia.co.th/stories/festival/15184/>
- MGR ONLINE. (18 เมษายน 2566). ชาวหนองคายแห่ “พระใส” กลับพระอุโบสถปิดงานสงกรานต์ 66. เรียกใช้เมื่อ 6 มิถุนายน 6 จาก <https://mgronline.com/local/detail/9660000035747>

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. หลักเกณฑ์การตีพิมพ์ในวารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์

วารสารวิชาการพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคกราช เป็นวารสารวิชาการ เพื่อเป็นสื่อกลางส่งเสริมการเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ากับพระพุทธศาสนา ผลงานทั้งทางด้านการวิจัย และผลงานทางวิชาการ บทความวิจัย หรือบทความวิชาการ ในมิติด้าน พุทธศาสนา การพัฒนาสังคม สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก มีกำหนดออกวารสารปีละ 4 ฉบับคือ

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม – ธันวาคม

2. ประเภทของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์

1) บทความวิชาการ เป็นบทความที่เสนอเนื้อหาความรู้ ความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการที่เชื่อถือได้ในเรื่องนั้น ๆ โดยมีหลักฐานทางวิชาการอ้างอิง

2) บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

3. การจัดเตรียมบทความ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 10 – 15 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัด พร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้อง

มีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องควรสั้น และให้ได้ใจความตรงกับวัตถุประสงค์และเนื้อเรื่อง โดยให้พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุวุฒิการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการ พิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่อง โดยเรียงมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียน เพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการและชื่อหน่วยงานพร้อมอีเมล

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย ไม่เกิน 300 คำตอบคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 – 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) เนื้อเรื่องควรใช้ภาษาที่ง่าย สั้นกะทัดรัดแต่ชัดเจน ถ้าเป็นต้นฉบับภาษาไทยให้ยึดตามหลักพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

7) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ประมาณ 6 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะห่างการพิมพ์ 1 ช่วงบรรทัด

8) ภาพ ให้ใช้ภาพสีหรือขาว ดำ ให้ชื่อกำกับภาพเรียงตามลำดับ ในเนื้อเรื่องให้พิมพ์คำอธิบายที่สั้นและชัดเจนใต้รูปภาพ การจะได้ตีพิมพ์ภาพสีหรือไม่ ขึ้นกับการพิจารณาของกองบรรณาธิการ

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียงชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบความคิดในการวิชันว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งอย่างไร

6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) (ถ้ามี) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) หมายถึง ประเด็นที่ผู้วิจัย เสนอแนะขึ้นมาจากการวิจัยหรือข้อค้นพบจากการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ข้อมูลคำแนะนำแนวทางหรือวิธีการใด ๆ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อเสนอแนะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการ เป็นต้น

9) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถที่ปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้อักษรเล็ก เปิด-

ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุลของผู้เขียนและเลขปีของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ เล่มที่ ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย/ 15/16/282-283), (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล/16/256-320)

2) ผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างชื่อผู้แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2554)

3) ผู้แต่งสองรายให้อ้างชื่อของผู้แต่งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” เชื่อมระหว่างผู้แต่งทั้งสองราย แล้วพิมพ์เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2553) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น (พระธรรมโกศาจารย์, ประยูร ธมมจิตโต, 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกเว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า และคณะ แล้วพิมพ์เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระเทพโสภณ, ประยูร ธมมจิตโต และคณะ, 2548)

5) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงตามลำดับพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่งเช่นเดียวกับลำดับการอ้างอิงในส่วนเอกสารอ้างอิง

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Keown, 2003)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งสองราย ใช้เครื่องหมาย “&” ระหว่างผู้แต่งทั้งสองราย แล้วพิมพ์เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2000)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วพิมพ์เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (Kaiser et al., 2008)

4) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงชื่อผู้แต่ง

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นสำนักพิมพ์หรือบริษัทให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

- 1) บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ใช้ 21 เซ็นจูรี
- 2) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 3) กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง**1) พระไตรปิฎก อรรถกถา**

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธรรม ธารณาวาสวัสดิ์. (2548). ไต่ทะเลมีความรัก ภาคสาม: หลังคลื่นอันดามัน. กรุงเทพมหานคร: บ้านพระอาทิตย์.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง)./ สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เสาวณีย์ จำเดิมแผ่ดั่งศึก. (2534). การรักษาภาวะจับหัดเฉียบพลันในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่ห์เลขา, ชลรัตน์ ติเรกวัชชัย และ มนตรี ตูจันดา (บรรณาธิการ), อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้. (หน้า 99-103). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยกุมารแพทยแห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย.

4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./ (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอคควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง ฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Sciencefiction. In The encyclopaedia America, (Vol.24, pp.390-392). Danbury, CT: GrolierPress.

6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์

ตัวอย่าง :

ทิพมาศ เสวตวรโชติ. (2559). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)./ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์./ (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

โกเมทร์ อ่อนนุช. (5 พ.ย. 2560). ความเชื่อเรื่องนาคในพระพุทธศาสนา (นางสาวเจนจิรา พุ่มแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อเรื่อง./ เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

เดชขจร ภูมิพิทย์. (2562). วิธีฝึกใจให้เลิกทรมานจากความเครียด เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936/คำสั่ง-ประกาศ/>

10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง (ถ้ามี)./ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า./ (วัน/เดือน/ปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกรมการปกครอง. (2564). เรื่องยกเลิกการเรียกสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน และสำเนาทะเบียนบ้าน. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนพิเศษ 298 ง. (6 ธันวาคม 2564).

5. การส่งบทความเข้าระบบ ThaiJO เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/index> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tippamas.mbu@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. เงื่อนไขของบรรณาธิการ

เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความแล้ว มีความเห็นให้แก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ หากรายงานการวิจัยบทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยนั้น ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์ หรือไม่ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิหรือเชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ผู้นิพนธ์บทความจะได้รับแจ้งข่าวสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่าง
การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

....(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

....(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

.....(16.pt)

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1.....(16.pt)

2.....(16.pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

.....(16.pt)

.....

.....

.....

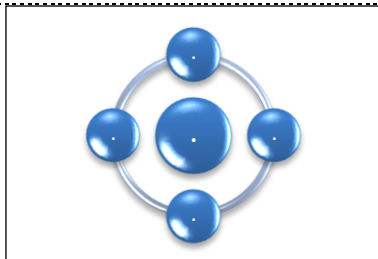
ผลการวิจัย (18pt)

.....(16.pt)

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง (ถ้ามี)

อภิปรายผล (18pt)

(16.pt)

สรุป/องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (18 pt)

(16.pt)

ข้อเสนอแนะ (18 pt)**ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (16 pt)**

1 (16.pt)

2 (16.pt)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (ถ้ามี) (16 pt)

1 (16.pt)

2 (16.pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt)

Eng (16.pt)

ตัวอย่าง
การเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

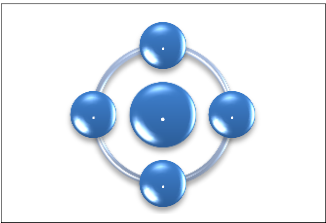

บทนำ : Introduction (18 pt)

.....(16.pt).....
.....
.....
.....

เนื้อหา : Body (18 pt)

.....(16.pt).....
.....
.....
.....

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง (ถ้ามี)

สรุป : Conclusion (18pt)

.....(16.pt).....
.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

.....(16.pt).....
.....
.....
.....
Eng.(16.pt)
.....
.....

